

v. 1
estiny

ÚSTAVU PRO
SUDOBNÉ DĚJINY AV ČR

O cenzuře v Československu
v letech 1945–1956

Studie

Svazek 22
1994

Karel Kaplan, Dušan Tomášek

**O CENZUŘE V ČESKOSLOVENSKU
v letech 1945–1956**

Studie

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
1994

Institute for Contemporary History
Vlašská 9
118 40 Praha 1

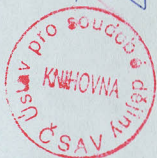
Karel Kaplan and Dušan Tomášek: **Censorship in Czechoslovakia, 1945-1956**

Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, vol. 22

© 1994 Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

ISBN 80-85270-38-2

Republishing of this material in any form is forbidden without permission
in writing from the Publisher.

Ediční řada SEŠITY ÚSD zveřejňuje dokumenty
a studie z oboru soudobých dějin Československa.
Má převážně pracovní charakter
a klade si za cíl přinášet dílčí výsledky
dlouhodobých badatelských záměrů.

OBSAH

Za komunismus měla cenzura podobnou roli, v čemž se neliší od jejího předchůdce z období první republiky. Cenzura byla nástrojem k omezení svobody tisku a ochrannou branou před ideologií, která by ohrozila stabilitu režimu. Úvod

Cenzura 1945–1953 (K. Kaplan)

Hlavní správa tiskového dohledu (D. Tomášek)

Informační monopol režimu (K. Kaplan)

Přílohy

Summary

Dokumenty uvedené v příloze pocházejí ze Státního archivu v Praze (z bývalého archivu ÚV KSČ a řada ministerstva vnitra) a z Archivu ministerstva vnitra v Ústí nad Labem. V obou archívech jsou se seznamy vyhledatelné a pomocí jejich lze dokumenty najít.

Úvod	7
Cenzura 1945–1953 (K. Kaplan)	8
Hlavní správa tiskového dohledu (D. Tomášek)	18
Informační monopol režimu (K. Kaplan)	50
Přílohy	63
Summary	182

Institute for Contemporary History
Volume 9
1999, Praha, 1

Karel Novotný and Debra F. D. ...

Ústřední Úřad pro soudní věcnost

Ústřední Úřad pro soudní věcnost
Ústřední Úřad pro soudní věcnost
Ústřední Úřad pro soudní věcnost
Ústřední Úřad pro soudní věcnost
Ústřední Úřad pro soudní věcnost

ISBN 80-85270-38-3

Reproduction of this material is prohibited without the permission of the publisher.

ÚVOD

Za komunismu hrála cenzura podstatnou roli v soustavě monopolů, které jsou nosnými sloupy všech totalitních režimů. Promyšlenou selekcí informací a ochranou komunistické ideologie se významně podílela na získání a udržení politické nadvlády a „státního“ vlastnictví úzké skupiny osob podřízených zájmům cizí mocnosti. Cenzura se zejména v letech 1948–1956 nemezovala pouze na tradiční dohled nad tiskem a rozhlasem a na kontrolu informačního systému. Její působnost byla mnohem širší. Fungovala ve všech oblastech, kde se komunistická moc snažila uplatnit svůj ideologický monopol, a ruku v ruce se svou rodnou sestrou – propagandou – jí sloužila při masovém ovlivňování obyvatelstva.

Pokusili jsme se stručně zachytit vývoj a praxi cenzury v Československu v letech 1945–1956. Hlavní pozornost jsme věnovali působení Hlavní správy tiskového dohledu v prvních třech letech její existence. Předkládáme první studii na toto téma poválečných dějin Československa a věříme, že budou následovat publikace podrobnější.

Dokumenty uveřejněné v příloze pocházejí ze Státního ústředního archivu (z bývalého archivu ÚV KSČ a fondu ministerstva vnitra) a z Archivu ministerstva vnitra České republiky. V obou archivech jsme se setkali s ochotou a pomocí, za což děkujeme.

Autoři

CENZURA 1945–1953

Karel Kaplan

Za čtvrtstoletí poválečného Československa prošla cenzura hromadných sdělovacích prostředků několika etapami. Měnila se její politická a právní pozice, měnily se její instituce a způsob jejich činnosti.

Léta 1945–1948

Před druhou světovou válkou fungovala v Československu preventivní cenzura, vykonávaná úředníky ministerstva vnitra. Prezident republiky a první československá poválečná vláda vyhlásili v roce 1945 platnost zákonů a nařízení z doby před rokem 1938, ale politické strany neuplatnily dřívější praxi preventivní cenzury. A tak od května 1945 fakticky žádná cenzura neexistovala. Jedinými a dobrovolnými cenzory byly samy politické strany a jejich koaliční seskupení – Národní fronta. Brzy se však mezi politickými subjekty objevily a začaly množit spory a vzájemná obviňování jako reakce na způsoby psaní konkurenčního tisku. Byl to přirozený odraz či součást politické diference, názorových a mocenských konfliktů při řešení důležitých otázek. Stížnosti se dostávaly do vlády a schůzí Národní fronty a často přecházely ve vzájemné ostré útoky, i osobní.¹ Ke zvláště ostrému sporu došlo už 30. listopadu 1945 mezi komunistickým ministrem Václavem Kopeckým a místopředsedou vlády a předsedou lidové strany Janem Šrámkem. Ministr obvinil listy Šrámkovy strany (zejména časopis *Obzory*), že „píší ve fašistickém a reakčním duchu“ a vyhrožoval, že „tyto listy zakáže“.² A skutečně je na přechodnou dobu zakázal.

Hrozilo nebezpečí, že se vžije praxe, kdy ministr informací, do jehož resortu spadaly prostředky státní informace a propagandy a věci tiskové, bude podle vlastní politické úvahy zastavovat a perzekvovat tisk nekomunistických stran, a to jako trest za kritiku vládní politiky a slovanských spojenců, neboť podle jeho stranického pojetí kritika poškozovala zájem státu. Ačkoliv ministr dalších podobných zákroků už více nepoužil, nebylo vyloučeno, že opět nesáhne k zvláštní formě cenzury podle své libovůle.

1 *Státní ústřední archiv, Praha (SÚA)*, fond 100/24, Protokoly schůzí vlády, schůze 3., 12., 31.10.1945, 18.1., 4.6., 2.8.1946; fond Národní fronta (F NF), schůze 27.9.1946.

2 *Tamtéž*, Protokoly schůzí vlády, schůze 30.11.1945.

Nejvíce se cítila ohrožena lidová strana, a proto Šrámek navrhoval zavedení cenzury s přesně vymezenými regulemi. Vláda se usnesla „na podnět ministra vnitra podle návrhu náměstka předsedy vlády dr. J. Šrámkova, že pověřuje předsednictvo vlády, aby pojednalo o námětu ministra vnitra na zavedení dodatečné cenzury tisku“.³ Také slovenský pověřenec vnitra – komunističtí Júlíus Viktory – psal 10. srpna 1946 ministrovi vnitra, komunistovi Václavu Noskovi: „V poslední době vždy častěji se opakují případy, že se v periodickém tisku objevují články pod dojmem stranickopolitických událostí, vyvolávající atmosféru, která může znamenat nebezpečí pro základní vymoženosti našeho osvobozovacího boje“, a dožadoval se společného postupu obou úřadů v represivní cenzuře.⁴

Předsednictvo vlády uložilo Noskovi, aby předložil návrh na uplatnění dřívějších cenzurních předpisů. K věci se vyjadřovaly příslušné odbory ministerstva vnitra. Nejdůležitější z nich, VII. odbor – politické zpravodajství a Státní bezpečnost –, ovládaný komunistickými funkcionáři, „považuje za neslučitelné se zásadami lidové demokracie a za politicky neúnosné, aby byl znovu zaveden přežitek dřívějších politických režimů, cenzura tisku, a z těchto důvodů nesouhlasí zásadně s návrhem na obnovení poměrů z doby před okupací v příčině cenzury tisku“.⁵ Ministerstvo vnitra v lednu 1947 sdělilo předsednictvu vlády, že současné poměry „nevyžadují nezbytně vrchnostenských zásahů ze strany státní správy v té formě, jak je připouští dosavadní tiskové předpisy a ustanovení platného trestního řádu“. Vyslovalo nesouhlas s převálečnou cenzurou, potvrdilo však nutnost dohledu nad tiskem, který budou dělat správní úřady Bezpečnosti a soudu, tj. tiskové úřady a tisková komise ministerstva vnitra.⁶ Nakonec se ani tato praxe neujala. Ministr spravedlnosti např. uváděl případ, kdy státní zastupitelství vydalo příkaz ke konfiskaci tisku, ale Bezpečnost jej odmítla provést.⁷

Vzájemné obviňování a stížnosti politických stran na tisk pokračovaly ve vládě i v roce 1947.⁸ Někteří představitelé nekomunistických stran si uvědomovali, že tisk „ve skutečnosti podléhá daleko pronikavějšímu omezení, než kdyby byl cenzurován“. Znovu začali uvažovat o účelnosti zavedení určité, časově omezené cenzury, protože opět hrozilo nebezpečí zneužití pozic komunistických ministrů k libovolným zásahům proti tisku jiných

3 *SÚA*, fond MV, a.j. 5128/3211, Dopis Úřadu předsednictva vlády ministru vnitra 5.9.1946.

4 *Tamtéž*, Dopis pověřence vnitra ministrovi vnitra 10.8.1946.

5 *Tamtéž*, Vyjádření VII. odboru ministerstva vnitra z 6.12.1946.

6 *Tamtéž*, Návrh dopisu ministra vnitra Úřadu předsednictva vlády.

7 *SÚA*, fond 100/24, Protokoly schůzí vlády, schůze 7.10.1947.

8 *Tamtéž*, schůze 13.6., 9.9., 7.10., 19.12.1947; fond NF, schůze 116, 29.9.1947.

stran.⁹ Na podzim 1947 komunisté – i v ministerstvu vnitra – svůj postoj k tiskové cenzuře změnili. Součástí jejich vystupňované mocenskopolitické aktivity, která směřovala k rychlému vyřešení otázky uchopení moci v zemi, bylo i využívání administrativních a mocenských prostředků v boji proti koaličním partnerům. Tisková cenzura se stala vhodným prostředkem k umlčení množících se kritických hlasů v novinách k vnitro- i mezinárodněpolitickým událostem. Ti, kteří koncem roku 1946 byli proti cenzuře, se po roce velmi angažovali pro její zavedení.

Ministerstvo vnitra, konkrétně velitelství Sboru národní bezpečnosti, uložilo oběžníkem z 12. listopadu 1947 všem zemským a oblastním úřadovněm Státní bezpečnosti „věnovat zvlášť zvýšenou pozornost tisku“ a stíhat jej za trestné věci. Za měsíc, 9. prosince, vyjádřilo nespokojenost s nedodržováním příkazu a konstatovalo: „Psaní určité části tisku je již takového rázu, že ze stanoviska státního zájmu, a to jak ze zájmů vnitrostátních, tak i zahraničních, nelze je dále trpět.“ Následovalo varování, že v případě liknavosti při stíhání tisku, „která by v tomto směru byla zjištěna, bude proti viníkům se vši přísností zakročováno“. Příkaz obsahoval výčet faktů, které je nutno stíhat: psaní o hospodářské tísní, jež vede k hladu, pochybnosti o dodávkách ze SSSR, výzvy rolníkům k neplnění dodávkových povinností, kritika dvouletého a pětiletého plánu (který ještě neexistoval), spojenecká smlouva se SSSR, zlehčování úředních rozhodnutí vlády. Na přelomu ledna a února 1948 si představitelé nekomunistických stran stěžovali na časté stíhání redaktorů jejich tisku a řečníků za výroky na veřejných schůzích.¹⁰

Počátkem prosince 1947 se konala porada příslušných vedoucích funkcionářů-komunistů ministerstva vnitra (Státní bezpečnost) a ministerstva informací o „otázkách cenzury a provádění dohledu na tisk“. Účastníci se nerozhodli pro zavedení cenzury v předválečné podobě, shodli se však na těchto prvních opatřeních: 1. v ministerstvu informací se pod osobním dohledem ministra zřídí kontrolní oddělení, které bude sledovat veškerý tisk z hlediska závadnosti a přestupky proti zákonu postoupí ministerstvu vnitra ke stíhání. 2. Státní bezpečnost zvýší svůj zájem o závadné psaní tisku a v zjištěných případech podá na redaktory trestní oznámení; jestliže dojde k porušení zákona velmi hrubým způsobem, časopis zabaví.¹¹

9 *Tamtéž*, Protokoly schůzí vlády, schůze 19.12.1947.

10 *SÚA*, fond 100/1, sv. 197, a.j. 1236.

11 Záznam o poradě, týkající se otázek cenzury tisku a provádění dohledu na tisk, 5.12.1947. Záznam pořídil J. Veselý, vedoucí funkcionář VII. odboru ministerstva vnitra (kopie ve vlastnictví autora).

Na základě této dohody svolalo tiskové oddělení ministerstva informací 19. prosince 1947 poradu funkcionářů-komunistů zainteresovaných úřadů. Vedoucí oddělení seznámil přítomné s ustavením kontrolního odboru a vyzval je ke spolupráci. Shodli se na tom, aby odbor zjišťoval závadnost psaní tisku v těchto bodech: „a) dvouletý hospodářský plán, b) štvání proti slovenským národům, c) otázky zásobovací a vyživovací, d) základní linie naší vnitřní a zahraniční politiky, e) věci obrany státu“. Sledované oblasti byly vymezeny tak široce, že se mohly podle politické úvahy týkat všech vládních rozhodnutí a umožňovaly stíhat každou kritickou výtku či nesouhlas s postojem vlády a ministrů. Účastníci rovněž schválili pracovní postup odboru: bude vypracovávat denní přehled tisku, vybírat závadné články a postupovat je Státní bezpečnosti, která zařídí trestní postih nebo – po rozhodnutí zvláštní komise – zabavení novin. Stranický záměr přijatých opatření potvrdil mimo jiné vedoucí tiskového oddělení ministerstva informací: „My si zjistíme přesně, kdy vycházejí časopisy, které přinášejí obyčejně závadné články a musíme je sledovat tak dlouho, dokud nenajdeme nějaký článek, za který bychom je mohli stíhat.“ Dále velitel Státní bezpečnosti ohlásil přípravu nového zákona na ochranu republiky, protože „ministr není chráněn před urážkami“ a informoval o svých směrnících podřízeným složkám, které mají nyní takový charakter, že „když budou přednostově chytří, mohou hodně udělat“. Kontrolní odbor zahájil práci 22. prosince 1947.¹²

Ve chvíli, kdy účastníci porady schvalovali cenzurní mechanismus, jednala o podobné záležitosti i vláda. O přípravách na ministerstvech informací a vnitra nekomunističtí ministři nevěděli. Komunisté se však rozhodli zasáhnout i po vládní linii. Státní tajemník v ministerstvu zahraničí – komunist Vladimír Clementis – informoval vládu o stížnosti Jugoslávie, Bulharska a Rumunska na psaní tisku lidové a národně socialistické strany a dodal, že se nepříznivě píše i o Sovětském svazu. „Je fakt, že jde o systematickou kampaň, která pro republiku je velice nebezpečná“, protože zhoršuje „naše vztahy ke spojencům“, a požadoval buď „legislativní opatření, aby se potlačilo takové psaní“, nebo projednání záležitosti v Národní frontě. Předseda vlády a KSC Klement Gottwald navrhol, aby ministr spravedlnosti Prokop Drtina (národní socialista) dal stíhat každého, kdo „napíše něco, co je proti spojeneckým smlouvám“. Vláda schválila jak návrh Clementisův, aby se záležitostí zabývala zvláštní komise Národní fronty, tak Drtinův, aby byl prozkoumán právní podklad trestního stíhání.¹³ Za tři dny podával Clementis

12 Porada dne 19. prosince 1947 na ministerstvu informací (kopie ve vlastnictví autora).

13 *SÚA*, fond 100/24, Protokoly schůzí vlády, schůze 19.12.1947. Ministři psaní tisku v kritizovaném smyslu odsuzovali a konstatovali, že nemají tisk svých stran pod dohledem.

vládě zprávu komise Národní fronty, která doporučovala vypracovat nový tiskový zákon, s čímž ministr Drtina souhlasil.¹⁴

Cenzurní praktiky ministerstva informací a Bezpečnosti vyvolaly již v zárodku odpor postižených stran a přispěly k vyhocení rozporů v Národní frontě. Na schůzi 5. února 1948 kritizoval tuto činnost Drtina. Poukazoval na dohodu, kterou přijala první poválečná vláda, „že se nebude nic konfiskovat“. Dohoda se nyní porušuje a „konfiskují se listy druhých stran, jen ne jedné“, k čemuž ministerstvo vnitra vydalo tajný oběžník. Drtina požadoval ukončení této praxe a urychlené vypracování zákonné normy o cenzuře.¹⁵

Cenzurní činnost tiskového oddělení ministerstva informací a Státní bezpečnosti se teprve rozbíhala a příprava zákona o cenzuře tisku byla ještě v zárodečném stavu, když se v únoru 1948 odehrálo rozhodující mocenské střetnutí. Komunisté nastolili monopol své moci, a dosud zaváděná nebo chystaná cenzurní opatření už byla zbytečná.

Léta 1948–1953

Za trvání komunistické moci fungovala cenzura nepřetržitě jako důležitá součást „stranického řízení“ hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejvýznamnějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu vůbec, v oblasti kulturní a ideologické zvláště. V letech 1948–1953 se realizovala jako stranická cenzura, v následujících letech jako cenzura státně-stranická.

Krátce po únoru 1948 vítězoslavně oznámil Václav Kopecký, člen komunistického vedení a ministr informací, základní změnu v oblasti kultury a hromadných sdělovacích prostředků: „Nyní máme v rukou tiskárny, papír, nakladatelství...“ A nejen to, i ministerstva, galerie, kina, film, divadla, knihovny, zkrátka všechno. Mocenská skupina použila svého monopolu nadvlády jako nástroje přímého řízení a podřízení institucí kultury a ideového působení svým politickým záměrům.

Výkon kontroly a řízení hromadných sdělovacích prostředků, kultury a osvěty přeneslo komunistické vedení nejdříve na svůj útvar – Kulturní radu. Ustavilo ji v září 1948 a uložilo jí „projednávat všechny zásadní otázky v oboru ideologie a kultury, výchovy strany a osvěty, legislativní zásahy a opatření v oboru školství, tisku, filmu, rozhlasu, tělovýchovy atd., zásadní

14 *Tamtéž*, schůze 18.1.1948.

15 *Tamtéž*, fond Národní fronta, schůze 5.2.1948.

rozhodnutí v politice ministerstva školství a ministerstva informací. Projednává všechny kádrové otázky... obsazování významných pozic v ministerstvu školství a informací a ve všech vrcholných kulturních institucích“.¹⁶

Kulturní rada se záležitostmi zabývala a rozhodovala o nich jen v obecné poloze, konkrétní a každodenní „kontrolu a řízení“ zajišťovalo příslušné kulturně propagační oddělení ÚV KSČ a stejná oddělení v krajích a okresech. Činnost Kulturní rady začala brzy skomírat, stranický aparát naopak stále více rozšiřoval okruh svých pravomocí. Řízení a kontrolu tisku prováděl tiskový odbor ÚV KSČ a tiskoví referenti v krajském komunistickém aparátě. Generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský už v březnu 1948 vymezil, že „hlavním úkolem tiskového odboru je dodávat politické direktivy všemu tisku, dirigovat nejen stranický tisk, ale i mimostranický tisk druhých stran“ a organizací.¹⁷ Tiskový odbor v ústředí se rychle početně rozrostl. V letech 1949–1951 v něm působilo kromě vedoucího třináct pracovníků. V následujících dvou letech se jejich počet nezmenšil, ale byli rozděleni do dvou odborů – tiskového a pro rozhlas.¹⁸ Knižní publikační činnost kontrolovala a řídila Lektorská rada ÚV KSČ, která působila v rámci kulturně propagačního oddělení ÚV. V roce 1951 Lektorská rada zanikla, její funkci převzal vydavatelský odbor ÚV KSČ a odbor umění v nově vzniklém oddělení škol, vědy a umění ÚV KSČ.¹⁹

Komunistické instituce rozhodovaly o vzniku a zániku každého časopisu, novin, o jejich nákladu, obsahovém zaměření a o obsazení vedoucích funkcí v redakcích.²⁰ Vydavatel tisku – společenské organizace a nekomunistické strany – jen schvalovaly rozhodnutí komunistických institucí.²¹

Nedlouho po únoru 1948 komunistické vedení zakázalo nebo jiným způsobem zlikvidovalo většinu tisku nekomunistických stran. Byly zastaveny všechny jejich krajské časopisy, v ústředí jim zůstal deník a tisk pro funkcionáře. Obdobná redukce proběhla i u tisku některých společenských organizací a institucí. Například do konce roku 1948 zlikvidoval nový režim 27 katolických časopisů v českých zemích a 28 na Slovensku.²²

16 *SÚA*, fond 02/1, schůze 20.9.1948.

17 *Tamtéž*, fond 02/3, schůze 12.3.1948.

18 *Tamtéž*, fond 100/1, a.j. 18.

19 *Tamtéž*, fond 05/1, sv. 11, a.j. 220.

20 Podrobněji viz *Kádrová nomenklatura KSČ 1948–1956*, Sešity ÚSD AV ČR, sv. 2, Praha 1992.

21 Formálně podle zákona č. 184/1950 Sb. o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů řídilo vydávání a rozšiřování časopisů ministerstvo informací a osvěty.

22 *SÚA*, fond 100/24, sv. 48, a.j. 866, 57–60; fond 100/1, sv. 196, a.j. 1234, 148. Z katolických novin byl zastaven např. týdeník *Neděle* (náklad 120 000), měsíčník *Anděl strážný*

Tiskový odbor ÚV KSČ dával redakcím deníků a týdeníků nejen obecně politické směrnice, ale rovněž kontroloval, jak „zajišťují politiku KSČ“ a plní jeho vlastní směrnice. Podle toho redakce hodnotil a měnil jejich vedení. V denní cenzuře zavedl tuto praxi: šéfredaktory novin, časopisů, rozhlasu a státní tiskové kanceláře činil stranicky odpovědnými za ideově politický obsah tisku, za přísné dodržování stranické linie a směrnic; v případě nejistoty či pochybností byli šéfredaktori povinni vyžádat si stanovisko tiskového odboru ÚV a jím se řídit. Ten také hodnotil, jak jednotlivé noviny a časopisy dodržují „stranickou linii“ a na poradách s příslušnými redaktory i zástupci vydavatele projednával „politické chyby“ nebo jiné nedostatky v jejich tisku. Zvlášť bedlivě sledoval tiskový odbor chyby v tisku a v rozhlase, které obvykle označoval za úmyslné činy a provokace nepřátel režimu, nikoliv za běžné tiskové chyby. V listopadu 1950 zavedlo ústředí KSČ funkci dohlížecích redaktorů. Dopis, kterým 24. listopadu 1950 R. Slánský a G. Bareš oznamovali krajským tajemníkům KSČ zavedení institutu dohlížecích redaktorů, končil výzvou: „Jedněte rychle a rozhodně, aby škůdcovská činnost nepřítele v tisku a rozhlase byla zneškodněna.“ Od počátku roku 1951 nastoupili fakticky cenzurní redaktori.²³

(60 000), na Slovensku dětský čtrnáctideník *Priateľ dietok* (50 000), týdeník *Slovenský svet* (50 000), měsíčník *Katolícká jednota* (50 000) aj. Z deníků nekomunistických stran přestaly vycházet *Slovo národa* (55 000), *Národní obroda* (40 000), *Čin* (63 000) aj.

23 *Tamtéž*, fond 100/1, sv. 196, a.j. 1229; sv. 197, a.j. 1236, 67–68; fond 100/24, sv. 37, a.j. 810, 52, 61–67, příloha 3. Autoři zprávy pro vedoucí funkcionáře KSČ z 26.6.1948 o psaní *Lidové demokracie* uváděli: „V podstatě je možno tento postoj (k režimu, K.K.) vyjádřit slovem alibismus a pasivní rezistence. Redakce se snaží vyhnout přímému konfliktu, ale brání se stejně angažovat upřímně pro režim, pro republiku.“ Redaktory *Lidové demokracie* dělili podle jejich postoje k politice KSČ do čtyř kategorií: 1. nezávadní, 2. opatrní, 3. různé nejasnosti z protektorátu, 4. závadní. – V období od 21.11.1949 do 18.2.1950 se tiskový odbor ÚV KSČ zabýval mj. těmito věcmi: nedostatky ideového zaměření *Práce*, časopisy *Lidová správa* a třemi obrázkovými, *Stráží severu*, zpravodajstvím rozhlasu, časopisy Ústřední rady družstev, reorganizací ČTK, *Zemědělskými novinami*, závodními časopisy, zemědělskými rubrikami deníků, školením vedoucích redaktorů, krajskými novinami *Průboj*, *Pravda*, opět lehkovážným postojem redakce *Práce* k chybám, zahájením prověrek v redakcích nekomunistického tisku „za účelem výměny nevhodných redaktorů a dalších kádrových opatření“, prověrkami v *Práci*, *Zemědělských novinách* a v ČTK. – Z dopisu ústředí KSČ 24.11.1950 krajským vedoucím tajemníkům KSČ: „Z rozsahu těchto provokací je však možno soudit, že se nepřítel v současné době soustředil právě na tisk. Naší povinností je znemožnit velmi rázně nepříteli činnost na tomto úseku...“ 1. ve všech denících budou ustaveni dva politicky vyspělí redaktori, „jejichž úkolem bude revidovat všechna vydání listu v obtazích a u rotačky a kteří budou zodpovědni za to, že se napříště neobjeví žádné chyby a provokace“, 2. ve všech ostatních časopisech bude pověřen touto funkcí v tiskárnách jeden funkcionář, který bude mít za úkol zajistit prověrku zaměstnanců „a propustit ihned nespolehlivé“.

Lektorská rada ÚV KSČ, která posuzovala a schvalovala vydání jednotlivých knižních publikací, zejména literárních, postupovala takto: její lektoři nejdříve prováděli kontroly v nakladatelstvích, poté však jejich šéfredaktori byli povinni předkládat ke schválení ediční plány. Lektoři z nich vyškrtávali tituly „politicky zatracených autorů“. Příslušná oddělení ÚV KSČ se v letech 1949–1953 podílela podnětem, spoluprací i schválením na výrobě několika seznamů zakázané literatury, která se nesměla vydávat, byla odstraňována z knihoven a ničena. První seznam knih, určených k odstranění z veřejných knihoven, pocházel z října 1948. Za dva roky následovalo ničení knih při likvidaci mužských řádů a zabírání klášterů. V letech 1952–1953 proběhla „očista knihoven všeho druhu od závadné literatury“. Komunistické vedení schválilo seznam č. 1, který obsahoval publikace „trockistické a protisovětské“, v dubnu 1953 seznam č. 2, který obsahoval „literaturu pracicových sociálních demokratů, literaturu legionářskou a literaturu T. G. Masaryka a E. Beneše“. Knihy podle seznamu č. 1 posílaly knihovny všech typů do Ústavu dějin KSČ, ze seznamu č. 2 do dalších 45 knihoven. Zůstávalo v nich po jednom exempláři zakázaných knih, ostatní byly zničeny. Podle propočtů odborníků se při všech těchto likvidačních akcích zničilo kolem 27,5 milionů knih.²⁴

Předsednictvo ÚV KSČ již 2. ledna 1950 schválilo zásady předběžného návrhu na zřízení úřadu pro kontrolu publikací. Návrh obsahoval mnohé společné body s později zavedeným cenzurním úřadem. K realizaci návrhu zřejmě nedošlo, chybí dosud dokument, který by existenci úřadu potvrdzoval. Pravděpodobně jej nahradil pozdější systém dohlížecích redaktorů.²⁵

Od roku 1952 se komunistické vedení snažilo narýsovat dělicí čáru mezi stranickou a státní mocí, mezi stranickými a mimostranickými institucemi. Šlo o oslabení mocenské pozice stranického aparátu ve prospěch mimostranických. V rámci těchto přesunů se na některých funkcích, dosud monopolně vykonávaných stranickým aparátem, podílely nebo je zcela přebíraly státní instituce. Usnesením č. 17 z 22. dubna 1953 ustavila vláda úřad státního tiskového dohledu – úřad cenzurní. Toto usnesení nebylo publikováno

24 Kratochvil, A.: *Žalují, II*, Mnichov 1975, 265 s.; *SÚA*, fond 02/3, sv. 34, a.j. 223, b. 28, sv. 52, a.j. 253, b. 7. – Příloha 13 a 16. Organizační sekretariát ÚV KSČ uložil 27.4.1953 příslušným ministerstvům provést „očistu knihoven všeho druhu od závadné literatury“. O svém rozhodnutí informoval nižší složky KSČ a příslušná ministerstva zajišťovala „očistnou akci“ po úřední linii. Akce proběhla ve dvou etapách a končila k 31. říjnu 1953. Prvními výsledky se organizační sekretariát ÚV KSČ zabýval v prosinci 1953. – Po zatčení R. Slánského v listopadu 1951 a po procesu se Slánským a spol. v listopadu 1952 schválilo komunistické vedení seznam publikací R. Slánského, které byly vyřazovány z knihoven.

25 *Tamtéž*, fond 02/1, sv. 15, a.j. 201/2 (2.1.1950). – Příloha 2.

a úřad byl budován jako „neveřejný orgán vlády“. Po roce přešel úřad do resortu ministerstva vnitra jako Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD). Tehdy však probíhal v systému komunistické moci opačný proces – znovu se upevnila „vedoucí pozice“ orgánů a aparátu KSČ v mocenském mechanismu. Zvláště v řízení a kontrole ideologické oblasti si udržovaly monopol.²⁶

Vznikem oficiální cenzury nezánikla cenzorská role tiskového odboru ÚV KSČ, pouze se pozměnila. Odbor nadále zajišťoval „stranické řízení“ hromadných sdělovacích prostředků; k tomu přibýlo „stranické řízení“ cenzurního úřadu, celého systému cenzury. Tiskový odbor ÚV KSČ se dále nerozrůstal, v roce 1953 v něm pracovalo jedenáct zaměstnanců a v odboru rozhlasu čtyři, v roce 1956 ve společném odboru tisku, rozhlasu a televize bylo dvanáct pracovníků. Vnitřní členění odboru vypadalo takto: referent pro rozhlas, pro televizi, dva pro ústřední deníky, dva pro další ústřední tisk (kromě odborného), jeden pro krajský tisk a vedoucí odboru s odpovědností za tiskovou kancelář. Referenti pro místní tisk – okresní noviny a závodní časopisy – přešli později do odboru agitace. V ideologickém oddělení krajského výboru KSČ byl referent pro tisk, v okrese tuto funkci vykonával buď tajemník pro ideologickou práci, nebo referent pro agitaci. Redaktor závodního časopisu byl podřízen podnikovému výboru KSČ, konkrétně předsedovi.

„Stranické řízení“ mělo dvě stránky. Komunistické instituce svými usneseními ukládaly šéfredaktorům a vedoucím funkcionářům kulturních institucí povinnost respektovat rozhodnutí cenzora. Byla to jejich stranická povinnost a součást dodržování stranické disciplíny. Druhou stránkou řízení byly svazky komunistického a cenzurního aparátu. Komunistický aparát určoval nebo schvaloval nejen obecně politické směrnice cenzury, ale také předem rozhodoval nebo souhlasil s řadou konkrétních cenzurních zásahů. Považoval pracovníky cenzury za svůj funkcionářský aktiv a jejich úřad za svoje pomocné či vyčleněné pracoviště.

Vrcholnou institucí cenzury byla Hlavní správa tiskového dohledu. Spadala do resortu ministerstva vnitra či bezpečnosti a fungovala jako samostatný útvar s úzkými pracovními kontakty na Státní bezpečnost. V cenzurním systému HSTD mělo v roce 1953 pracovat 270 zaměstnanců, koncem října jich bylo 137. Výchozí základnou pracovních metod cenzury byla povinnost šéfredaktorů tisku, rozhlasu, televize, nakladatelství a provozovatelů kulturních pořadů předkládat cenzurním orgánům včas materiály, které měly být zveřejněny, rozšiřovány a provozovány. Cenzor pozastavil zveřejnění článků, publikací, pasáže textů divadelních a jiných kulturních a zábavních

26 Tamtéž, fond 02/5, sv. 56, a.j. 152; fond 19/7, a.j. 431. – Příloha 11, 12, 14.

představení v případech, jestliže obsahovaly státní tajemství a hlavně pokud byly v rozporu s politickou linií a směrnici komunistické strany. Svá rozhodnutí oznamoval šéfredaktorovi, pořadateli, někdy i provozovateli pořadu. Ti byli povinni cenzurní rozhodnutí respektovat; pokud šlo o státní tajemství, tak bezvýhradně, pokud šlo o „politickou linii“, existovala možnost dalšího vyjednávání.

Mocenskou převahu a nadvládu cenzury zajišťovalo i to, že ředitel tiskárny, rozhlasu, filmu, divadla, kulturního nebo osvětového zařízení mohl tisknout jen ty publikace nebo provozovat jen ty pořady, které byly opatřeny cenzurním číslem. Každý cenzor měl svoje služební číslo, které bylo uváděno i v tirážích novin, knih, filmů apod. Jestliže jím neoznačil tiskárenský obtaň novin, knih, text rozhlasového pořadu, divadelního a jiného představení, nesměl být ani tištěn, ani provozován. Porušení této zásady či nařízení bylo trestné. U kulturních představení a osvětové činnosti cenzura nejen povolovala předložený text (divadel, estrád, přednášek), ale sledovala – čas od času – zda je dodržován, zda umělci či referenti případně nepovolené pasáže vypustili nebo si nepřidali něco, co odporovalo oficiální politické linii.

Cenzurní úřad informoval o svých zásazích příslušné stranické instituce, někdy přímo, vždy však prostřednictvím pravidelně vydávaných zpráv. V kraji sdělovali své zásahy většinou přímo příslušnému tajemníkovi nebo vedoucímu oddělení aparátu KSČ. V ústředí informovala HSTD přímo tajemníka (výjimečně i sekretariát generálního tajemníka) nebo vedoucího oddělení ÚV KSČ jen o politicky závažných zásazích v tisku nebo o zastavení celého článku, knihy, filmu, kde nešlo o dílčí úpravy, ale o „politickou závadnost“ celého díla. Cenzurní úřad zpracovával Denní zprávy HSTD, které obsahovaly všechny cenzurní zásahy, provedené na území republiky. Zprávy dostávali generální tajemník a někteří tajemníci ÚV KSČ, kteří je postupovali vedoucím pracovníkům příslušných oddělení ÚV KSČ.

HLAVNÍ SPRÁVA TISKOVÉHO DOHLEDU

Dušan Tomášek

Po únoru 1948 se vedení Komunistické strany Československa snažilo o rychlé a trvalé upevnění dobyté moci. Kromě přímých i nepřímých represivních opatření proti „třídnímu nepříteli“, která vyvrcholila procesy a justičními vraždami, usilovalo zároveň o zavedení co nejúčinnější kontroly nad informačními, propagačními a agitačními prostředky. Okamžitá restrikce novin a časopisů (počet deníků poklesl např. z 37 v roce 1947 na 11 v roce 1953, obdobně ubylo i týdeníků, klesly náklady aj.²⁷) usnadnila přehled a tím i kontrolu jejich obsahu. Zároveň však začaly přípravy na zavedení předběžné cenzury, která by tento obsah preventivně ovlivňovala.

Tisk a ostatní sdělovací prostředky se do té doby snažilo usměřňovat Kopeckého ministerstvo informací, a po jeho zrušení v lednu 1953 pozdější ministerstvo kultury. Tento úřad ovšem nemohl zasahovat do denní praxe a náplně tisku.

Připravovaná cenzura se neměla vztahovat pouze na periodický a neperiodický tisk, rozhlas, film a začínající televizi, ale i na zdánlivě nedůležité oblasti, do nichž by však také mohla pronikat „nepřátelská propaganda a ideologie“. Šlo o média typu výstav, knihoven, obecních kronik, plakátů, reklamních letáčků, různých odznaků, nálepek atp. Snahou bylo ucpat každou skulinu, kudy by mohlo do mysli lidí pronikat cokoli „škodlivého“.

Zřízení cenzury předcházelo několik vládních usnesení, iniciovaných ústředním výborem KSČ. Většinou šlo – na rozdíl od veřejně publikovaných zákonů a vládních nařízení – o neveřejná rozhodnutí, označovaná jako usnesení. Např. 15. července 1952 přijala vláda v tajné části své 200. schůze usnesení „o opatřeních ke zvýšení ochrany státního tajemství“, které bylo 4. března 1953 doplněno usnesením o „skutečnostech tvořících státní tajemství“.²⁸

Zahájení cenzury pochopitelně předcházela řada jednání a porad, jichž se už od roku 1952 účastnily designované vedoucí kádry budoucího tiskového dohledu (TD). V únoru 1953 byl ke konzultacím přibrán i pracovník moskevského Glavlitu Isačenko, aby byly „využity sovětské zkušenosti“. Jednání se vedla především na půdě komunistické strany.

27 Budín, S.: *Sedmá velmoc*, ČS 1966, str. 142.

28 SÚA, fond ÚPV, rok 1952 a 1953.

Předběžný „zásadní souhlas“ se zřízením Hlavní správy tisku a publikací – jak zněl původně navrhovaný název – vyslovil politický sekretariát ÚV KSČ už 11. února 1953. Vlastní pokyn ke startu celé akce dalo usnesení tohoto sekretariátu z 22. dubna. Uložilo mj. tajemníkovi ÚV KSČ F. Nečasovi zajistit stálou pomoc „po politické a kádrové stránce“ (např. výběrem absolventů Ústřední politické školy pro řídicí funkce TD), vedoucímu oddělení agitace a propagandy ÚV KSČ K. Innemannovi dalo pokyn „rozhodovat o vyřazení závadových knih z veřejných knihoven“.²⁹

Aby bylo zachováno zdání zákonnosti, vydalo předsednictvo čs. vlády rovněž 22. dubna 1953 na své 17. schůzi usnesení o zřízení Hlavní správy tiskového dohledu (HSTD) – jak zněl poněkud neúplně či nepřesně definitivní název. Tiskový dohled byl zřízen přímo při vládě ČSR. V tomto nepublikovaném usnesení byl schválen statut i systemizace HSTD. Vedoucím úřadu vláda jmenovala JUDr. F. Kohouta, jeho prvním zástupcem E. Kovářka. Zároveň bylo uloženo „náměstku předsedy vlády arm. gen. Karolu Bacílkovi zajistit, aby HSTD začala plnit své úkoly 1. pokud se týče dohledu u denního tisku a krajských novin, filmových novin, Čs. rozhlasu a ČTK od 1. července 1953 s počtem 141 pracovníků, 2. v ostatních oborech své působnosti do konce roku 1953 s počtem 270 pracovníků“.³⁰

V usnesení se dále ukládalo ministroví vnitra zajistit u všech KNV a u ONV v Mostě a Opavě (později rozšířeno na další okresy včetně slovenských) „všechny podmínky pro spolupráci poboček HSTD a příslušných orgánů lidové správy“. Výdaje v celkové výši 18 872 000 Kčs, z toho na mzdy 11 102 000, s nimiž státní rozpočet na rok 1953 nepočítal, byly kryty z vládní rozpočtové rezervy. Předsednictvo vlády pamatovalo i na investice ve výši 1 752 000 a na neosobní fond 410 000 Kčs (vše ještě ve staré měně). Vedoucí HSTD v Praze a STD v Bratislavě měli do 31. května předložit dislokačním komisím návrhy na vyhovující umístění svých úřadů, obdobně v krajích a okresech Most a Opava.

Poslední bod usnesení zněl: „Vláda prodlužuje do 31. května 1953 lhůtu stanovenou usnesením ze dne 11. února 1953 k předložení seznamů věcí a skutečností, které mají být v zájmu zachování státního tajemství utajeny. Provedou: všichni ministři a vedoucí státních orgánů, podřízených přímo vládě.“³¹

Součástí vládního usnesení č. 17/1953 byl i statut HSTD. Ukládal „zajišťovat, aby nebyly jakýmkoli způsobem a prostředkem zveřejňovány a ší-

29 SÚA, fond 318-9-1.

30 SÚA, fond ÚPV, rok 1953.

31 *Tamtéž*.

řeny údaje a skutečnosti, jež obsahují státní, hospodářské a služební tajemství ve smyslu zákonných ustanovení nebo které obsahují skutečnosti, jež podle vládního usnesení ze dne 5.7.1952, vládního usnesení ze dne 4.3.1953 a podle dalších předpisů nesmějí být v obecném zájmu zveřejňovány; zvyšovat ochranu státního tajemství a odpovědnost za jeho zachování a tím přispívat k obranyschopnosti a bezpečnosti naší republiky a její socialistické výstavby“.³²

Kartotéka údajů a skutečností tvořících státní a další tajemství byla sestavována a doplňována podle návrhů 34 resortů a ústředních úřadů a měla v podstatě konkrétní podobu. Vedením této kartotéky se zabývalo tzv. oddělení pro zvláštní úkoly HSTD. K jeho dalším povinnostem patřila (samozřejmě v rozporu s ústavou) kontrola materiálů vydávaných Národním shromážděním, Kanceláří prezidenta republiky a Úřadem předsednictva vlády. Zvláštní oddělení rovněž vypracovávalo „pokyny ve věcech obecného zájmu“.³³

Vymezení pojmu „obecný zájem“ bylo od zahájení cenzury 1. srpna 1953 (tedy s měsíčním zpožděním proti předpokladu vládního usnesení) zcela vágní. Pozdější nový statut z roku 1955 formuloval tento „nedílný druhý hlavní úkol TD“ takto: „Zajišťovat, aby nebyly šířeny údaje a skutečnosti, které nesmějí být v obecném zájmu zveřejňovány.“ Zpráva, vypracovaná vedením HSTD pro schůzi politického byra ÚV KSČ z 15. října 1956 však přiznávala: „Pro výklad pojmu ‘obecný zájem’ byla od samého počátku dána zásada, že nelze připustit rozšiřování věcí, údajů a zpráv a případně i skrytých útoků, které škodí našemu státu a naší straně. Pozornost pracovníků tiskového dohledu byla v uplynulých obdobích zaměřována zvláštními pokyny ministra vnitra nebo III. oddělení ÚV KSČ tak, jak to vyžadovala situace. To znamená, že výklad pojmu ‘obecný zájem’ záležel především na politické vyspělosti, všeobecných znalostech a schopnostech jednotlivých plnomocníků TD, což s sebou neslo různé negativní rysy...“³⁴

Na podzim 1953 a v průběhu následujícího roku se struktura cenzurního úřadu dotvářela. Stav zaměstnanců HSTD dosáhl podle hlášení z 5. ledna 1955 počtu 95 osob, z toho bylo 54 plnomocníků (40 mužů a 14 žen). Původním povoláním bylo mezi nimi 7 pomocných dělníků, 5 typografů, 11 obchodních příručích, 2 švadleny, 2 holiči, 1 modistka, 1 číšník atd.³⁵ Toto kádrové složení si brzy vynutilo četné změny, a to nejen kvůli svérázným výkladům „obecného zájmu“, o nichž hovořila oficiální zpráva v roce

32 SÚA, fond 318-5-3.

33 Tamtéž.

34 Tamtéž.

35 SÚA, fond 318-5-1.

1956; mnozí z plnomocníků na své úkoly prostě nestačili nejen „pro nízkou politickou úroveň nebo pro malé všeobecné znalosti“, ale také „pro kádrové závady“.

Celostátně plánovaný stav 271 pracovníků včetně administrativy nebyl nikdy bezezbytku naplněn. V květnu 1956 měla HSTD 196 zaměstnanců, z toho 160 „operativních“ a 36 administrativně technických. V témže roce pracovalo ovšem zároveň v okresech na 250 „amatérských“ externích spolupracovníků z řad zaměstnanců OV KSČ a OV KSS.³⁶ To navíc upevňovalo vedoucí úlohu komunistické strany v regionech; nejen externí spolupracovníci, ale také plnomocníci byli totiž povinni radit se a respektovat mínění funkcionářů a aparátčiků KSČ na odpovídající úrovni.

K první změně původního statutu HSTD z dubna 1953 došlo už 11. září 1953, kdy se vláda rozhodla převést tiskový dohled do oboru působnosti ministerstva vnitra.³⁷ Tiskový dohled nadále řídil „vedoucí“, který přímo podléhal náměstkovi ministra. Teprve rozkazem ministra vnitra R. Baráka ze dne 16. června 1955 se změnil název této funkce na „náčelník“.³⁸ Tím se HSTD i formálně zařadila mezi ostatní správy ministerstva (oficiální název zněl: ministerstvo vnitra – Hlavní správa tiskového dohledu, zkratkou MV-HSTD), a „plnomocníci“ dostali další služební označení – „operativní pracovníci“.

Vraťme se do roku 1953. Přestože TD začal svoji praktickou činnost v srpnu, nebyly počátky cenzurní praxe až do konce října centrálně podchyceny. Nicméně z dokladů o vzniku instituce tiskového dohledu, které jsme citovali, je nepochybné, že hned od prvních dnů šlo o orgán výrazně represivní, podřízený a oddaný komunistické straně a resortu ministerstva vnitra, vykonávající jen a pouze jejich vůli. Ostatně záznamy o zásazích cenzorů, uváděné v tzv. denních zprávách, které posílal (nikoli denně, ale v průměru asi každý třetí den) vedoucí HSTD nadřízeným složkám na MV a ÚV KSČ, výmluvně svědčí o tomto dvojjediném propojení.

Denní zpráva (DZ) číslo 1 (vůbec první v historii HSTD) má datum 5. listopadu 1953 a obsahuje dva body:

„1. Vyřazení závadného fejetonu ze závodního časopisu n.p. Armabeton *Náš beton*, Praha.“ – Fejeton s titulkem „Soudruh Čepek bral zálohu“ prý nevhodně líčil, jak se záloha 600 korun po zaplacení opravy zimmíku a různě

36 SÚA, fond 318-5-3.

37 SÚA, fond 318-8-5.

38 Tamtéž.

ných příspěvků na KSČ, ROH, SČSP, tisk aj. ztenčila na pouhých několik korun. Text byl provázen „provokativní“ kresbou napřažené ruky s drobnými.

„2. Vyřazení vážného omylu z návštěvy sovětských stachanovců z listu KV KSČ v Gottwaldově *Naše pravda*.“ – Na titulní stránce měla vyjít fotografie tří stachanovců s textem: „Sovětský stachanovec V. F. Šumilin, laureát Stalinovy ceny z moskevského závodu Krasnyj proletarij mezi pracovníky vsetínské Zbrojovky.“ Vedoucí HSTD Kohout k tomu v hlášení dodal: „Obrázek však ukazuje tři sovětské hosty při prohlídce nových druhů obuvi ve Svitě v Gottwaldově, přičemž jeden ze sovětských soudruhů drží v ruce botu, která však při nejasnosti snímku připomíná spíše minu nebo náboj, takže v souvislosti s naprosto chybným textem by mohlo být chyby politicky zneužito. Kromě toho nelze o vsetínské Zbrojovce psát.“³⁹

Hned toto první hlášení charakterizuje to, co bylo souhrnně označeno jako „obecný zájem“ a co již citovaná zpráva z října 1956 výstižně popsala jako stav, kdy „tutéž věc jeden plnomocník schválil, zatím co druhý nepřipustil její zveřejnění“. V našem případě tedy nebylo v obecném, přesněji v politickém zájmu, aby vznikl dojem, že pracující v Československu dostávají nedostačující zálohy, nebo že sovětský stachanovec manipuluje s bombou! Navíc bylo za státní tajemství označeno veřejné tajemství, které z doby války znali i nacisté, že ve Vsetíně mají zbrojovku...

DZ č. 2 ze 7. listopadu 1953 se už týkala ústředních listů. Líčí „záchranu“ správného znění projevu velvyslance SSSR v Praze Bogomolova k 36. výročí Říjnové revoluce:

„Plnomocníci HSTD zjistili v noci na 7. listopad na obtahových stránkách všech deníků tuto větu: ‘Pod moudrým vedením KSSS rozvoj národního hospodářství SSSR zajišťuje všechny nezbytné podmínky pro budování socialismu v naší zemi.’ Po telefonickém ověření u prvního tajemníka ÚV KSČ soudruha A. Novotného (během slavnostního představení v Národním divadle) byla zařízena oprava na správné: ‘... pro budování komunismu’. Podle zjištění v ČTK vyskytuje se tato chyba již v oficiálním materiálu. Podle současného pokynu soudruha A. Novotného bylo zařízeno, aby ve všech denících byl otištěn, popřípadě alespoň oznámen projev K. J. Vorošilova k 36. výročí Velké říjnové socialistické revoluce na titulní straně.“

V témže hlášení oznamoval vedoucí HSTD i zásah proti plakátu KNV v Ostravě s textem „Listopad, měsíc boje proti nadměrnému požívání alkoholu“. Plnomocník výrobu plakátu zakázal, protože listopad je přece „oslavován našimi pracujícími jako měsíc čs.-sovětského přátelství“. Také ostrav-

ský rozhlas musel inkriminované heslo z připravené relace vypustit. Následoval návrh vedoucího HSTD projednat s krajským výborem KSČ v Ostravě „otázku vhodnosti pořádat protialkoholní akce právě v listopadu“.

Třetí bod zprávy pojednával o vyřazení závadných pasáží z článku „Letošní exportní sezóna“ v závodním časopise *Zora Olomouc*: „Plnomocník projednal s redaktorkou vypuštění těchto vět: ‘... jedním slovem musíme na západ cukrovinky vyvážet... Když bude naše zboží dobré, dostaneme další objednávky, udržíme si stálou zaměstnanost a prospějeme tím všem, především sami sobě. Na nás záleží, bude-li další export... Každé exportní zboží musí být naprosto čisté. Žádné třísky, žádná špína, žádné vlasy v čokoládě nesmí být. Obzvláště musíme věnovat pozornost červivosti, ani jeden červ do exportu. I polštářky v krabicích musí být bezvadně čisté.’“

Vedoucí HSTD zásah schválil s tím, že je nesprávné „uvádět plnou zaměstnanost u nás v závislosti na kapitalistických státech, dále je naprosto nevhodné a může poškodit nejen export, ale i prodej čokoládových bonbonů domácím spotřebitelům uvedené negativní upozornění na hrubé závady při výrobě“.⁴⁰ Snaha zatajovat negativní skutečnosti a nedostatky se ostatně stala pro dlouholetou praxi TD typickou.

Z DZ č. 3, označené v záhlaví jako všechny ostatní slůvkem TAJNĚ, byly už patrné „státně bezpečnostní zájmy“. První bod se týkal názvů a označování některých podniků, důležitých pro obranu státu: „V nedělním denním tisku 8.11. t.r. bylo již podruhé publikováno usnesení sekretariátu ÚRO o udělení Rudých praporů vlády, ministerstev a ústředních výborů svazů ROH. Přitom se opět projevil vážný nedostatek v tom, že i závody, u nichž by výroba nebo místo neměly být známy, mají tyto údaje ve svém názvu. Byly učiněny pouze tři zásahy (u n.p. Považské celulózky v Žilíně vypuštěním ‘v Žilíně’, u n.p. Východoslovenský rudný průzkum ve Spišské Nové Vsi rovněž vypuštěním udání místa a u n.p. Slovenské magnezitové závody v Loviňobani vypuštěním ‘magnezitové’). Další zásahy zvláště v oboru ministerstva hutního průmyslu a rudných dolů a ministerstva chemického průmyslu nebylo možno činit, protože by nebylo srozumitelné, o které závody jde.“

Dr. Kohout iniciativně rozvíjí tezi dál: „Upozorňuji současně, že vyzrazování druhu výroby a dislokace některých důležitých závodů se děje i prostřednictvím telefonních seznamů a konečně i firemními tabulkami na jednotlivých závodech... Doporučuji vytvořit komisi, která by připravila k projednání ve vládě podklady a návrhy k tomu, aby jednotlivé závody buď

39 SÚA, fond 318-120-1.

40 Tamtéž.

nesly jména čestná, nebo v rámci jednotlivých ministerstev nebo hlavních správ byly číslovány.“

Nakonec se ujaly názvy čestné. Ale i zde občas unikly cenzorům informace „cenné“ pro špióny, např. v označení Nová huť Klementa Gottwalda...

Druhý bod DZ č. 3 se týkal „závadného“ snímku: „Při kontrole 46. čísla časopisu *Vlasta*, které vyjde 12.11.1953, byl plnomocníkem HSTD pozměněn obrázek na titulní stránku, který ukazuje malou holčičku-zahradnici, která zalévá květiny v kořenáčích. V kořenáčích jsou zapíchnuté výrazné cedulky s těmito jmény: Petr Bareš, Zemínová. Redakce sama na zadní straně fotografie doporučovala změnu na Petr Bureš a Zemanová. Po dohodě s námi i tato změna byla pozměněna.“ A nyní následuje to hlavní: „Doporučuji, aby Státní bezpečnost diskrétně prošetřila, zda se nejedná o pokus o provokaci. Fotografem byl Lederer. Pro informaci připojuji 46. číslo *Vlasty*. Prosím o jeho vrácení. Vedoucí HSTD dr. K.“⁴¹

Spojení se Státní bezpečností se tedy v Denních zprávách objevilo překvapivě brzy a už z nich nezmizelo. Nešlo tudíž o výjimku, ale o služební náplň. Tiskový dohled se v mnoha případech dokonce sám ujímal šetření, popřípadě vyšetřování.

Čtvrtá tajná DZ má datum 10. listopadu 1953 a věnuje se dalšímu objektu cenzury – knihovnám:

„Hrubé závady v provádění prověrky knihovny osvětové jizby v Tachlovicích, okres Praha-západ. Při předběžném průzkumu na úseku knihoven zjistil plnomocník HSTD, že v Tachlovicích v rámci prověrek prováděných KNV byly vyřazeny z knihovny mimo jiné tyto knížky: Božena Němcová: Babička, Julius Verne: Hrabě Monte Christo, historické romány J. Svátka a dalších čtrnáct knih, které nebyly pojaty do žádného z uvedených seznamů, podle nichž měly být vyřazovány knihy závadné a škodlivé. Naproti tomu v knihovně zůstaly mimo jiné tyto knihy: Tito-Broz: Boj za svobodu Jugoslávie, Knut Hamsun: Pan, A. Carnegie: Moje cesta kolem světa, Lebreau [správně Rebreaun]: Les oběšených.“

Tachlovický devětasedmdesátiletý knihovník prý plnomocníkům sdělil, že prověrku tam dělali dva jemu neznámí pánové, snad z ONV, možná i z KNV, za přítomnosti tajemníka MNV. „Věc prošetřujeme na KNV a ONV Praha-západ,“ oznamuje dr. Kohout, „zda nejde o nějaké provokace, protože Babička Boženy Němcové je zařazena i do rozmnoženého seznamu vyřazovaných knih, které uvedená komise pořizovala. O kvalitě prověrky svědčí i ta okolnost, že z celkového počtu 1 208 svazků vyřadil náš plnomocník

41 *Tamtéž.*

ještě 46 knih, uvedených v seznamech závadné a škodlivé literatury. Podobná situace se vyskytla dosud ve všech asi osmi knihovnách, kde jsme námátkou kontrolu prováděli.“

Druhý bod hlášení z 10. listopadu se týká rozhlasové relace o V. I. Leninovi. Ve vzpomínce pamětníka byl tento popis z jakési schůze: „Levou ruku si položil na čelo, přikrýváje si oči a nos. Bylo vidět jen rovná ústa s hrubým knírkem a neholenou tvář. Jen ten, kdo ho dobře znal, si mohl všimnout, že ve štěrbině mezi prsty unaveně přikrývajícími jeho obličej, se dívá ostré, lstivé oko na hovořícího a pozoruje hru v obličejích ostatních.“ Plnomocník přikázal slovo „lstivé“ vyškrtnout. Jeho vedoucí hlášení doplnil: „Bude jednáno s vedením literárně dramatické redakce, jak se toto urážlivé slovo do relace dostalo.“⁴²

V DZ č. 5 z 12. listopadu 1953 se mj. objevuje další typická „závada“, která v tisku bývala dosti častá: zalomení titulků na stránce v takovém sledu či sousedství, že ten, kdo v tom chtěl vidět pořádkovou souvislost, ji také viděl. Ve vesnických novinách Bruntálska *Nová vesnice* „byl pod výrazné heslo ve zvláštním rámečku ‘Využijeme na 100 % akce 5 M na základě vládního prohlášení ze dne 15. září 1953’ zalomen článek s ještě výraznějším titulkem ‘Pes jitničku nesežral’. Článek nevhodnou formou kritizuje páchnoucí jitnice, hovoří o průjmech apod. Pod uvedené heslo byl na návrh plnomocníka zařazen redakcí vhodnější článek“.

V témže čísle *Nové vesnice* se plnomocník pozastavil nad příspěvkem o „stížnosti družstevnice Ďurišové, kterou napsala Kanceláři prezidenta republiky, ačkoli prý si měla stěžovat na JZD Václavov. Pokládám zásah plnomocníka za správný, protože podobné zacházení se stížnostmi občanů k nejvyšším státním orgánům by mohlo vést k tomu, že – z obavy, aby nebyli takto veřejně kritizováni – raději i ve vážných případech nebudou kritizovat vůbec“.

Jiný zásah, tentokrát opět v Čs. rozhlase, se týkal ochrany státního tajemství. V souvislosti s líčením cesty Štafety míru a přátelství se reportér rozepsal o přehradě ve Slapech: „Přes boky přehradní zdi se položí pohodlná silnice, která u paty přehrady vystoupí do výše 55 metrů a půjde po délce 40 km dlouhého slapského jezera... až se namontují turbíny, bude ze Slap denně proudit tolik elektřiny, kolik spotřebuje 2 300 rodin za rok.“ Z těchto údajů bylo podle názoru nejvyššího cenzora „možno vypočítat kapacitu slapské přehrady a elektrárny, kterou jest třeba utajovat, a proto plnomocník provedl zásah“.⁴³

42 *Tamtéž.*

43 *Tamtéž.*

Hlášení z 18. listopadu poprvé informuje o kádrovém důsledku cenzurní praxe. V libereckém závodním časopise *Železničář-budovatel* v článku o Říjnové revoluci plnomocník přikázal nahradit spojení „mamutí stavby komunismu“ jiným termínem. Co mu na tom vadilo, nevysvětlil. Takové předělávání, přesazování a přelamování textu však vždy v sobě skrývá možnosti vzniku jiných chyb. Stalo se to i tentokrát. Ve spěchu došlo k výrazové záměně, takže sovětsí lidé, místo aby „s velkou láskou a velkým elánem budovali socialismus“, byli v článku prezentováni jako budovatelé „kapitalismu, tohoto společenského pořádku, který zajistí štěstí všem pracujícím“. Celý náklad časopisu byl zadržen ještě v tiskárně. Záležitost byla ihned projednána a „sazeč i korektor byli přeřazeni na méně odpovědnou práci“.

Poprvé se v Denních zprávách objevil také zásah na Slovensku, a sice v bratislavském rozhlase. Plnomocník vyřadil z relace o SSSR slovo „přirozené“ v této souvislosti: „V socializme dostává rodina všechny možnosti, aby mohla rásť, pevnieť a uspokojiť každodenné prirodzené potreby človeka.“ Pražský šéf HSTD k tomu přidal vysvětlení: „Zásah byl správný, protože odstranil nápadnou dvojsmyslnost.“⁴⁴

V DZ č. 7 z 21. listopadu se objevila první zmínka o *Svobodném slově*. Titulek na sportovní stránce o přípravě fotbalového střetnutí Anglie s Maďarskem „Utkání století“ nesměl vyjít, protože „tak totiž chystaný zápas nazývá západní reklama a tisk“. Redakce prý souhlasila, ale příštího dne musel jiný plnomocník opět zasáhnout, tentokrát proti titulku „Před utkáním století“. Vedoucí HSTD to okomentoval: „Redakce Svobodného slova chtěla pravděpodobně využít střídání plnomocníků k tomu, aby uplatnila v titulku za každou cenu západnické označení zápasu, které připomíná buržoazní bulvární tisk.“

Z novin postupně mizelo vše, co se podle oficiálních představ nehodilo do socialistického tisku – podle sovětského vzoru a bez respektování středoevropských tradic. Takzvané palcové titulky byly vymýceny, aby tím spíše vynikly u různých sjezdů, usnesení, Prvních májů, Říjnových revolucí, Únorů aj., kde byly naopak vyžadovány. Novinkou se stala různá hesla o budování apod., tištěná nad hlavičkami listů. Byly preferovány události v Moskvě a SSSR vůbec před domácími.

Zápas Anglie-Maďarsko zaměřil zvýšenou pozornost vedení HSTD na *Svobodné slovo*. Po několika dalších menších zákrocích v tomto deníku tam podle DZ č. 11 ze 4. prosince došlo „k propuštění vážné chyby“. Tak se

44 Tamtéž.

říkalo skutečnosti, kdy čtenáři dostali do rukou text, který podle názoru cenzorů dostat neměli. V článku „Akademik Skrjabin mezi námi“ vyšla ve všech osmi venkovských mutacích (tiskly se dříve než vydání pro Prahu a její okolí) věta: „Ve svých přednáškách ukazoval naší stávkující mládeži a mladým vědeckým pracovníkům, jak mají pracovat.“ K přesmyčce došlo proto, že v původním stránkovém obtahu, který plnomocník schválil, bylo chybně vysázeno „studující mládeži“. Při korektuře řádky, kdy sazeč, který má ve stroji už jiný text, většinou ztrácí souvislost s předchozím textem, vznikla záměna.

Vedoucí HSTD v hlášení uvedl, že sazeč způsobil chybu „buď úmyslně, nebo z hrubé nedbalosti“ a že je to „charakteristické pro opakující se záludnost hrubých chyb, jichž se dopouští redakce Svobodného slova a sazárna“. A proto také dodal: „Navrhuji soudruhovi ministrovi vnitra, aby vzhledem k opakujícím se podobným záškodnickým akcím ve Svobodném slově pověřil jednoho pracovníka Státní bezpečnosti, který podrobnějším prostudováním celého případu v souvislosti s ostatními případy u HSTD by vše prošetřil. Z tohoto důvodu nevyrozumíváme zatím o případu ústřední akční výbor Národní fronty.“⁴⁵ Objevil se zde nový rys praxe dohledu: u novin a časopisů, které vydávaly organizace Národní fronty, sloužil potřebám TD její ústřední akční výbor jako pomocný orgán k usměrňování či dokonce k zastrasování redakcí. HSTD se v podobných případech držela v pozadí.

Ale nešlo pouze o tisk a rozhlas. V DZ č. 8 z 24. listopadu byla podána obširná informace o zásazích na výstavách fotografií. V Teplících byl „vyřazen“ snímek ze Dne horníků v Loučkách, „protože byl na něm účastník proletátního spikleneckého centra M. Landa“. Vyhozena byla i fotografie s názvem „Otrhánek“, neboť zobrazovala „otrhané a špinavé děcko“. A do třetice musel být přemístěn detailní záběr hlemýždě, protože ho pořadatelé pověsili mezi snímky vzorné pracovnice a sovětského kombajnu. Na jiné výstavě, pořádané v Hradci Králové, bylo „vyloučeno“ dokoňce jedenáct fotografií – z důvodů ohrožení státního a hospodářského tajemství, např. panoramatické foto Hronova a části opevnění z konce třicátých let, a z důvodů obecného zájmu snímek chodského dudáka, který hrál u misky s označením „Slepec“.

Dovětek vedoucího HSTD zněl: „Zkušenosti z prvních dvou kontrol krajských výstav fotografů-amatérů ukazují, že i na tomto úseku budou mít plnomocníci HSTD dosti příležitostí k zásahům, a to jak z hlediska utajení, tak i z hlediska obecného zájmu.“⁴⁶

45 Tamtéž.

46 Tamtéž.

Další oblast cenzurní péče se objevuje 30. listopadu v DZ č. 10. Obsáhla Kohoutova poznámka se zmiňuje o tom, že v Brně a Ostravě vznikají chyby v krajských mutacích deníků, protože texty jsou tam posílány z Prahy dálnopisem nebo telefonem. Bylo by prý lépe tam posílat matrice, schválené předtím v Praze, už proto, že telefon či dálnopis jsou „neproduktivní“. Na opakující se zásahy „při této dvojí výrobě novin“ prý už byli několikrát upozorněni soudruzi z tiskového odboru ÚV KSČ.

Pod textem je poznámka psaná perem: „2.12. volal s. ministr Barák. Žádal, aby s. dr. Kohout vypracoval návrh dopisu pro politický sekretariát pro s. ministra Baráka, ve kterém by byly vysvětleny a) dosavadní stav a praxe při výrobě deníku v Brně a Ostravě, kolik kde se dělá mutací a kam, b) potíže, které vznikají tímto stavem, nejen nám, c) návrhy na řešení konkrétně. Lhůta týden.“ – Cenzura a ministr vnitra začali redakcím, tiskárnám a vydavatelům zasahovat i do technologie výroby. Důsledkem bylo nejen zjednodušení a usnadnění práce TD, ale zároveň další omezení počtu krajských mutací a „zglajchšaltování“ krajských vydání podle jediného ústředního vzoru.

Těžko uhádnout, zda další zásah zmíněný v DZ č. 10 spadl do oblasti státního tajemství nebo obecného zájmu. V rozhlasové Podvečerní besedě se mělo vysílat vyprávění starého dělníka o bídě za první republiky ve srovnání s dnešním životem: „Můj druhý syn, který se také vyučil soustružníkem, je nyní u Sboru národní bezpečnosti a má zařízený byt, o jakém se mi nikdy ani nesnilo.“ Plnomocník však údaj o synově povolání vypustil: „Vyzdvihování dobrého zajištění příslušníků SNB by se nesetkalo se žádoucím ohlasem u těch, kteří nedoceňují úlohu SNB.“

Ze stejného důvodu vyškrtl jiný plnomocník z *Lidové demokracie* zprávu o tom, že MNV v Příbrami naplánoval na příští rok stavbu budovy pro SNB. „Pokládám zásah za velmi správný,“ připojil k tomu jeho vedoucí, „byl by to, nehledě k utajení, materiál vhodný pro Svobodnou Evropu. Při této příležitosti znovu prosím, aby pro potřebu HSTD byl dán jeden úplný seznam utajovaných skutečností z oboru všech ministerstev, přesto, že tyto seznamy nebyly snad dosud schváleny vládou. Odpadne nám pracné a zdlouhavé jejich projednávání s jednotlivými resorty.“⁴⁷

Zásah z DZ č. 12 s datem 8. prosince spočíval v tom, že gottwaldovský plnomocník nepovolil plakát s nápisem „Kouzelník SUSA“, který objednalo ministerstvo financí pro zábavný večer, chystaný jako dárek občanům města za to, že se zapojili do akce spořivosti. Jméno kouzelníka mohlo totiž být

47 Tamtéž.

zaměňováno a kráceno na USA! „Věc byla projednána s ministerstvem financí,“ sděluje vedoucí HSTD, „obtah plakátu připojuji pro s. ministra Baráka a prosím o jeho vrácení.“ Do zásahu bylo tentokrát zataženo ministerstvo a ne pouhá redakce. Na okraji kopie zprávy je poznámka červenou tužkou: „Soudruh ministr Barák na originál připsal: Souhlasím. B.“

Nového druhu jsou dva zásahy do „lidové poezie“ z DZ č. 12 a 13. V plzeňském závodním časopise *Plynárník* přikázal plnomocník přepracovat dvě sloky z „Balady Kraslické“. Zněly:

*„V Plzni v obchodech všeho dosti, platy však stejné jsou –
za zboží stejné jakosti u nás div kůži nesedrou.
V Plzni maj kina, divadla, sportovní výkony, tanečnice;
zde řadí cikáni – časté rvačky.“*

Zatímco v *Plynárníku* nakonec upravená veršovačka vyšla, vyřadil plnomocník z časopisu železniční stanice v Mostě *Postrk* básničku „Vzpomínáme Klementa Gottwalda“ jako „nevhodnou a pravděpodobně neúmyslně zesměšňující památku soudruha Gottwalda“. Závěr básně zněl:

*„Vítězný pak únor jeho každému z nás lahodil,
když z podnětu čistě svého podniky on znárodnil.
Pak jsme si jej v republice prezidentem zvolili...
dnes však není s námi více, v březnu nám jej pohřbili.“⁴⁸*

Jde tu o vzácnou výjimku, cenzor zřejmě vycítil v autorovi veršů loajálně smýšlejícího občana, a proto přiznal neúmyslnost závady, i když pouze „pravděpodobnou“. Presumpce nevinu byla totiž pro tiskový dohled pevninou neznámou, jako ostatně i pro justici padesátých let.

V DZ č. 13 z 10. prosince 1953 byl oznámen i jiný zásah ve prospěch „světlé památky“ Gottwalda. Došlo k němu opět v závodním časopise *Zora Olomouc*. Závodná pasáž zněla: „Jeho život byl cesta křižovatek a záhybů, jeho oči byly očima hospodáře.“ Po zásahu se objevila tato formulace: „Jeho život byl cesta bez křižovatek a záhybů...“ (oči hospodáře zůstaly).

Mezi první cenzurní činy se zařadily i „opravy“ literatury. Z 10. prosince pochází záznam o Jilemnického knize *Kus cukru*, vydané v roce 1934. Četli z ní na pokračování v ostravském rozhlase. Vedoucí HSTD se plně ztotožnil s názorem plnomocníka, že výňatky „jsou v porovnání s dnešní

48 Tamtéž.

cenou cukru přinejmenším nevhodné, provokativní. Není ani komentováno kupř., kolik lidí si tehdy cukr a v jakém množství mohlo koupit“. Podezřelá pasáž byla vyhozena, ale JUDr. Kohout přece jen dodal: „Zásah pokládám sice za správný, vhodnější však by bylo projednat s rozhlasovou redakcí výběr jiné kapitoly, aby někteří rozhlasoví pracovníci zásahu nevyužili k tomu, že HSTD cenzuruje Jilemnického. Prosím o zásadní směrnicí, jak postupovat v případě nevhodného užití vytržených výňatků z děl našich klasiků a pokrokových spisovatelů, protože uvedený příklad není prvním. Obdobný případ se stal před nedávnem v pražském rozhlase, kdy na závěr pásma k Slovenskému národnímu povstání bylo použito výňatku z Jilemnického románu Vítr se vrací s výkřiky: Hr na Němce, bijte Němce, žeňte Němce atd.“

Zásadní směrnice vyšla zanedlouho. Nastolený problém vyřešil cenzor služebně nadřízený. Záznam červenou tužkou na okraji kopie to potvrzuje: „Soudruh ministr Barák na originále připsal: Nevhodné pasáže vyškrtnout!“⁴⁹

V DZ č. 14 upozorňuje vedoucí HSTD na to, že „závodní časopisy zvláště ve svých úvodnicích se snaží plnit úkoly deníků nebo politických časopisů“, ale „pro menší politickou vyspělost jejich redaktorů i přispěvatelů dochází často k chybám politického dosahu“. Snaha vymezit těmto časopisům výhradně lokální poslání i v jejich náplni, směřující pouze k místním komunálním či závodním záležitostem, se v podstatě zdařila. Přesto nikdy nebylo zcela potlačeno toto dilema: mají závodní časopisy psát jediné o tom, co se děje v továrně, v dílně či na jiném pracovišti, nebo i o tom, co zaměstnanec závodu zajímá a co by měli vědět? Druhá alternativa sílila pokaždé, když byl centralismus na ústupu.

Tento střet lze dokumentovat na případě závodního časopisu *Rybítevský lučebník*, o němž se zmiňuje DZ č. 15 ze 14. prosince. Plnomocník vyřadil článek „Spolu v boji – spolu v míru“, který sice oslavoval čs.-sovětskou spojeneckou smlouvu, ale zároveň prý „naprosto nesprávně, falešně objektivisticky hodnotil účast dr. Beneše“ při uzavření této smlouvy. Cenzorovi např. vadilo, že Edvard Beneš v roce 1943 o společné cestě se SSSR řekl, že je „přirozeným důsledkem, logickým závěrem a vývojovým dokončením naší politiky“. Vedoucí HSTD se tentokrát omezil na alibistické konstatování, že „o zásahu budeme informovat krajský výbor KSČ v Pardubicích“.

Dne 16. prosince byl v DZ č. 16 popsán zásah v závodním časopise *Práce Národního divadla*. Tentokrát šlo o delikátní záležitost. Cenzura pozastavila (vyhodit si netroufla) zveřejnění dopisu Václava Talicha: „... U Vás tam v Kapliče zavál nový vzduch. Po mnoha diletantských pokusech se

ujímají uměleckého vedení zralí muži, vědomi si svého cíle i cesty k němu vedoucí. Skončilo pokusnictví.“ – Bylo to tedy kladné hodnocení situace. Podle vedení HSTD by se však „narážky na diletantství a pokusnictví“ mohly vztáhnout i na „vládní činitele odpovědné za Národní divadlo“. Proto prý se plnomocník spojil s osobním tajemníkem ministra kultury Kopeckého a „po dohodě s ním byl článek prozatím vyřazen, a redaktorka s. L. Skořepová projedná jeho uveřejnění s ministerstvem kultury“.⁵⁰

DZ č. 17 z 18. prosince se opět zmiňuje o souběhu titulků, tentokrát v mutaci *Lidové demokracie* pro Mělnicko. Dva články zalomené za sebou měly stejně výrazné nadpisy: „Zakončení měsíce čs.-sovětského přátelství“ a „Mnoho povyku pro nic“ (o divadelním představení Shakespearovy hry). Mezi oba texty musela být vsunuta ještě třetí zpráva, „aby se redakci nedala možnost měsíc čs.-sovětského přátelství zesměšnit“.⁵¹

Cenzuře pochopitelně podléhaly i dopisy čtenářů. Jejich dotazy a odpovědi redakce jsou vítanou kontaktní materií každého listu. Ne vždy však byly po chuti cenzuře. Tak např. z týdeníku ministerstva zemědělství *Beseda venkovské rodiny* č. 51 byl vyřazen dotaz soukromě hospodářického rolníka z jáchymovského okresu, zda má od vojenské správy nárok na náhradu za zabrané tři a půl hektaru pole a luk, kde byly v roce 1952 otevřeny doly. „Bylo doporučeno, aby redakce dotaz vyřídila interní cestou,“ uzavřel hlášení vrchní cenzor.

V téže zprávě z 23. prosince je informace o liberecké mutaci *Svobodného slova*: byla z ní vyškrtnuta zpráva, že v papírnách v Bělé pod Bezdězem snížili počet úrazů z 565 v prvním čtvrtletí na 296 ve čtvrtletí třetím. Cenzorům se to zdálo být stále ještě mnoho: „Tato čísla by mohla být zneužita našimi nepřáteli!“ – Bývalo to časté zdůvodnění „obecného zájmu“.

Štědrovečerní DZ č. 19 má opět „zpravodajský“ podtext. Nemluvíme samozřejmě o zpravodajství žurnalistickém, ale státně bezpečnostním. V pravidelné poznámce o dni v *Lidové demokracii* se objevily tyto za sebou jdoucí věty: „Dnes je sobota 19. prosince. Pořekadlo: Lež, ačkoli snídá, zřídka obědvá, nikdy téměř nevečeří. Výročí: 1884 narozen Antonín Zápotocký, prezident ČSR.“ Vzhledem k „urážlivé souvislosti“ muselo být pořekadlo vyhozeno. Závěr hlášení: „Bylo by třeba přes ÚAV Národní fronty zjistit, kdo zásobuje Lidovou demokracii podobnými pořekadly a kdo za jejich denní užívání odpovídá. Vedoucí HSTD dr. Kohout.“⁵² – Stačilo ovšem zalistovat

49 Tamtéž.

50 Tamtéž.

51 Tamtéž.

52 Tamtéž.

v Čelakovského *Mudroslovích* a zjistit, že hledaným „zásobovačem“ byla chorvatská lidová moudrost.

V DZ č. 20 z 30. prosince byl oznámen zákrok pardubického plnomocníka proti charakteristice sovětského filmu „Žatva“ na plakátu v Holicích („Zdrucující drama těžce zraněného vojáka, který se po čase vrátí domů, kde již hospodář jiný s jeho ženou“), dále zásah přešovského plnomocníka STD proti stati „Dukla“ v kalendáři na rok 1954 pro ukrajinské obyvatele („pasáž o bývalém ministru národní obrany L. Svobodovi, který je v článku oslavován jako vzor hrdiny a vlastence“) a konečně „propuštění“ závadného inzerátu ve *Svobodném slově* z 28. prosince.

Termínem „propuštění“ se označovaly chyby cenzorů. Tentokrát unikla „soudruhovi Boskovicovi závadnost tohoto inzerátu v rubrice Nemovitosti: ‘Dám zdarma hospodářství, 13 ha, živý i mrtvý inventář. Zn. Česká Třebová.’ Tato hrubá chyba,“ dodává vedoucí HSTD, „které mohou naši nepřátelé zneužít, zvláště v souvislosti s posledními opatřeními ÚV KSČ v zemědělství (měl zřejmě na mysli zasedání ze 4. a 5. září, kde byla zdůrazňována zásada „dobrovolnosti“ při vstupování do JZD – pozn. aut.) byla projednána 29.12. na poradě všech plnomocníků z denního tisku a bude sloužit našim plnomocníkům pro poučení jako příklad, jak je možno i v inzerátech záškodnický pracovat. Doporučuji, aby soudruh ministr vnitra dal prověřit bezpečnostními orgány, kdo a proč dal takový provokativní inzerát.“⁵³

Poslední ze série denních zpráv roku 1953 má číslo 21 a datum 31. prosince. Z článku „Nešťastný majster“ v bratislavské *Práci* museli vypustit větu o vládním usnesení, které ukládá mistrům tolik nejružnějších povinností, že by vláda měla také prodloužit den na 48 hodin. V *Zemědělských novinách* málem vyšel u telegramu ÚV KSSS Mao Ce-tungovi k 60. narozeninám titulek oznamující 69. narozeniny: „Tato chyba znovu ukazuje na velkou neuctu k číslům, která je i v ústředních denících rozšířena,“ píše vedoucí HSTD.

Text posledního hlášení z roku 1953 pojednává opět o dosud neznámé oblasti činnosti cenzury: „Prověrka fotoarchivu ČTK.“ Podle zjištění tam bylo uloženo asi milion negativů. Každý zkušený novinář by se snažil zachovat takový soubor pohromadě. Ne tak cenzoři: „Stanovisko k fotografiím před rokem 1945 jest jasné, domníváme se však, že by mělo být zaujato i stanovisko k prodeji, rozšiřování a zveřejňování fotografií, například...“ Například snímek bývalého předsedy Národního shromáždění O. Johna třeba s Gottwaldem či Zápotockým. Nebo co s bývalým ministrem národní obrany L. Svobodou nebo bývalým ministrem spravedlnosti Š. Raisem?

A co s ostatními bývalými? S těmi, „kteří odešli z vysokých funkcí? Prosím soudruha ministra o radu, jak v této věci nadále postupovat,“ píše vedoucí HSTD.⁵⁴ Odpověď se nenašla. Ale je známo, že archiv ČTK byl rozdělen na nezávadné a závadné negativy, část z první republiky byla předána jinam. A pokud šlo o záběry, které bylo nezbytné znovu a znovu zveřejňovat při důležitých výročích, tam se spoléhalo na čtenářovu zapomnitelivost: buď z nich nežádoucí osoby prostě mizely, nebo byly podle potřeby přesouvány.

Symbolem této cenzurní kamufláže se stal snímek partyzánského štábu z počátku listopadu 1944 v Nízkých Tatrách. Z původních osmi postav zůstalo šest – jako první zmizel ze snímku velitel paradesantní brigády Vladimír Píkrýl a poměrně brzo po něm politický komisař štábu Rudolf Slánský. Retušer buď místo zmizelého přimaloval na pozadí smrček, nebo skupinku znovu sestavil – kpt. Gajdošovi např. upravil nohy tak, aby to bylo „vojtáčtější“, partyzánu Tvarožkovi domaloval plášť, Janu Švermovi „povytláhl“ boty ze sněhu, velitele průzkumu Pavla Marcelyho posunul o dobrý metr vlevo atd.; nakonec upadl v SSSR dočasně v nemilost i sovětský partyzánský velitel Asmolov, a snímek musel být založen ad acta.

Zdaleka nešlo o jediný případ. Například z fotografie slučovacího sjezdu KSČ se sociální demokracií v červnu 1948 zbyla po Slánském za předsednickým stolem jen láhev minerálky. Obdobně ze záběru řečnického Gottwalda 21. února 1948 na balkoně paláce Kinských zmizel Vladimír Clementis tak, že jeho obličej byl překryt mikrofonem, dodatečně přisunutým blíže ke Gottwaldovi. A dokonce i ze snímku pléna ÚV KSČ v srpnu 1929 byla po čtvrt století vyretušována Marie Švermová s dalšími „provinilci“.

Rok 1953 byl zkušebním, nebo také nultým rokem činnosti Hlavní správy tiskového dohledu ministerstva vnitra ČSR. Od ledna 1954 probíhalo upevňování pozic cenzurního úřadu, který postupně vstoupil, přestože byl zřízen neveřejně, do povědomí veřejnosti.

Od počátku roku 1954 pracovaly pobočky už na všech okresech a byly vybaveny přesným seznamem a počty objektů spadajících do pravomoci HSTD. Např. na okrese Kladno se plnomocníci, resp. spolupracovníci z řad zaměstnanců OV KSČ zajímali o 15 závodních časopisů a vesnických novin, jeden dům osvěty, 18 osvětových besed, 10 závodních klubů, jedno divadlo se dvanácti až patnácti premiérami ročně atd. Všude už byli vybaveni podlouhlým schvalovacím razítkem s datem a hodinou dodání materiálu, jeho schválení, a s vyznačením tří povolovacích možností: k sazbě, k tisku,

k rozšiřování. To byly fáze, které každý kus potištěného papíru musel absolvovat.

Oficiálnímu zahájení práce dohledu na okresech k 1. lednu 1954 předcházely instruktaže „pověřených pracovníků“, které organizovala III. oddělení krajských výborů KSČ. Že se pak tito „vyvolení“ opravdu snažili, o tom svědčí počet zásahů v českých krajích v průběhu roku 1954: státní tajemství 889, obecný zájem 4 492; zároveň ovšem bylo i 691 tzv. chybných zásahů (tj. takových, které nepříslušely cenzuře, např. korektury či redakční úpravy) a také 216 tzv. úniků. Podíl chybných zásahů a úniků v Praze byl pochopitelně nižší než v okresech.

Regiony vedly o své činnosti přesné záznamy. Tak např. oddělení TD při krajské správě ministerstva vnitra v Hradci Králové vyřadilo od 1. ledna 1954 do 31. prosince 1955 z 231 veřejných knihoven 5 173 „závadných knih“. Násobíme-li to počtem dvaceti regionů, dostaneme úctyhodné číslo.

Zároveň probíhala jednání o sjednocení a schválení seznamů utajovaných skutečností, ale i o zmírnění jejich rozpornosti či rigoróznosti. Ve zprávě vedení HSTD „o vývoji utajovaných skutečností“ z května 1956; tedy z období částečné společenské „oblevy“, se o těchto začátcích píše:

„V té době například nemohly býti zveřejňovány fotografie měst a obcí v zakázaném hraničním pásmu. Striktním výkladem pojmu vojenského objektu přestaly u nás vycházet skoro fotopohlednice našich hradů a zámků jen proto, že na řadě hradů a zámků byly umístěny radarové stanice, popřípadě skladiště vojenské správy.“

Rovněž kartotéka utajovaných skutečností, vedená v sídle TD v Benediktské ulici v Praze, „obsahovala řadu resortních požadavků, které se ukázaly později jako nesprávné a nesmyslné“. Ministerstvo hutí a rudných dolů např. „požadovalo absolutní utajení míst výskytu mědi, antimonu, niklu, pyritu, minerálních olejů, tuhy, zinku, bauxitu, magnezitu, sádrovce a rtuti... i když v minulosti tyto údaje byly publikovány“.⁵⁵

Částečné – ale opravdu pouze částečné – řešení přinesly 4. září 1954 schválené vládní seznamy. I v nich ovšem praxe odhalila mnoho nedostatků: „Některé části vládních seznamů jsou protismyslné a dokonce jednotlivé seznamy jsou ve vzájemném rozporu. Jako příklad uvádím vládní seznam ministerstva zdravotnictví, kde nejsou utajovány absolutní počty zdravotnického personálu podle druhu a věkového složení a seznam Státního úřadu statistického, kde tytéž údaje jsou předmětem tajemství.“⁵⁶

55 SÚA, fond 318-5-3.

56 Tamtéž.

Nesmyslnost utajování se projevila v plně šíři při vydávání map. Do roku 1952, tedy před zavedením cenzury, se volně prodávaly tzv. speciálky a generálky jako mapy turistické. Po zřízení HSTD však už se vydávat nesměly, přestože, jak uvedla již zmíněná zpráva, „podkladový materiál k těmto mapám je mimo hranice našeho státu“. Docházelo dokonce ke komickým paradoxům: u příležitosti I. spartakiády, která na jaře 1955 nahradila sokolské slety, vydala Ústřední správa geodézie a kartografie podle pokynů MNO plánek Prahy bez nádraží a železničních mostů, zatímco Státní pojišťovna měla na rubu svého spartakiádního reklamního letáčku plán hlavního města se vším všudy, schválený na HSTD. Takže prý jeden z prodáváčů na ulici vyvolával: „Plánek Prahy bez nádraží a mostů za korunu padesát a k tomu nádavkem plánek s mosty a nádražími zdarma!“

Ve snaze o sjednocení začal TD v roce 1955 vypracovávat vlastní seznamy, které posílal na III. oddělení ÚV KSČ ke schválení. Jako první byl hotov seznam „politicky závadné beletrie“, dále „závadné politické literatury“ (díla Masaryka, Beneše, Štefánika, informace o čs. legiích, ale i o nacistické okupaci aj.), potom seznam „politicky závadné beletrie pro děti“ nebo „protijugoslávské literatury“ po opětovém sbratření – ten jediný byl dosti rychle schválen a rozeslán prostřednictvím ministerstva kultury (HSTD se většinou držela v pozadí) všem veřejným a služebním knihovnám.

Sestavování seznamů mělo především usnadnit a zjednodušit práci uvnitř cenzurního aparátu, aby nedocházelo k protichůdným a rozporným zásahům. Veřejnost tyto seznamy k dispozici neměla, byly vesměs tajné, a pokud některé údaje z nich vešly ve známost, bylo to výsledkem blahovůle plnomocníků. V redakcích se ovšem snažili sondovat půdu a podle různých náznaků předem uhádnout, co je a co není tajemstvím (postupně instruktaže a pravidelné porady vedoucích pracovníků na ÚV či KV KSČ, především šéfredaktorů celostátních listů, pak umožňovaly zásadní orientaci). Nesnadné však bývalo odhadnout, co bude či nebude právě nyní spadat pod variabilní „obecný zájem“; někdy docházelo i k osobním sondážím, zda se tu už kritéria, často až příliš subjektivní, nezměnila k lepšímu.

Příkladem může být osud satirické povídky Achille Gregora „Amok“, která kritizovala (podle cenzorů „napadala a zlehčovala“) úřední předpisy pro přihlašování občanů při změně bydliště. Poprvé ji plnomocník nepustil do vysílání pražského rozhlasu už v roce 1953. Podruhé se ji redakce pokusila zařadit o dva roky později a opět marně. Do třetice ji cenzor vyhodil v roce 1956 z pořadu televize. Na II. sjezdu čs. spisovatelů v dubnu 1956, kde bylo mj. „voláno po úplném zrušení HSTD“, se hovořilo o tom, že tato

proskribovaná a pronásledovaná povídka se běžně předčítá na estrádách v krajích, schválených rovněž tiskovým dohledem.

Úsek literatury, přesněji vydávání knih, se za ostatními poněkud opozdil, nicméně TD v pozdějších letech zmeškané rychle doháněl. V roce 1955 už bylo zkontrolováno na 3 500 nových knih vydávaných nakladatelstvími a téměř 600 titulů různých ministerstev, výzkumných a hospodářských institucí.

Z té doby pochází i „cenzurní aféra“ s reedicí Bassových *Letáku, satir, veršů a písniček*. Ve válečném letáku č. 21 z 28. února 1918, tedy na sklonku Rakousko-Uherska, vyjmenovával autor „rakouské vlastence“, kteří podporovali mocnářství, a zařadil mezi ně i známého exponenta sociální demokracie Bohumíra Šmerala: „... a pak ve zvlášť pěkné kleci, párek pěkných Šmeralů.“ Ve vysvětlivkách pod čarou k tomu Eduard Bass uvedl: „Šmeral měl naprostou nedůvěru k českému domácímu a zahraničnímu odboji, a proto hájil stanovisko rakouského aktivismu.“ Byla to pravda, ovšem to jednoduše z vedoucích pracovníků HSTD Končelovi nevadilo, aby s Bassem po sedmatřiceti letech nesouhlasil a dal to také patřičně najevo: „Tento text považuji za hrubou urážku tohoto předního bojovníka dělnické třídy, a proto i celé dělnické třídy a měl být naším plnomocníkem pozastaven. To se nestalo a kniha byla s tímto textem rozšířena.“⁵⁷ Tedy únik? Ano, ale autorem nezaviněný – zemřel už v roce 1946 a vyhnul se tím eventuálnímu postihu...

Poněkud grotesknější podtext měl zásah do plakátu kina Květen v Broumově. Původní znění: „19. února 1954: Rozloučení s Klementem Gottwaldem, barevný film o pohřbu s. Kl. Gottwalda, jednotné vstupné 1,20 Kčs; 20. až 22. února 1954: Kolotoč humoru – kaleidoskop filmových postav Vlasty Buriana.“ Že musel Burian ustoupit na plakátu Gottwaldovi, není třeba zdůrazňovat. K obdobnému zákroku došlo i v Týništi nad Orlicí, kde se výroční „Rozloučení“ ocitlo v sousedství s klubíčkem grotesek Barona Prášila; klubíčko bylo změněno na indiferentní „Dětské představení“, čímž zmizel i Baron Prášil.⁵⁸ Cenzura dohlížela nejen na domácí filmovou tvorbu, ale i na dovoz či výpůjčky z archivů.

Jako kuriózní lze označit cenzurování úmrtních oznámení. Také zde byly hájeny „státní bezpečnostní zájmy“. Příklad za všechny ostatní: dne 25. března 1954 zemřel v Praze bývalý legionář z první světové války a známý veřejný činitel František Stočes. Plnomocníkovi se na parte nelíbila charakteristika zemřelého „příslušník čs. legií v Rusku“ a potom tyto věty: „Bohužel neby-

57 SÚA, fond 318-98-22.

58 SÚA, fond 318-145-2.

lo mu dopřáno ani ve vysokém věku těšit se z výsledků své usilovné práce a musil pracovat až do svého 70. roku, ač byl již delší dobu nemocen. Ulehl, až když jeho síly byly vyčerpány, aby více nevstal.“ Smělo pouze zůstat: „Zachováme mu čestnou památku.“⁵⁹

Zcela novou oblastí jak pro cenzory, tak pro celou veřejnost byla televize. Jeden z prvních zásahů se týkal stříhového záznamu „Historie Prvních májů“, který tehdejší Ústřední televizní studio Praha připravilo na 27. duben 1954. Pracovník TD pozastavil záběr z 1. máje v Moskvě, „kde po delší dobu je kamera zaměřena na tři osoby, které stojí na tribuně Mauzolea. Jsou to soudruh Stalin, soudruh Malenkov a zrádce Berija“. Tzv. obecný zájem byl ohrožen odlišnou charakteristikou soudruh, a zrádce. Záběr byl vystřižen. Ale cenzoři tím triumfovali, neboť film už před nimi schválili na ministerstvu kultury a navíc byl „při zpomaleném vysílání kontrolován pracovníky ústředního výboru KSČ a pracovníky Ústavu dějin KSČ“, a žádný z nich na nic závadného nepřišel!⁶⁰ Z konečného hlášení vedoucího HSTD Kohouta poznámka o této předchozí nedbalé kontrole byla ovšem vypuštěna.

Ostatně vztahy mezi HSTD a ústředním aparátem komunistické strany nebyly vždy nejlepší. Výrazně se to projevilo např. po návratu tzv. studijní skupiny TD z Moskvy a Leningradu začátkem roku 1957, kde čerpala zkušenosti ze sovětského Glavlitu a Oblitu,⁶¹ popřípadě při nesouhlasných vyjádřeních ke kritice cenzurní praxe. Tak např. v srpnu 1956 odmítl vedoucí HSTD v dopise ministru Barákovi stanovisko III. oddělení ÚV KSČ k předložené zprávě o činnosti tiskového dohledu: „Připomínky podrobně a sebekriticky projednal celý kolektiv pracovníků tiskového dohledu, protože to od počátku tiskového dohledu byly první připomínky, které se poněkud podrobněji a v širším měřítku zabývaly naší prací. Při tom jsme došli k názoru, že s výjimkou prvního odstavce jsou připomínky zpracovány takovým způsobem, že ukazují někdy nesoudružsky a někdy i zcela nesprávně a neobjektivně pouze samé nedostatky v dosavadní činnosti HSTD. S rozhořčením bylo odmítnuto tvrzení hned v úvodu připomínek, že ve zprávě se projevuje ničím neopodstatněný a nesprávný a povýšenecký poměr k redakcím...“⁶² – Ovšem v prvních dvou třech letech cenzurní praxe, kterou sledujeme, byla podřízenost tiskového dohledu „vedoucí úloze strany“ téměř bezvýhradná.

59 Tamtéž.

60 SÚA, fond 318-145-1.

61 SÚA, fond 318-5-4.

62 SÚA, fond 318-5-3.

Zásahy v agentuře ČTK měly povětšinou charakter ochrany hospodářského či jiného tajemství. Je to pochopitelné, protože ČTK byla monopolním dodavatelem zpravodajství všeho druhu. Pokud šlo o příjem zpráv ze zahraničí, věnovala cenzura obzvláštní pozornost kapitalistickým státům a jen výjimečně zemím lidovědemokratickým, jako např. po XX. sjezdu KSSS překladům z Polska a Maďarska.⁶³

Také při vysílání fotografií za hranice bývala cenzura bdělá. V roce 1954 např. nepustil plnomocník sloužící v sídle ČTK v Opletalově ulici do Anglie snímek prezidenta Zápotockého, hovořícího v sále ve Vysokém nad Jizerou. Důvod byl povýtc subjektivní: „Provedení snímku zcela nevhodné, činí dojem připravenosti.“⁶⁴

Rovněž s ohledem na cizinu byl v dubnu 1954 vyřazen snímek ČTK z titulní strany reprerentačního časopisu Czechoslovak Life, určeného do USA, Anglie, Švédska a Francie. Záznam vedení HSTD spolu s příloženou reprodukcí zněl: „... fotografie zobrazující snímek dětí, sklánějících se nad albem poštovních známek položených na stole. V albu bylo několik sérií známek představujících Masaryka, Beneše, Štefánika, dále jsou tam známky vydané v Londýně a také známka mocnáře Rakouska-Uherska Karla. Mimo to jsou vedle alba volně rozhozeny na stole známky na starých poštovních průvodkách ze skartace, rovněž zobrazující uvedené představitele. Seskupení známek neodpovídá filatelistickému pojetí. Snímek pořídila ČTK a nepředložila MV-HSTD ke kontrole. Czechoslovak Life je tištěn na křídovém papíře, takže známky bylo možno stejně dobře rozeznat, jako na fotografii. Po zásahu našeho plnomocníka MV-HSTD nebyla titulní strana schválena k rozšiřování.“⁶⁵

Jinak ovšem využíval tiskový dohled Čs. tiskovou kancelář vzhledem k jejímu státnímu agenturnímu charakteru pro šíření jedině správných prověřených textů. A to i v oblasti sportu. Např. 16. února 1955 prověrka HSTD na Státním výboru pro tělesnou výchovu a sport pozměnila a doplnila seznam utajovaných skutečností takto: „Zprávy o odjezdu sportovních delegací do zahraničí možno zveřejnit jedině z pramenů ČTK – soukromé zprávy mimo oficiální zprávy ČTK nelze zveřejnit. Neplánované akce mezinárodních podniků v zahraničí je možno zveřejnit jedině v tom případě, půjde-li o oficiální zprávu ČTK... Na základě jednání na SVTVS u s. náměstka Muchy zpracuje SVTVS zásady, jak psát o I. celostátní spartakiádě, a to do 20. t.m. a zašle na MV-HSTD k rukám s. Jirsy.“⁶⁶

63 Tamtéž.

64 SÚA, fond 318-145-2.

65 Tamtéž.

66 SÚA, fond 318-18-P.Č.26

Pokud jde o zahraniční zpravodajství jako celek, podřizovala se ČTK se souhlasem nadřízených orgánů především sovětské agentuře TASS. Z té doby pochází v redakcích s oblibou citovaná parafráze přísloví: „Dočkej času, jako četka tassu.“

V oblasti divadla rozvířil v roce 1954 hladinu zasvěcených kruhů snad nejvíce případ hry posluchačů Akademie múzických umění Jiřího Sehnala, Luboše Popelky a Otakara Žebráka „Večery pod lupou, aneb lupa v rukou kata“. Scénickou hudbu složil Alois Palouček. Text byl včas předložen tiskovému dohledu, premiéra měla být 12. dubna 1954 v divadle DISK. Nebyla. Na základě informací od plnomocníka o tom vedoucí HSTD učinil tento zápis:

„Hra má být pokusem o satiru,“ nicméně autoři „šli ve svých ‘satirických šlezech’ tak daleko, že podle našeho názoru buď zde byl úmysl zesměšnit naši novou společnost, nebo to svědčí o nedostatečné politické vyspělosti posluchačů AMU a jejich zaostávající politické výchově. K tomu uvádím, že provedení hry dokonce beze všech škrtů navrhovaných HSTD-MV neústupně hájil děkan AMU.“ (Šlo o děkana DAMU, nikoli AMU, dr. Jana Kopeckého.)

Vedoucí cenzor se pokusil 8. dubna spojit s ministrem R. Barákem nebo jeho náměstkem J. Kotálem, a když se to nepodařilo, poslal originál textu hry po kurýrovi vedoucímu III. oddělení ÚV KSČ V. Slavíkovi. „Téhož dne večer jsem byl pozván k s. B. Köhlerovi, který předběžně vyslovil souhlas s naším opatřením a uložil s. Slavíkovi hru přečíst a připravit rozbor a návrhy pro usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ. Jeden obraz této hry měl být uveden 13. dubna 1954 v televizním programu pod názvem ‘Stokrát nic umožnilo funkcionáře’. Ani zde nebude pořad uveden.“

V podstatě bezvýznamná záležitost se tedy dostala na nejvyšší politická místa, která rozhodla, že „celé zaměření i zpracování obrazů této hry je závadné a škodlivé“. K tomu vedoucí HSTD: „Myslím, že zásadní rozhodnutí a pokyn politického sekretariátu ÚV KSČ bude vítanou pomocí pro naše dramatiky a spisovatele...“⁶⁷

Co cenzorům na hře nejvíc vadilo? V podstatě vše. Ocitujme aspoň několik příkladů:

„V celé hře všichni ti, kteří se na potkání zdraví pozdravy Čest práci soudruhu, Čest vaší práci atd., jsou kritizováni pro nejrůznější závady a lumpárny. Naproti tomu ti, kteří se zdraví různými křesťanskými pozdravy, jsou lidé rozumní, rozšafní a moudří.“ Poslední obraz líčil poměry ve špatném

67 SÚA, fond 318-145-2.

JZD. Jedna družstevnice roznesla zprávu, že je navštíví prezident Zápotocský. Vedení družstva honem zorganizovalo „pořádek“, tedy „dělali různé nezákonnosti a podfuky, aby prezident byl spokojen“. Jeden z kamuflážních pokynů např. zněl: „Dejte Labuřkovi bílý plášť, ať prezident vidí, že najíždíme na sovětské zkušenosti.“ Pokyn k narychlo založené pionýrské organizaci: „Hybaj drhnout krávy, ať se od malička učí politické práci.“ Ve hře prý byly zesměšňovány i ruské pozdravy. Obsahovala také hodné ideologicky nevhodných vtípů, třeba tento: „Voják musí být uvědomělý a oholený – a oholený víc, protože to je vidět.“ V tomto obrazu prý byl udělán „z prezidenta republiky strašák“.

„V závěru je zpívána píseň, že všechny lumpy od nás vyženem, přičemž ve hře vystupující lumpové a kritizovaní jsou komunisté, až na jedinou čestnou výjimku,“ stěžoval si vedoucí HSTD a soudil: „Odkud získávají autoři – posluchači divadelní fakulty AMU – prameny pro své ‘vtipy’ a tvorbu ukazuje tento vtíp: ‘Dej si udělat americkou trvalou (ondulaci, dodal hlavní cenzor na vysvětlenou) podle sovětských zkušeností.’“⁶⁸

Hra byla zakázána. Vysvětlení, proč byl kolem jejího uvedení takový rozruch, se nabízí z faktu, že šlo o mladé lidi, budoucí herce, dramaturgy a režiséry, kterým bylo nutné dát exemplární příklad, aby si pro svoji příští praxi dobře zapamatovali: legrace ano, ale pouze oficiálně povolená; KSC, SSSR apod. jsou přísně hájeny!

Případ se znovu objevil ještě po dvou letech ve zprávě vedoucího HSTD plk. Kohouta pro politické byro ÚV KSC: „Největším problémem zůstává posuzování estrádních a satirických pořadů... Posluchači AMU v Praze za vedení a se souhlasem rektora a profesorů ve svém satirickém pásmu ‘Satirka’ pouze zaktualizovali dřívější své satirické pásmo ‘Večery pod lupou, aneb lupa v rukou kata’, o němž politický sekretariát ÚV KSC 12. dubna 1954 rozhodl, že se schvalují opatření HSTD, hra se neschvaluje, protože text je politicky škodlivý a protistranický a soudruhovi Kopeckému bylo uloženo projednat věc s vedoucími soudruhy divadelního studia AMU.“

Z tohoto zmateného souvětí lze usoudit, že patrně ani onen druhý pokus se „Satirkou“ hradbami cenzury neprošel. Vyplývá to ostatně i z dovětku zprávy: „Podobných škodlivých satirických a estrádních pásem nebyla tiskovým dohledem v roce 1955 schválena celá řada – Půlnoční bubny, Stará Praha si zpívá, Tma pod svícem, Karneval všedního dne atd.“⁶⁹

Zásahy komunistické strany do činnosti tiskového dohledu byly běžné a málokdo se nad tím pozastavoval. Nikoli ministři, ale aparát KSC, tj. úřed-

níci dávali často vládním resortům příkazy. Proto se – podle této zásady – např. 5. července 1954 politické byro ÚV KSC usneslo, aby ministerstvo vnitra „urychleně zjistilo, jaká je sovětská praxe dohledu na činnost zahraničních novinářů a aby HSTD zavedla obdobnou praxi“.⁷⁰ Ovšem ještě dříve, než byly „sovětské zkušenosti získány“, změnila se mezinárodní situace. Takže na poradě 17. ledna 1955 u náměstka ministra vnitra Kotála se sice konstatovalo, „že jsme nezjistili sovětskou praxi dohledu na činnost zahraničních novinářů“, ale závěr byl, že „nebudeme zatím ničeho dělat“.⁷¹ Cenzurovat cizí novináře, zvláště jejich telefonické zpravodajství, bylo prakticky nemožné. A tak byl nad nimi místo tiskového dohledu nadále uplatňován dohled zpravodajský.

Je samozřejmé, že i v roce 1954, tedy v druhém roce existence HSTD, byl hlavní doménou kontroly tisk – celostátní i regionální. Zároveň však dohledu přibyla, podle usnesení 33. schůze politbyra ÚV KSC z 6. prosince 1954, také povinnost kontrolovat výši nákladů a rozsah novin a časopisů. První zásah tohoto druhu se uskutečnil 31. prosince 1954 při výrobě novoročních vydání. Zjistilo se, že ministerstvo kultury ještě neseznámilo všechny tiskárny s citovaným usnesením. Polygrafie se totiž stala samostatnou, na redakcích nezávislou výrobní složkou a podle pravidla o vzájemném hlídání se měla stát korektivem, usměrňujícím redakce, aby nepřekračovaly stanovené výrobní hranice i další předpisy.

Kontrola zjistila, že např. *Lidová demokracie* měla pro novoroční číslo místo shora schválených osmi stran připraveno deset, ale po upozornění plnomocníka bylo vytištěno jen osm. Totéž se odehrálo v *Mladé frontě*, nic nepomohl ani telefonický protest na ÚV KSC. *Zemědělské noviny* měly povoleno jen šest stran, ale vydaly, přes pokus plnomocníka o zákrok, osm. „Závažnějším nedostatkem však byla skutečnost,“ napsal v hlášení vedoucí oddělení HSTD I/2 Jirsa, „že Svobodné slovo vycházelo tento den se všemi mutacemi jako dříve. Na tuto skutečnost jsem upozornil pracovníka III. oddělení ÚV KSC s. Smolíka.“ Protože ale oběžník ministerstva kultury – nastrčeného do akce jako zástěrku kryjící ministerstvo vnitra a KSC – o nových opatřeních nevyšel včas, bylo rozhodnuto „zatím nezasahovat“.⁷²

Další hlášení o překračování nákladů má datum 20. ledna 1955. Nedělní *Mladá fronta* č. 8 vytiskla o 3 600 kusů více, *Práce* č. 7 o 7 000 a č. 10 o 8 700 kusů, *Dikobraz* č. 1 o 2 000 kusů... Omezování počtu výtisků ne-

68 Tamtéž.

69 SÚA, fond 318-5-3.

70 Tamtéž.

71 SÚA, fond 318-5-2.

72 Tamtéž.

mělo sloužit jen úspoře papíru, ale mělo definitivně získat pro *Rudé právo* výsadní postavení.

Brzy však celou tuto agendu převzala nově zřízená Hlavní správa polygrafického průmyslu, která kromě nákladů a rozsahů rovněž hlídala, zda je výroba a distribuce tiskoviny předem schválena pracovníkem HSTD: „Expedice může započít teprve tehdy, je-li potvrzen signální výtisk pracovníkem tiskového dohledu k rozšiřování.“ V případě porušení těchto předpisů mohlo následovat vyslovení nespokojenosti, napomenutí, důtka, veřejná důtka, odvolání z funkce, kromě možnosti použití trestních sankcí. „Výslovně na všechny tyto následky upozorňuji,“ končil svůj příkaz číslo 4 ředitel této hlavní správy Modroch.⁷³

Z běžných zásahů v tisku se zmíníme pro ilustraci jen o některých, charakteristických pro sledované období. Tak např. z *Lidové demokracie* musela být 29. ledna 1954 z článku o celostátním aktivu zdravotníků vypuštěna věta: „Nedostatek zdravotnické péče, osvěty a hygieny, který se často mnohde na venkově vyskytuje, je v mnohých případech hlavní příčinou útěku z vesnice.“ Konstatování bylo pravdivé a doložené, ale to článek nezachránilo. Argument o pravdivosti údajů nebyl pro cenzuru tím správným důvodem.

Z týdeníku *Svět práce* byl 6. května 1954 vyhozen Reichmannův vtíp, představující sedícího a mračícího se muže, kterého fotograf s namířeným objektivem žádá: „A teď, prosím, na okamžik trochu lidštěji, soudruhu řediteli.“

V prvním čísle časopisu ministerstva kultury *Naše vlast* nesměl vyjít obsáhlý článek „Dějiny českého cínu“. Bylo v něm hodně „závadností“ tohoto druhu: „V horách Karlovarských těžil se cín od 12. století nejdříve rýžováním, později i porubem u Krásna... Severozápadně od Krupky je další stará hornická osada Cínovec... Na české straně Krušných hor se vyskytují rudy cínu, wolframu a molybdenu ve značném množství i dnes.“⁷⁴

Obdobně nesmyslné zákroky zaznamenaly v roce 1954 i závodní časopisy. Postihly dokonce i interní list Státního úřadu statistického *Ukazatel*, v němž se ředitel SÚS Fajfr pokusil 5. ledna zhodnotit skončený rok: „Nelze říci, že období právě uplynulé bylo nějak zvlášť příjemné. Velké změny... a dokonce energická úprava naší měny a spotřebního hospodářství v červnu loňského roku se neobešly bez některých i citelných obětí ze strany obyvatelstva, jednak okamžitých, jednak i takových, které bychom mohli charakterizovat jako nucené spoření.“ Po zákroku plnomocníka vyšla věta v této

73 SÚA, fond 318-1-5.

74 SÚA, fond 318-145-2.

podobě: „... se neobešla bez částečných finančních obětí ze strany obyvatelstva“. A do stoupy musela i myšlenka, že „plánování samo o sobě je boj lidské vůle s osudem“.

V závodním časopise *Hradecký železničář* z 9. ledna 1954 nesmělo v osobním vyjádření strojívu Morávka vyjít toto konstatování: „V roce 1953 měli jsme tolik dopravních nehod, že jsme dosáhli snad světového prvenství v nehodách a nepravidelnosti dopravy.“ Hlavní příčinu viděl v dopravních a návěstních předpisech, které jsou „knihou samých škrtů a nálepek na nálepkách“.

Z téhož čísla *Hradeckého železničáře* bylo vyškrtáno vyjádření pracovníka depa Kulhána: „... my u ČSD stále děláme příštipky, lepíme a spravujeme... Uznejte, soudruzi, není to Kocourkov? Proto na konci svého článku prosím odpovědné činitele: Přestaňte nám slibovat, řekněte nám pravdu, dejte nám klid.“

Do třetice byla z časopisu hradeckých železničářů vyhozena 10. února 1954 tato pasáž: „Já jsem se, soudruzi, domníval a těšil, že to bude za socialistického zřízení lepší a dělník že bude mít práva a bude o něho na pracovišti postaráno. Ale není tomu tak. Soudruzi, mohl bych uvádět mnoho případů. Ale stejně to nebude nic platné, zůstane vše bez povšimnutí.“ – Zásada zněla: kritika ano, ale konstruktivní! Do pojmu „konstruktivní“, o němž ovšem nerozhodovali kritizující, ale velmi často kritizovaní, se skrylo vše, co se nehodilo do cenzurního systému.

A ještě jeden příklad, tentokrát z voleb do národních výborů. Okresní noviny Hořovicka *Nová vesnice* v článku z 21. května 1954 o výsledcích voleb na okrese nesměly zveřejnit toto konstatování: „Padesátiprocentní většinu hlasů nedostalo čtrnáct kandidátů.“⁷⁵ Právě tato věta by se mohla stát důkazem, že občané Hořovicka volili zodpovědně. Jenže okresní funkcionáři KSČ, kteří zároveň ovlivňovali tiskový dohled, by tím na sebe prozradili, jak málo a neúčinně pro kandidáty Národní fronty agitovali. Je to jeden z příkladů subjektivního a utilitárního přístupu k zákrokům TD, který umožňoval volný výklad obecného zájmu.

Dne 21. dubna 1955 podepsal vedoucí MV-HSTD pro tzv. KUS (krátkodobě utajované skutečnosti) pokyny před vojenskou přehlídkou v Praze a dalších městech: „Nelze zveřejnit před přehlídkou v Praze v roce 1955: které jednotky a odkud jsou pro přehlídku soustředěny, ubytovací místa, počty jednotek, jaká bezpečnostní opatření byla udělána. Nelze zveřejnit hodnost a jméno velitele přehlídky, blízké záběry na fotografii, je možno zveřejnit

75 *Tamtéž.*

vzdálený záběr... nelze zveřejnit fotografie, blízké záběry skupiny generálů a důstojníků vpravo od tribuny... nelze zveřejnit blízké záběry motocyklů s přívěsnými vozíky...“⁷⁶ Pokyn však nespécifikoval přesnou míru pojmů „blízký“ a „vzdálený“.

Rok 1955 byl rokem dotvoření cenzury. Proto vedoucí HSTD podepisoval a vydával velké množství různých tajných seznamů „utajovaných skutečností“ v jednotlivých oborech. Tak třeba v oboru hutní průmysl: tam bylo možné u vyjmenovaných podniků zveřejnit jejich polohu „pouze krajevě, například Ejovice v kraji Plzeň... Nelze zveřejnit existenci závodu Kovohtuty Hron, Svätý Kríž nad Hronom (příčemž kdosi z vedoucích červeně podtrhl slovo svätý a na okraj udělal otazník). Nelze zveřejnit u Spojených oceláren Kladno, závod Poldi rozsah výroby, je možné zveřejnit název Poldi, socialistické soutěžení, sociální zařízení apod.“⁷⁷

Zajímavé jsou utajované skutečnosti ve školství, vydané 12. července 1955: „Nelze zveřejnit data a počty žáků, rozdělená podle věkových skupin... souhrnné početní přehledy žáků podle tříd celostátně i za jednotlivé kraje... směrná čísla absolventů jedenáctiletých středních škol pro vysoké školy... počet lůžek v internátech, dětských domovech, počet učeben a plochy učeben ve školách, a to v krajích Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Plzeň a České Budějovice.“⁷⁸

Resort zemědělství měl směrnici datovanou 5. srpna 1955: „Doplňte a nalepte na kartu tento pokyn: Nelze zveřejnit: absolutní čísla o počtu JZD v souhrnu za všechny typy i podle jednotlivých typů celostátně, za české kraje i Slovensko. Je možno zveřejnit tyto údaje pouze za kraj a okres.“⁷⁹

Resort socialistické kultury vydal směrnici: „Nelze zveřejnit: plán dovozu a vývozu v oboru ministerstva kultury, celkové organizační schéma a systemizace MK a jeho podřízených složek s údaji o počtech a služebním zařazení zaměstnanců... podpory cizím kulturním organizacím, osobám apod., zvaní, zájezd a pobyt oficiálních osobností a delegací domácích i zahraničních při slavnostech, mezinárodních jednáních apod. až do rozhodnutí o zveřejnění (úřední zprávou ČTK).“⁸⁰

Každý resort byl povinen stanovit, co je u něj tajné. Šlo o důležitost a zároveň prestiž v utajování. A pokud snad nebylo jasné, co bude dál (třeba při uvažovaném exportu, kdy příčiny utajení padly), sáhlo se k dočasnému

76 SÚA, fond 318-18-P.Č.27.

77 SÚA, fond 318-19-P.Č.29.

78 SÚA, fond 319-19-P.Č.47.

79 SÚA, fond 318-19-P.Č.50.

80 SÚA, fond 318-19-P.Č.53.

opatření: „Přehled č. 48 15.7.1955 všem na krajích pokyn: Nalepte na příslušné karty a proveďte změny a doplňky: KUS/03/017 nelze zveřejnit jakoukoliv zprávu, že jsme vyrobily [sic!] karusel K 1 200 v Doudlebcích. Tento pokyn platí do odvolání.“⁸¹

Změn v kartotékách utajovaných skutečností bylo za krátkou dobu tolik, že se staly nepřehlednými. Od prosince 1955 proto probíhala postupná jednání s jednotlivými resorty, aby se předpisy zjednodušily a zejména aby se neutajovaly obecně známé údaje, popřípadě vyložené hlouposti. Při této prověře se přišlo např. na to, že ministerstvo zemědělství utajovalo počty a výnosy ovocných stromů v okresním měřítku.⁸²

Dotvořením aparátu tiskového dohledu na všech okresech v českých zemích i na Slovensku vznikly podmínky pro získání generálního přehledu nejen o cenzurní agendě, ale zároveň i o tendencích, které tuto agendu narušovaly nebo údajně ohrožovaly. Vedoucí HSTD podepsal 24. května 1955 příkaz, podle něhož měli všichni nižší vedoucí předkládat svým nadřízeným denně do 10 hodin písemně Denní hlášení, a nadřízený pak do 11 hodin tzv. vnitřnímu oddělení HSTD soupisku těchto hlášení. Vnitřní oddělení na základě těchto podkladů zpracovávalo nejpozději do 16 hodin Denní zprávu a „zaznamenávalo připomínky do lhůtníku“.

V sedmém bodě tohoto příkazu se uvádělo: „V Denním hlášení se uveřejňují (tento termín byl převzat z cenzurní praxe, ovšem nešlo o žádné uveřejňování, ale naopak o přísně tajnou záležitost – pozn. aut.) pouze ty závažnější zásahy a chyby plnomocníků, které je možno doložit dokladem (obtah, výpis z rukopisu nebo libreta apod.), a to i v případě, že se nenavrhují do Denní zprávy. V případě návrhu jednotlivého bodu Denního hlášení k zveřejnění v Denní zprávě příkládá se doklad ihned k Dennímu hlášení.“ Devátý bod: „Denní hlášení se podává i v případě jen jednoho zásahu (nebo chyby) v minulém dni.“ Jedenáctý bod byl interního rázu: „Dosavadní praxe ukázala, že někteří vedoucí oddělení podávali Denní hlášení pouze jednou za dlouhé období a velmi důležité připomínky, na kterých byla závislá další opatření jiných oddělení, vyřizovali liknavě a nedbale.“⁸³

Denní hlášení byla tedy interní záležitostí HSTD, Denní zprávy byly určeny „straně a vládě“. Dům č. 1 v Benediktské ulici na Starém Městě pražském se stal hlavním cenzurním štábem, kde se denně soustřeďovaly informace o situaci na všech frontách tiskového dohledu. V případě jakéhokoli „nebezpečí“ bylo možné operativně zasáhnout.

81 SÚA, fond 318-19-P.Č.48.

82 SÚA, fond 318-5-3.

83 SÚA, fond 318-248-1.

Zakončení první etapy činnosti a dotvoření aparátu i poslání TD symbolizoval nový statut MV-HSTD, schválený na základě návrhu JUDr. F. Kohouta z 26. dubna 1955 na 15. schůzi kolegia ministra vnitřní věci dne 9. června 1955 a vydaný tajným rozkazem ministra vnitřní věci R. Baráka č. 107 16. června 1955 s účinností od tohoto dne. V rozkazu se ukládá bývalému vedoucímu, nyní už náčelníkovi HSTD, přísně dbát na dodržování úkolů stanovených statutem, a náčelníkům TD krajských správ ministerstva vnitřní věci „seznámit v nutné míře příslušné pracovníky OV KSČ s ustanoveními tohoto statutu“. Statut obsahoval tyto body:

„I. Úkoly. Úkolem HSTD je:

- a) zajišťovat, aby nebyly zveřejňovány a šířeny jakýmkoliv způsobem a prostředkem údaje a skutečnosti, jež obsahují státní, hospodářské a služební tajemství a údaje a skutečnosti, které jsou lživé a jinak škodlivé naší lidovědemokratické republice a jejímu zřízení a nemějí být v obecném zájmu zveřejňovány a rozšiřovány;
- b) zajišťovat dodržování nákladů a rozsahů stanovených tiskovin;
- c) zajišťovat další úkoly stanovené stranou a vládou.

Úkoly HSTD-MV na Slovensku plní Správa TD Pověřectva vnitřní věci. V krajských městech jsou úkoly plněny oddělením TD KS-MV, kromě Prahy a Bratislavy, kde úkoly plní přímo HSTD-MV a STD-PV. Na okresech úkoly plní externí pracovníci HSTD-MV, případně pobočky oddělení TD KS-MV.

II. Organizace. Organizaci a stanovy HSTD-MV stanoví ministr vnitřní věci.

III. Působnost. Dohledu HSTD-MV podléhají všechny prostředky publikační, kulturní a osvětové, které jsou šířeny písmem, slovem nebo obrazem a jsou určeny pro veřejnost...“

Statut dále uvádí tři hlavní úseky činnosti TD:

- a) úsek tisku (denní tisk, časopisy, knihy, brožury, plakáty, prospekty, letáky, oznámení, hudebniny, nálepky, pohlednice apod. a materiály vydávané ČTK). V denním tisku je kontrola přímo v redakcích: „Plnomocník kontroluje stránkové obtahy před kalendrováním a po signování hlavním redaktorem (jeho zástupcem), podepisuje stránkové obtahy k tisku a znovu schvaluje signální výtisky k rozšiřování. Materiály ČTK schvaluje před rozmnožováním.“
- b) „Kontrola knih a brožur se provádí zpravidla takto:
 1. v rukopise, který je schvalován k sazbě;
 2. na stránkovém obtahu, po posl. korektuře, který je schvalován k tisku;
 3. v signálním výtisku, který je schvalován k rozšiřování.“

U plakátů schvaluje plnomocník obsah a potom signální výtisk.

Programy rozhlasu a televize kontroluje před vysíláním, při generální zkoušce. Je povinen sledovat také místní rozhlas, jednotlivé relace vydané městskými, okresními a krajskými národními výbory. „Závodní rozhlas je kontrolován v důležitých, zvláště určených závodech.“

c) Úsek umění a osvěty.

„Dohled je prováděn u divadelních, estrádních, kabaretních, varetních a cirkusových představení všeho druhu, koncertů a kulturních pořadů, u všech filmů, diafilmů a diapositivů, u gramodesek, obrázků, plaket, bust, soch a jiných výtvořů, pokud jsou rozšiřovány a zveřejňovány. Dále u přednášek, u všech lidových knihoven jednotné sítě, školských, závodních klubů ROH a dalších knihoven, určených pro veřejnost a v antikvariátech; u expozic a výstav, v muzeích, výstavních sálích, galeriích a v ostatních veřejnosti přístupných místech.“ U divadelních a podobných představení je cenzurován text i provedení. Hudební a kulturní programy jsou „kontrolovány z hlediska textu a programu“. U filmů se schvaluje námět, scénář, komentář, zvuk i obraz. HSTD také „zajišťuje, aby z knihoven a antikvariátů byla vyřazována škodlivá literatura“. Expozice a výstavy sleduje čtením scénáře i zhlédnutím před zahájením. „Namátkové kontroly se provádějí u divadelních a jiných představení, u přednášek, výstav apod.“ i během dalšího provozování.

V závěru III. části statutu se stanoví, že kontrola zpráv zahraničních dopisovatelů v ČSR bude upravena „podle zvláštních směrnic“ a že dohledu HSTD nepodléhají projevy pořádané KSČ, Národní frontou, jejími organizacemi a státními orgány.

IV. Společná ustanovení. V této části statutu se stanoví, že bez schválení plnomocníkem „se nesmí započít se sazbou, s tiskem a rozšiřováním, provozováním, výrobou filmů a promítáním“. Podrobnosti upravují směrnice, které budou projednány s jednotlivými redakcemi, nakladatelstvími atd. Aby skutečně nic neuniklo, pamatoval statut i na to, že „u časopisů s delší dobou výroby je prováděna ještě konečná kontrola před zahájením expedice“, protože se mezitím mohla změnit kritéria „obecného zájmu“.

V závěru je upozornění, že „výkonem dohledu nesmí být bezdůvodně narušena činnost na kontrolovaných úsecích“. Tento bod se v pozdější době stal jáblkem sváru mezi některými redakcemi a TD; ovšem nikdy nebylo předem stanoveno, co je třeba považovat za důvodné a co za bezdůvodné narušení činnosti – o tom nerozhodovaly redakce, ale vždy pracovníci dohledu, popřípadě orgány jim nadřízené.

Statut obsahoval i kapitolu o organizaci a stavech. HSTD byla nadále podřízena náměstkovi ministra vnitra. Měla svého náčelníka, dva jeho zástupce (každý řídil jeden odbor), vnitřní oddělení, skupinu pro zvláštní úkoly (vedla mj. kartotéku utajovaných skutečností a určovala rozsah obecného zájmu), kádrového referenta a dva odbory dělící se na oddělení: I. odbor – 1. oddělení (tisk a ČTK), 2. oddělení (umění a osvěta), 3. oddělení (rozhlas a televize); II. odbor – 1. oddělení (řízení plnomocníků v krajích), 2. oddělení (knihy a knihovny).⁸⁴

Nový statut tedy umožňoval zásahy ve všech možných případech a oblastech a nekladl cenzuře žádné meze. Formulace o zajišťování „dalších úkolů stanovených stranou a vládou“ dávala KSČ a bezpečnostním orgánům v podstatě volnou ruku zabránit pronikání jakýchkoli informací. Rovněž šíření působnosti cenzury do předem nespecifikovaných „ostatních veřejnosti přístupných míst“ teoreticky umožňovalo rozhodovat o výzdobě a úpravě chodeb a schodišť v obytných domech, školách, úřadech, obchodech, tramvajích, vlacích, na plovárnách, v restauracích, parcích – prakticky všude!

Autorovi se nepodařilo zjistit, zda existovaly, a pokud ano, jaké byly směrnice pro činnost HSTD při stavu ohrožení státu nebo v případě války. Patrně se zde střetávaly zájmy vnitra a armády, která si hájila své teritorium i v době míru nejen tím, že zasahovala ve věcech utajení do ostatních resortů, ale také tím, že vytvořila vlastní oddělení vojenské cenzury (OVC-GŠ), nezávislé na HSTD.

V prvních dvou letech existence tedy upevnila Hlavní správa tiskového dohledu ministerstva vnitra své pozice natolik, že se stala *conditio sine qua non* nejen pro běžné sdělovací prostředky, ale prakticky téměř pro každou veřejnou činnost. Byla „prodlouženou rukou“ totalismu, jeho hlavní negativistickou oporou při ovlivňování veřejného mínění, při zpracovávání jednotného myšlení, při takzvané výchově „nového člověka“. Měla přímý i skrytý vliv na většinu tvůrčích pracovníků a ať už si to uvědomovali nebo ne, nutila je k schizofrenii, předem omezovala jejich myšlení na „možné“ či „povolené“ a nikoli na „potřebné“. Byla mimo jiné příčinou toho, že „novinář přišel článek nebo zprávu a redaktor, který je upravoval, měli na mysli nikoli čtenáře, jemuž jsou noviny určeny, nýbrž svého představeného, orgán, který je kdesi nahoře a jehož trestající ruka dopadne na každého, kdo se sebeměně provinil“.⁸⁵

84 SÚA, fond 318-8-5.

85 Budín, S.: *Sedmá velmoc*, Praha, ČS 1966, str. 151.

Obdobně tomu bylo i v ostatních oborech. Předběžná cenzura padesátých i pozdějších let vyvíjela silný tlak na omezení a usměrnění tvůrčí činnosti, nutila lidi k lakování na růžovo, k zamlčování pravdy, potlačovala „lži“ a produkovala lhaní skutečné, vytvářela podmínky pro dezinformaci. Nikdy se nepodařilo zjistit, natož vyčíslit, kolik nenahraditelných škod napáchali horliví plnomocníci HSTD (ne všichni k nim patřili) v literatuře a v umění vůbec, jak hluboce zasáhli do vývoje poválečné žurnalistiky, ale i do vědecké a další odborné publicistiky.

INFORMAČNÍ MONOPOL REŽIMU

Karel Kaplan

Izolace od světa

Cenzura prováděná přímo aparátem komunistické strany nebo prostřednictvím HSTD byla pouze jedním z nástrojů k realizaci ideologického monopolu, nezbytné podmínky fungování komunistického režimu v letech 1948–1956 a jeho stability vůbec. Plnila roli důležitého kontrolního faktoru informačního systému, řízeného a plně podřízeného představitelům a vykonavatelům moci. Dohled nad informačním systémem a jeho dirigování – určování rozsahu poskytovaných i získávaných informací, doby a způsobu zveřejňování zejména informací politicky závažných a jejich komentování – prováděl výlučně komunistický aparát. Pozice mocenské skupiny a funkce komunistického aparátu v této oblasti se opírala o přímou podřízenost v obsahových věcech (i kádrových) všech článků informačního systému.

Informační systém má dvě stránky: jednak seznamuje politická místa s veřejným míněním, jednak poskytuje veřejnosti informace o událostech doma i v zahraničí a spoluvytváří veřejné mínění. V komunistickém režimu neexistoval volný tok informací ani „shora dolů“, ani směrem opačným. Informace a jejich tok byly omezovány, upravovány, záměrně zkreslovány, obsahovaly polopravdy i vědomé nepravdy. Výsledkem byla nedostatečně, jednostranně informovaná společnost, zkreslené a dezinformované veřejné mínění, jakož i politická místa.

Absenci první funkce informačního systému – podávat obraz o veřejném mínění – mocenská skupina nahrazovala vytvořením vlastních, nevěřejných informačních kanálů. Zprávy ze zahraničí získávala prostřednictvím diplomatických šifer, zasílaných zastupitelskými úřady, a zákaz volné distribuce zahraničního tisku nahrazovaly monitory, tj. monitorované denní přehledy hlavních zahraničních novin a zpráv rozhlasových stanic. Diplomatické šifry dostávali kromě ministra zahraničí generální a též resortní tajemník ÚV KSČ, někdy předseda vlády a vedoucí mezinárodního oddělení ÚV KSČ. Okruh funkcionářů a institucí, kteří si mohli předplatit u Československé tiskové kanceláře monitory, byl omezen obvykle na členy předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ, vedoucí oddělení ÚV KSČ, vedoucí tajemníky krajských výborů KSČ, ministry, vedoucí funkcionáře parlamentu, předsedy velkých

společenských organizací a redakce hromadných sdělovacích prostředků. O domácím veřejném mínění dostávala mocenská skupina zprávy prostřednictvím informačních systémů: vnitrostranického, Bezpečnosti a případně společenských organizací. Tyto informace byly jednostranné a buď záměrně, nebo neúmyslně zkreslené. Zprávy stranického informačního systému dostávali členové předsednictva, tajemníci a vedoucí oddělení ÚV KSČ, denní zprávy Bezpečnosti byly určeny členům předsednictva a tajemníkům ÚV KSČ, tajné zprávy Bezpečnosti dostával pouze generální tajemník ÚV KSČ.⁸⁶

Druhou funkci informačního systému – předávat zprávy veřejnosti a spoluvytvářet její mínění – měl pod přímým dohledem a řízením aparát komunistické strany. Jeho vedoucí funkcionáři v souladu s názory mocenské skupiny vycházeli z toho, že občanům se musí informace třídit a rozsah omezovat tak, aby jejich ideologický vliv nebyl v rozporu s oficiální politikou. Za tímto zdůvodněním se skrývala zcela jednoduchá podstata: silně přiškrčený tok informací, jejich tendenční výběr a záměrné šíření dezinformací bylo formou ochrany komunistického režimu a mocenské skupiny, součástí jejich úsilí o ideologickou nadvládu nad společností a o vytvoření ideologického pouta občanů s existujícím režimem. Takovýto informační systém měl nejen malou účinnost, ale jeho důsledkem byl jak obecný úpadek zájmu o informace vůbec, tak jejich obstarávání z jiných, neoficiálních zdrojů, poněkud ze zpráv zahraničních rozhlasových stanic a ze zakázaných nebo běžně nepřístupných tiskovin.

Cenzurní systém se zdaleka neomezoval na dohled nad informacemi „vnitrostátními“, ale velkou pozornost věnoval informacím ze zahraničí. Jejich příliv (tok) rozrušoval informační monopol a úsilí o ideologický monopol komunistického režimu. Především obava z vlivu zahraničních informací ve společnosti vedla představitele moci k rozhodnutí o důsledném uzavření hranic v tom smyslu, že žádná informace ze světa, o světě, o vlastním režimu a jeho politice, která nebyla úřady kontrolována a povolena, nesměla být šířena. Dokonce se její šíření považovalo za trestný čin a mnoho osob skončilo pro šíření nepovolených zpráv před soudem a ve vězení. S vyhro-

86 SÚA, fond 02/5, sv. 70, a.j. 189, b. 9, sv. 79, a.j. 205, b. 46, 47. Příloha 17. Také Bezpečnost vypracovávala pro politické instituce zprávy o veřejném mínění. Jeden druh těchto zpráv pocházel z jiné, zvláštní či běžné činnosti; název zprávy pro politický sekretariát ÚV KSČ z 10.12.1953 vystihuje přesně zdroj: „Poznátky o mínění obyvatelstva, získané kontrolou listovních zásilek.“ – Politický sekretariát ÚV KSČ 31.3.1954 jednal o uveřejňování citátů z emigrantského tisku v monitorech a uložil „zveřejňování důležitých citátů z emigrantského tisku ve zvláštním důvěrném bulletinu, který bude vydávat ministerstvo zahraničních věcí a bude zasílán pouze členům politického sekretariátu ÚV KSČ a oddělení propagandy, agitace a kultury ÚV KSČ“.

cováním studené války v letech 1948–1953 a se stupňováním aktivity komunistů „v třídním boji proti imperialismu“ v ideologické oblasti sílilo uzavírání „informačních hranic“. Izolace společnosti se prohlubovala, kontakty občanů se světem odumíraly. Jejich představy o západních zemích byly nepřesné či zcela falešné, pravda o domácím režimu zamlžena až překroucena a informace o státech sovětského bloku zidealizované. Oddělování se od ostatního „nesocialistického světa“ postupovalo zrychleným tempem, až dospělo v roce 1953 do stavu hermetického uzavření hranic před informacemi a myšlenkami zvenčí.

Již 24. února 1948 pověřilo předsednictvo ÚV KSČ ministra informací Václava Kopeckého, aby zastavil dovoz „reakčního“ zahraničního tisku. Po tomto prvním kroku následovaly další, které vedly k tomu, že volný prodej zahraničního západního tisku zcela zanikl. Jeho dovoz se snížil na velmi omezený počet výtisků, které byly určeny pouze pro nezbytné potřeby úřadů.⁸⁷ Souběžně s restrikcí dovozu tisku probíhala likvidace tiskových agentur, informačních kanceláří a kulturních středisek západních institucí či organizací, které měly svá ústředí na Západě. Zákaz činnosti byl mnohdy spojován s nezákonnými politickými procesy, v nichž tzv. nepřátelská činnost byla obvykle vyprovokována Státní bezpečností a použita jako záminka či motiv k likvidaci, k zákazu působení v ČSR. Jednou z prvních obětí tohoto druhu se stala Jugoslávská kniha (v listopadu 1949 zastavena činnost), dále Britská informační kancelář (květen 1950), úřadovna francouzské tiskové kanceláře AFP (červen 1951). Největší rozruch v zahraničí způsobil politický proces proti vedoucímu Williamu Oatisovi a třem zaměstnancům pražské pobočky americké tiskové kanceláře Associated Press (AP) 2.–4. července 1951.⁸⁸

Ke zcela běžné praxi Státní bezpečnosti patřila kontrola listovních zásilek jak vnitrostátních, tak hlavně zahraničních. Šlo v první řadě o osobní i úřední dopisy přijímané a odesílané a o tiskoviny rozesílané poštou. Všechny listovní zásilky do a z ciziny procházely poštou Praha 120, kde jejich kontrolu prováděli pracovníci Státní bezpečnosti. Obrovský počet dopisů do ciziny z Československa rok po únoru 1948 ztěžoval důkladnou cenzuru, neboť by si vyžádala mnoho zaměstnanců. V roce 1948–1949 odcházelo denně průměrně do světa – kromě zemí sovětského bloku – 200 000 listovních zásilek. Snaha omezit jejich počet figurovala jako hlavní motiv ústředního ředitelství československé pošty z 4. února 1950. Podle něho všechny listovní zásilky do ciziny musely být podávány pouze u přepážky poštovní-

87 SÚA, fond 02/1, a.j. 106.

88 Kaplan, K.: *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 318–322. SÚA, fond 100/24, sv. 108, a.j. 1405/II, 2.

ho úřadu, zásilka musela obsahovat adresu odesílatele, který se prokazoval na poště občanským průkazem. Účinek opatření se dostavil; obavy z pronásledování mnohé od korespondence odradily. V roce 1951 poklesl počet odesílaných zásilek na 125 000 měsíčně a o rok později na pouhých 35 000; v roce 1955 zase stoupl o dvacet tisíc, na 55 000. Teprve 13. února 1956 schválil politický sekretariát ÚV KSČ změnu – upustil od předkládání občanského průkazu při podávání.⁸⁹

Cenzuru listovních zásilek do října 1952 provádělo cenzurní, tj. 4. oddělení V. odboru hlavní správy Státní bezpečnosti. Poté přešla tato činnost na VII. odbor, 1. a 2. oddělení. Cenzura korespondence s kapitalistickými státy se prováděla dvojím způsobem. Prvním byla cenzura úkolová, která zadržovala zásilky osob, institucí, měst aj., které byly předmětem zájmu Státní i Veřejné bezpečnosti. Úkolovou cenzurou prošly všechny zásilky, tj. denně 40 000 došlých a 35 000 odeslaných do kapitalistických států. V polovině roku 1952 bezpečnostní složky sledovaly korespondenci 5 942 osob a 41 institucí, měst ap. Jen za měsíc červen 1952 předali pracovníci úkolové cenzury svým kolegům z Bezpečnosti 19 718 dopisů. Druhým způsobem byla namátková cenzura, při níž se prováděla nahodilá či preventivní kontrola dopisů. Denně jich její pracovníci přečetli průměrně dva tisíce; z nich bývalo kolem 50 podezřelých a byly předány k šetření Státní bezpečnosti.

V roce 1953 se 1. oddělení – zahraniční pošty – členilo na tři referáty: sledovací, cenzury dopisů a cenzury telegramů; 2. oddělení – vnitřní pošty – na dva referáty: sledovací a cenzury dopisů. Celkově v obou odborech pracovalo přes 190 zaměstnanců, kteří měli probírat denně kolem 750 000 listovních zásilek a telegramů a sledovat korespondenci více než 15 000 jednotlivých občanů a institucí. Kromě toho politický sekretariát ÚV KSČ uložil cenzuru telefonických hovorů do kapitalistických států.⁹⁰ Od 1. ledna 1958 převzala kontrolu tiskovin a později všech zásilek přes poštovní úřad Praha 120 Hlavní správa tiskového dohledu. Během roku, tj. od 1. března 1959, zkontrolovala 1 180 521 zásilek, které obsahovaly asi tři miliony kusů různých materiálů. Z toho počtu bylo 94 407 zásilek vyraženo či zabaveno. HSTD zachytila v kartotéce 18 181 adresátů, z toho 1 867 příjemců. Kromě toho zabavila 56 199 různých čísel zahraničních časopisů. V rámci tzv. poštovního projektu přišlo do ČSR 191 titulů různých časopisů na 16 314 adres, z nichž 397 patřilo institucím.⁹¹

89 SÚA, fond 02/2, sv. 84, a.j. 102, b. 14 (13.2.1956).

90 *Tamtéž*, fond 02/5, sv. 39, a.j. 115, b. 9. – Příloha 8.

91 *Tamtéž*, fond 05/11, sv. 89, sl. 2 (HSTD), 68–84. Ze zabavených tiskovin bylo 777 kusů denního tisku, 19 knih, 345 náboženských publikací, 1 000 kusů časopisu Svědectví, 224

Vysílání zahraničního rozhlasu

V pronikání „nepřátelské ideologie“ činilo nejvíc starostí vedoucím komunistickým funkcionářům vysílání zahraničních rozhlasových stanic v české a slovenské řeči, proto jim také věnovali častou pozornost. V první řadě se zabývali omezováním jejich slyšitelnosti, tj. rušením. Odborně se tato činnost nazývala radioobrana a patřila do resortu ministerstva vnitra nebo národní bezpečnosti, dále ministerstva spojů či Ústřední správy spojů a také Čs. rozhlasu. Do poloviny roku 1951 byla péče o „nepřátelské vysílání“ ještě na poměrně nízké úrovni. Rušení na středních a dlouhých vlnách bylo vcelku technicky dostačující, naopak na krátkých vlnách byly možnosti velmi omezené.

Zvýšenou péči o „nepřátelské vysílání“ vyvolala činnost Svobodné Evropy. 16. února 1951 tajemník ÚV KSČ Gustav Bareš sděloval Gottwaldovi informaci ministerstva zahraničních věcí, že od 1. dubna zahájí provoz vysílač Svobodná Evropa „s programem zaměřeným speciálně jen pro Československo“. Ve skutečnosti zahájil vysílač činnost o měsíc později.⁹²

V druhé polovině roku 1951 začala výstavba uceleného systému radioobran. Její důležitost stoupla, když byla později zahrnuta do plánu materiálního zabezpečení ozbrojených sil. Do konce roku 1951 zajišťoval rušení „nepřátelských stanic“ Československý rozhlas, a to hlavně na středních vlnách, proti vysílání na dlouhých vlnách byl vybudován silný vysílač s účinností pro celé území ČSR v Topolné. Zahraniční vysílání v české a slovenské řeči však bylo nejsilnější na krátkých vlnách, které mohly být účinně rušeny hlavně vysílači v SSSR, v Polsku a Maďarsku. Již v říjnu 1950 vedení Československého rozhlasu navrhlo mezinárodnímu oddělení ÚV KSČ způsob rušení, včetně instalace rozhlasu po drátě a mezinárodní spolupráce. Návrh však neuspěl. Obdobně dopadl o měsíc později plán ministerstva národní bezpečnosti na širší mezinárodní základnu rušení; konkrétně šlo o dohody s polskou a maďarskou Bezpečností. V roce 1951 se soustředilo rušení na Svobodnou Evropu a Hlas Ameriky a bylo vybudováno deset „obraných vysílačů“. Přechod k utváření uceleného systému rušících vysílačů přivedly návrhy dvou sovětských expertů pro radioobranu. Doporučili, aby ČSR za-

revizionistických publikací a 145 zásilek propagujících „západní život“. – Příjemců pocházelo z Prahy 718 a z Čech 397, z Brněnského kraje 137 a Moravy 320, z Čech a Moravy 1 435, z Bratislavského kraje 195, ze Slovenska 432.

92 *Tamtéž*, fond 100/24, sv. 66, a.j. 965, 35–36. Příloha 3. Do května 1951 vysílaly v české a slovenské řeči tyto zahraniční stanice: Hlas Ameriky (HA), BBC, Kanada, Jugoslávie, dále Vatikán, Madrid a Paříž.

jistila rušení na středních a dlouhých vlnách vlastními prostředky, rozšířila dosavadní síť rušiček, ve zvlášť osídlených městech zřídila místní rušičí vysílačky a v oblasti krátkých vln zajistila vzájemnou spolupráci se SSSR.⁹³

Nejzávažnější doporučení sovětských expertů spočívalo ve vytvoření systému tzv. radioobran. Jejich návrh: vybudovat osm středisek pro řízení a kontrolu rušení (jejich místa dohodli s československými kolegy); zřídit stále středisko, jakési koordinační centrum všech vlnových pásem pro soustavnou a nepřetržitou kontrolu sledovaných „nepřátelských vysílačů“; přetvořit „štáb radioobran“ v organizovaný útvar umístěný v budově rozhlasu a složený z velitele, jeho zástupce a šesti odborných sil (všichni podřízeni ministerstvu národní bezpečnosti). Každé z osmi středisek by mělo dva vysílače krátkovlnné a dva středovlnné a jejich výstavba měla být ukončena do konce roku 1953. V každém středisku by pracovalo pět zaměstnanců, vedoucí a čtyři technické síly, spolu se střediskem pro sledování „nepřátelských vysílačů“ celkem 91 zaměstnanců. Politický sekretariát ÚV KSČ uložil 30.–31. ledna 1952 ministerstvu národní bezpečnosti organizovat „obraná opatření“ podle návrhu sovětských poradců, tj. vybudovat osm a jedno středisko a dojednat spolupráci se Sovětským svazem a Maďarskem.⁹⁴

Vedle sovětských poradců přispěl k urychlené výstavbě systému radioobran také maďarský impuls. Ředitel maďarského rozhlasu Istvan Szirmay z pověření Matyáše Rákosiho jednal v první polovině října 1951 v Praze o československé pomoci při rušení Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky v maďarské řeči a při výstavbě jejich systému radioobran. Politický sekretariát ÚV KSČ 31. října 1951 schválil vzájemnou spolupráci a uložil jednat po dohodě s Moskvou o podobné spolupráci s dalšími zeměmi sovětského bloku. Zároveň pověřil tehdejšího ministra informací Václava Kopeckého zpracováním „konkrétního návrhu, jak prakticky zajistit obranu našeho vzdušného prostoru proti činnosti nepřátelského vysílání“. Československo zesílilo úsilí o mezinárodní spolupráci a přispělo k utváření jakéhosi koordinač-

93 *Tamtéž*, fond 02/5, sv. 15, a.j. 80, b. 7, (30.–31.1.1952). Vysílače vybudované v roce 1951 hlavně proti vysílání Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky: Karlovy Vary – dva, Plzeň-Kosutka, Přeštice u Plzně, České Budějovice, Praha-Strašnice, Brno-Komárov, Orava, Prešov. Kromě toho byly do „radioobran“ zapojeny vysílače Československého rozhlasu: Praha-Liblice, Jihlava, Ostrava, Košice, Ústí nad Labem, Liberec, Hradec Králové, Banská Bystrica, Bratislava-Kostolany.

94 *Tamtéž*. Příloha 19. Seznam řídicích a kontrolních středisek: Praha (řídí 10 vysílačů Liblice, Praha-Strašnice, Praha-město), Nymburk (10 vysílačů Poděbrady), Plzeň (Plzeň 1 a 2, Karlovy Vary, Přeštice), České Budějovice (České Budějovice 1 a 2), Brno (Brno-Komárov, Dobrochov, Jihlava), Ostrava (Ostrava-Svinov), Bratislava (Kostolany 2, Banská Bystrica), Košice (Prešov), Drahelčice (středisko pro sledování „nepřátelských vysílačů“).

ního systému radioobrany v rámci sovětského bloku. Kromě dohody o vzájemné spolupráci se Sovětským svazem uzavřelo 5. ledna 1952 dohodu s Maďarskem a poté s Polskem. Obdobné úmluvy mělo i s Rumunskem a s Bulharskem, pro které působily rušičky na území ČSR.⁹⁵

Do boje proti „nepřátelskému rozhlasovému vysílání“ byla na počátku roku 1952 zapojena tři ministerstva – národní bezpečnosti, informací a spojů, dále Československý rozhlas a také se už ohlašoval zájem národní obrany. V roce 1952 výstavba systému radioobrany postupovala. Oficiální název akce byl R-405. V lednu vzniklo s podporou sovětských expertů v Československém rozhlasu zvláštní oddělení, které se zabývalo rušením zahraničního „nepřátelského“ vysílání. Pokračovalo budování zmíněných devíti středisek a v jejich rámci výstavba služeben Bezpečnosti. V březnu na velitelství Státní bezpečnosti ustavili oddělení, které „převzalo kontrolu a řízení obrany proti nepřátelskému vysílání“. Zvláštní oddělení ministerstva spojů řídilo a zajišťovalo budování devíti rušících center.

1. dubna 1952 se akce R-405 dostala na program vlády. Šlo o uvolnění finančních prostředků – celkově o 350 milionů Kčs, předběžně o 100 milionů Kčs – na výstavbu rušících stanic. K akci R-405 se vláda ještě dvakrát vracela, neboť návrhy a požadavky postrádaly přesné vymezení investičních úkolů a finančních nákladů. Teprve 1. července 1952 předložený a upřesněný návrh vláda schválila.⁹⁶

Tehdy však už zaznívaly nespokojené hlasy, které poukazyvaly na obtíže, které zdržovaly výstavbu systému radioobrany. A opět se objevil návrh na pozvání sovětských expertů pro rušení vysílání zahraničního rozhlasu a rovněž se připomínala potřeba či nutnost dohody o společném a vzájemně propojeném postupu nebo jednotném systému radioobrany SSSR, Polska, Maďarska a ČSR. V září 1952 upozorňoval Gottwald na zaostávání akce R-405 ministr Bacílek a A. Novotného, tehdy tajemníka ÚV KSČ, ředitel Čs. rozhlasu K. Stahl; informovali i V. Širokého, ministra zahraničních věcí. Autoři dopisů poukazyvali na nedostatečné rušení krátkovlnných vysílačů, neboť pouze 16 % všech přijímačů v ČSR je rušeno na 90–100 %, ostatní pouze ze 40–60 % možného příjmu. Hlavním zdrojem rušení byly vysíláče

95 *Tamtéž* a fond 02/5, sv. 9, a.j. 66, b. 14, sv. 32, a.j. 105, b. 10 str. – Příloha 5. V červenci 1952 přišla polská vláda s návrhem, aby společně s vládou ČSR požádaly sovětskou vládu o pomoc „při aktivní obraně proti nepřátelské rozhlasové propagandě“. Politický sekretariát ÚV KSČ 16.7.1952 rozhodl nezaujímat stanovisko a odpovědět Varšavě, až V. Široký projedná námět se sovětským velvyslancem Bogomolovem. Nicméně vzájemná spolupráce těchto zemí se v této věci rozšiřovala.

96 *Tamtéž*, sv. 45, a.j. 129; fond 100/24, sv. 163, a.j. 1494. Vláda se akci R-405 zabývala na 185. schůzi 1.4.1952, 197. schůzi 24.6.1952 a 198. schůzi 1.7.1952. Příloha 7.

Praha a Poděbrady. Doporučovali rozšířit rozsah účinnosti rušení výstavbou dalších „obraných prostředků“ a prosazovali zejména tzv. dálkovou obranu, tj. rušení z území SSSR, Maďarska a Polska. Jejich návrhy na výstavbu dalších rušiček počítaly v roce 1952 s investicemi ve výši 172,3 mil. Kčs, v dalším roce 385,7 mil. Kčs. Na jeden přijímač by v roce 1952 činily náklady 295 Kčs, v příštím roce 494 Kčs, přičemž by rozšířená síť rušiček postihla dalších 15 % posluchačů, tj. celkem 31 %. Bacílkova informace Gottwaldovi se stala základem zprávy pro politický sekretariát ÚV KSČ 19. listopadu 1952. Ten schválil plán výstavby „systému radioobrany“ v roce 1953.⁹⁷

Vláda 3. června 1953 uložila rozšířit rušení „nepřátelského zahraničního rozhlasu“, a za měsíc přišel druhý sovětský expert na radioobranu.⁹⁸ Ale už za tři měsíce, v říjnu, zazněly opět stížnosti na nedostatečné rušení na krátkých vlnách, jehož účinnost se pohybovala hluboko pod 50 % příjemců. Výstavba systému radioobrany se poté značně urychlila; zpráva politickému byru ÚV KSČ 27. ledna 1959 konstatovala, že „ministerstvo spojů vybudovalo obranný systém rušení nepřátelského vysílání rozhlasu na krátkých, středních a dlouhých vlnách“ a také uzavřelo systém spolupráce se zeměmi sovětského bloku, zejména se SSSR.

V roce 1955 se změnilo řízení a dohled nad rušičkami, když v listopadu komunistické vedení schválilo novou organizaci operativní techniky ministerstva vnitra. Z dosavadní IX. správy se vyčlenil 6. zvláštní odbor, nazývaný ochrana ČSR proti nepřátelskému vysílání na krátkých vlnách. Ve skutečnosti šlo o provizorium, neboť odbor se 143 zaměstnanci přecházel od 1. ledna 1957 na ministerstvo spojů, které dosud provádělo radioobranu na středních a dlouhých vlnách.⁹⁹

Do dálkové radioobrany Československa zasáhlo v říjnu 1956 Polsko. Přestalo samo rušit zahraniční vysílání a ukončilo spolupráci s ČSR a se SSSR. Obdobně jako s Polskem hrozilo ukončení spolupráce s Maďarskem, ale šlo pouze o dočasné přerušení od října 1956 do února 1957. V dubnu 1957 o vzniklé situaci, způsobené polským rozhodnutím, jednali českoslo-

97 *Tamtéž*, fond 02/5, sv. 45, a.j. 129, b. 20a; fond 100/24, sv. 66, a.j. 965, 41-57, 58-71. – Příloha 10. Investice na výstavbu rušiček nebyly konečné, k nim se řadily výdaje na služebny Bezpečnosti, odhadované na 10–15 milionů Kčs a dále vysoké každoroční provozní výdaje.

98 *Tamtéž*, fond 02/5, sv. 53, a.j. 138, b. 19. Usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ: „Ukládá se ministrově zahraničních věcí, aby požádal vládu SSSR o vyslání odborníka k ministerstvu spojů, jednak pro otázky rušení nepřátelského rozhlasového vysílání u nás, jednak pro koordinaci rušení nepřátelského vysílání mezi lidově demokratickými státy, především Československem a Maďarskem.“

99 *Tamtéž*, fond 02/2, sv. 72, a.j. 90, b. 10, sv. 202, a.j. 278, b. 10. – Příloha 18.

venští a sovětsí zástupci a dohodli se na převzetí alespoň části dřívějších polských závazků. Československo se bezúspěšně snažilo dosáhnout s vědomím SSSR pronájem polských rušiček. Potom jednání o pronájmu převzali se stejným výsledkem sovětsí zástupci. Tehdy už sovětské rušičky poskytovaly pomoc Československu v rozsahu, který o 350 kW překračoval výkon československých krátkovlnných vysílačů. A 29. června 1959 sděloval vedoucí funkcionář sovětského ministerstva spojů československému ministrovi Aloisu Neumannovi, že „v přítomné době technické prostředky rozhlasového vysílání ministerstva spojů SSSR pracují pro ČSR denně v objemu 9 600 kilowatthodin“.¹⁰⁰

Politické byro ÚV KSČ 27. ledna 1959 reagovalo na polský výpadek a na rozšířené vysílání „nepřátelských“ zahraničních rozhlasových stanic a schválilo návrh na výstavbu nového krátkovlnného střediska v Rimavské Sobotě. Dvanáct vysílačů střediska mělo být rychle uvedeno do provozu, investiční náklad se předpokládal ve výši 16 mil. Kčs a roční provoz dva miliony Kčs. Za půldruhého roku, 14. června 1960, rozhodlo politické byro ÚV KSČ o změně svého rozhodnutí z ledna minulého roku, které se nazývalo „Doplnění a zesílení obrany proti nepřátelskému rozhlasovému vysílání na krátkých vlnách“. V důsledku urychleného a přednostního rozšiřování televize se realizace usnesení z 27. ledna 1959 o dva roky odkládala.¹⁰¹

Ve snaze udržet svůj informační či ideologický monopol, který patřil k nezbytným předpokladům stability komunistického režimu, rozpoutali v padesátých letech představitelé moci bitvu na rozhlasových vlnách. Představovala důležitou stránku studené války a zrcadlila stupeň jejího vyhocení a ostrosti. V tomto zápase komunistický režim využíval všech prostředků a zvlášť nesmiřitelně vystupoval proti Svobodné Evropě.¹⁰² Vybudoval ná-

100 Autoři zprávy pro politické byro ÚV KSČ uváděli, že „je nejzávažnější zakrytí relací Svobodné Evropy a BBC, které jsou vysílány jednak celodenně na 6 frekvencích a jednak v několika časově omezených relacích na 18–20 frekvencích, celkem za den v rozsahu 161,30 pracovních hodin“.

101 *Tamtéž*.

102 *Tamtéž*, sv. 15, a.j. 20, b. 34, sv. 72, a.j. 90, b. 14, sv. 92, a.j. 110, b. 37, a.j. 111 (per rollam). Politické byro ÚV KSČ 28.11.1955 jednalo o možnosti zákazu činnosti Svobodné Evropy v Rakousku a uložilo ministrům zahraničních věcí a vnitra shromáždit potřebné podklady k diplomatickému zákroku u rakouské vlády. Ve zprávě se uvádělo: „Československá rozvědka získala věrohodné informace o tom, že se českoslovenští emigranti, zaměstnaní v pobočce Svobodné Evropy ve Vídni, obávají diplomatického zákroku československé vlády ve věci zákazu činnosti Svobodné Evropy. Emigranti se na základě nynějšího postoje rakouských úřadů obávají, že by rakouská vláda byla ochotna vyhovět československé žádosti, kdyby se na ni československá vláda oficiálně obrátila... Zákaz činnosti Svobodné Evropy na území Rakouska by citelně zasáhl mnichovskou centrálu.“

kladný, finančně náročný „systém radioobran“ a propojil jej se systémy ve státech sovětského bloku. Přes všechnu snahu a zavedená opatření, kterými se „radioobrana“ zesilovala a rozšiřovala, nedocílil však úplného rušení, nelslyšitelnosti vysílání zahraničních rozhlasových stanic. Účinnost rušiček byla sice velká, avšak natolik děravá, že nebyla s to zcela udržet informační monopol režimu.

Balonová akce

V době, kdy Československo začalo s výstavbou uceleného systému radioobran, tj. v srpnu 1951, přilétaly z NSR balóny, přinášející letáky. Pocházely ze Svobodné Evropy a obsahovaly různé informace, kritiku komunistického režimu a výzvy k obyvatelům. Během pěti let počet letáků, shozených speciálně upravenými balony, dosáhl statisíců. Podle oficiální statistiky Státní bezpečnosti bylo v roce 1951 rozšířeno 31 druhů a 347 858 kusů letáků. Nejvíce, kolem 300 000, tvořilo „Poselství Čechům a Slovákům“. V následujícím roce množství zahraničních letáků znatelně pokleslo, i když počet druhů stoupl na 38, ale v roce 1953 nastal opět značný vzestup: 50 druhů letáků v počtu přes milion kusů. Nejvyšší intenzity dosáhla akce v červenci, kdy 861 balonů dopravilo 774,7 tisíc napodobenin jednokorunové státovky a přes 32,1 tisíc plíšků se zvonem svobody – znakem Svobodné Evropy. Více než 161 000 letáků informovalo o revoltě v NDR v roce 1953 a přes 45 000 letáků mělo protisovětské zaměření. V následujícím roce se letáková aktivita, zajišťovaná převážně balony, vystupňovala. Celkem Bezpečnost zaznamenala 122 druhů letáků a jiných tiskovin ze zahraničí v množství přes 3,127 milionu kusů. Obsahově převažovaly letáky ostře kritické ke komunistickým režimům v zemích sovětského bloku a zvláště k událostem v ČSR.

V dubnu 1954 začala letáková akce, označená Bezpečností VETO. V jejím rámci přenášely balony letáky nadepsané Svobodná Evropa.¹⁰³ Akci VETO

– 20.9.1954 schválilo politické byro ÚV KSČ konání tiskové konference o poměrech ve Svobodné Evropě s jejím bývalým hlasatelem B. Foltou a 9.4.1956 s bývalým redaktorem Svobodné Evropy J. Kalešem. – 5.4.1956 předložil ministr vnitra politickému byru ÚV KSČ seznam otázek, vypracovaný Svobodnou Evropou pro výzkum mínění posluchačů.

103 *Archiv ministerstva vnitra ČR (AMV)*, a.j. 323-23-1. V akci VETO Bezpečnost zaznamenala v

měsíc	poč. letáků	nejvíce kraj			
duben	44 904	Plzeň	květen	415 540	Plzeň
červen	725 168	Plzeň	červenec	257 986	Plzeň
srpen	518 241	Karlovy Vary	září	183 287	Plzeň
říjen	198 648	Č. Budějovice	listopad	389 017	Č. Budějovice
prosinec	264 675	Č. Budějovice			

předcházelo rozesílání letáků poštou na adresy závodů; Bezpečnost jich zachytila přes 36 000. V roce 1954 se také zvýšil počet cizojazyčných letáků, které dopadly na území ČSR. 91 650 letáků bylo určeno do východního Německa (též sovětským vojákům) a do Maďarska. I v roce 1955 zůstával počet letáků vysoký, přes 2,6 milionů kusů, z toho v akci VETO přes 2,4 milionů kusů.¹⁰⁴ První měsíce roku 1956 nasvědčovaly, že balónová akce si udrží dosavadní tempo, v dalších měsících však polevila, až zcela ustala.¹⁰⁵

Československá vláda protestovala proti vysílání balonů Svobodnou Evropou u americké vlády. První nótu odeslala 20. července 1953, další příští rok 24. května a opět 18. května 1955. Spojené státy odpovídaly stejně: odmítaly obvinění, že akci organizuje americká vláda, neboť balony vysílá soukromá instituce. U některých vedoucích komunistických funkcionářů zaznívaly pochyby o účelnosti této diplomatické aktivity. Když politický sekretariát ÚV KSČ 7. června 1954 projednával návrh odpovědi na americkou nótu z 24. května, položil A. Zápotocký otázku „zda se pouštět do takových polemik. Co od toho čekáme? Co to přinese?“ Účastníci schůze rozhodnutí o odeslání odpovědi na americkou nótu oddálili až po konzultaci se sovětským velvyslancem. Politický sekretariát ÚV KSČ se už k návrhu nevrátil.¹⁰⁶

Diplomatickou válku, dosud mírnou, Praha v druhé polovině roku 1955 vyostřila. Snažila se záležitost dostat na mezinárodní fórum, dosáhnout mezinárodního odsouzení USA a také zákazu Svobodné Evropy. Bezprostředním podnětem bylo, že od května přilétaly nad československé území velké

V jednotlivých krajích zaznamenáno letáků v akci VETO 1954:

Praha 275 256, České Budějovice 619 080, Plzeň 1 351 246, Karlovy Vary 313 550, Ústí nad Labem 83 472, Liberec 26 153, Hradec Králové 58 846, Pardubice 40 475, Jihlava 33 390, Brno 80 915, Olomouc 89 828, Gottwaldov 8 575, Ostrava 7 276, Bratislava 21 996, Nitra 15 240, Banská Bystrica 3 310, Žilina 2 255, Košice 1 365, Prešov 222.

104 *Tamtéž*. Akce VETO v roce 1955, počet letáků zjištěný Bezpečností: leden 138 665, únor 208 405, březen 277 185, duben 131 582, květen 261 633, červen 296 621, červenec 330 946, srpen 543 735, září 78 014, říjen 147 850, listopad 82 457, prosinec 20 444. Podle krajů: Praha 266 965, České Budějovice 582 527, Plzeň 615 955, Karlovy Vary 1 810, Ústí nad Labem 80 709, Liberec 6 538, Hradec Králové 81 845, Pardubice 49 111, Jihlava 43 966, Brno 211 405, Olomouc 205 909, Gottwaldov 54 372, Ostrava 12 510, Bratislava 24 760, Nitra 150 897, Banská Bystrica 2 148, Žilina 34 066, Košice 25 402, Prešov 1 682.

105 *SÚA*, fond 02/2, sv. 83, a.j. 101, b. 9 (6.2.1956). V lednu 1956 byly pozorovány balony v okolí M. Třebové (10.1.), Prahy a Benešova (13.1.), Zruče nad Sázavou, Holešova, Brna, Bratislavy (19.1.), Komárna, Českých Budějovic, Plzně (20.1.), Nových Zámků, Nitra, Bratislavy, Humpolce, Benešova a Brna (21.1.).

106 *Tamtéž*, fond 02/5, sv. 85, a.j. 217, b. 4 (7.6.1954); fond 02/2, sv. 83, a.j. 101, b. 9 (mimořádná schůze 6.2.1956). – AMZV, fond A – gen. sekr. Sovětský svaz 1945–54, kr. 188, sl. 49. Odpovědi USA na československé nóty: 31.7.1953, 24.5.1954, 18.5.1955. – Ministr zahraničních věcí V. David předal 4.6.1954 velvyslanci Firjulínovi žádost o vyjádření k nótě USA ve věci balonové akce.

balony o průměru 15 m a že na některých místech způsobily nehody. Za největší označila československá místa havárii letadla, které se nedaleko letiště Poprad-Tatry 18. ledna 1956 srazilo s balonem; zahynulo 22 osob.¹⁰⁷

Československo protestovalo u vlády USA 11. listopadu 1955 po neštěstí v Mengušovcích. 21. ledna 1956 si Hlavní správa civilního letectví a ministerstvo zahraničních věcí stěžovaly u evropského sekretáře Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO) a žádaly o zákrok u západoněmeckých úřadů, neboť balony byly vysílány z jejich území. Protože dosavadní zákroky nepřinesly československé straně očekávaný úspěch, navrhl 6. února 1956 ministerstvo zahraničních věcí „zákrok širšího dosahu“, a to dopis generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů. Návrh ministerstvo předložilo po konzultaci se sovětskými místy, která se vyslovila kladně. Československá vláda upozornila na vážnost vysílání balonů generálního tajemníka OSN 7. a 24. února 1956.¹⁰⁸ Zároveň požadovalo v nótě z 27. února 1956 od USA náhradu škod, způsobených leteckou katastrofou 18. ledna, dále potrestání viníků a zákaz vysílání balonů. V odpovědi z 10. dubna 1956 americká vláda poukázala na to, že v případě náhrady škod by příčinu letecké havárie musela prokázat mezinárodní komise. Českoslovenští politické si uvědomili, že na vymáhání náhrady je už pozdě; od katastrofy uplynulo už několik měsíců, což znemožňovalo šetření. V nótě z 19. října, kterou vláda USA odpovídala na opětovný požadavek ČSR na náhradu škod z 10. června 1956, žádalo americké velvyslanectví úplnou dokumentaci o letecké nehodě. V Praze však usoudili, že většinu dokumentů nelze poskytnout, protože by se vyhradily věci přísně utajované.¹⁰⁹

Ačkoliv československé protesty, nóty a stížnosti proti vysílání balonů nepřinášely žádné konkrétní výsledky, v Praze se utěšovali tím, že záležitost dostali „do středu pozornosti mezinárodní veřejnosti“. Ve skutečnosti však

107 *SÚA*, fond 02/2, sv. 83, s.j. 101, b. 9, sv. 85, a.j. 103, b. 22 (20.2.1956). Ministerstvo zahraničních věcí uvádělo tyto nehody způsobené balony: 6.11.1955 – vylétl balon v obci Mengušovce, okres Poprad, zraněno osm osob; 15.1.1956 – neštěstí u obce Drienov, okres Prešov, zraněn chlapec; 26.1.1956 u obce Dobrá Niva, okres Zvolen, zraněno 6 osob. – Po havárii letadla 18.1.1956 omezily československé aerolinie letecký provoz – zastavily od 19. do 24.1.1956 noční lety.

108 *Tamtéž*, sv. 83, a.j. 101, b. 9, sv. 119, a.j. 146, b. 2 (26.10.1956). ICAO 22.1.1956 oznámila do Prahy, že zakrojuje u ministerstva dopravy SRN. Za tři dny přišlo další sdělení ICAO: německé ministerstvo odpovědělo, že probíhá šetření.

109 *Tamtéž*, sv. 106, a.j. 124, b. 1 (18.6.1956), sv. 120, a.j. 148, b. 20, (20.10.1956). Československo požadovalo náhradu ve výši 5 525 274 Kčs, z toho by 4 970 703 Kčs připadlo postiženým a 554 671 Kčs aeroliniím za zničené letadlo. – Politické byro ÚV KSČ rozhodlo 29.10.1956 odpověď na americkou nótu z 9.10. nepublikovat. Zároveň souhlasilo zaslat druhou nótu USA, a to k výbuchu balonu na Slovensku 23.10.1956 a tuto nótu zveřejnit.

pouze překročili výměnu nót s USA, když se obrátili na Mezinárodní organizaci pro civilní letectví. Na podzim 1956 se vedoucí funkcionáři ministerstva zahraničních věcí domnívali, že mezinárodní ohlas jejich protestů a trvající odmítavé stanovisko USA dosáhly stupně, který vytváří předpoklady pro předložení záležitosti na pořad Valného shromáždění OSN. Navrhovali, aby československá delegace prosazovala na pořad bod „O porušování vzdušného prostoru a nebezpečí způsobeném vypouštěním nekontrolovatelných balonů nad území jiných států“. Ministr zahraničních věcí V. David, který předkládal politickému byru ÚV KSČ 26. října 1956 tento návrh, sděloval stanovisko Sovětského svazu. Moskva považovala předložení záležitosti na program OSN za účelné. Zcela opačný názor měli Poláci. Ministr David a předseda vlády Široký vyslali do Moskvy členy československé delegace na Valné shromáždění OSN, aby projednali další postup. Jiní diplomaté získávali podporu pro československý návrh v zemích sovětského bloku. Politické byro ÚV KSČ 26. října 1956 přijalo usnesení, ve kterém se promítly výsledky diplomatických jednání, zejména s Moskvou. Uložilo připravovat diplomatickou cestou podmínky pro předložení „balonové akce“ na program OSN; v první řadě šlo o získání některých států jako spoluautorů návrhu, nebo alespoň zajištění jejich aktivní podpory. Konkrétně se uvažovalo o Jugoslávii a Indii. V případě, že by se nepodařilo podporu získat, měla československá delegace znovu projednat další postup na předporadě delegací států sovětského bloku. Za tři dny, 29. října 1956, politické byro ÚV KSČ souhlasilo, aby se zveřejnil československý úmysl předložit na pořad Valného shromáždění OSN vysílání balonů a s tím spojené porušování mezinárodního práva. Následující události v Evropě, maďarská revolta a její kruté potlačení sovětskou armádou, jakož i události v Suez, učinily z československé stížnosti na „balonovou akci“ věc více než druhořadou.¹¹⁰

110 *Tamtéž*, sv. 119, a.j. 146, b. 2 (26.10.1956), sv. 120, a.j. 148, b. 20.

PŘÍLOHY

Příloha 1

4. prosinec 1947

Usnesení předsednictva ÚV KSČ o sledování tisku

1. Zavést obyčejnou praxi o stíhání zločinů spáchaných v tisku. – Ministerstvo informací jako dozorcí orgán nad tiskem se pověřuje ve spolupráci s ministerstvem vnitra podávat trestní oznámení a vésti evidenci, jak soud vyřizuje tiskové případy.
2. Soudruh Kopecký se pověřuje vybudovati ve svém ministerstvu zvláštní oddělení, které má soustavně sledovati veškerý tisk a sbírat materiál, usvědčující tisk z vystupování ohrožujícího veřejný zájem.
3. Provokační psaní tisku dělati předmětem politických zásahů ve veřejnosti, ve vládě a v Národní frontě a připravovati půdu pro zavedení nového zákona na ochranu lidové republiky. Právnícká komise strany se pověřuje připravit osnovu tohoto zákona.
4. Za provedení odpovídají ss. Kopecký a Nosek.

SÚA, fond 02/1, sv. 1, a.j. 90.

Návrh zásad pro zřízení úřadu kontroly publikací předložený předsednictvu ÚV KSČ¹

1. Při předsednictvu vlády se zřizuje úřad kontroly publikací.
2. Úkolem tohoto úřadu je kontrola všech periodických a neperiodických tiskovin, rozhlasu a filmu.
3. Úřad cestou předběžné kontroly zabrání tomu, aby tiskem, filmem anebo rozhlasem mohly být rozšiřovány materiály, které porušují platné předpisy nebo prozrazují státní tajemství.
4. Úřad má v čele přednostu, který je jmenován předsedou vlády a je mu přímo odpovědný, dále pak v úřadě je zástupce ministerstva národní obrany a ministerstva vnitra, aby byla zajištěna koordinace práce s těmito resorty a potřebný aparát k provádění kontroly. S ministerstvem vnitra se projedná konkrétní plán, jak spojit dosavadní aparát tiskového odboru ministerstva vnitra s novým orgánem, aby nedošlo k paralelismu v práci. Zásadně se má přitom bezpečnostní práce v oblasti tisku, filmu a rozhlasu soustředit v úřadě kontroly publikací.
5. Úřad kontroly publikací se dělí na 4 sektory: sektor periodického tisku, sektor neperiodického tisku, sektor rozhlasu, sektor filmu. Vedoucí těchto sektorů jsou odpovědní za provádění kontrolních opatření ve svém sektoru.
6. Úřad kontroly publikací vysílá nebo pověřuje své zplnomocněné kontrolní redaktory ve všech redakcích časopisů, nakladatelstvích, rozhlasových stanic[ích] a v tiskárnách.
7. Vedení těchto podniků a institucí musí předkládat všechny materiály před uveřejněním určenému kontrolnímu redaktoru.
8. Kontrolní redaktor má právo žádat odstranění závadných pasáží z předložených materiálů a zastavit jejich publikaci, dokud se tak nestalo.
9. V případě, že redakce nebo vedení podniku nesouhlasí s určitým opatřením kontrolního redaktora, má právo vznést námitky úřadu kontroly publikací, jehož rozhodnutí je definitivní.
10. Instituce a podniky podléhající kontrole nemají právo zveřejnit kterékoliv materiály bez předběžného souhlasu kontrolního redaktora, anebo, v případě rozporu, úřadu kontroly. Tiskoviny musí být opatřeny kontrolním číslem jako důkaz, že byly vidovány komisí kontroly tisku a rozhlasu. Pro případ nedodržení tohoto ustanovení se určí přísné trestní sankce.

11. Aby toto kontrolní opatření nevedlo k zadržení provozu rozhlasu a denního tisku, je nutno organizovat úřad kontroly publikací a práci kontrolních redaktorů tak, aby jejich práce byla operativní a nebyrokratická. Aby tato operativnost práce byla zajištěna také mimo hlavní město, zřizuje úřad kontroly publikací své odbočky v nejdůležitějších krajských městech: v Brně, Ostravě, Plzni, Bratislavě a Košicích.
12. Úplné vybudování tohoto systému si vyžádá široký aparát. Tento aparát může být vybudován a spolehlivě obsazen jenom v delším období. Proto je účelné postupovat tak, aby instituce kontrolních redaktorů byla zavedena zpočátku na nejdůležitějších místech, kde nebezpečí prozrazení státních tajemství je největší, a postupně rozšiřovat aparát na všechny instituce. Zejména je nutné určit rychle kontrolní redaktory pro mluvené redakce rozhlasu, pro denní tisk a v krajských městech. V okresních městech, kde tisková činnost nemá velkých rozměrů, může kontrolním redaktorem být určen spolehlivý úředník KNV.
13. Vybudování tohoto aparátu vyžaduje pečlivý výběr kádrů. Jako kontrolní redaktori přicházejí v úvahu kádrově pečlivě prověřeni členové komunistické strany. K jejich výběru se zřizuje při úřadu kontroly publikací zvláštní kádrové oddělení. Aby se provedení tohoto opatření urychlilo, je účelné při výběru kádrů pro nejdůležitější místa postupovat tak, že z dosavadních redaktorů denního tisku a rozhlasu se určí jako kontrolní redaktori ti, kteří prokázali svou spolehlivost. V tomto případě zůstali by redaktori ve svazku redakce, skládali by však úřední slib úřadu kontroly publikací. Pro výchovu kádrů kontrolních redaktorů se zřídí zvláštní tříměsíční škola.
14. Z taktických důvodů je účelné zřídit úřad kontroly publikací ne cestou zákona, nýbrž cestou pouhé vyhlášky, která se důvěrnou cestou sděluje všem v úvahu přicházejícím orgánům.

Návrh usnesení:

Sekretariátu ÚV KSČ se ukládá, aby spolu s příslušnými vládními orgány na základě těchto zásad připravil podrobnější propracování návrhu a jeho provedení.

Státní ústřední archiv (SÚA), fond 02/1, sv. 15, a. j. 201, 16–17.

1. Předsednictvo ÚV KSČ přijalo usnesení: 1. zásady předloženého návrhu schváleny.
2. Sekretariát ÚV se pověřuje v dohodě s předsednictvem vlády vypracovat definitivní statut úřadu pro kontrolu publikací s tím, že tento orgán bude přičleněn k předsednictvu vlády a má mít nejmenší aparát. – Dosud se nepodařilo najít dokumenty, které by potvrdzovaly existenci zmíněného úřadu.

**Zpráva Gustava Bareše, tajemníka ÚV KSČ,
Klementu Gottwaldovi o vysílači Svobodná Evropa**

Vážený soudruhu Gottwalde!

V příloze posílám Ti k informaci zprávu, že od 1. dubna 1951 má být dán v Mnichově do provozu vysílač „Svobodná Evropa“, který bude vysílat výhradně pro Československo.

Se soudružským pozdravem

G. Bareš v.r.

Příloha

V Praze dne 14. února 1951

Soudruh Bareš, zde

Vážený soudruhu!

Od 1. dubna 1951 má být podle korespondence ministerstva zahraničí dán v Mnichově do provozu vysílač „Svobodná Evropa“ s programem zaměřeným speciálně jen pro Československo.

Snad jde o stanici v Mnichově, která by připravovala program, a o některý z vysílačů, umístěných podél československých hranic. Podle bulletinu OIR z října 1950 je hlášen až dosud oficiálně vysílač „Free Europe“ jako americký vysílač v západním Německu, bez bližšího určení umístění vysílače. Vysílá podle tohoto záznamu OIR od 17. do 23. hod. na vlně 6.135 kc/s programy zaměřené pro východní Evropu.

Se soudružským pozdravem

za tiskový odbor
Jan Hruška v.r.

SÚA, fond 100/24, sv. 66, a.j. 965.

**Zpráva vypracovaná G. Barešem
pro K. Gottwalda o závadách v Čs. rozhlasě**

Vážená soudružko!

Soudruh Bareš vypracoval před svým odjezdem zprávu o některých závadách v Čs. rozhlasě a prosí Tě, abys ji předložila soudruhu Gottwaldovi. Doporučuje, aby závady v Čs. rozhlasě byly projednány v politickém sekretariátě.

Zprávu posílá současně s. Slánskému a s. Kopeckému.

Se soudružským pozdravem

Knapková v.r.

Příloha

Zpráva o některých závadách v Čs. rozhlasě

Rozhlasový odbor sekretariátu ÚV KSČ se zabývá od prosince 1950 závadami a provokacemi ve vysílání Čs. rozhlasu. Učiněnými opatřeními bylo dosaženo, že počet poruch ve vysílání stanice Praha I poklesl. Počet závad byl v lednu 1951 245, v únoru 226, poruch v březnu 162 a v dubnu 110. V dubnové číslici 110 je ještě asi 30 % různých poruch ze špatného výkonu služby, které by se daly odstranit.

Ve vysílání se projevovaly závady nejrůznějšího druhu. Šlo hlavně o přerušovaná vysílání, o odmlky, kdy nebyl připraven další vysílací materiál, i o provokace. Učiněnými opatřeními značně poklesl počet závad na technickém zařízení, kde bylo v prosinci 99 závad a v dubnu 22. Závady z chybné manipulace (nebyl u stroje, neměl připraven pásek, neměl připraven stroj a podobně) klesly ze 77 v prosinci na 16 v dubnu. Dosažený pokles závad byl asi na 1/3 dřívějších, protože v dubnové číslici 110 jsou zaznamenána i drobná škrábnutí a poklesy zvuku, které se dříve vůbec nezaznamenávaly.

Tím poklesl i počet poruch z tzv. omylů. Šlo o ty případy, kdy byl ve španělské relaci vysílán jugoslávský pásek, v italské německý, případně napřed konec relace a pak začátek; v technice pak byl omylem vypnut stroj, takže se nevysílalo, nebo byl i omylem vypnut vysílač. Mezi těmito poruchami byly i některé vyslovené provokace: místo písně „Padlým hrdinům“ byla vysílána píseň „Až já půjdu do nebe“; „Píseň o Stalinovi“ byla vysílána pozpátku; slavnost velikonočního míru byla rozbita tím, že několik minut před 12. hod. byla vysílána a nedokončena pohádka místo básně „Miliony holubiček“ a podobně. To, že tyto provokace se opakovaly při slavnostních

příležitostech: k 7. listopadu, k zasedání ÚV, k velikonočnímu míru, k 6. květnu, a že byly způsobeny i přes učiněná opatření, svědčí o tom, že jde o závažné zásahy reakčních živlů.

Provedená prověrka techniků a zaměstnanců provozu ukázala, že je třeba vyměnit 22 % zaměstnanců. Jde o lidi, kteří byli v rozhlase za první republiky, kteří před únorem vyslovovali svůj nesouhlas s lidově demokratickým zřízením a vidí i dnes svůj vzor v soukromém podnikání nebo v západních státech. Na vysílačích je situace ještě tíživější. Tyto provozy byly v roce 1948 převzaty od čs. státních pošt bez kádrových změn před únorem i po únoru.

Technické kádry jsou nejužším profilem rozhlasu; je třeba vyměnit 106 technických sil a nahradit je spolehlivými soudruhy ze závodů. Ty je třeba umístit tak, aby byli v každém úseku provozu a v každé směně vysílače.

Přerušení vysílání bylo způsobeno také poruchami na linkách a přerušením dodávky proudu z elektrárny. Na linkách a zesilovacích stanicích, které jsou ve správě československých státních pošt byla po poradě provedena centralizace provozu a je vypracováván nový služební řád. Služebním řádem se má stanovit odpovědnost jednotlivců a umožnit rozvinutí iniciativy zaměstnanců za bezporuchový provoz.

Energetické závody se zavázaly věnovat soustavnou péči dodávce proudu pro vysílače. Provádějí právě revizi celého systému dodávky proudu a navrhují zlepšit přípoje vysílačů na elektrárny a rozšířit ostatní technické zařízení. Zároveň provede energetika kádrová a bezpečnostní opatření.

Na poklesu závad měla podíl v rozhlase hlavně práce závodní organizace; dobře se také projevila některá dílčí opatření. Pokles závad se projevil ve vysílání Prahy I; na ostatních stanicích okruhu M se buď vůbec neprojevil, nebo byl značně menší v porovnání s Prahou I.

V květnu je zaznamenán na stanici Praha I – Liblice opět vzestup poruch asi na 150. To vše svědčí o tom, že pokles závad ve vysílání rozhlasu není trvalého rázu.

Prováděná technická a kontrolní opatření jen zčásti doplňovala ty nedostatky, které jsou důsledkem převzetí staré, buržoazní struktury organizace rozhlasu. Proto také, i když vysílací materiál prošel několika kontrolami, mohlo ještě dojít k vysílání provokací.

K zamezení provokací a poruch v budoucnu je třeba:

1. provést výměnu navržených 106 technických sil,
2. provést organizaci boje proti poruchám podle sovětského vzoru. K tomu je třeba zrušit starou organizaci našeho rozhlasu a vybudovat celý rozhlas podle sovětského rozhlasu.

SÚA, fond 100/24, sv. 66, a.j. 965, 37–40.

**Dopis ministra informací Václava Kopeckého
politickému sekretariátu ÚV KSČ
o návrzích na pomoc maďarskému rozhlasu,
stanovisko G. Bareše k návrhům
a usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ**

Politickému sekretariátu ÚV KSČ

Vážení soudruzi,
předkládám Vám k rozhodnutí návrhy na pomoc Čs. rozhlasu maďarskému rozhlasu v boji proti západní rozhlasové propagandě na krátkých vlnách. Tyto návrhy tlumočil generální ředitel maďarského rozhlasu soudruh Istvan Szirmay, pověřený ústředním výborem Maďarské strany pracujících a osobně soudruhem Rákosim, v úterý dne 9. října t.r. v nepřítomnosti soudruha Gemindera soudruhu Barešovi a v pátek 12. října t.r. mně, jako resortnímu ministrovi.

Soudruh Istvan Szirmay požádal:

1. o spolupráci Čs. rozhlasu v boji proti vysílači „Svobodná Evropa“;
2. o pomoc při rušení „Hlasu Ameriky“;
3. o zjištění možnosti pomoci Čs. rozhlasu a čs. průmyslu při vybudování sítě obranných vysílačů proti západním rozhlasům v Maďarsku.

1. Spolupráce Čs. rozhlasu v boji proti vysílači „Svobodná Evropa“

Maďarský rozhlas žádá, aby 2kW krátkovlnný vysílač, který jest v jeho majetku, byl umístěn na území ČSR tak, aby co neúčinněji mohl paralyzovat vlnu vysílače „Svobodná Evropa“.

Tento požadavek maďarského rozhlasu by mohl být realizován v poměrně krátké době 4 týdnů po obdržení investičního listu; celkové náklady instalace a výstavby by činily přibližně 640 000 Kčs. Skica, materiálový návrh i cenový odhad jsou uvedeny v příloze č. 1.

2. Pomoc při rušení „Hlasu Ameriky“

Do této doby má Čs. rozhlas k dispozici proti „Hlasu Ameriky“ na krátkých vlnách pouze jeden 1kW krátkovlnný vysílač, umístěný v oblasti Prahy. Po jednání s ministerstvem pošt bylo by možno uvolnit na celý den jeden vysílač o výkonu 5 kW. Tento vysílač však bude plně využit pro rušení na území ČSR a není možno tudíž doporučit rozšíření jeho činnosti na oblast Maďarské lidové republiky. (Příloha č. 2.)

3. Možnost pomoci Čs. rozhlasu a čs. průmyslu při vybudování sítě obranných vysílačů proti západním rozhlasům v Maďarsku

Soudruh Szirmay se dotázal, zda by bylo možno uvolnit ze 60 krátkovlnných vysílačů o výkonu 1 kW, které budou dodávány podle smlouvy mezi Čs. rozhlasem a Teslou n.p. ve druhé polovině roku 1952, asi 10 kusů pro Maďarsko.

Proti Maďarsku se soustřeďuje propaganda „Hlasu Ameriky“ a „Svobodné Evropy“ na krátké vlny a maďarské území není těmito vysílači napadáno na středních vlnách. V tomto směru jest naše situace odlišná oproti situaci Maďarska. Vzhledem k výrobním možnostem Tesly n.p. bylo rozhodnuto především se soustředit na výrobu středovlnných obranných vysílačů. Urychlený vývoj výroby vysílačů krátkovlnných o výkonu 1 kW i nově navrhovaného vysílače 10 kW pro dálkové rušení by bylo možno usplňovati za podmínek, jež jsou uvedeny v příloze č. 3.

Prosím o rozhodnutí o těchto návrzích, které se dotýkají oblasti zahraničních styků, plánování a našeho průmyslu, a mohou být realizovány, jen když budou dány politickým sekretariátem pokyny příslušným činitelům.

Se soudružským pozdravem

Kopecký Václav v.r.

Vyjádření k návrhům soudruha Kopeckého
o pomoci maďarskému rozhlasu v obraně
proti nepřátelskému rozhlasovému vysílání

Jednání soudruha Istvana Szirmaye, generálního ředitele maďarského rozhlasu, se mnou byla vedena na jiném podkladě, než se soudruhem Kopeckým. Byla položena otázka reciprocit, neboť my jsme také zainteresováni na obraně proti nepřátelskému krátkovlnnému vysílání. Soudruh Szirmay sdělil, že podle dobrozdání maďarských odborníků nejideálnější umístění rušící krátkovlnné stanice se nachází vždy na kružnici, která vznikne, zabodneme-li na mapě kružítko do místa, kde chceme docílit rušení a druhý konec kružítko pak do místa nepřátelské vysílačky a opíšeme kružnici. Například chceme, aby nepřátelská vysílačka nebyla slyšitelná v Praze a nepřátelská vysílačka se nachází v Norimberku. Nejúčinnější umístění rušícího vysílače bude tedy v kterémkoli bodě, který je od Prahy stejně vzdálen jako Norimberk – čili v bodě na obvodu kruhu, jehož středem je Praha a na jehož obvodu se nachází také Norimberk. Podobný poznatek – který by bylo třeba ověřit v praktické zkoušce – nám naši odborníci nikdy nesdělili.

Maďaři se na nás obrazejí právě proto, poněvadž uvnitř země je pro ně rušení neúčinné, kdežto z našeho území je možno docílit účinného rušení.

Podobná situace je i u nás, kde podlouhlá poloha republiky je velmi nevhodná z tohoto hlediska. Rušení nepřátelského krátkovlnného vysílání je pro nás rovněž důležitou otázkou. Nepřátelský krátkovlnný rozhlas v češtině a slovenštině by bylo možno účinně rušit podle tohoto dobrozdání z území Maďarska, případně Polska a Rumunska. Jednání s Maďary by měla být vedena na podkladě reciprocit a měly by jim předcházet oboustranné technické zkoušky. O těchto jednáních by měl být buď cestou MZV, nebo stranickou cestou vyrozuměn Sovětský svaz a případně potom jednáno s dalšími lidově demokratickými státy o [sjednání] reciproční rozhlasové obranné dohody a vytvořeno souvislé obranné pásmo proti americké rozhlasové agresi.

Pokud jde o dobrozdání našich odborníků, přiložená k dopisu s. Kopeckého, vzbuzují krajní nedůvěru. Výslovně jsem upozorňoval s. Stahla, aby odborné technické posudky byly připraveny pro laiky, srozumitelnou řečí. Naši rozhlasoví technici se však schovávají za spoustu odborných termínů, aby jim nikdo nerozuměl.

Z jejich „přílohy 1“ je však přece patrné, že rušící anténní systém v Topolné má být stavěn jen pro jedno rozhlasové pásmo a nedovoluje přeladění na jinou vlnu. Ve válce jsme však viděli v SSSR, že sovětská technika během 5 minut dokázala přeladit krátkovlnný vysílač na nejrůznější rozsahy vln. Máme zaplatit 840 000 Kčs a když nepřátelský vysílač začne vysílat na jiné vlně, tak budem[e] bezmocní.

Podobná historie je s použitím krátkovlnného vysílače Poděbrady k rušení v ČSR. Ve skutečnosti je toto rušení neúčinné téměř v celých Čechách a jinde pravděpodobně málo účinné, neboť krátkovlnné vysílače mají nutný okruh neslyšitelnosti 20–50, ale také i 100 km.

Pokud jde o vývoj a stavbu krátkovlnných malých vysílačů, je třeba toto urychlit. Není správné mínění odborníků, které sděluje s. Kopecký, že naše situace je odlišná proti Maďarsku, neboť Maďarsko je prý napadáno na krátkých vlnách, kdežto my jsme prý napadáni především na středních vlnách a nemáme prý takový zájem o obrannou krátkovlnnou techniku. Takové líčení stavu věci není správné a mohlo by mít nebezpečné důsledky. Ve skutečnosti situace Maďarska je o to lehčí, že výměnou za propuštění Vogelera docílilo zastavení amerického středovlnného vysílání v maďarštině; proti nám však je soustřeďována palba nepřátelského rozhlasu i na středních i na krátkých vlnách.

Je třeba urychlit výstavbu obranných rozhlasových zařízení i pro krátké vlny tím spíše, že tyto malé vysílače mohou být používány i pro účely spojovací.

Praha dne 24. října 1951

G. Bareš v.r.

Pomoc maďarskému rozhlasu v rušení nepřátelského krátkovlnného vysílání (s. Bareš)

1. Schvaluje se, aby byly zahájeny reciproční technické zkoušky s Maďarskem, přičemž by maďarské krátkovlnné vysílače rušily nepřátelské vysílání v češtině a slovenštině a naše vysílače by rušily nepřátelské vysílání v maďarštině.
2. Na podkladě výsledků zkoušek uzavřít s Maďarskem reciproční dohodu o obraně proti nepřátelské propagandě.
3. Informovat o těchto jednáních Sovětský svaz a pak eventuálně jednati o podobných obranných dohodách i s jinými lidově demokratickými zeměmi.
4. Jednání budou vedena prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí.
5. Uspíšiti urychlený vývoj a výstavbu krátkovlnných rušicích vysílačů a uložit Státnímu úřadu plánovacímu a příslušným ministerstvům, aby zajistily tyto úkoly.
Provede s. Široký, s. Kopecký, s. Bareš.
6. Ukládá se s. Kopeckému, aby do jednoho měsíce předložil politickému sekretariátu konkrétní návrh, jak prakticky zajistit obranu našeho vzdušného prostoru proti činnosti nepřátelského vysílání.
Provede s. Kopecký.

SÚA, fond 02/5, sv. 9, a.j. 66.

Zpráva a usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ o zákazu prodeje a půjčování trockistické literatury

Zpráva o vypůjčování trockistické literatury v studijních knihovnách vysokých škol v Praze, Brně, Bratislavě

Zjistil jsem situaci ve vypůjčování trockistické literatury v Národní a univerzitní knihovně v Praze, v Zemské a univerzitní knihovně v Brně a v knihovně Slovenské univerzity v Bratislavě.

V Národní a univerzitní knihovně v Praze je veškerá trockistická literatura pro kohokoliv, bez jakéhokoliv omezení a pouze na občanský průkaz volně přístupná. Navštívil jsem knihovnu dvakrát (26.2. a 6.3.1952), vždy jako prostý čtenář. Vyhledal jsem v kartotéce, která je – pokud jde o tuto literaturu – úplná, spisy Trockého (v kartotéce pouze pod názvem: Bronstein Lev Davidovič), dále Bucharina, Preobraženského, Zinověva, Kameněva, Radka. Vyplnil jsem objednáací lístky do odborné čítárny a uvedl jako povolání ing. chemie. Druhý den jsem na základě této objednávky dostal nejprve Trockého knihu „Über Lenin“. O ostatních objednaných knihách mně řekla knihovnice, že nejsou. Za vypůjčenou knihu jsem odevzdal občanský průkaz, tedy postup obvyklý jako u všech knih. Asi za dvě minuty mne knihovnice zavolala a řekla, že knihy přece jen jsou. V této nové skupině knih jsem dostal vypůjčeny Trockého spisy „Stalins Verbrechen“, „Stalinskaja škola falsifikacij“ a dvoudílné „Geschichte der russischen Revolution“. Knihy přinesly dvě ženy, které je měly připraveny za dveřmi. Stalinovu brožuru o nebezpečí trockismu, kterou jsem si vypůjčoval současně, jsem nedostal. Také Trockého „Mein Leben“ byl mimo knihovnu. Na všech výpůjčních lístcích, kromě objednávky Stalinovy brožury bylo razítko „Revise“ a jedině v tom se vypůjčení těchto sbírek nejhorších pomluv na Sovětský svaz a soudruha Stalina odlišovalo od vypůjčení kterékoliv jiné knihy. Knihy, které jsem dostal vypůjčeny, mně knihovnice nabídla k úschově pro další studium.

Na základě tohoto zjištění jsem učinil dotaz u soudruha Valoucha, vedoucího čtvrtého odboru ministerstva školství, věd a umění, kterému vysokoškolské knihovny podléhají. Soudruh Valouch mně řekl, že asi kolem 20. února tohoto roku mluvil s ředitelem Národní a univerzitní knihovny soudruhem dr. Čejchanem, který na otázku soudruha Valoucha, co je se škodlivou literaturou, ho ujistil, že je vyřazena a nemá k ní nikdo přístup. Dotázal jsem se ještě osobně soudruha Pittermana, referenta ministerstva školství,

věd a umění pro studijní a vědecké knihovny. Ten mně asi 4. března tohoto roku ujistil, že se trockistickou literaturou již zabývali dávno a zabývají již několik let, že je vše „v absolutním pořádku“, že trockistická literatura je vyřazena, izolována a že mohou být zcela klidní.

Šel jsem tedy znovu dne 6. března t.r. do Národní a univerzitní knihovny. Stejnou cestou jako poprvé jsem dostal vypůjčeny žádané knihy: Bucharinovy „Tri rječi“ (řeč na XIV. konferenci, XIV. sjezdu a XIV. moskevské konferenci), Bucharina a Preobraženského „Das ABC des Kommunismus“ a Bucharinův „Program komunistů bolševiků“. Preobraženského „Příčiny paděnění našeho rublja“ jsem nedostal, jsou mimo knihovnu. Tyto knihy jsou uschovány na mé jméno v univerzitní knihovně.

V Zemské a univerzitní knihovně v Brně je sice z kartoték vyřazen Trocký a Zinověv, je však k dostání Kameněv, Bucharin, Radek a Preobraženskij. Opět zcela normálním způsobem jsem dostal do čítárny vypůjčit Preobraženského „V. I. Lenin“, Kameněvovy „Itogi godovoj raboty CK RKP(b)“ z roku 1925 a Radkův „Von der Wissenschaft zur Tat“, které mi byly nabídnuty i domů. Když jsem o tom informoval vedoucího oddělení škol, věd a umění KV KSČ v Brně soudruha Slováka, volal tento ředitele knihovny soudruha Trautmana, který ho opětovně ujistil tím, že veškerá trockistická literatura, a jmenovitě i Kameněv a Radek, je izolována a vypůjčována jen na zvláštní potvrzení rektorátu vysoké školy. Toto potvrzení soudruha Trautmana neodpovídá skutečnosti.

V knihovně Slovenské univerzity v Bratislavě jsem dne 8.3.1952 žádanou trockistickou literaturu – až na Zinověvovu brožuru „Francouzský socialismus a světová válka“ – vypůjčit nedostal. Bylo vidět, že na základě mého rozhovoru o této věci s vedoucím oddělení škol, věd a umění ÚV KSS soudruhem Bakošem koncem února tohoto roku byla ředitelem knihovny soudruhem Moško už učiněna opatření, aby se literatura nepůjčovala. O tom, že tato opatření byla učiněna teprve před nedávnem svědčí, že v kartotéce knihovny je všechna tato literatura (včetně Trockého) plně zařazena bez zvláštního označení, a to ve velmi bohatém výběru (téměř bohatším než v Praze), a pak ta skutečnost, že úředníci knihovny ve výpůjčním oddělení, v kartotéce a v čítárně se divili, proč není půjčována.

V Bratislavě jsem kromě toho zjistil v antikvariátu pod Mariánskou branou celý sklad trockistické literatury. Když jsme si některé spisy chtěli se soudruhem Grešíkem z aparátu ÚV KSS koupit jako „studenti“, říkal nejprve prodavač, „že neví“, a pak, po otázce, jakou literaturu tam vlastně má, pojal podezření a řekl, že musíme mít potvrzení povereníctva informací. Šli jsme na povereníctvo informací, kde soudruhu Grešíkovi bez jaké-

hokoliv legitimování, aniž by jej znali a na pouhé prohlášení, že je z ÚV KSS, vydali (úředník Janek) listinu, opravňující ho k prohlídce skladu trockistické literatury. Sklad vznikl likvidací různých knihoven a trockistická literatura se z něho odprodává na potvrzení povereníctva informací prý jen vysokým školám, ÚV KSS a podobně. Vedoucího antikvariátu v aparátu ÚV KSS neznají. Je prý to Čech, posluchač VŠPHV.

Ze všech těchto zjištění vyplývá, že

1. trockistická literatura se až do této doby vypůjčovala – a v Praze a Brně vypůjčuje – v studijních vysokoškolských knihovnách, které jsou dnes nabity nově vyrůstající mládeží, volně a komukoliv.
2. Ředitelé knihoven v Praze a v Brně s. Čejchan a s. Trautman i odpovědný úředník MŠVU s. Pitterman dali straně a vedení ministerstva nepravdivé zprávy o stavu vypůjčování trockistické literatury z důvodů, které zatím nejsou známy.
3. Část trockistické literatury je pravděpodobně ještě ve víceméně nekontrolovaném prodeji v antikvariátech z různých knihovních pozůstalostí.
4. Je domněnka, že podobně jako s trockistickou je tomu i s jinou protisovětskou a protistranickou literaturou.

Návrh na opatření k nápravě tohoto stavu podávám přiloženě.

* * *

Kromě toho jsem zjistil, že příruční knihovny ve studovnách a čítárnách jsou ve velmi špatném stavu. Tak například v pražské Národní a univerzitní knihovně je k dispozici vysokoškolským studentům a vědeckým pracovníkům v odborné čítárně asi 15 nástěnných regálů, každý pro jednotlivý obor: jazykověda, politická ekonomie, právo atd. Avšak veškerá marxistická literatura týkající se těchto vědních oborů a zasahující do nich je stažena a umístěna v jediném regále, který stojí za výpůjčním pultem a obvykle je od čtenáře oddělen zavěšenou šňůrou na kraji pultu tak, že se čtenář k regálu normálně nedostane. Například v regále politická ekonomie není tedy Leninův „Imperialismus“, v regále právo není „Stát a revoluce“ atd. atd. Zato jsou tam všechny buržoazní slátaniny. Velmi dobře přístupný je zato zcela zvláštní regál „náboženství“. Celá věc budí takový dojem: oněch 15 regálů je skutečná věda a mimo ni je vyřazeno to, co se do vědy plete, ale musí to v čítárně být – to je marxismus-leninismus! I jinak je v regálech velmi málo sovětské vědecké literatury ve srovnání s německou a anglosaskou, ačkoliv pražská univerzitní knihovna má dobrou výměnu s Leninskou knihovnou v Moskvě. Tento stav v příruční knihovně je na pováženu, uvážíme-li, že v knihovně je stranická organizace a ředitel knihovny je členem strany.

V brněnské univerzitní knihovně je stav v čítárně – pokud jde o sovětskou a marx-leninskou literaturu – lepší. Přesto však jsou například pro „společenské vědy“ rezervovány dvě a pro „náboženské vědy“ 5 přihrádek a podobně.

Příruční knihovna studovny v bratislavské univerzitní knihovně je zanedbána. Sama studovna je malá a málo navštěvovaná. V příručce jsou vesměs staré ročníky časopisů a marx-leninská literatura vesměs chybí.

Tato fakta ukazují na naši malou pozornost a na zcela nedostatečnou péči IV. odboru ministerstva školství, věd a umění o knihovny našich vysokých škol.

9.3.1952

V. Pelíšek

Usnesení

Schvalují se opatření k zamezení dalšího rozpůjčování a prodeje trockistické literatury.

1. Veškerá trockistická literatura (v českém, ruském, německém, maďarském a jiném jazyce, stejně jako protisovětské knihy Slavíka a jiných reakcionářů) bude stažena z veřejných, studijních a jiných knihoven do 15.4.1952 a bude předána do 30.4.1952 knihovně Ústavu dějin KSČ v Praze I, Rytířská 31. Příslušné opatření k převedení knih do ÚD KSČ v uvedené lhůtě provede ministerstvo školství, věd a umění a ministerstvo informací a osvěty v dohodě s Ústavem dějin KSČ.
2. Sklady a zásoby trockistické literatury v knihkupectvích, antikvariátech a jiných institucích ministerstva informací a osvěty, ministerstva školství, věd a umění, budou okamžitě zablokovány, prodej trockistických knih zastaven, pořízeny přesné jejich seznamy, které spolu s literaturou budou pod osobní zodpovědností soudruhů, pověřených tímto úkolem, předány do 15.4.1952 Ústavu dějin KSČ.
3. Z převedené literatury zůstane v Ústavu dějin KSČ jen taková, jež má určitý dokumentární význam. Tato literatura bude uchována v uzamčených trezorech. Ostatní literatura bude do 1.6.1952 zničena. Odpovídá s. Jindřich Veselý a s. Karel Zavadil.
4. Vypracováním seznamů trockistické literatury a příslušných směrnic k jejímu stažení z knihoven a antikvariátů a k jejímu roztřídění v Ústavu dějin KSČ se pověřuje: Jindřich Veselý, ředitel Ústavu dějin KSČ, František Páv [?], zástupce ředitele Ústavu dějin KSČ a František Kresta, knihovník aparátu ÚV KSČ.

5. Trockistická literatura bude dále půjčována jen v čítárně Ústavu dějin KSČ a na základě svolení ředitele Ústavu dějin KSČ nebo jeho zástupce. Seznam soudruhů, kterým bude literatura půjčována, bude předkládán k nahlédnutí tajemníku ÚV KSČ s. Pexovi.
6. Soudruzi Zdeněk Popel, vedoucí kabinetu ministra školství, věd a umění, a Václav Klabík, přednosta kádrového odboru MŠVU, se pověřují vyšetřením, proč s. dr. Čejchan, ředitel Národní a univerzitní knihovny v Praze, s. Trautman, ředitel Zemské a univerzitní knihovny v Brně a s. Pitterman z MŠVU podali mylné informace o půjčování trockistické literatury v knihovnách. Proveďte s. dr. Nejedlý, s. Kopecký, s. Pexa.

SÚA, fond 02/5, sv. 19, a.j. 87, b. 13.

**Ze zápisů 185., 197. a 198. schůze vlády,
jednajících o akci R-405¹**

185. schůze vlády 1. dubna 1952

Opatření k zajištění akce R-405

Náměstek předsedy vlády Zd. Fierlinger v zastoupení nepřítomného ministra informací a osvěty uvádí, že jde o okamžitá opatření, nutná k zajištění výstavby malých vysílacích stanic. Tyto vysílací stanice mají být zřízeny k rušení nepřátelského rozhlasu. Je třeba provést některá technická opatření a k tomu je třeba finančních prostředků. Vláda má proto vyslovit souhlas s tím, aby do konečného schválení vládou mohlo ministerstvo informací a osvěty čerpat investiční prostředky do celkové výše 100 mil. Kčs ze zvláštního účtu Investiční banky. Zároveň má být povolena výjimka z předpisů o projektové připravenosti a o investičních listech. K zajištění akce je třeba koordinovat řadu ministerstev, a proto se ukládá ministrům dopravy, informací a osvěty, národní obrany a zemědělství, aby se urychleně dohodli o stavenišťích vysílačů. Ministr-předseda Státního úřadu plánovacího má zajistit přednostní přiděly materiálového krytí a eventuálně potřebu pracovních sil. Ministr informací a osvěty má pak schválený úvodní projekt s předběžným rozpočtem předložit nejpozději do 15. června.

Ministr všeobecného strojírenství J. Jonáš zdůrazňuje, že návrh se zabývá pouze stránkou finanční a stránkou stavební. Nezabývá se tím nejdůležitějším, a to otázkou zajištění výroby vysílacích aparátů. Je třeba předložit návrhy pro výrobu a zajistit pro výrobu potřebnou kapacitu, dovézt materiál, vyrobit materiál. Jde o velký úkol, který bude znamenat pro ministerstvo všeobecného strojírenství zaměstnání pro celou jednu továrnu.

Ministr-předseda Státního úřadu plánovacího ing. J. Púčik zdůrazňuje, že úkol je zcela nepřipraven. I ministerstvo financí uplatnilo řadu připomínek, neboť suma celkových nákladů byla zjištěna pouze odhadem. Nebude proto správné, aby vláda schválila přiděl celkové částky 350 milionů Kčs z vládní rezervy. Vláda bude moci tuto celkovou sumu schválit, až bude řádný projektový úkol a rozpočet.

Náměstek předsedy vlády Zd. Fierlinger uznává, že je třeba věc ještě objasnit a vést další jednání mezi ministerstvy. Věc je technicky velmi obtížná, je však naléhavá. Vláda by mohla uložit ministerstvu informací a osvěty, aby jí do měsíce podalo zprávu, jak se plnění úkolu realizuje.

Náměstek předsedy vlády dr. J. Dolanský doporučuje, aby se lhůta pro předložení úvodního projektu zkrátila nejpozději do 15. května. Jde též o to, zajistit podklady pro výrobu.

Ministr stavebního průmyslu dr. ing. E. Šlechta žádá, aby byl vypuštěn odstavec 3, podle něhož má vláda sama povolit výjimku z projektové připravenosti. Jde o to, že tuto výjimku má povolovat ministerstvo stavebního průmyslu na základě řádného pojednání a podkladů. Kdyby vláda povolila tuto výjimku, mohl by to být špatný precedenční případ. Ministerstvo informací a osvěty může o povolení výjimky z projekční připravenosti požádat normální cestou.

Předseda vlády A. Zápotocký soudí, že bude správné, když bude výjimka z projekční připravenosti projednána normálním způsobem, jak to navrhuje ministr stavebního průmyslu. Rovněž bude třeba, aby se ministerstvo informací a osvěty a Státní úřad plánovací dohodly s ministerstvem všeobecného strojírenství, neboť všeobecné strojírenství si musí připravit výrobu. Je třeba rozhodnout, co se bude muset vyřadit z výroby všeobecného strojírenství a jakého materiálu je třeba ke splnění úkolů.

Ministr-předseda Státního úřadu plánovacího ing. J. Púčik zdůrazňuje, že Státní úřad plánovací nemůže zajišťovat přiděly materiálového krytí. Státní úřad plánovací může pouze zvýšit fondy. Materiálové krytí může zajistit pouze výrobní ministr. Souhlasí s tím, aby v dohodě s dotčenými ministerstvy byl vypracován návrh na celkové zajištění akce, a to jak po stránce projektové, tak i po stránce materiálové a finanční. Tento návrh může být předložen do 1. května.

Předseda vlády A. Zápotocký soudí, že i úvodní projekt by mohl být předložen do této lhůty.

Vláda činí nato toto

6. usnesení:

List ministerstva informací a osvěty ze dne 18.3. 1952 č.j. 00866/52-Taj.
Vláda

a) souhlasí s tím, aby na akci R-405, do konečného schválení vládou, ministerstvo informací a osvěty čerpalo investiční prostředky do celkové výše 100 mil. Kčs (z toho 20 mil. Kčs na stavební práce) ze zvláštního účtu Investiční banky, ze kterého budou hrazeny faktury předložené Čs. rozhlasem, označené jako součást akce R-405. Investiční banka je oprávněna proplatit investiční listy až do částky 20 mil. Kčs;

b) ukládá ministrům informací a osvěty, dopravy, národní obrany a zemědělství, aby se s urychlením dohodli o stavenišťích pro akci R-405;

c) ukládá ministrovi informací a osvěty, aby

- a) ve spolupráci s ministry všeobecného strojírenství a stavebního průmyslu a ministrem-předsedou Státního úřadu plánovacího předložil do 1. května 1952 návrh na celkové zajištění akce,
- b) konečný schválený úvodní projekt s předběžným rozpočtem a návrh plánu podle směrnic Státního úřadu plánovacího č. 21 na rok 1952 předložil nejpozději do 1. května 1952.

Provedou: ministři informací a osvěty, všeobecného strojírenství, stavebního průmyslu, národní obrany, dopravy, zemědělství a ministr-předseda Státního úřadu plánovacího.

197. schůze vlády 24.6.1952

Návrh vládního usnesení o zajištění akce R-405

Ministr informací a osvěty V. Kopecký zdůrazňuje mimořádnou důležitost akce R-405. Upozorňuje na předložený návrh vládního usnesení, který je výsledkem dlouhých porad na Státním úřadě plánovacím, jichž se zúčastnila řada dotčených resortů. Akce R-405 představuje výstavbu řady větších i menších vysílačů. Provedení akce je velmi naléhavé a všichni dotčení ministři jsou již o věci informováni. Provedení akce se již zajišťuje. Dnešní návrh usnesení má za účel vést k tomu, aby se na jednotlivých úkolech již pracovalo. Akci je třeba zařadit do plánovaných investic, rovněž je třeba učinit určité výjimky z požadavku projektové připravenosti. Ministr informací a osvěty připomíná, že dnešní návrh v této věci je labutí písni ministerstva informací a osvěty, neboť již od 1. července 1952 přejde řízení věci technické výstavby rozhlasových zařízení do působnosti ministra spojů.

Ministr informací a osvěty připomíná, že ministr-předseda Státního úřadu plánovacího uplatnil některé formální námítky proti vládnímu usnesení. Rovněž ministr zahraničního obchodu uplatnil některé námítky. Z toho důvodu doporučuje ministr informací a osvěty, aby vláda schválila navrhované usnesení jako podklad pro provádění nutných opatření s tím, že uloží ministru spojů, aby v nejkratší době provedl vyjasnění jednotlivých úkolů a přesně formuloval návrh pro vládu. S nejdůležitějším ministerstvem – s ministerstvem všeobecného strojírenství – je věc podrobně projednána.

Ministr národní bezpečnosti K. Bacílek doporučuje, aby se tedy návrh usnesení v dnešní schůzi neschválil a aby se uložilo ministru spojů projednat jednotlivé úkoly a formulovat definitivní návrh pro vládu.

Ministr-předseda Státního úřadu plánovacího ing. J. Půčík doporučuje, aby se usnesení schválilo rámcově s tím, že jednotlivé vyjasněné úkoly bu-

dou ministerstva povinna plnit okamžitě. Ministr spojů pak přesný návrh naformuluje. Jde o to, aby se v přípravě dál s urychlením pokračovalo.

Náměstek předsedy vlády dr. J. Dolanský rovněž se přiklání k názoru, že je nutno úkoly zároveň vyjasňovat i zajišťovat. V tomto smyslu doporučuje formulovat usnesení, kterým by se mělo uložit všem dotčeným ministrům, aby spolu s ministrem spojů bez prodlení počali vyjasňovat a zároveň zajišťovat úkoly k provedení akce R-405, jak jsou uvedeny v návrhu ministra informací a osvěty. Zároveň je třeba uložit ministru spojů, aby k urychlenému vyjasnění přesné náplně jednotlivých opatření k zajištění akce projednal ihned tato opatření s dotčenými ministry tak, aby do příští schůze vlády mohl předložit nový návrh opatření s přesně formulovanými úkoly. Vzhledem k tomu, že ministr spojů není přítomen ve schůzi vlády, bude třeba, aby Úřad předsednictva vlády zajistil, že ministr spojů bude neprodleně o tomto úkolu vyrozuměn.

Náměstek předsedy vlády dr. J. Dolanský zjišťuje, že k věci není dalších poznámek, a vláda činí nato toto

25. usnesení:

List ministerstva informací a osvěty z 19.6. 1952 č.j. 175/52-ZÚ-MIO.
Vláda

a) bere na vědomí zprávu ministra informací a osvěty o nynějším stavu akce R-405;

b) ukládá ministrům všeobecného strojírenství, těžkého strojírenství, hutního průmyslu a rudných dolů, stavebního průmyslu, vnitra, chemického průmyslu, paliv a energetiky, lesů a dřevařského průmyslu, zahraničního obchodu, zemědělství a ministru-předsedovi Státního úřadu plánovacího, aby spolu s ministrem spojů bez prodlení počali vyjasňovat a zároveň zajišťovat úkoly k provedení akce R-405, jak jsou uvedeny v citovaném listu ministra informací a osvěty;

c) ukládá ministru spojů, aby k urychlenému vyjasnění přesné náplně jednotlivých opatření k zajištění akce R-405 projednal ihned tato opatření s dotčenými ministry tak, aby do příští schůze vlády mohl předložit nový návrh opatření s přesně formulovanými úkoly.

Provedou: ministři spojů, všeobecného strojírenství, těžkého strojírenství, hutního průmyslu a rudných dolů, stavebního průmyslu, vnitra, chemického průmyslu, paliv a energetiky, lesů a dřevařského průmyslu, zahraničního obchodu, zemědělství a ministr-předseda Státního úřadu plánovacího.

Ministr spojů dr. A. Neuman odvolává se na minulou schůzi vlády, ve které byl návrh projednán na základě podrobné zprávy ministra informací a osvěty. Bylo uloženo všem ministrům, aby počali plnit úkoly, a ministru spojů, aby převzal vedení akce od ministerstva informací a osvěty. Ministr spojů tento úkol přijímá. Zdůrazňuje, že všechny úkoly byly během týdne s dotčenými ministerstvy projednány a zpřesněny. Výsledkem těchto jednání je předložený návrh usnesení, který ministr spojů doporučuje schválit.

Ministr zahraničního obchodu dr. A. Gregor pozastavuje se nad úkoly ministerstva zahraničního obchodu. Souhlasí s dovozem 3 vysokofrekvenčních [?] budičů z SSSR. Pokud však jde o dovoz materiálu pro ministerstvo všeobecného strojírenství podle specifikace, kterou toto ministerstvo teprve předá, a pro ministerstvo spojů v hodnotě 7 600 000 Kčs, uvádí ministr zahraničního obchodu, že nemůže na sebe vzít závazek dovést věci, o kterých ještě nemá přehled. Doporučuje proto, aby se úkol ministra zahraničního obchodu v tomto směru vypustil a aby se věc vyřešila tím, že ministerstvo zahraničního obchodu spolu s ministry všeobecného strojírenství a spojů a Státním úřadem plánovacím otázku dovozu ještě projedná, zejména též s ohledem na zajištění bilancí.

Ministr těžkého strojírenství G. Kliment doporučuje, aby i u ministerstva těžkého strojírenství byly úkoly ještě přesněji dohodnuty a projednány. Zejména jde o dodávky pro Teslu. Ministerstvo těžkého strojírenství by muselo mít zajištěno materiálové krytí, jde zejména o měď a kondenzátorový papír. Ministr doporučuje, aby obdobně jako u ministerstva zahraničního obchodu i u úkolu ministerstva těžkého strojírenství bylo konstatováno, že věc bude ještě projednána a dohodnuta.

Ministr-předseda Státního úřadu plánovacího ing. J. Púčik uznává, že bude správné, aby se ještě projednalo zajištění u úkolů ministra zahraničního obchodu i u ministra těžkého strojírenství. Pokud jde o návrh ministra spojů, v němž se doporučovalo, aby Státní úřad plánovací schvaloval technické projekty, namítá ministr, že tato věc Státnímu úřadu plánovacímu nepřísluší. Technické projekty bude muset schvalovat ministerstvo spojů. Ministr spojů dr. A. Neuman bere tuto připomínku na vědomí a doporučuje, aby se v důsledku toho v usnesení výslovně konstatovalo, že technické projekty bude schvalovat ministr spojů. Dále se zmiňuje o doplnění usnesení, pokud jde o výjimku z projektové připravenosti a zdůrazňuje, že otázku

vyšších nákladů, pokud vzniknou udělením výjimky z projektové připravenosti, bude řešit vládní komise pro výjimky z projektové připravenosti.

Ministr lesů a dřevařského průmyslu M. Smida uplatňuje v zastoupení nepřítomného ministra zemědělství připomínku ministerstva zemědělství, které má námítky proti úkolu uvedenému pod písmenem n. Jde o zajištění dodávky peří. Tento úkol nepřísluší ministerstvu zemědělství. Po kratší diskusi se vyjasňuje, že peří bylo z vnitřního obchodu převedeno do potravinářského průmyslu a že tedy tento úkol je uložen ministryni potravinářského průmyslu.

SÚA, fond 100/24, sv. 163, a.j. 1494.

- 1 Akce R-405 byl název pro výstavbu „systému radioobrany“ proti vysílání některých zahraničních rozhlasových stanic.

**Zpráva Karola Bacílka, ministra národní bezpečnosti,
pro politický sekretariát ÚV KSČ o provádění cenzury dopisů
a telegramů do a z kapitalistických států¹**

Z kapitalistických států dochází denně průměrně 40 000 listovních zásilek, tj. dopisů, dopisnic a pohlednic, tiskopisů a listovních balíčků. Z Československa je vypravováno do kapitalistických států denně průměrně 35 000 listovních zásilek. Z celkového počtu 75 000 zásilek je cca 10 % úřední korespondence a 90 % soukromé pošty. Průměrné denní rozložení zásilek na jednotlivé kapitalistické státy nebo skupiny států je toto:

Francie	4 630	Velká Británie	4 912
Itálie	1 775	V. Británie – zámoří	76
Jugoslávie	358	Austrálie	500
Německo záp.	15 109	Celkem	5 488
Rakousko	7 202	Asijské státy	2 625
Řecko	592	Benelux	2 797
Švýcarsko	1 921	Skandinávské státy	2 147
Kanada	2 918	Afrika	161
USA	25 360	Latinská Amerika	1 755
Celkem	60 065	Celkem	9 485

Všechny listovní zásilky do a z kapitalistických států procházejí poštovním úřadem Praha 120, který vypravuje přímé zaplombované závěry do kapitalistických států a přejímá závěry z těchto států určené pro Československo. Jiný poštovní úřad výměnu listovních zásilek s kapitalistickými státy neprovádí.

V budově poštovního úřadu Praha 120 je umístěno cenzurní oddělení V. odboru HS StB, které provádí cenzuru poštovních listovních zásilek ve styku s cizinou a cenzuru zásilek tuzemského styku.

Cenzura listovních zásilek

do a z kapitalistických států se provádí dvojím způsobem:

1. Cenzura úkolová,
kterou prochází všech 75 000 listovních zásilek ve styku s kapitalistickými státy. Úkolem této cenzury je zadržení a předložení korespondence na osoby, tuzemské i zahraniční instituce, objekty, města, čtvrtě měst apod., které jsou zájmem HS StB, KS StB, správy zahraničně politické rozvědky, HS vojenské kontrarozvědky MNB a odborů MNB.

Úkolová cenzura provádí se na písemné dožádání výše uvedených složek MNB. Ke dni 4.7.1952 byl celkový počet těchto úkolů:

5 942 úkolů na jednotlivé osoby,

41 úkolů na objekty, města apod.

Za měsíc červen 1952 bylo zadrženo a předloženo složkám MNB úkolovou cenzurou:

9 325 dopisů na jednotlivé osoby,

4698 dopisů kapitalistických zastupitelských úřadů, tiskových agentur a společností,

5 695 dopisů na objekty, města apod.

2. Cenzura namátková
je preventivní kontrolou dopisů ve styku s kapitalistickou cizinou. Z celkového množství 75 000 zásilek je přečteno a vyhodnoceno denně průměrně 2 000 dopisů. Z přečtených dopisů je 50 podezřelých, které se zasílají podle povahy k operativnímu zpracování HS StB, KS StB, správě zahraničně politické rozvědky, HS vojenské kontrarozvědky a odborům MNB.

Namátkovou kontrolou je dále vyřazováno měsíčně 1 500–4 500 kusů štvavých protistátních letáků.

Všechny podezřelé dopisy jsou prosvěcovány křemíkovou lampou, zda neobsahují tajná písmena, případně jsou zasílány k chemickému prozkoumání.

Všechny dopisy z USA, Kanady a Austrálie jsou kromě toho prosvěcovány na prosvěcovacím stole, zda neobsahují cizí valuty. Toto prosvěcování provádí zaměstnanci Devizové kontroly ministerstva financí.

Všechny dopisy ve styku s Jugoslávií a Izraelem jsou denně cenzurovány.

O významu provádění cenzury listovních zásilek svědčí tyto výsledky práce orgánů Devizové kontroly:

Za měsíc červen 1952 byl v 1 650 dopisech zjištěn dovoz cizozemských platidel:

americké dolary	šeky	283,60
americké dolary	bankovky	4 059,-
kanadské dolary	šeky	1 071,60
kanadské dolary	bankovky	515,-
anglické libry	bankovky	13,50
australské libry	bankovky	35,-
švýcarské franky	bankovky	185,-
francouzské franky	bankovky	17 300,-
belgické franky	bankovky	2 120,-
japonské jeny	bankovky	10,-
holandské zlaté	bankovky	27,50
argentinské pesos	bankovky	11,50
turecké lirasi	bankovky	10,-
bulharské leva	bankovky	250,-
italské liry	bankovky	1 000,-
rakouské šilinky	bankovky	300,-
filipínské pesos	bankovky	3,-
brazílské cruzeiros	bankovky	600,-
palestinské libry	bankovky	1,-
novozélandské libry	bankovky	3,-
německé marky	bankovky	15,-
švédské koruny	bankovky	140,-
guatemalské gueteal	bankovky	1,-

Zjištěná cizozemská platidla jsou hlášena seznamem státní bance.

Dále bylo zjištěno a zadrženo v červnu 1952:

v 11 dopisech	československých státovek za	7 810,- Kčs
v 18 dopisech	13 vkladních knížek s vázanými vklady	166 069,20 Kčs
	22 vkladních knížek na RM	44 800,- Kčs
ve 2 dopisech	65 kusů platných čl. poštovních známek za	689,50 Kčs
ve 2 dopisech	2 páry nylonových punčoch, 2 kravaty a 46 kusů různého papírenského a galanterního zboží	
ve 2 dopisech	3 životní pojistky na	130 000,- Kčs
	1 životní pojistka na	4 000,- Kčs
	1 křížek ze žlutého kovu s řetízkem a 5 kusů filatelistických známek.	

Kromě toho bylo stranám zadrženo a za účelem opatření si vývozního povolení vráceno 837 zásilek, celně odbaveno 44 zásilek, na clo postoupeno 1 316 zásilek, na Pofis (Poštovní filatelistická služba) 1 612 zásilek a zkontrolováno 9 049 filatelistických obálek.

Jak je zřejmo z předcházejících údajů, zpracuje se při dnešním stavu cenzurního oddělení denně namátkovou cenzurou 2 000 dopisů z celkového počtu 75 000, což je nedostačující.

Po doplnění cenzurního oddělení na systemizovaný stav bude zpracováno namátkovou kontrolou cca 10 000 zásilek ve styku s kapitalistickými státy.

Cenzura telegramů

provádí se jen na dožádání odborů HS StB. Zadržování telegramů provádí se prostřednictvím vázaného spolupracovníka.

Celkový počet telegramů ve styku s kapitalistickými státy je denně cca 3 000 kusů.

Denně je předkládáno I. a IV. odboru HS StB cca 40 telegramů kapitalistických zastupitelských úřadů.

Namátková cenzura telegramů není prováděna.

Aby bylo zabráněno zneužívání listovních zásilek a telegramů k provádění protistátní činnosti a současně poškozování našich finančních zájmů, navrhuje se provést v součinnosti příslušných resortů tato opatření:

Ministerstvo národní bezpečnosti:

po zřízení VII. odboru HS StB vytvořit z dosavadního 4. oddělení V. odboru HS StB dvě oddělení: 1. oddělení – zahraniční pošty, 2. oddělení – vnitřní pošty.

V 1. oddělení – zahraniční pošty – vytvořit 3 referáty:

1. referát – sledovací

Tímto referátem budou zpracovány úkoly, tj. požadavky operativních odborů HS StB a odborů MNB na obstavení pošty (všechny zásilky ve styku s cizinou, denně cca 100 000). Z toho jest 75 000 zásilek ve styku s kapitalistickými státy a 25 000 ve styku se Sovětským svazem a lidovými demokraciemi. Prosledování bude prováděno jak na sledování adres příjemců, tak i odesílatelů zásilek, takže bude denně sledováno 200 000 adres.

Při navrhovaném obsazení 1. referátu bude zvládnuto 6 500 úkolů daných operativními odbory.

Tento referát bude provádět vyřazování dopisů, které jsou podezřelé, že obsahují protistátní letáky.

2. referát – cenzury dopisů

Tento referát bude provádět namátkovou cenzuru, tj. čtení a vyhodnocování dopisů ve styku s cizinou.

V navrhovaném obsazení bude přečteno a vyhodnoceno denně

16 000 dopisů, tj. 16 % z celkového počtu 100 000 zásilek ve styku s cizinou.

Přečteno bude cca 6 500 dopisů cizojazyčných a 9 500 dopisů psaných česky.

Referát bude provádět dále průzkum veřejného mínění za tím účelem, aby dopisy kladného zaměření pro mírový tábor mohly být politicky a propagačně využity v novinách, rozhlase apod. Všechny přečtené dopisy budou podchyceny jak z hlediska dovozu cizích valut, tak z hlediska vývozu československých bankovek. Pod křemíkovou lampou bude prosvíceno denně 3 000 dopisů za účelem zjištění, zda neobsahují zprávy psané tajným inkoustem.

Závadné záchyty z namátkové cenzury budou předávány k operativnímu zpracování.

3. referát – cenzury telegramů

Tento referát bude umístěn v budově ústřední telegrafní stanice v Praze.

Zpracuje všechny telegramy ve styku s kapitalistickou cizinou jak v namátkové, tak i v úkolové cenzuře. Denně zpracuje cca 3 000 telegramů.

Dále zpracuje denně 15 000 telegramů tuzemského styku, což znamená úplné podchycení telegrafního styku hl.m. Prahy a část telegramů vnitřního styku, pokud prochází telegrafní ústřednou v Praze.

Tímto pracovištěm projde i část telegramů ve styku s lidově demokratickými státy. Druhá část těchto telegramů projde telegrafními stanicemi, které mají podle vzájemné úmluvy přímý telegrafní styk.

Telegrafní styk s cizinou ani vnitřní styk nebyl doposud podchycen.

V 2. oddělení – vnitřní pošty – vytvořit 2 referáty:

Tímto oddělením projdou a budou zpracovány všechny zásilky vnitřního styku došlé k doručení pro Prahu a podané v Praze.

1. referát – sledovací

Tímto referátem budou prosledovány na úkoly všechny zásilky vnitřního styku došlé pro Prahu a v Praze podané, celkem denně 400–500 000 zásilek. V navrhovaném obsazení zvládne tento referát 9 000 úkolů jednotlivých požadavků operativních odborů.

Dále bude referát provádět vyřazování všech dopisů, které jsou podezřelé, že obsahují protistátní letáky.

Pro běžnou kontrolu 400–500 000 dopisů jest třeba navrhovaného počtu orgánů.

2. referát – cenzury dopisů

Tento referát bude provádět namátkovou cenzuru dopisů tuzemského styku, došlých pro Prahu a podaných v Praze.

V navrhovaném obsazení přečte a vyhodnotí denně 10–12 000 dopisů, tj. cca 3 % z celkového počtu 400–500 000 zásilek. Takto navrhované obsazení referátu umožní provádění skutečně řízené namátkové cenzury, tj. soustavné provádění cenzury všech dopisů do objektů, ulic a čtvrtí, kam jiným způsobem těžko pronikáme, a umožní tak získati cenné poznatky pro operativní pracovníky.

Navrhované obsazení 1. a 2. oddělení VII. odboru HS StB jest uvedeno v příloze.

Ministerstvo spojů:

vydat nařízení, kterým se ukládá odesílatelům telegramů do ciziny povinnost prokázati správnost adresy odesílatele uvedené na telegramu průkazem totožnosti.

Poštovním zaměstnancům přijímajícím telegramy uložit povinnost, aby kontrolovali pravost adresy odesílatele podle průkazu totožnosti.

Podává-li telegram druhá osoba, musí tato připojiti k adrese odesílatele adresu svoji (podavatele), jejíž správnost prokáže průkazem totožnosti. U telegramů podávaných čsl. úřady, veřejnými institucemi, cizími zastupitelskými úřady apod. musí být u předtisku pro adresu odesílatele připojeno úřední razítko.

Je-li telegram do ciziny podáván telefonicky z telefonní účastnické stanice, musí podavatel při ohlášení čísla stanice udati ještě svoji adresu. Za správnost adresy odesílatele je nutno přenést plnou odpovědnost na majitele telefonní účastnické stanice tak, jako kdyby byl odesílatelem telegramu sám. Těmito opatřeními bude podchycena totožnost odesílatelů telegramů do ciziny a bude zajištěn závadný obsah telegramů před jejich vypravením do ciziny nebo před jejich doručením v tuzemsku.

Návrh

na obsazení 1. a 2. oddělení VII. odboru HS StB

1. oddělení – cenzury zahraniční pošty

Náčelník oddělení, zástupce náčelníka, 1 referent, 1 písarka.

Kontrola, evidence a výprava záchytů:

Starší referent, 2 referenti, 2 mladší referenti, řidič.

1. referát – sledovací:

Náčelník referátu, starší referent sledovač, 12 referentů sledovačů, 6 mladších referentů sledovačů.

2. referát – cenzury dopisů:

Náčelník referátu, zástupce náčelníka, starší referent cenzor překladatel, referenti cenzoři překladatelé: angličtiny (4), němčiny (5), francouzštiny (2), maďarštiny (1), srbochorvatštiny (2), italštiny (1), esperanta (1), holandštiny (1), švédštiny (1), ruštiny (1), polštiny (1), bulharštiny (1), 2 starší referenti cenzoři, 12 referentů cenzorů, 17 mladších referentů cenzorů, 3 referenti rozlepovači, 3 mladší referenti rozlepovači, 3 referenti zalepovači, 3 mladší referenti zalepovači, kontrola valut (2), prosvěcování křemíkovou lampou (2).

3. referát – cenzury telegramů:

Starší referent cenzor, 3 referenti cenzoři překladatelé němčiny, angličtiny a francouzštiny, 6 mladších referentů cenzorů.

Navrhovaný stav 1. oddělení: celkem 111.

2. oddělení – cenzury vnitřní pošty

Náčelník oddělení, zástupce náčelníka, mladší referent.

Fotolaboratoř: 2 referenti.

1. referát – sledovací:

Náčelník referátu, zástupce náčelníka, starší referent, 12 referentů sledovačů, 18 mladších referentů sledovačů.

2. referát – cenzury dopisů:

Náčelník referátu, zástupce náčelníka, starší referent cenzor, referent cenzor překladatel němčiny, referent cenzor překladatel maďarštiny, 12 referentů cenzorů, 16 mladších referentů cenzorů, 2 referenti rozlepovači, 2 mladší referenti rozlepovači, 2 referenti zalepovači, 2 mladší referenti zalepovači.

Operativa ve vyhrazených objektech: 2 referenti.

Navrhovaný stav 2. oddělení: celkem 81.

SÚA, fond 02/5, sv. 39, a.j. 115, b. 9.

1 Politický sekretariát ÚV KSČ přijal ke zprávě usnesení: „Zpráva ministerstva národní bezpečnosti o provádění cenzury dopisů a telegramů do a z kapitalistických států se bere na vědomí a navržená opatření se schvalují s tím, že budou rozšířena o cenzuru telefonních hovorů s kapitalistickou cizinou.“

**Informace ředitele Československého rozhlasu
Antonínu Novotnému, tajemníku ÚV KSČ
o stavu zahraničního vysílání a stavu obrany proti němu**

Vážený soudruhu,

v příloze předkládám zprávu o stavu nepřátelského vysílání a stavu naší obrany proti nepřátelskému vysílání (příl. I) a zprávu o obtížích, jež se vyskytují při rozvíjení této obrany (příl. II).

Kromě toho přikládám opis českého textu dopisu (příl. III), který jsem zaslal náměstkovi ministra spojů Svazu SSR s. Z. Topuriovi prostřednictvím s. V. D. Karjakina. Kopii tohoto dopisu jsem tehdy zároveň předložil náměstkovi předsedy vlády a ministru zahraničních věcí s. V. Širokému. Můj dopis vyplynul z předcházejících rozhovorů jak s oběma sovětskými inženýry, kteří nám pomáhali při organizaci obrany, tak i z rozhovoru se s. Karjakinem samým.

Chtěl bych zdůraznit, že bez úzké a řízené spolupráce v rozvíjení a provádění obrany proti nepřátelskému vysílání jak se Sovětským svazem, tak i státy lidových demokracií, je usnesení politického sekretariátu ze dne 30.7.1952 V/3/b (Dokument o slaboproudém průmyslu) neproveditelné.

Se soudružským pozdravem

K. Stahl v.r.

Pan Viliam Široký
náměstek předsedy vlády
a ministr zahraničních věcí
Praha

Přísně tajné
V Praze dne 11. července 1952

Vážený soudruhu náměstkovi,

dnešního dne jsem odevzdal na sovětském velvyslanectví do rukou s. Karjakina dva komplety výkresů s průvodním podrobným textem o projektu center obrany proti nepřátelskému vysílání na krátkých vlnách. Tyto projekty jsou určeny pro náměstkovi ministra spojů SSSR s. E. Topuriu, jak o tom svědčí dopis, jehož kopii přikládám. Zároveň jsem v tomto dopise požádal o zaslání textu smluv, které existují mezi ministerstvem spojů SSSR a Radiokomitétem SSSR o propůjčování vysílačů, i o texty směrnic vydaných

pro provoz vysílačů. Soudruh Žarov mě informoval, že tyto texty existují a je možno o ně požádat.

Při mé dnešní návštěvě se s. Karjakin zmínil o mém dopise, který jsem poslal s. Topuriovi 6. května t.r. a jehož kopii jsem Vám tehdy současně zaslal. Soudruh Karjakin mně řekl, že pokud se pamatuje, byl neoficiální rozhovor bývalého velvyslance SSSR s. A. J. Lavrentěva pravděpodobně s Vámi, v němž se snad dávalo na uvážení, chce-li Československo pozvat odborníka na delší čas, který by radil při naší spolupráci v obraně proti nepřátelskému vysílání, nejenom se Sovětským svazem, ale i s druhými lidově demokratickými státy.

Pokud si vzpomínám, s. Baramová mě před časem vyzvala, abych předložil návrh na vyslání jednoho – dvou odborníků, kteří by pomáhali při budování našich obranných center. Tehdy jsem odpověděl, že centra jsou již projektována podle rad, které nám poskytli sovětsští odborníci v lednu a únoru t.r. a že prozatím není třeba, aby zde byl sovětský odborník, který by nám v této věci pomáhal. Po dnešním rozhovoru se s. Karjakinem myslím, že se mělo jednat právě o takového odborníka, který by pomáhal při organizování spolupráce, jak se o ní v tomto dopise zmiňuji.

Soudruh Karjakin mně dnes dále řekl, že oficiální odpověď na můj dopis jistě přijde, že však iniciativa v této otázce podle jeho názoru leží plně v našich rukou.

Prosím Vás, vážený soudruhu náměstkovi, o pokyn, zda mám tento návrh předložit. V tom případě by se řešení organizované spolupráce musilo rozšířit nejméně o lidově demokratické Polsko a Maďarsko. Taková spolupráce ovšem již přesahuje rámec bilaterální pomoci. Po projednání s maďarským a polským soudruhem ve věci simultánního vysílání „Ce soir en France“, o němž zasílám se s. Suchým současně záznam, se jak z maďarské, tak polské strany projevila snaha organizování prohloubit spolupráci ve společné obraně proti nepřátelskému vysílání.

Jesliže dovolíte, rád bych Vás v této věci navštívil a vyžádal si potřebné instrukce.

S výrazem úcty

K. Stahl v.r.

Přehledná zpráva o stavu zahraničního nepřátelského vysílání
a obrany proti němu

A. Stav nepřátelského vysílání k 10.9.1952

1. Střední a dlouhé vlny

Toto nepřátelské vysílání proti nám vede: „Svobodná Evropa“, Anglie (BBC), USA („Hlas Ameriky“), Jugoslávie a Kanada (přes anglické vysílače). Užívají k tomu vysílače o značných výkonech, umístěných v západním Německu, Rakousku a Jugoslávii (Bělehrad, Záhřeb). Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a Jugoslávie používají směrových antén, aby účinek na našem území byl co největší.

Celkem je proti nám na středních a dlouhých vlnách vysíláno třinácti různými vysílači, z nichž každý má výkon větší než 100 kW. Časově jsou vysílání tak koordinována, aby současně proti nám vysílal co největší počet vysílačů a aby obrana proti nim byla co nejobtížnější. K 10. září 1952 pracuje současně maximálně 7 vysílačů, projevuje se však vzestupná tendence. Denně je proti nám na středních a dlouhých vlnách vysíláno celkem 25 relací, každá o délce 15–30 minut, s výjimkou Svobodné Evropy, jež pracuje celodenně 20 hod. 15 min. Celková doba všech nepřátelských relací činí dohromady 29 hod. 15 min. denně.

2. Krátké vlny

Na krátkých vlnách vedou proti nám nepřátelské vysílání: „Svobodná Evropa“, USA („Hlas Ameriky“), Anglie (BBC), Francie, Jugoslávie, Kanada, Itálie, Vatikán a Španělsko. Většinou jsou užívány vysílače s anténami ostře směřovanými na naše území. Vysílače „Svobodné Evropy“ jsou umístěny v západním Německu a Portugalsku, vysílače USA v západním Německu a severní Africe. Největší nápor je podnikán „Svobodnou Evropou“, která každodenně vysílá minimálně třemi vysílači (ve večerních hodinách), maximálně 5 vysílači (v ranních, dopoledních a odpoledních hodinách). Přitom celková doba relací této stanice, pracující současně s dvěma programy, je 34 hodin denně. Relace „Hlasu Ameriky“ činí celkem 3 hod. denně a jsou vysílány až 15 vysílači současně. BBC vysílá až dvacet vysílači současně.

3. Současnost nasazení nepřátelských vysílačů

Pro posouzení náporu nepřátelského vysílání proti nám a tím velmi ztížené obrany proti němu je důležitý moment současnosti jejich nasazení.

V době od 5 hod. ráno do 1.00 hod. v noci vysílají na středních, dlouhých a krátkých vlnách proti nám nejméně 3 vysílače. V některých denních dobách proti nám vysílá současně až 40 vysílačů (18.45–19.15). Toto svědčí o spolupráci našich nepřátel.

B. Obrana proti nepřátelskému vysílání

Obranu proti nepřátelskému vysílání můžeme rozdělit na vlastní obranu, při které rušíme zahraniční nepřátelské stanice svými vysílači, a na obranu, která je prováděna rušícími vysílači SSSR nebo jinými LD zeměmi. V oblasti vln středních a dlouhých provádíme obranu hlavně svými vysílači.

V oblasti vln krátkých musí tvořit hlavní část obrany pomoc Sovětského svazu a druhých zemí LD. Naopak my pomáháme Sovětskému svazu a některým zemím LD našimi vysílači.

1. Organizace obrany

Základní jednotkou obrany je vysílač. Několik územně blízkých vysílačů je řízeno společným řídicím a kontrolním bodem. Obrana na krátkých vlnách je prováděna prozatím jen v oblasti Prahy a Poděbrad. Zde obranné vysílače tvoří krátkovlnná rušící střediska. Krátkovlnná obranná střediska se budují v dalších důležitých městech. Řídicí a kontrolní body, které jsou dosud vybudovány na osmi místech státu, podléhají organizačně MNB. Vysílače jsou v rámci ministerstva spojů. Kontrola účinnosti obrany se provádí denně na osmi místech státu. Jednou za čtvrt roku se provádí na celém území cca v 80 % všech okresů. Kromě toho je vybudováno zvláštní odposlechové středisko, které trvale sleduje nasazování nepřátelských vysílačů co do časů a frekvencí. Toto středisko také provádí kontrolu účinnosti rušících vysílačů sovětských a maďarských, které nám poskytují pomoc v rušení v rámci spolupráce v obraně.

2. Stav a účinnost obrany k 10.9.1952

a) Obrana vlastními vysílači

a1) Střední a dlouhé vlny

Obranu na středních vlnách provádíme jednak vysílači zvlášť pro tento účel vybudovanými, jednak rozhlasovými vysílači, které buď trvale pracují v obraně, nebo jen v určitých dobách mimo dobu rozhlasového vysílání.

V oblastech osídlených obyvatelstvem znajícím polský nebo maďarský jazyk provádíme rušení relací „Hlasu Ameriky“ a vysílačů jugoslávských v jazyce polském a maďarském. Tím zároveň pomáháme v obraně Polsku

a Maďarsku, neboť naše vysílače svým rušením zasahují i přilehlé oblasti Polska resp. Maďarska. V dubnu 1952 jsme zahájili na žádost rumunských soudruhů rušení rumunských relací stanice Bělehrad.

V obraně na středních a dlouhých vlnách pracuje celkem 28 našich vysílačů, z toho 17 vysílačů pracuje jenom v obraně a 11 vysílačů pracuje i v obraně i na vysílání rozhlasového programu. V době od 5 hod. ráno do 01.10 hod. v noci pracují trvale 3 vysílače o celkovém výkonu 65 kW. V určitých relacích během dne pracuje maximálně 20 vysílačů současně o celkovém výkonu 660 kW.

Účinnost obrany na středních a dlouhých vlnách je celkem uspokojivá. Některá místa na území našeho státu vykazují nedostatky obrany v těch relacích, ve kterých nepřátelské vysílání je prováděno maximálním počtem vysílačů. Tyto nedostatky budou postupně odstraňovány výstavbou dalších obranných vysílačů a zlepšením spolupráce s Maďarskem resp. s Polskem.

a2) Krátké vlny

Obrana na krátkých vlnách se opírá:

1. Především o dálkové rušení, které nám v rámci vzájemné pomoci provádí Sovětský svaz a částečně i Maďarsko.
2. O místní rušení pomocí tzv. městských rušících center.

Ad 1. Účinek dálkové obrany je odvislý od počtu rušiček (vysílačů), které může Sovětský svaz zapojit do obrany našeho území a od podmínek šíření se krátkých vln požadovaných délek ve směru SSSR – ČSR. Výhodou tohoto způsobu rušení je, že jeho účinek se projevuje na celém nebo na velké části území našeho státu. Podle průzkumu, který se trvale provádí, účinek tohoto dálkového rušení se pohybuje od 40–60 %. To znamená, že 40–60 % všech příjmových možností je tímto způsobem rušeno.

Ad 2. Místní rušení provádíme sami vlastními obrannými prostředky – vysílači umístěnými ve střediscích a je omezeno jejich počtem. V této době rušíme jen dvěma středisky: střediskem Praha a střediskem Poděbrady.

Účinek místního rušení je omezen jen na oblasti Prahy a Poděbrad a přičítá se k účinku dálkového rušení.

Výsledkem obou druhů rušení je, že asi 16 % všech příjemců v ČSR má rušeno 90–100 % všech příjmových možností nepřátelských stanic na krátkých vlnách. Ostatní příjemce mají rušeno jen 40–60 % příjmových možností.

Investiční náklady, vynaložené námi na rušení jednoho příjemce, činí v oblasti Praha 33 Kčs, v oblasti Poděbrad 420 Kčs.

Provozní náklady činí ročně v oblasti Prahy 8 Kčs, v oblasti Poděbrad 67 Kčs, přepočteno na 1 příjemce.

b) Pomoc v obraně, poskytovaná Sovětským svazem a Maďarskem

1. Střední a dlouhé vlny

Na těchto vlnových pásmech nám poskytuje pomoc, když jsme předtím o ni požádali, jen Maďarsko. Pomáhá nám v jedné relaci, ve které je proti nám nasazeno 7 nepřátelských vysílačů současně. Účinek této pomoci se projevuje jen na území středního Slovenska.

2. Krátké vlny

Pomoc v obraně, které se nám na krátkovlnných pásmech dostává od Sovětského svazu a v malé míře od Maďarska, je hlavní složkou obrany našeho území proti krátkovlnným nepřátelským vysílačům. Účinnost této pomoci je však také odvislá od podmínek šíření se elektromagnetických vln v té které denní a roční době a požadované délce vlny.

Účinnost této pomoci je stále kontrolována a záznamy o tom jsou třikrát týdně sdělovány do Moskvy.

Sovětský svaz nasazuje v obraně našeho území větší počet vysílačů. Jeho pomoc se projevuje na celém území státu a je především soustředěna na rušení „Hlasu Ameriky“, Paříže, Vatikánu a Bělehradu. Maďarsko nasazuje vysílače dva, které ruší dva krátkovlnné vysílače „Hlasu Ameriky“. Pomoc Maďarska se však uplatňuje jen v Čechách.

c) Pomoc v obraně Sovětskému svazu a zemím LD

1. Střední vlny

Jak již bylo výše uvedeno, ruší v těch oblastech našeho státu, kde je větší procento obyvatelstva mluvícího polsky nebo maďarsky, některé naše vysílače relace „Hlasu Ameriky“ a Jugoslávie, vysílané v jazyce polském a maďarském. Tím také pomáháme rušit v přilehlých oblastech Polska a Maďarska.

Polské relace ruší jeden náš vysílač 0,5 kW. Celková doba rušení 3 hod. 15 min. denně v šesti relacích.

Maďarské relace ruší 7 našich vysílačů o celkovém výkonu 335 kW. Doba rušení 3 hod. 30 min. denně v devatenácti relacích.

Rumunské relace Bělehradu ruší prozatím na zkoušku jeden náš vysílač o výkonu 100 kW po dobu jedné hod. 30 min. ve 4 relacích.

2. Krátké vlny

V této obranné činnosti pracuje pro pomoc SSSR celkem 6 našich vysílačů o celkovém výkonu 232 kW. Celková denní doba rušení 2 hod. 30 min. ve 4 relacích.

Kromě toho na území našeho státu je nainstalován 1 vysílač o výkonu 2 kW s ostře směřovanou anténou na Maďarsko. Tento vysílač byl dodán

Maďarskem a pracuje výhradně v obraně maďarského území proti relacím „Svobodné Evropy“ v maďarském jazyce. Řízení, provoz a obsluha vysílače je prováděna ministerstvem spojů.

C. Plán dalšího rozvoje a zdokonalení obrany v r. 1952–1953

1. Rozvoj obrany vlastního území

Plán rozvoje obrany vlastního území je odvislý od plnění plánu výstavby dalších obranných prostředků. Tento plán (akce R-405) předpokládá vybudovat řadu dalších středovlnných rušicích vysílačů, rozšíření krátkovlnného centra v Praze a výstavbu krátkovlnných rušicích center v hlavních hospodářských centrech: Plzeň, Budějovice, Liberec, Ústí, Brno, Ostrava, Bratislava, Košice, Most, Karlovy Vary, Hradec Králové, Olomouc, Přerov, Prostějov, Gottwaldov, Karviná, Jihlava.

Investiční náklady na výstavbu těchto obranných prostředků budou činit v r. 1952 172,3 mil. Kčs, v r. 1953 385,7 mil. Kčs.

Splněním plánu výstavby středovlnných vysílačů se dosáhne zlepšení obrany na středních a dlouhých vlnách především na Slovensku a vytvoření určité rezervy obranných prostředků pro případ, že počet nepřátelských vysílačů současně proti nám nasazených se v budoucnu zvětší.

Splněním plánu výstavby krátkovlnných rušicích center se dosáhne toho, že počet posluchačů, kterým bude zamezeno přijímat krátkovlnné nepřátelské vysílače, stoupne z 16 % celkového počtu posluchačů na 31 %. Přitom v r. 1952 bude vynaloženo na rušení jednoho přijímače 295 Kčs, v r. 1953 494 Kčs investičních nákladů.

2. Rozvoj pomoci spřáteleným zemím

I tento rozvoj je odvislý od plánu výstavby technických prostředků. Je plánována výstavba dalších anténních systémů stávajících krátkovlnných vysílačů, jež pracují v obraně pro SSSR, aby účinnost těchto vysílačů byla zlepšena. Dále je prováděna výstavba jednoho centra s 10 vysílači po 30 kW s příslušnými směrovými anténami. Dále je plánována výstavba druhého obdobného centra na východním Slovensku.

3. Technický rozvoj

Současně se pracuje ve výrobě na zdokonalených technických obranných zařízeních pro rušení na krátkých vlnách, aby tato byla účinnější, operativnější a méně nákladná. Studuje se návrh na rušení příjmu nepřátelských stanic cestou ionosférickou.

A) Nedostatky a obtíže při budování obrany a návrh na jejich odstranění

1. Střední a dlouhé vlny

Obrana na středních a dlouhých vlnách po věcné stránce nečiní velkých obtíží. Výstavba obranných vysílačů je však pomalá, převážně z toho důvodu, že průmysl neplní pro výrobní a materiálové potíže plán dodávek některých zařízení (stožáry, lana, transformátory, usměrňovače, rozvodny). Nedostatkem se jeví také to, že není řízené spolupráce v obraně mezi námi a sousedními LD zeměmi, jak co do plánování obranných prostředků, jejich výkonů a rozmístění, tak i co do operativního řízení obrany. Spolupráce s NDR, Polskem a Maďarskem by umožnila dosažení daleko větší účinnosti v obraně s poměrně menšími investičními a provozními náklady.

2. Krátké vlny

Jak z předcházejícího vyplývá, obrana na krátkých vlnách, prováděná místními rušicími centry, má tu velkou nevýhodu, že se omezuje jen na území v okruhu maximálně 10 km od těchto center. I po vybudování všech plánovaných center místní obrany zůstanou venkovské oblasti z větší části nechráněny. Zde se bude uplatňovat jen dálkové rušení rušicími vysílači, umístěnými v SSSR a jiných LD zemích, tedy mimo území ČSR. Proto nedostatek systematické a řízené spolupráce v obraně se již dnes projevuje a v budoucnosti se bude projevovat, nenastane-li v tomto směru náprava, daleko více, než u obrany na středních a dlouhých vlnách.

Značnou obtíž při provádění a budování obrany je také nedostatek politicky spolehlivých a odborného školení schopných kádrů, jak pro provoz vysílačů a rušicích center, tak i pro jejich kontrolu a řízení kontrolními body. Jednou z hlavních překážek nábory takových kádrů je otázka mzdová. Mzdy při naprosto nutné odbornosti kádrů jsou podle platných předpisů nízké a jsou proto brzdou nábory.

B) Návrh organizačně technických opatření ke zlepšení obrany a uspořádání jejího vybudování

1. Organizační opatření uvnitř ČSR

a) Zjistit příčiny nedostatečně rychlé výstavby rušicích vysílačů a rušicích center v těchto ministerstvech: ministerstvu spojů (projekty, montáže), ministerstvu všeobecného strojírenství (dodávky vysílačů), ministerstvu hutí (dodávky stožárů), ministerstvu těžkého strojírenství (dodávky stožárů, roz-

voden a transformátorů), ministerstvu stavebního průmyslu (stavby budov), ministerstvu energetiky (stavby přípojek).

Tyto příčiny je nutno odstranit a zajistit tak plnění plánu výstavby.

b) Soustředit řídicí a kontrolní složky obrany proti nepřátelským vysílačům do působnosti jednoho ministerstva, aby tak vytvořily spolu s vysílači jeden celek a tím odpovědnost za řízení, provádění a kontrolu obrany i za další rozvíjení obrany byla soustředěna na jednom místě. Dnešní dualita v řízení a provádění obrany mezi dvěma ministerstvy (MNB a MS) působí obtíže v provádění dole. Mezi ministerstvy samými je spolupráce dobrá. V Sovětském svazu je celá obrana soustředěna do ministerstva Svjazi Svazu SSR. [?]

c) Uložit Akademii věd, aby ve spolupráci s ministerstvem spojů a v rámci činnosti příslušných výzkumných ústavů a observatoří provedla studium a výzkumné práce o ionosféře se zvláštním zřetelem na obranu proti nepřátelským vysílačům cestou ionosférickou.

2. Organizačně technická opatření mimo ČSR

a) Požádat Sovětský svaz a mezistátní smlouvou zajistit výstavbu a provozování jednoho až dvou rušících dálkových center, každé s deseti vysílači o výkonu po 30 kW, umístěných na vhodném místě území SSSR. Jedno takové centrum, jehož výstavba je plánována na východním Slovensku, by mohlo být námi postaveno s daleko větším účinkem pro naše území na teritoriu Sovětského svazu.

b) Požádat Sovětský svaz, aby pod jeho vedením bylo zřízeno kontrolní středisko, které by koordinovalo účinně výstavbu rušících vysílačů pro střední vlny na území ČSR, NDR, Polska, Maďarska, Rumunska a Bulharska a výstavbu rušících vysílačů krátkovlnných jak v uvedených státech, tak na území SSSR. Toto kontrolní středisko by koordinovalo vzájemnou pomoc v obraně, využívajíc k tomu nejnovějších poznatků o šíření elektromagnetických vln, především krátkých.

Prozatím by bylo velikou pomocí, kdyby Sovětský svaz poslal do Prahy odborníka pro přípravu této spolupráce.

c) Požádat Sovětský svaz o spolupráci ve výzkumu obrany cestou ionosférickou.

V Praze 16.9.1952

Příloha III

Přísně tajně

Opis českého textu dopisu, zasláného v ruském jazyce
prostřednictvím s. Karjakina náměstků ministra spojů Svazu SSR
soudruhu Z. Topuriovi

Děkuji Vám za Váš dopis z dubna t.r. Anténní systémy v jednotlivých stanicích chceme upravit tak, jak ve svém dopise uvádíte. Velmi by nám v této věci pomohlo, kdybychom mohli dostat technické projekty antén, o nichž se zmiňujete v závěru svého dopisu. Máme totiž obtíže s umístěním rombických antén zvláště tam, kde je mnoho vysílačů. Byl bych Vám proto velmi zavázán, kdyby slíbené projekty mohly být zaslány co nejdříve.

Dovolte, vážený soudruhu náměstků, abych použil příležitosti tohoto dopisu a vyjádřil své mínění o dalším rozvíjení a zabezpečení úkolů, jejichž provádění jsme zahájili 1. února t.r. Je mně známo, že stejné úkoly jsou prováděny a nebo připravovány i v řadě jiných států. Již první měsíce potvrdily naprosto, že zmíněné úkoly je možno úspěšně provádět a dále rozvíjet jen v nejužší spolupráci tak, jak tomu je mezi Sovětským svazem a Československem. Pokud však jde o spolupráci s některými jinými lidově demokratickými státy, rozvíjí se ta víceméně náhodně a nikoliv plánovitě. Tento stav se mně jeví jako nedostatek, který by bylo nejvýš vhodné a užitečné co nejdříve odstranit. Jinak řečeno, podle mého názoru je nutna řízená spolupráce v této oblasti, chceme-li dosáhnout v nejkratší době nejlepších výsledků. Přitom mám na mysli nejen plánovitou spolupráci ve využití existujících zařízení, nýbrž i plánovitou spolupráci ve výstavbě i výrobě těchto zařízení. [...]

Vážený soudruhu náměstků, Vám je daleko lépe než mně známo, jak téměř každým dnem se rozšiřuje útočná fronta našich nepřátel v oblasti rozhlasových vysílačů. Zdá se mně, že včasná dohoda by byla ku prospěchu společné věci. Podle mého mínění by bylo nejvýš vhodné a potřebné vybudovat ústřednu, jež by koordinovala spolupráci při využití existujících zařízení na území zainteresovaných států a měla zároveň přehled o výrobě a výstavbě všech zařízení dalších.

Byl bych Vám vděčen, vážený soudruhu náměstků, kdybyste tento můj názor posoudil.

Přijměte, prosím, výraz mé hluboké úcty.

Praha 6.5.1952

K. Stahl v.r.

SÚA, fond 100/24, sv. 66, a.j. 965, 41–57.

**Zpráva K. Bacílka, ministra národní bezpečnosti,
politickému sekretariátu ÚV KSČ o stavu obrany
proti zahraničnímu rozhlasovému vysílání¹**

Podle usnesení strany a vlády o akci R-405 bylo v lednu 1952 zřízeno při Čs. rozhlasu zvláštní oddělení, jehož úkolem bylo rušení nepřátelské propagandy a pořadů zaměřených proti našemu lidově demokratickému zřízení. Organizace celého oddělení byla vybudována na podkladě daných technických možností za součinnosti sovětských poradců.

Základním článkem organizace obrany je rušící vysílač. Několik takových vysílačů územně blízkých je řízeno a kontrolováno služebnou, jejíž umístění vzhledem k rušicímu centru je vhodně voleno. Při provádění obrany na středních a dlouhých vlnách je použito některých stávajících rozhlasových vysílačů, pracujících výhradně pro obranu. Ostatní vysílače zařazené v programu jsou nasazeny pouze v jejich volném čase též do obrany. Pro obranu na krátkých vlnách bylo vybudováno rušící centrum v Poděbradech. Toto centrum převzalo dálkovou obranu ve vzájemné spolupráci se Sovětským svazem. Pro lokální rušení na území Velké Prahy bylo vybudováno krátkovlnné centrum na Petříně. Současně s rušicími centry bylo vybudováno 9 služeben, a to v Praze, Drahelčicích, Nymburce, Plzni, Českých Budějovicích, Brně, Moravské Ostravě, Bratislavě a Košicích, jejichž úkolem je řízení a kontrola rušících center na dlouhých, středních a krátkých vlnách. Budování tohoto oddělení se dělo za úzké spolupráce ministerstva národní bezpečnosti, které zajišťovalo nově budované služebny jak po stránce organizační, tak i materiální.

Koncem března 1952 bylo při IV. odboru HS StB zřízeno 6. oddělení, které převzalo kontrolu a řízení obrany proti nepřátelskému vysílání. Taktéž u ministerstva spojů po provedení reorganizace v Čs. rozhlasu bylo zřízeno zvláštní oddělení HS 55, které převzalo řízení a budování rušících center. Za dnešního stavu spadá organizace obrany proti nepřátelskému vysílání jednak do kompetence ministerstva národní bezpečnosti, pokud jde o její kontrolu a řízení pomocí k tomu účelu vybudovaných služeben, jednak do kompetence ministerstva spojů, pokud jde o spravování, udržování a budování nových rušících center a nasazování rušících vysílačů do obrany.

Dosažené výsledky v obraně za dnešního stavu jsou neuspokojivé. Příčiny je nutno hledat v nedostatečném technickém vybavení rušících center a v technicky nezpracovaných kádrech, pověřených touto prací. Na střed-

ních vlnách je prováděn nepřátelský nápor především celodenním vysíláním Svobodné Evropy a v některých denních hodinách Hlasu Ameriky, BBC a Jugoslávie, kdy současně pracuje proti nám až 7 středovlnných vysílačů. Do obrany proti těmto stanicím jsou nasazeny rušící vysílače, rozmístěné po celém území republiky. Účinnost rušení těchto vysílačů je denně kontrolována na 10 různých místech našeho státu služebnami 6. oddělení IV. odboru HS StB a v pravidelných obdobích vždy jedenkrát za čtvrt roku v jednotlivých okresech prostřednictvím okresních oddělení Státní bezpečnosti. Z tohoto materiálu jsou pak sestavovány denní, týdenní a čtvrtletní přehledy krytí. Ze zpracovaných hlášení je patrné, že výsledky krytí nepřátelských relací na středních a dlouhých vlnách jsou celkem uspokojivé, jak to ukazuje přiložená mapa č. 1, vysílání Anglie stanicí BBC na dlouhé vlně 1 500 m, dále mapa č. 2 s přehledem krytí Svobodné Evropy na střední vlně 417 m a mapa č. 3 s přehledem krytí Hlasu Ameriky na střední vlně 251 m.

Na krátkých vlnách je nápor proti nám veden v daleko větším měřítku a s mnohem větším počtem vysílačů jak Svobodné Evropy, tak Hlasu Ameriky, a zejména v poslední době rozšířeným vysíláním BBC. Tento nápor je prováděn ve třech hlavních denních etapách, a to od 5.45 hod. do 6.30 hod., kdy na krátkých vlnách je proti nám nasazeno celkem 40 vysílačů. Dále v době od 18.30 hod. do 19.15 hod., kdy je nasazeno 28 vysílačů a konečně v době od 21.00 hod. do 21.45 hod. s celkovým počtem 26 nasazených vysílačů. Za dnešního stavu technického vybavení stačíme jen s velkými obtížemi pokrýt v těchto obdobích nižší frekvence Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a BBC v obvodu Velké Prahy. Na ostatním území našeho státu je stav pokrytí nepřátelského vysílání pohyblivý a odvislý v prvé řadě od pomoci SSSR. Celkem lze říci, že za dnešního stavu je pokryto, pokud jde o území našeho státu, přibližně 50 % všech nepřátelských relací vysílaných na krátkých vlnách. Tato podstatně odlišná situace je dána charakterem šíření krátkých vln, jiným systémem obrany, použitým proti nepřátelskému vysílání a daleko větším počtem nepřátelských vysílačů současně proti nám pracujících.

Systém obrany na krátkých vlnách, jak je dnes vybudován, používá jednak místních rušičů, které mají za úkol rušit nepřátelské vysílání v oblasti větších průmyslových center s velkou hustotou obyvatelstva, a dále se opírá o pomoc poskytovanou dálkovým rušením Sovětským svazem a Maďarskou lidovou republikou. Za dnešního stavu je prováděna místní obrana prozatím jen v obvodu Velké Prahy provizorně vybudovaným rušícím centrem na Petříně. Tato místní obrana spolu s dálkovou obranou, poskytovanou SSSR zejména na vyšších frekvencích, dosahuje v oblasti Velké Prahy poměrně do-

brého efektu rušení všech nepřátelských relací. Jenom v některých relacích, a to především relacích BBC a Hlasu Ameriky, ve kterých je současně proti nám nasazeno až 40 vysílačů, zůstávají i v této oblasti některé frekvence nepokryty. V ostatních oblastech našeho státu až na malé výjimky, způsobené účinkem krátkovlnného střediska v Poděbradech, které v době, kdy nepracuje pro obranu SSSR, je zapojeno také do místní obrany, zůstává celkem dobrá možnost poslechu nepřátelských stanic na krátkých vlnách, pokud tyto nejsou rušeny sovětskými rušiči. Dle hrubého odhadu lze říci, že v oblasti středních Čech je pokryto přibližně 50–55 % všech nepřátelských relací. V ostatních částech státu asi 40 %. Situace na krátkých vlnách je patrna z připojené mapy č. 4. Z mapy je patrna, že mimo oblast Velké Prahy ve všech městech republiky a zejména na venkově, kde podmínky pro příjem krátkých vln jsou nesrovnatelně lepší než ve městě, lze snadno a pravidelně poslouchat nepřátelské relace na krátkých vlnách již proto, že při velkém počtu nasazených nepřátelských vysílačů a nedostatku rušících prostředků zůstávají některé frekvence úplně volné.

Jak lze usuzovat z dosavadních výsledků, nebude při dalším rozvíjení obrany na středních a dlouhých vlnách zvláštních potíží. Obranných prostředků zvláště na středních vlnách, nezmění-li se v dohledné době počet nepřátelských vysílačů, bude dostatek, zejména budou-li do obrany nasazeny podle plánu rušící prostředky značného výkonu. V tomto pásmu po dostavění vysílačů ve Strakoncích, Praze, Českých Budějovicích, Bratislavě, Moravských Budějovicích a střediska na severní Moravě, bude lze obranu proti nepřátelskému vysílání nejen prohloubit, ale i rozšířit na ty relace, které jsou vysílány v cizím jazyce, zejména v němčině, frančtině [!] a angličtině, a jsou zaměřeny na vrstvy obyvatelstva ovládající tyto jazyky. Dále se ukazuje, že dalším rozšířením a správným koordinováním spolupráce s Maďarskem a zejména s Polskem dosáhli bychom v obraně na středních vlnách daleko většího efektu než dosud. Podstatně horší je situace v obraně v oblasti krátkých vln. Situaci lze zlepšit jen úspěšným vybudováním obranných krátkovlnných středisek, především v místech s největší hustotou přijímačů, a dalším prohloubením a rozšířením spolupráce se Sovětským svazem a ostatními lidově demokratickými státy. V budoucnu nutno vidět hlavní cíl obrany v zamezení nepřátelského vysílání na krátkých vlnách, a to tak, aby účinným rušením bylo zasaženo pokud možno celé území našeho státu. Cestou k rozřešení tohoto problému je vybudování dostatečné sítě městských center lokálně rušících na frekvencích 6–7 Mc/s, tj. na vlnovém rozsahu 31–50 m. Na vyšších frekvencích, pokud jde o vlnový rozsah 16–31 m, bude nutno napříště provádět rušení jen dálkové v úzké součinnosti se So-

větským svazem a ostatními lidově demokratickými státy, což znamená, že bude nutno vybudovat vysílací střediska určená speciálně pro dálkové rušení, a to nejen na území Sovětského svazu, ale i ostatních lidově demokratických států. Bude proto nejvyšší nutné zřízení koordinačního orgánu, který by z hlediska vzájemné spolupráce Sovětského svazu a lidově demokratických států na poli obrany řídil nasazování společných obranných prostředků a ve spolupráci se služebnami, provádějícími rušení v jednotlivých lidově demokratických státech, kontroloval stav pokrytí nepřátelských relací v těchto státech. Praxe totiž ukázala, že v době soustředěného nepřátelského náporu nelze obranné prostředky, jsoucí v těchto zemích k dispozici, rozptylovat, nýbrž je nutno je soustřeďovat, zejména na krátkých vlnách, kde použití vyšších frekvencí nepřitelem bezpodmínečně předpokládá zasazení dálkového obranného rušení, protože městskými centry nelze na těchto frekvencích účinně zasáhnout rušením celou oblast státu.

Vycházejí z těchto předpokladů, byla v rámci 6. oddělení IV. odboru HS StB učiněna tato opatření: [!]

1. Naplánována výstavba nových služeben v těch místech, kde podle plánu ministerstva spojů budou v r. 1952–1953 vybudována nová rušící centra.
2. Naplánováno rozšíření těch služeben 6. oddělení, kde dosavadní středovlnná rušící centra budou doplněna centry krátkovlnnými, určenými pro lokální rušení.
3. Naplánováno zajištění objektů v místech, do kterých podle úkolů uložených vládou ministerstvu spojů bude akce R-405 rozšířena.

V prvním případě byla do plánu výstavby 6. oddělení pro 2. pololetí 1952 a 1. pololetí r. 1953 zahrnuta výstavba služeben v Liberci, Ústí nad Labem, vedle již stávajícího úkolu, tj. dokončení výstavby objektů pro umístění pražské služebny a 6. oddělení v Praxe XVI na Pávím vrchu. Ve druhém případě bylo do plánovacího období pro 4. čtvrtletí 1952 a 1. a 2. čtvrtletí 1953 zahrnuto rozšíření služeben v Brně, Bratislavě, Košicích, Plzni, Č. Budějovicích o krátkovlnná pracoviště podle předem dohodnutého plánu s výstavbou ministerstva spojů. Pokud jde o třetí bod, byla předběžně prohlédnuta místa vhodná pro výstavbu lokálních rušících center v Hradci Králové, Mostě, Karlových Varech, Jihlavě, Olomouci, Karvině, Gottwaldově, Přerově a Prostějově. Z této obhlídky vyplynuly pak konkrétní návrhy na umístění vysílačů s potřebnými anténními systémy. Pokud jde o umístění služeben 6. oddělení v těchto místech, nutno uvažovat o tom, aby potřebné místnosti byly zajištěny buď na krajských správách Státní bezpečnosti, nebo v budovách místních veřejných úřadů, a to z toho důvodu, že výstavba tako-

vého množství služeben by si vyžádala příliš velkého finančního nákladu a nemohla by být ani po stránce stavební v tak krátkém čase zajištěna. Přitom nutno počítat s rozšířením dosavadní sítě krátkovlnných center také na Slovensku. Zatím nebyla pro tento účel vhodná místa zajištěna. Po schválení této dílčí akce politickým sekretariátem ÚV KSČ bylo by možno započítati s výstavbou těchto center a příslušných služeben 6. oddělení pravděpodobně v 2. polovině r. 1953.

Uvedené plánované práce si vyžádají, pokud jde o 6. oddělení IV. odboru HS StB, přibližného nákladu v částce 8–10 milionů Kčs za předpokladu, že nebude nutno pro umístění služeben pro 6. oddělení stavět vlastní objekty. Jelikož však lze předpokládat, že ve všech shora uvedených místech nebude lze získat vhodné objekty pro umístění našich služeben, nutno počítat s tím, že shora uvedená částka se zvětší o 4–5 milionů Kčs. Budou-li do plánu obrany zahrnuta další rušící centra, zejména na Slovensku, pak celková částka vynaložená na výstavbu 6. oddělení se zvětší přibližně o 1 500 Kčs na 1 služebnu.

Aby bylo možno včas zajistit výstavbu akce, nutno odstranit některé dosavadní nedostatky. Jedním z hlavních nedostatků je neinformovanost těch složek státní správy, které o akci spolurozhodují nebo se přímo podílejí na jejím zajištění, ať již po stránce technické, či stavební. Dosavadní praxe totiž ukázala, že většina míst není dostatečně seznámena s akcí a nechápe její důležitost. U některých výrobních sektorů nebyl nalezen dostatek pochopení pro přednostní zajištění této akce na úkor některých akcí méně důležitých. Zejména se tyto nedostatky projeví při dodatečném zařazování staveb do plánu investic pro r. 1952 a při jednání s firmou TESLA o dodávkách nutného technického zařízení. Takový postup zpomaluje tempo výstavby a brání urychlenému vybudování obranného systému.

Organizační struktura obrany proti nepřátelskému vysílání

Základním článkem organizace obrany je rušící vysílač. Několik rušících vysílačů územně blízkých je kontrolováno a řízeno kontrolním bodem (služebnou), jejíž umístění vzhledem k vysílačům je vhodně voleno.

Služebny řídicí obranu na krátkých vlnách jsou podřízeny 6. oddělení 4. odboru hlavní správy Státní bezpečnosti. Taktéž středovlnné vysílače jsou řízeny těmito služebnami.

6. oddělení je zřízeno v Praze a jeho hlavním úkolem je:

a) Řídit a kontrolovat obranu proti nepřátelskému vysílání na území celého státu.

b) Řídit a kontrolovat obranu prováděnou dálkovými vysílači na území celého státu v rámci dohod o vzájemné spolupráci v obraně.

c) Zajišťovat technickou dokonalost kontrolních a řídicích prostředků zapojených do obrany.

d) Zajišťovat technickou a politickou vyspělost kádrů pracujících v obraně.

Služebny 6. oddělení

Služebny 6. oddělení (oblastní řídicí body a řídicí body dálkového rušení) jsou zřízeny doposud v těchto městech: Praha, Plzeň, České Budějovice, Brno, Moravská Ostrava, Bratislava a Košice. Řídicí bod dálkového rušení je umístěn v Nymburce. V Drahelčicích je umístěna služebna, jejímž úkolem je sledování vysílání nepřátelských stanic, jejich kontrola po stránce technické a obsahové, jakož i sledování účinnosti rušení v rámci vzájemné spolupráce se Sovětským svazem a ostatními lidově demokratickými státy.

V připojené mapě je vyznačeno rozmístění již stávajících služeben 6. oddělení s příslušnými rušícími centry na tyto služebny napojenými.

Na mapě č. 2 je vyznačena plánovaná výstavba nových služeben 6. oddělení, jakož i výstavba nových rušících center jak krátkovlnných, tak středovlnných.

Bližší vysvětlení podávají legendy na obou mapách.

Současný stav obrany

V současné době pracuje v obraně na středních vlnách celkem 32 vysílačů, z toho 18 pracuje výhradně pro obranu, 14 pak částečně pro obranu a částečně pro rozhlasový program.

Na krátkých vlnách pracuje v obraně zatím jedno rušící centrum pro místní obranu v Praze, které má celkem 19 vysílačů. Pro dálkovou pomoc v rámci vzájemné spolupráce pracuje dálkové centrum v Poděbradech se 6 vysílači a krátkovlnný vysílač v Kostolanech.

Pomoc lidově demokratickým státům

Na středních vlnách pomáhá v různých denních dobách 14 středovlnných vysílačů na 8 různých frekvencích v obraně maďarského, polského, rumunského a bulharského území v 54 denních relacích. Na krátkých vlnách pomáháme 7 vysílači v obraně sovětského, maďarského a polského území ve 40 relacích, z nichž 1 je celodenní.

Plán výstavby krátkovlnných rušicích center

Nápor nepřátelských vysílačů na krátkých vlnách se stále stupňuje. Jeví se proto nutným uspišit výrobu obranných zařízení a výstavbu rušicích center. Zároveň se také jeví nutným zvýšit počet obranných jednotek v hlavních rušicích centrech Praha, Plzeň, Liberec, Ústí, Brno, Ostrava, Bratislava, Košice na 4 rušící jednotky s možností rušení 32 vysílačů.

Výstavba v roce 1953 by se v tom případě dělila na 2 etapy. V etapě první by byla vybudována centra ve výše uvedených střediscích a středisko v Českých Budějovicích. Také výstavba dálkového rušícího střediska v Litomyšli s příslušným řídicím bodem by byla provedena v této první etapě. Tato první etapa výstavby by začínala 1.12.1952 a končila 30.6.1953.

Druhá etapa výstavby středisek Most, Hradec Králové, Olomouc, Přerov, Prostějov, Gottwaldov, Karviná by začala 15.7.1953 a končila by 31.12. 1953. Každé z těchto středisek z druhé etapy by bylo vybaveno 2 rušícími jednotkami a mělo by možnost rušení 16 nepřátelských vysílačů. S výstavbou středisek jak první, tak druhé etapy by současně probíhala výstavba příslušných řídicích bodů.

Aby obrana na krátkých vlnách mohla být v obou etapách zajištěna, je nutné:

1. aby byla včas vyrobena všechna potřebná technická zařízení;
2. aby byly včas ukončeny stavby objektů, nutné pro první etapu a adaptace objektů druhé etapy;
3. aby byla včas vybudována potřebná spojovací vedení mezi řídicími body a rušícími středisky.

K prvnímu bodu – Podmínky pro zajištění výroby

Výroba rušicích jednotek je rozdělena do oblasti ministerstva spojů a do oblasti ministerstva všeobecného strojírenství. Ministerstvo spojů musí zajistit výrobu 35 kusů vysokofrekventních [!] impulsních budičů v etapě první a 32 kusů těchto budičů v etapě druhé. Současně je nutné, aby byla zajištěna výstavba potřebných anténních systémů. Aby ministerstvo spojů tyto úkoly mohlo splnit, je nutné provést tato opatření:

- a) Zajištění materiálu a součástí pro výrobu vysokofrekventních [!] impulsních budičů a výstavbu anténních systémů dle připojeného rozpisu materiálu. V rozpisu je zahrnuto potřebné množství náhradních součástí a materiálu.
- b) Zvýšení výrobní kapacity dílen Správy spojů – radiovýstavby přednostním nábořem 40 odborných pracovníků nejpozději do 31.12.1952.

- c) Přidělení objektu, užívaného dosud jako skladu národním podnikem Mototechna, Praha II, Klimentská ul., za účelem zvýšení výrobní plochy dílen Správy spojů.
- d) Zajištění příkonu elektrické energie bez omezení dílnám Správy spojů nejpozději od 10.11.1952.
- e) Zvýšení počtu pracovníků montážních čt Správy spojů o 8 odborných a politicky spolehlivých pracovních sil od 1.12.1952.
- f) Zajištění přednostního nábořu odborných pracovních sil pro obsluhu a údržbu rušicích center a upravení mzdových a platových podmínek těchto zaměstnanců.

Mají-li být všechny rušící jednotky včas kompletovány, je zapotřebí, aby ministerstvo všeobecného strojírenství zajistilo:

1. Výrobu 70 koncových stupňů KSC 1 pro první etapu s dodací lhůtou do 30.6.1953, se začátkem dodávek od 15.12.1952.
2. Výrobu 64 koncových stupňů KSV 1 s dodací lhůtou do 31.12.1953, se začátkem dodávek 15.7.1953.
3. Výrobu 10 koncových stupňů KSV 18/30 s dodací lhůtou do 30.6.1953.
4. Výrobu 35 kompletních souprav reléových sad kódové volby s dodací lhůtou do 30.6.1953, se začátkem dodávek od 15.12.1952.
5. Výrobu 32 kompletních souprav reléových sad kódové volby s dodací lhůtou do 31.12.1953, se začátkem dodávek od 15.7.1953.

K bodu druhému:

Ministerstvo stavebního průmyslu dá příslušné pokyny stavebním závodům k dokončení staveb objektů první etapy, Brno, Bratislava, Liberec, Plzeň do 31.12.1952, Ostrava do 31.1.1953, Ústí, Košice, České Budějovice do 31.3.1953, Litomyšl do 30.4.1953. Dále dá pokyny příslušným závodům k převzetí adaptačních prací druhé etapy tak, aby tyto práce byly ukončeny do 31.10.1953.

K bodu třetímu:

ministerstvo spojů zajistí výstavbu potřebných spojovacích vedení jak v první, tak v druhé etapě.

SÚA, fond 02/5, sv. 45, a.j. 129.

- 1 Zprávu stejného obsahu zaslal K. Bacílek 27.9.1952 K. Gottwaldovi s průvodním dopisem: „Vážený soudruhu, pro Vaši informaci předkládám situační zprávu o stavu obrany proti nepřátelskému rozhlasovému vysílání s tím, že abyste sám uvážil, či zpráva má být projednaná politickým sekretariátem.“ – Ke zprávě byly připojeny čtyři mapy ČSR s vyznačením účinnosti rušiček.

**Návrh na zřízení a návrh statutu Hlavní správy tiskového dohledu
s přílohami pro společnou schůzi předsednictva vlády
a politického sekretariátu ÚV KSČ¹**

Úřad předsednictva vlády

Praha 2. dubna 1953

Podle usnesení vlády ze dne 11. února předkládá se návrh na zřízení Hlavní správy tiskového dohledu a návrh statutu a systemizace této hlavní správy, dále návrh vládního usnesení, kterým se určuje činnost Hlavní správy tiskového dohledu v jednotlivých etapách jejího vývoje.

Statut a systemizace byly vypracovány komisí zřízenou podle uvedeného vládního usnesení; byly projednány se s. náměstkou předsedy vlády arm. gen. dr. A. Čepičkou, V. Kopeckým, Zdeňkem Fierlingerem, ministrem zahraničních věcí, ministrem vnitra, financí, ministrem-předsedou Státního úřadu plánovacího, ministrem spravedlnosti, předsedou Státního výboru pro věci umění, tajemníkem ÚV KSČ s. Františkem Nečáskem, kteří s návrhem vyslovili souhlas.

Předkládá: náměstek předsedy vlády, ministr národní bezpečnosti arm. gen. Karol Bacílek.

Návrh usnesení:

Vláda

- a) zřizuje Hlavní správu tiskového dohledu při vládě republiky Československé;
- b) schvaluje
 1. statut Hlavní správy tiskového dohledu,
 2. systemizaci Hlavní správy tiskového dohledu podle připojených příloh 1, 2;
- c) jmenuje
 1. vedoucím Hlavní správy tiskového dohledu dr. Františka Kohouta,
 2. prvním zástupcem vedoucího Hlavní správy tiskového dohledu Eduarda Kovářika;
- d) ukládá náměstkovi předsedy vlády arm. gen. Karolu Bacílkovi zajistit, aby Hlavní správa tiskového dohledu počala plnit své úkoly
 1. pokud se týče dohledu u denního tisku a krajských novin, filmových novin, Čs. rozhlasu a Čs. tiskové kanceláře od 1.7.1953 s počtem 141 pracovníků,
 2. v ostatních oborech své působnosti do konce roku 1953 s počtem 270 pracovníků;

- e) ukládá ministru vnitra zajistit u všech krajských národních výborů a u okresních národních výborů v Mostě a Opavě všechny podmínky pro spolupráci poboček Hlavní správy tiskového dohledu a příslušných orgánů lidové správy;
- f) souhlasí, aby výdaje ve výši 18 872 000 Kčs, na něž nemohlo být již pamatováno v návrhu státního rozpočtu na rok 1953, byly kryty z vládní rozpočtové rezervy a účtovány na vrub kapitoly 4 „Předsednictvo vlády“ státního rozpočtu na rok 1953;
- g) ukládá ministru-předsedovi Státního úřadu plánovacího
 1. provést změnu plánu práce v Úřadu předsednictva vlády na rok 1953 a zvýšit jeho průměrný celoroční evidenční počet pracovníků o 141 pracovníků a jejich mzdové fondy úhrnem o 11 102 000 Kčs a neosobní fond o 410 000 Kčs,
 2. v plánu na rok 1953 na konto rezervy investičního plánu zajistit finančně i hmotně investice Hlavní správy tiskového dohledu v částce 1 752 000 Kčs zvýšením plánu investic plánu hmotného zásobování Úřadu předsednictva vlády;
- h) ukládá
 1. všem členům vlády a vedoucím orgánů podléhajících přímo vládě zajistit v oboru jejich působnosti všechny předpoklady pro práci Hlavní správy tiskového dohledu. Podrobnosti projedná s příslušnými ministry vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu,
 2. předsednictvu sboru pověřenců podobným způsobem zajistit předpoklady pro práci Správy tiskového dohledu na Slovensku;
- i) ukládá
 1. vedoucímu Hlavní správy tiskového dohledu, aby do 31. května 1953 předložil státní dislokační komisi při Úřadu předsednictva vlády návrh na umístění Hlavní správy tiskového dohledu v Praze,
 2. vedoucímu Správy tiskového dohledu na Slovensku, aby do 31. května 1953 předložil dislokační komisi při sboru pověřenců návrh na umístění Správy tiskového dohledu v Bratislavě;
- j) ukládá vládní dislokační komisi, aby zajistila prostřednictvím krajských dislokačních komisí včasné projednání návrhů na vyhovující umístění poboček Hlavní správy tiskového dohledu u krajských národních výborů s výjimkou Prahy a Bratislavy a u okresních národních výborů v Mostě a Opavě.

Provedou: všichni členové vlády a vedoucí orgánů podléhajících přímo vládě.

Návrh
Statut Hlavní správy tiskového dohledu²

Hlavní správa tiskového dohledu jest orgánem státní správy; je zřízena při vládě republiky Československé.

Vedoucího Hlavní správy tiskového dohledu, oba zástupce vedoucího Hlavní správy tiskového dohledu a vedoucího Správy tiskového dohledu na Slovensku jmenuje vláda.

Úkolem Hlavní správy tiskového dohledu jest:

a) zajišťovat, aby nebyly jakýmkoliv způsobem a prostředkem zveřejňovány a šířeny údaje a skutečnosti, jež obsahují státní, hospodářské nebo služební tajemství ve smyslu zákonných ustanovení, nebo které obsahují skutečnosti, jež podle vládního usnesení ze dne 15. července 1952, vládního usnesení ze dne 4. března 1953 a podle dalších předpisů nesmí být v obecném zájmu zveřejňovány;

b) zvyšovat ochranu státního tajemství a odpovědnost za jeho zachování a tím přispívat k obranyschopnosti a bezpečnosti naší republiky a její socialistické výstavby.

Hlavní správa tiskového dohledu neprovádí tiskový dohled na publikačním úseku ministerstva národní obrany a ministerstva národní bezpečnosti, s nimiž však v této věci úzce spolupracuje.

I.

Vedení

Vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu

V čele Hlavní správy tiskového dohledu je vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu. Řídí veškerou práci Hlavní správy tiskového dohledu a odpovídá za plnění úkolů příslušnému členu předsednictva vlády a podává mu o činnosti Hlavní správy tiskového dohledu pravidelně zprávy.

Vedoucí vytyčuje základní úkoly, svolává porady pracovníků Hlavní správy tiskového dohledu a hodnotí činnost jednotlivých oddělení.

První zástupce vedoucího Hlavní správy tiskového dohledu

Odpovídá za organizaci, kádry, jejich výběr, výchovu a rozmisťování. Řídí oddělení kádrové, oddělení pro řízení plnomocníků v krajích, oddělení knihoven a oddělení práce a mezd.

Druhý zástupce vedoucího Hlavní správy tiskového dohledu

Odpovídá za operativní provádění úkolů Hlavní správy tiskového dohledu. Řídí oddělení novin, ČTK a rozhlasového vysílání, oddělení knih a časopisů, oddělení umění a přednášek.

Sekretariát Hlavní správy tiskového dohledu

Připravuje, zpracovává odborný materiál a spisy pro porady a zásadní rozhodování. Obstarává styk s politickými stranami Národní fronty, masovými organizacemi, orgány lidové správy a resorty. Koordinuje styk uvnitř Hlavní správy tiskového dohledu i mimoresortní. Kontroluje plnění vládních usnesení a jiných rozhodnutí v práci příslušných oddělení Hlavní správy tiskového dohledu. Provádí příslušné kontroly na příkaz vedoucího nebo jeho zástupců. Obstarává záležitosti organizační, právní, společné a zpracovává všeobecné směrnice v oboru působnosti Hlavní správy tiskového dohledu. Manipuluje tajné spisy, přiděluje poštu.

Zvláštní oddělení

Plní úkoly uložené zvláštním oddělením podle vládního usnesení z 15.7. 1952 a podle směrnic MNO a MNB.

II.

Kádrové oddělení

Kádrové oddělení vede kádrovou evidenci všech pracovníků Hlavní správy tiskového dohledu a jejích poboček, krom členů vedení Hlavní správy tiskového dohledu. Organizuje výběr kádrů, prověřuje jednotlivé pracovníky, dbá o jejich politickou a odbornou výchovu a zajišťuje materiální podmínky pro jejich práci.

III.

Oddělení pro řízení plnomocníků v krajích

Oddělení řídí a kontroluje práci poboček Hlavní správy tiskového dohledu v jednotlivých krajích. Kontroluje znovu signální výtisky novin, časopisů, publikací a knih zasílaných Hlavní správě tiskového dohledu jednotlivými pobočkami a tak také prověřuje práci plnomocníků v krajích, pomáhá jim, případně činí potřebná opatření.

IV.

Oddělení knihoven

Oddělení prověřuje knihovny z hlediska úkolů Hlavní správy tiskového dohledu a očišťuje je od závadné literatury. Prověrky provádějí plnomocníci prostřednictvím odpovědných pracovníků knihoven. Plnomocníci kontrolují,

jak jsou knihovny od závadné a nepřátelské literatury očišťovány. Kontrola se týká knihoven univerzitních, školních všech stupňů, veřejných, závodních knihoven, knihoven v léčebných ústavech a rekreačních střediscích, knihoven masových organizací atd. O závadných knihách podávají plnomocníci a knihovník urychleně zprávy oddělení knihoven Hlavní správy tiskového dohledu. Oddělení knihoven vyhotovuje seznam závadných knih k vyřazení s důvodovou zprávou a předkládá jej vedení Hlavní správy tiskového dohledu k dalšímu řízení.

V.

Oddělení mezd a práce

Pracuje podle ustálených norem a směrnic pro práci oddělení mzdy a práce.

VI.

Oddělení novin, ČTK a rozhlasového vysílání

Oddělení je odpovědné za kontrolu denního tisku, zpravodajství ČTK a rozhlasového vysílání v kraji Praha. Plnomocníci čtou podrobně všechny jim přidělený materiál z hlediska úkolů Hlavní správy tiskového dohledu a vyškrtávají závadná místa. Bez jejich podpisu nesmí být materiál tištěn, rozmnožován, vysílán.

a) Úsek novin

Kontrola denního tisku je prováděna přímo v tiskárnách. Plnomocník čte stránkové obtahy před kalandrováním, po signování hlavním redaktorem, podepisuje k tisku a znovu schvaluje signální výtisky. Práce plnomocníků při kontrole novin musí být organizována tak, aby nebyl rušen grafikon výroby novin.

b) Úsek rozhlasového vysílání

Celá skupina pro kontrolu rozhlasového vysílání pracuje přímo v budově rozhlasu. Před vysíláním plnomocník kontroluje a podepisuje všechny materiál po podpisu hlavního redaktora.

Relace určené pro cizojazyčné vysílání jsou kontrolovány v cizím jazyce. Neovládají-li plnomocníci tento jazyk, pak materiály jsou předkládány ke kontrole v jazyce českém. Za překlady už zkontrolovaného materiálu odpovídá vedoucí zahraničního vysílání Čs. rozhlasu, který text podepisuje před plnomocníkem.

Vedoucí všech tří úseků provádějí dohled nad materiály v takovém rozsahu, aby mohli zároveň kontrolovat práci svých podřízených. Vedoucí organizuje práci plnomocníků tak, aby kontrolou materiálů nebyla narušována práce jednotlivých redakcí. Kontroluje jejich práci a zejména v začátečním období ověřuje jejich zásahy do textů zpráv v novinách, ČTK a rozhlasu.

VII.

Oddělení knih a časopisů

Oddělení kontroluje všechny knihy, časopisy, závodní časopisy, vesnické noviny, publikace, plakáty, prospekty a podobné tiskoviny určené pro veřejnost a vydávané v kraji Praha.

Kontrola knih a publikací začíná zběžným prohlédnutím rukopisu. Tiskárna nesmí začít se sazbou dříve, pokud plnomocník Hlavní správy tiskového dohledu nepodepíše rukopis k sazbě. Druhou kontrolu provádí plnomocník na stránkových obtazích (po všech korekturách, které již byly tiskárnou provedeny). Po kontrole stránkových obtahů podepisuje plnomocník knihu nebo publikaci k tisku.

Vydavatelstva dodají Hlavní správě tiskového dohledu před vydáním knih a publikací po dvou signálních výtiscích. Redakce dodávají časopisy Hlavní správě tiskového dohledu na stránkových obtazích a dodávají také dva signální výtisky.

Knihy, časopisy, publikace se speciální tematikou (vědecké, technické, průmyslové apod.) se kontrolují za pomoci zvlášť vybraných externích spolupracovníků.

Vedoucí oddělení organizuje práci v oddělení tak, aby jednotliví pracovníci se specializovali na určité obory vycházejících knih a publikací. Podle toho také určuje pracovní normy.

VIII.

Oddělení umění a přednášek

Kontroluje materiál z oboru filmu, divadel, muzeí, výstav, výtvarného umění, fotografie a přednášek. U filmových žurnálů i u ostatních filmů kontroluje text i obraz. U divadel text činoher a oper, text estrádních pořadů. Plnomocníci zhlédnou představení před premiérou a upozorní na případné závažnosti v provedení. Rovněž provádějí namátkové kontroly i během provozování hry (programu). Příslušné orgány lidové správy (ONV, KNV, ÚNV) zasílají Hlavní správě tiskového dohledu nebo příslušným pobočkám seznamy připravovaných přednášek. Podle požadavků Hlavní správy tiskového dohledu a jejích poboček vyžadují od autorů texty nebo koncepty určitých přednášek. Vedoucí oddělení organizuje práci podle odborné kvalifikace jednotlivých pracovníků. Spolupracuje s odpovědnými pracovníky z oboru filmu, divadla a výtvarného umění.

IX.

Odbor hospodářsko správní

Vedoucí odboru hospodářsko správního

Odpovídá za zachování hospodářské, finanční a rozpočtové kázně Hlavní správy tiskového dohledu a řídí oddělení plánovací a finanční, účtárnu a správní oddělení.

IX/1 – plánovací a finanční oddělení

Plánovací a finanční oddělení vypracovává plán Hlavní správy tiskového dohledu, provádí jeho kontrolu a dbá o jeho finanční zajištění.

IX/2 – účtárna

Účtárna pracuje podle zákonných směrnic a norem pro práci účtárny.

IX/3 – správní oddělení

Oddělení má na starosti údržbu, zařízení kanceláří, zajištění bezpečnosti a provoz motorových vozidel, veškerou dislokaci. Dále pečuje o administrativní pořádek všech oddělení Hlavní správy tiskového dohledu a manipuluje všechny spisy s výjimkou tajných. Skladuje a vydává kancelářské potřeby a má na starosti správu telefonních linek.

Knihovník katalogizuje a spravuje knihovnu povinných signálních výtisků knih a publikací. Pečuje o příruční knihovny nutné pro práci jednotlivých oddělení a poboček. Archivář ukládá a udržuje přehled všech běžných materiálů činnosti Hlavní správy a archivuje noviny a časopisy, připravuje potřebnou dokumentaci.

X.

Správa tiskového dohledu na Slovensku

Pro plnění úkolů Hlavní správy tiskového dohledu na Slovensku je zřízena Správa tiskového dohledu na Slovensku v Bratislavě. Správa tiskového dohledu na Slovensku je přímo podřízena vedoucímu Hlavní správy tiskového dohledu v Praze. Vedoucí Správy tiskového dohledu na Slovensku řídí podle pokynů a směrnic Hlavní správy tiskového dohledu práci Správy tiskového dohledu a poboček Hlavní správy tiskového dohledu na Slovensku.

XI.

Pobočky Hlavní správy tiskového dohledu

Ve všech krajích vyjma kraje Pražského a Bratislavského se zřizují pobočky Hlavní správy tiskového dohledu. Úkoly Hlavní správy tiskového dohledu v kraji Pražském plní Hlavní správa tiskového dohledu v Praze a v kraji Bratislavském Správa tiskového dohledu v Bratislavě. Podle potřeby se zřizují výjimečně pobočky Hlavní správy tiskového dohledu i v některých okresech.

Vedoucí pobočky Hlavní správy tiskového dohledu odpovídá za to, že veškerý tisk, rozhlasové vysílání, filmová produkce, divadla, estrády apod., přednášky, výstavy, muzea, fotografie, knihovny budou kontrolovány v jeho obvodu podle zásad a směrnic Hlavní správy tiskového dohledu. Pobočky Hlavní správy tiskového dohledu jsou umístěny při krajských národních výborech. Pobočky ve své činnosti jsou nezávislé na národních výborech; při plnění svých úkolů s nimi úzce spolupracují.

V jednotlivých okresech, pokud tam není pobočka zřízena, jsou pověření kontrolou externí, zvláště vybíraní plnomocníci. Jejich práci řídí vedoucí krajské pobočky Hlavní správy tiskového dohledu.

Poznámka: Podrobné směrnice a zásady práce jednotlivých oddělení Hlavní správy tiskového dohledu budou postupně vypracovány tak, jak jednotlivá oddělení zahájí činnost.

SÚA, fond 19/7, a.j. 431.

Příloha 2

Systemizace Hlavní správy tiskového dohledu³

- I. Vedení: vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu, první zástupce vedoucího pro organizačně-kádrové otázky, druhý zástupce vedoucího pro operativní řízení.
Sekretariát: vedoucí sekretariátu, referent, písařka.
Zvláštní oddělení: referent.
- II. Kádrové oddělení: vedoucí oddělení, 2 referenti, 1 administrativně technická síla.
- III. Oddělení pro řízení plnomocníků v krajích: vedoucí oddělení, zástupce vedoucího, 10 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.
- IV. Oddělení knihoven: vedoucí oddělení, zástupce vedoucího, 10 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.
- V. Oddělení práce a mezd: referent.
- VI. Oddělení novin, ČTK a rozhlasového vysílání: vedoucí, zástupce vedoucího,
 - a) úsek novin: vedoucí, 12 plnomocníků, 1 administrativně technická síla;
 - b) úsek ČTK: vedoucí, 2 plnomocníci;
 - c) úsek rozhlasového vysílání: vedoucí, 9 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.

VII. Oddělení knih a časopisů: vedoucí oddělení, zástupce vedoucího, 1 administrativně technická síla, 20 plnomocníků,

- a) úsek sociálně politické literatury;
- b) úsek krásné literatury;
- c) úsek vědeckotechnické literatury.

Časopisy podobně jako knihy podle svého charakteru přísluší k jednotlivým úsekům literatury.

Počet plnomocníků bude stanoven tak, aby jeden četl měsíčně: 120 autorských archů technické, 150 sociálně politické a 200 krásné literatury.

VIII. Oddělení umění a přednášek: vedoucí oddělení, zástupce vedoucího oddělení, 15 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.

IX. Odbor hospodářsko správní: vedoucí

IX/1 – plánovací a finanční oddělení: vedoucí oddělení, referent;

IX/2 – účtárna: účetní, 2 referenti;

IX/3 – správní oddělení: vedoucí oddělení, pracovník ve spisovně, podatelně a expedient, 3 písařky, 2 kurýři, knihovník vlastních materiálů, archivář dokumentace, řidič, motocyklista.

Správa tiskového dohledu na Slovensku

I/S Vedení: vedoucí, zástupce, referent pro kádry.

Sekretariát: vedoucí, písařka.

II/S Oddělení tisku a rozhlasového vysílání:

vedoucí oddělení, zástupce, 1 administrativně technická síla,

a) Úsek novin, ČTK a rozhlasového vysílání: vedoucí úseku, 2 plnomocníci pro ČTK, 4 plnomocníci pro noviny, 3 plnomocníci pro rozhlasové vysílání;

b) Úsek knih a časopisů: vedoucí úseku, 7 plnomocníků.

III/S Oddělení umění a přednášek:

vedoucí oddělení, 6 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.

IV/S Oddělení knihoven: vedoucí, 5 plnomocníků.

V/S Oddělení pro řízení plnomocníků v krajích: vedoucí, 3 plnomocníci.

VI/S Hospodářsko správní oddělení: vedoucí, referent, motocyklista, pracovník ve spisovně a podatelně, 2 písařky, kurýr, knihovník a archivář.

Pobočky Hlavní správy tiskového dohledu:

V krajích České Budějovice, Karlovy Vary, Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Jihlava, Olomouc, Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice: vedoucí, 3 plnomocníci, 1 administrativně technická síla.

V krajích Plzeň, Ústí nad Labem, Gottwaldov: vedoucí, 4 plnomocníci, 1 administrativně technická síla.

Kraj Brno: vedoucí, 5 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.

Kraj Ostrava: vedoucí, 6 plnomocníků, 1 administrativně technická síla.

Kraj Prešov: 2 plnomocníci.

Okres Most: 1 plnomocník.

Okres Opava: 1 plnomocník.

Pokud se tisknou materiály v ostatních okresních městech, budou je prověřovat externí, zvláště vybraní plnomocníci.

Knihy, časopisy a publikace se speciální tematikou, vědecké, technické a průmyslové se kontrolují za pomoci zvláště vybraných externích spolupracovníků.

Příloha 3

Návrh dopisu politického sekretariátu ÚV KSČ krajským výborům strany

Zkušenosti z našeho tisku, rozhlasu, filmu, výstav apod. ukazují, že přes stále zvyšovanou bdělost a ostražitost jsou zveřejňovány a rozšiřovány údaje, které obsahují státní nebo hospodářské tajemství nebo jiné důvěrné skutečnosti. Zejména nyní, při zostřování třídního boje a úsilí nepřátel získat tajné a důvěrné skutečnosti, je nutné, aby byly takové skutečnosti v obecném zájmu před nepovolanými osobami utajeny.

Vláda republiky Československé proto zřídila při vládě Hlavní správu tiskového dohledu, s použitím osvědčených sovětských zkušeností.

Úkolem Hlavní správy tiskového dohledu (HSTD) je zejména:

a) zajišťovat, aby nebyly jakýmkoliv způsobem a prostředkem zveřejňovány a šířeny údaje a skutečnosti, jež obsahují státní, hospodářské nebo služební tajemství ve smyslu zákonných ustanovení, nebo které obsahují skutečnosti, jež podle vládního usnesení ze dne 15. července 1952 a podle dalších předpisů nesmí být v obecném zájmu zveřejňovány;

b) zvyšovat ochranu státního tajemství a odpovědnost za jeho zachování, a tím přispívat k obranyschopnosti a bezpečnosti naší republiky a její socialistické výstavby.

Ke splnění těchto úkolů má HSTD ústřední aparát v Praze, Správu tiskového dohledu pro Slovensko v Bratislavě a pobočky ve všech krajských městech.

HSTD bez pomoci stranických orgánů, orgánů lidové správy a ostatních složek by nemohla uložené odpovědné úkoly dobře plnit.

Je třeba, aby KV pomáhaly orgánům HSTD již při samém zřizování a pak při každodenní činnosti.

K tomu je zejména zapotřebí:

Směrná čísla nábory politických pracovníků – plnomocníků v jednotlivých krajích pro Hlavní správu tiskového dohledu.

Praha	81	Olomouc	7
České Budějovice	7	Gottwaldov	8
Plzeň	8	Ostrava	11
Karlovy Vary	7	Bratislava	41
Ústí nad Labem	8	Nitra	7
Liberec	7	Banská Bystrica	7
Hradec Králové	7	Žilina	7
Pardubice	7	Košice	7
Jihlava	7	Prešov	3
Brno	10	Celkem	247

Příloha 4

Návrh usnesení politického sekretariátu⁴

- Schvaluje se odeslání dopisu všem KV KSČ.
- Ukládá se tajemníku ÚV KSČ s. Nečáskovi, aby zajišťoval kádrovou a politickou pomoc vedení HSTD, zejména:
 - výběrem kádrů, absolventů ÚPŠ do vedoucích funkcí ve vedení HSTD,
 - svoláváním porad hlavních redaktorů našeho tisku, ČTK, pracovníků čs. rozhlasu a filmu spolu s vedením HSTD k řešení otázek, vyplývajících z úkolů HSTD.
- Ukládá se ÚV KSS, aby podobnou pomoc zajišťoval na Slovensku.
- Ukládá se vedoucímu oddělení ÚV KSČ propagandy a agitace s. Inne-mannovi, aby na základě návrhů HSTD rozhodoval o vyřazení závadných knih z veřejných knihoven.

- Ukládá se vedoucímu HSTD soudruhu JUDr. Františku Kohoutovi, aby pravidelně, nejméně jednou za dva měsíce, podával zprávy o plnění úkolů HSTD organizačnímu sekretariátu ÚV KSČ. Ukládá se vedoucímu HSTD na Slovensku, aby obdobným způsobem informoval příslušný orgán ÚV KSS.
 - Schvalují se směrná čísla nábory politických pracovníků – plnomocníků v jednotlivých krajích pro Hlavní správu tiskového dohledu.
- Provede: s. Kopecký, s. Nečásek

SÚA, fond 02/5, sv. 56, a. j. 152.

- Od ledna 1953 se konaly společné schůze předsednictva vlády a politického sekretariátu. K usnesením předsednictva vlády byla přijímána „stranická“ usnesení, platná pro orgány KSČ.
- Návrh statutu vypracovala komise vlády a vyjadřovala se k němu čtyři ministerstva a tajemník ÚV KSČ F. Nečásek. F. Kohout, vedoucí HSTD v dopise F. Nečáskovi ze 6.3.1953 sděloval představy o výstavbě HSTD do konce roku 1953: „Vážený soudruhu. V příloze zasílám pro předběžnou informaci návrh statutu a systemizace Hlavní správy tiskového dohledu, vypracovaný komisí určenou vládou dne 11. února 1953. Tento návrh rozesílá soudruh náměstek předsedy vlády Kopecký k připomínkám soudruhům ministrům národní bezpečnosti, národní obrany, zahraničních věcí a spravedlnosti. Prosím rovněž o své případné další připomínky do 12. t.m. Současně se projednávají s ministerstvem financí, Státním úřadem plánovacím a Státní mzdovou komisí podklady pro sestavení rozpočtu na rok 1953 a plán pracovních sil. Vy-cházíme z toho, že v I. etapě, tj. asi do 30. června 1953, má začít svou činnost oddělení II., oddělení VI. u HSTD a odd. II.a) a V. u Správy tiskového dohledu na Slovensku s nutným vedoucím a správním aparátem v Praze a v Bratislavě. V pobočkách počítáme do té doby s vedoucím a 1–2 plnomocníky. Do konce roku 1953 plánujeme naplnění stavů podle systemizace.“
- K systemizaci HSTD je připojeno organizační schéma pro celkem 270 zaměstnanců.
- Politický sekretariát ÚV KSČ schválil návrh usnesení, provedl v něm pouze stylistické úpravy, které neměnily jeho obsah.

Správa o zriadení, organizácii a kádrových opatreniach Správy tlačového dozoru na Slovensku

Predkladá: s. Anton Nedvěd.¹

V zmysle uznesenia politického sekretariátu ÚV KSČ a predsedníctva vlády zo dňa 22.4.1953 zriadila sa Hlavná správa tlačového dozoru pri vláde a súčasne bol schválený jej štatút, organizácia a systemizácia miest. Na Slovensku zriaďuje sa „Správa tlačového dozoru“ v Bratislave.

Predsedníctvo Zboru povereníkov má zabezpečiť všetky predpoklady pre prácu tejto „Správy“.

Pripomienky oddelenia propagácie a agitácie ÚV KSS:

Materiál postúpený z oddelenia propagácie a agitácie ÚV KSČ doplnil s. Nedvěd správou o zriadení, organizácii a kádrových opatreniach Správy tlačového dozoru na Slovensku. Správa s. Nedvěda obsahuje niektoré doplnky štatútu schváleného stranou a vládou, čo sa týka vedúceho pre Slovensko, a to pri jeho riadení a kontrole rozšírenia systemizácie pre niektoré slovenské kraje, ako i o to, aby krajskí zmocnenci podávali o činnosti správy KV KSS a KNV.

Oddelenie propagácie a agitácie ÚV KSS a s. Michalička¹ s doplnkami súhlasia.

Obsah: Zriadenie Správy tlačového dozoru na Slovensku, náplň práce a organizácia v zmysle štatútu, systemizácia a kádrové opatrenia.

Správa prerokovaná: s oddelením propagácie a agitácie ÚV KSS s. Biřakom¹ a vedúcim HS tlačového dozoru s. Kohútom¹.

Návrh uznesenia:

1. Vziať na vedomie

- a) zriadenie Správy tlačového dozoru na Slovensku, jej organizáciu a systemizáciu miest. Na „Správe“ v krajoch s ukrajinským a maďarským obyvateľstvom nech sú primerane zastúpení pracovníci ukrajinskej a maďarskej národnosti;
- b) pri dodržovaní počtu plánovaných pracovníkov v rámci plánu zvýšiť počet pracovníkov pre kraj Prešov;
- c) doporučiť politickému sekretariátu ÚV KSČ za vedúceho Správy tlačového dozoru na Slovensku súdruha Jaroslava Bächera.

2. Ukladá sa:

- aa) s. Nedvědovi, aby do 15.7.1953 na návrh vedúceho „Správy“ predložil návrh na menovanie zástupcu vedúceho predsedníctvu ÚV KSS a na vedúcich jednotlivých oddelení, ako aj vedúcich pobočiek v krajoch sekretariátu ÚV KSS;
- bb) zabezpečiť predpoklady pre prácu Správy tlačového dozoru na Slovensku tak, aby od 3.8.1953 „Správa“ začala plniť svoje úlohy u dennej tlače, krajských časopisov, filmových časopisov, Čs. rozhlasu a ČTK;
- cc) v ostatných odboroch svojej pôsobnosti do konca r. 1953;
- dd) s. Michaličkovi zabezpečiť schválenie splnomocnencov v jednotlivých krajoch na KV KSS;
- ee) s. Lietavcovi¹, aby prostredníctvom DK pri KNV zabezpečil vyhovujúce umiestenie pobočiek HS tlačového dozoru v jednotlivých krajoch. Termín: 15.7.1953;
- ff) s. Strechajovi¹ zabezpečiť v DK pri SP vyhovujúce umiestenie Správy tlačového dozoru v Bratislave. Termín: 15.7.1953.

V Bratislave dňa 27. mája 1953

Tajné!

Správa
o zriadení, organizácii a kádrových opatreniach
Správy tlačového dozoru na Slovensku

Uznesením politického sekretariátu ÚV KSČ a predsedníctva vlády zo dňa 22. apríla 1953 zriadila sa Hlavná správa tlačového dozoru pri vláde republiky Československej. Súčasne bol schválený i jej štatút, organizácia a systemizácia.

V zmysle tohto uznesenia a X. bodu pripojeného schváleného štatútu (príl. č. 1)² zriaďuje sa na Slovensku „Správa tlačového dozoru v Bratislave“. Poznamenáva sa, že na Slovensku úlohu správy do zrušenia PIO vykonával čiastočne jeho tlačový odbor.

Podľa štatútu Správa tlačového dozoru na Slovensku bude mať takúto náplň práce:

I. Náplň práce „Správy tlačového dozoru na Slovensku“

Úlohou „Správy“ je:

1. zabezpečiť, aby neboli zverejňované a šírené údaje a skutočnosti, ktoré obsahujú štátne, hospodárske, alebo služobné tajomstvá v zmysle zákonných ustanovení, alebo ktoré obsahujú skutočnosti, ktoré podľa vládneho

- uznesenia zo dňa 15. júla 1952, vládneho uznesenia zo dňa 4.3.1953 a podľa ďalších predpisov nemajú byť z verejného záujmu uverejňované;
2. zvyšovať vedomie zodpovednosti za zachovanie štátneho tajomstva u pracovníkov tlače, rozhlasu, filmu, divadiel, knižníc, osvety, výstav, múzeí apod., a tým prispievať k obranyschopnosti a bezpečnosti našej republiky a k ochrane jej socialistickej výstavby.

II. Organizácia Správy tlačového dozoru na Slovensku

1. Správa tlačového dozoru na Slovensku je priamo podriadená vedúcemu Hlavnej správy tlačového dozoru v Prahe. Vedúci Správy tlačového dozoru na Slovensku riadi podľa pokynov a smerníc Hlavnej správy tlačového dozoru prácu Správy tlačového dozoru a krajských pobočiek na Slovensku. Vedúci Správy tlačového dozoru na Slovensku je povinný podávať periodické správy o činnosti „Správy“ ÚV KSS a predsedníctvu Zboru poverenikov, ďalej je povinný riadiť sa ich pokynmi. Správa tlačového dozoru nebude prevádzať tlačový dozor na publikačnom úseku ministerstva národnej obrany a ministerstva národnej bezpečnosti, ale bude s nimi v tejto veci úzko spolupracovať.
2. Pobočky Hlavnej správy tlačového dozoru
Vo všetkých krajoch na Slovensku, okrem kraja Bratislavského, sa zriaďujú pobočky tlačového dozoru. Úlohy Správy tlačového dozoru v kraji Bratislavskom plní Správa tlačového dozoru v Bratislave. Vedúci pobočky Hlavnej správy tlačového dozoru zodpovedá za to, že všetka tlač, rozhlasové vysielanie, filmové produkcie, divadlá, estrády apod., prednášky, výstavy, múzeá, fotografie a knižnice budú kontrolované v jeho obvode podľa smerníc Hlavnej správy tlačového dozoru. Pobočky HS tlačového dozoru sa umiestia pri KNV. Vo svojej činnosti sú nezávislé na národných výboroch, ale s nimi spolupracujú. O svojej činnosti podávajú periodické správy KV KSS a predsedovi KNV. Podrobnejšie v prílohe č. 1 a 2.²
3. Systemizácia miest Správy tlačového dozoru na Slovensku
 - a) Správa tlačového dozoru na Slovensku v Bratislave bude mať 49 pracovníkov, v ktorom počte má byť pamätané na potrebný počet pracovníkov ukrajinskej a maďarskej národnosti.
 - b) Pobočky HS tlačového dozoru v jednotlivých krajoch v Nitre, Banskej Bystrici, Žiline, Košiciach a v Prešove budú mať po 5 pracovníkov.
V kraji Košice, Nitra a Banská Bystrica v rámci plánu budú mať po jednom pracovníkovi ukrajinskej a po jednom maďarskej národnosti.
Pokiaľ sa tlačia materiály v niektorých okresných mestách, budú ich preverovať externí, zvlášť vybraní splnomocnení.

Knihy, časopisy a publikácie s vedeckou, technickou, priemyselnou a inou špeciálnou tematikou budú sa kontrolovať za pomoci vybraných externých spolupracovníkov.

Podrobnejšie v prílohe č. 3.²

III. Kádrové vybavenie

Vedúceho Správy tlačového dozoru na Slovensku menuje vláda.

Navrhujem:

1. Predložiť politickému sekretariátu ÚV KSC návrh na menovanie súdruha Jaroslava Bächera za vedúceho Správy tlačového dozoru na Slovensku. Návrh bol dohodnutý s HS tlačového dozoru v Prahe. Kádrový návrh bol prerokovaný s oddelením propagácie a agitácie ÚV KSS a súdruhom Michaličkom podáva s ich plným súhlasom [?]. (Kádrový posudok príloha č. 4.)²
2. Uložiť vedúcemu Správy tlačového dozoru, aby cestou predsedníctva Zboru poverenikov (s. Nedvěda) do 15.6.1953 doporučil predsedníctvu ÚV KSS zástupcu vedúceho „Správy“,
 - a) do 15.6.1953 doporučil cestou KV KSS, sekretariátu ÚV KSS, kádrového referenta, vedúcich jednotlivých oddelení „Správy“ v Bratislave, vedúcich pobočiek, a to:
 - b) vedúceho sekretariátu,
 - c) vedúceho oddelenia tlače a rozhlasového vysielania a jeho zástupcu,
 - d) vedúceho úseku novín, ČTK a rozhlasového vysielania,
 - e) vedúceho úseku novín a časopisov,
 - f) vedúceho oddelenia umenia a prednášok,
 - g) vedúceho oddelenia knižníc,
 - h) vedúceho oddelenia pre riadenie splnomocencov v krajoch,
 - i) vedúceho hospodársko-správneho oddelenia,
 - j) vedúcich pobočiek Správy tlačového dozoru v krajoch Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice a Prešov.
3. Uložiť vedúcemu „Správy“, aby doporučil KV KSS splnomocencov Správy tlačového dozoru a splnomocencov pobočiek v jednotlivých krajoch do 15.6.1953.

SÚA, fond 19/7, a.j. 431, pl. 13–18.

1 A. Nedvěd, místopředseda sboru pověřenců, A. Michalička, tajemník ÚV KSS, V. Biřák, vedoucí oddělení propagace a agitace ÚV KSS, J. Lietavec, předseda KNV Bratislava, F. Kohout, vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu, R. Strechaj, předseda sboru pověřenců.

2 Zmíněné přílohy 1–4 nebyly přiloženy.

**Návrh směrnic s přílohami pro orgány KSČ
ke stažení a izolaci závadné literatury ze všech knihoven,
schválený organizačním sekretariátem ÚV KSČ**

Podle usnesení organizačního sekretariátu ze dne 27.4.1953 má ministerstvo školství a osvěty a ministerstvo vysokých škol provést očistu knihoven od závadné literatury.

Na základě tohoto usnesení byly vypracovány potřebné seznamy a podrobné směrnice, které budou ministerstvem školství zaslány knihovnám přes KNV a ONV.

Aby krajské a okresní výbory strany byly o očištění knihoven informovány a mohly při celé akci pomáhat, navrhuje zaslat krajským výborům KSČ dopis.

Návrh usnesení:

Schvaluje se zaslání dopisu o stažení a izolaci závadné literatury ze všech knihoven všem krajským výborům KSČ podle předloženého návrhu s tím, že k dopisu budou jako přílohy připojeny seznamy č. 1 a 2 a pokyny k provedení prověrky knižních sbírek v knihovnách všech druhů.

Provede: s. Nečásek.

Podává: s. Nečásek
12. června 1953

Všem krajským výborům KSČ
k rukám vedoucího tajemníka

Vážení soudruzi,
organizační sekretariát ÚV KSČ schválil další stažení a izolaci závadné literatury ze všech knihoven.

Trockistická a protisovětská literatura, která bude ze všech knihoven stažena, bude soustředěna v Ústavu dějin KSČ v Praze. (Připojený seznam č. 1.)

Literatura pravicových sociálních demokratů, literatura legionářská a literatura od T. G. Masaryka a Ed. Beneše bude ze všech knihoven stažena (seznam č. 2) a soustředěna do 45 vybraných knihoven (viz seznam č. 3). Zde bude půjčována na zvláštní povolení pro studijní účely.

Národní podnik KNIHA je pověřen soustavným vykupováním závadné literatury od soukromých osob a tuto bude předávat Ústavu dějin KSČ, na Slovensku Ústavu dějin KSS.

Očistu vědeckých a veřejných knihoven provádí přes lidovou správu ministerstvo školství a osvěty, ministerstvo vysokých škol a povereníctvo školství. K provedení očisty v těchto knihovnách bude sestavena tříčlenná komise, v níž bude zástupce lidové správy, knihovník a zástupce výboru KSČ.

Očistu v Gottwaldových knihovnách provede příslušný výbor základní organizace. Zprávu o provedení očisty v Gottwaldových knihovnách podají základní organizace okresním výborům, OV KSČ krajským výborům a krajské výbory ústřednímu výboru KSČ.

Očistu ve spolkových knihovnách (ROH, ČSM apod.) provede tříčlenná komise, složená ze zástupců závodní organizace KSČ, závodní odborové skupiny a knihovníka.

O akci informujte okresní výbory KSČ.

Stažení literatury má být skončeno do 15. října 1953.

Organizační sekretariát ÚV KSČ

Příloha 1

Přísně tajné!

Pokyny

k provedení prověrky knižních sbírek v knihovnách všech druhů

Při budování socialismu v naší vlasti a v boji za udržení světového míru jsou knihovny stále důležitějším nástrojem výchovy nového socialistického člověka. Aby plnily tento úkol a důsledně pomáhaly šířit a upevňovat vědecký světový názor, pokrokovou vědu a umění, nemohou knihovny nadále volně půjčovat takové knihy a časopisy, které svým obsahem brzdí nebo narušují naši cestu k socialismu.

Proto ministerstvo vysokých škol a ministerstvo školství a osvěty vydávají tyto pokyny k provedení prověrky knižních fondů ve všech knihovnách:

I. Všeobecné pokyny

Všechny knihovny provedou prověrku svých knižních fondů a vyřadí ihned z volného půjčování knihy podle seznamů č. 1 a 2, které zároveň dostávají.

Prověrka musí být provedena ve všech knihovnách nejpozději do 25. září 1953.

Ministerstvo školství a osvěty (na Slovensku pověřenectvo školství a osvěty) zajistí správné a včasné provedení prověrky

- a) přímo v knihovnách lidových a v knihovnách škol a ústavů, které řídí,
- b) prostřednictvím ústředních orgánů v knihovnách ROH, SČSP, [nečitelná zkratka] aj. dobrovolných organizací lidu.

Ministerstvo vysokých škol zajistí správné a včasné provedení prověrky

- a) přímo ve všech knihovnách studijních (vědeckých) a v knihovnách vysokých škol, které řídí,
- b) prostřednictvím ústředních úřadů, na Slovensku prostřednictvím pověřenectev v jejich odborných a ústředních knihovnách i v knihovnách úřadů, podniků, správ, škol, zařízení, složek atd., které patří do jejich působnosti.

II. Provedení prověrky

Prověrku provede tříčlenná komise ustavená zpravidla pro každou knihovnu zvlášť. V malých obcích může v odůvodněném případě provést prověrku jedna komise i v několika knihovnách (např. v knihovně lidové, školní, JZD, konala funkci knihovníka týž pracovník).

- a) Tříčlennou prověřkovou komisi pro každou lidovou a studijní (vědeckou) knihovnu tvoří
 1. vedoucí knihovny, popřípadě funkcionář odpovědný za správu knihovny,
 2. zástupce základní organizace KSČ (na pracovišti, popřípadě na vesnici),
 3. zástupce místního (ústředního, obvodního) národního výboru.
- b) Tříčlennou prověřkovou komisi pro ostatní knihovny (úřední, závodní, odborné, školní, vysokoškolské, družstevní, pro knihovny dobrovolných organizací lidu atd.) tvoří:
 1. vedoucí knihovny (popřípadě funkcionář zodpovědný za správu knihovny),
 2. zástupce základní organizace KSČ (na pracovišti, popřípadě na vesnici),
 3. zástupce skupiny ROH na pracovišti nebo důvěrník ROH.

Za ustavení tříčlenné prověřkové komise je odpovědný vedoucí knihovny. Ihned po obdržení těchto pokynů požádá vedoucí knihovny (popřípadě funkcionář odpovědný za správu knihovny) příslušnou organizaci KSČ, ROH a národní výbor, aby jmenovaly do komise své zástupce. Za včasné a správné provedení prověrky a odeslání knih osobně odpovídá knihovník.

III. Soustředění vyřazených publikací

Publikace uvedené v seznamu č. 1 zašlou všechny knihovny doporučeně a přímo jen Ústavu dějin KSČ v Praze 1, Rytířská ul. 31. Komise zvlášť dbá na dodržení prováděcích pokynů, uvedených v seznamu č. 1.

Publikace vyřazené podle seznamu č. 2 zašlou všechny knihovny po provedené prověrce a podle pokynů na seznamu č. 2 do těchto knihoven a ústavů (středisek):

Seznam knihoven

ve kterých bude uložena vyřazená závadná literatura
podle seznamu č. 2

Praha: Univerzitní knihovna, Národní knihovna, Slovanská knihovna, Státní knihovna společenských věd, Ústřední lidová knihovna hl.m. Prahy, Knihovna ČAV, Rektorát Karlovy univerzity, Knihovna ÚRO, Knihovna Ústavu dějin KSČ.

Brno: Univerzitní knihovna, Krajská lidová knihovna, Rektorát univerzity.

Bratislava: Univerzitní knihovna, Krajská lidová knihovna, Slovenská akademie věd, Rektorát univerzity, Knihovna Ústavu dějin KSS.

Olomouc: Univerzitní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Plzeň: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Ostrava: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Liberec: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Hradec Králové: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

České Budějovice: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Košice: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Nitra: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Zvolen: Státní studijní knihovna.

Prešov: Státní studijní knihovna, Krajská lidová knihovna.

Karlovy Vary: Krajská lidová knihovna.

Ústí nad Labem: Krajská lidová knihovna.

Pardubice: Krajská lidová knihovna.

Jihlava: Krajská lidová knihovna.

Gottwaldov: Krajská lidová knihovna.

Žilina: Krajská lidová knihovna.

Banská Bystrica: Krajská lidová knihovna.

Martin: Národní knihovna.

Opava: Slezská studijní knihovna.

1. Knihovny lidové, školní, knihovny ROH a ostatních dobrovolných organizací lidu zašlou vyřazené knihy podle seznamu č. 2 příslušné krajské lidové knihovně (v hlavním městě Praha a v kraji Pražském Ústřední lidové knihovně hl.m. Prahy).
2. Všechny knihovny vysokých škol v Praze, Brně a Bratislavě zašlou vyřazené knihy podle seznamu č. 2 přímo rektorátu univerzity v Praze, Brně a Bratislavě. Knihovny vysokých škol v ostatních městech mohou zaslat vyřazené knihy buď na tytéž rektoráty, nebo přímo do nejbližší státní studijní (vědecké) knihovny, která je určena jako středisko pro vyřazenou literaturu.
3. Knihovny vědeckých a výzkumných ústavů akademií soustředí vyřazené knihy v základní knihovně (popřípadě v jedné určené knihovně) Čsl. akademie věd v Praze a v Slovenské akademii věd v Bratislavě.
4. Všechny ostatní knihovny (úřední, závodní, odborné, podnikové, JZD apod.) zašlou vyřazené knihy vždy nejbližší studijní (vědecké) knihovně. V Praze kterékoliv z prvních 4 studijních knihoven, uvedených v seznamu.

IV. Zpráva – zhodnocení

Při odeslání vyřazených knih podá každá knihovna zprávu o ukončení prověrky tomu nadřízenému úřadu nebo orgánu, který jí úkol uložil. Např. ONV, ústřednímu úřadu, rektorátu, ROH, hlavní správě apod.

Zpráva bude obsahovat:

1. přesný název a adresu knihovny,
2. počet vyřazených svazků zvlášť podle seznamů č. 1 a č. 2, a kam byly odeslány,
3. připomínky, sdělení o průběhu prověrky,
4. podpisy všech členů komise, potvrzující správné splnění úkolu.

Zároveň se zprávou vrátí každá knihovna sběrné knihovně seznamy č. 1 a č. 2. Seznamy zůstávají pouze v okresních a krajských lidových knihovnách a ve státních studijních knihovnách.

V. Závěrečné ustanovení

Knihovny, v nichž budou vyřazené knihy soustřeďovány, zajistí bezpečné uložení knih ve zvláštní místnosti nebo alespoň ve zvláštních skříních. O třídění, rozdělování a půjčování této literatury vydá ministerstvo vysokých škol, ministerstvo školství a osvěty a pověřenectvo školství a osvěty zvláštní pokyn. Knihovník je odpovědný za to, aby i v budoucnu odstranil

z knihovny každou knihu podle seznamů č. 1 a 2, která se dostala znovu do knihovny darem, výměnou apod.

Do seznamů č. 1 a 2 může knihovník kdykoliv nahlédnout v nejbližší okresní a krajské lidové knihovně nebo v státní studijní knihovně.

Karel Bedrna v.r.
náměstek ministra
vysokých škol

Zdislav Buřival v.r.
náměstek ministra
školství a osvěty

Příloha 2

Důvěrné!

Seznam č. 1¹

Není-li u autora uveden název spisu, vyřadte všechny jeho spisy! Knihy, vyřazené podle tohoto seznamu (č. 1), zašle každá knihovna přímo a doporučeně na adresu: Ústav dějin KSČ, Praha 1, Rytířská ul. Jiné knihy Ústavu dějin KSČ neposílejte!

Příprava knih k odeslání:

Na obálku nebo přední desku každé knihy napište takové pořadové číslo, jaké má autor nebo spis v seznamu č. 1. Číslo uveďte zřetelně křídou nebo měkkou tužkou!

Do zásilky vložte seznam knih, v němž budou uvedena příslušná pořadová čísla podle seznamu č. 1.

Opis tohoto seznamu ponechte jako úřední doklad pro odpis vyřazených knih! Pečlivým provedením tohoto pokynu usnadníte práci při evidenci a třídění knih!

Důvěrné!

A

1. ALEKSEJEV Nikolaj Nikolajevič.
2. AMFITEATROV Alexandr Vasil:
O velikém zpuštění. Sedm kapitol ze sovětského Ruska. Praha 1922, vše.
3. ANDREJEV Leonid Nikolajevič: Zavražte Rusko! Praha 1919. Totéž rusky.
4. ANIŠEV Anatolij Isajevič.
5. AXELROD Aleksander P.
6. AVKSENTJEV Nikolaj Dmitrijevič.

B

7. BAEUML Hans: Sowjet-Hölle erlebt. Karlsbad 1936.
8. BALK Todor a Theodor.
9. BENEŠ Vojta.
10. BERAN Rudolf.
11. BERNARD Vilém.
12. BESÉDOVSKIJ Grigorij Z.: Paměti sovětského diplomata. Díl I. a II. Praha 1930. Totéž německy, vše.
13. BESSONOV Sergej Aleksejevič.

14. BREŠKO-BREŠKOVSKAJA Jekatěrina Konstatinovna.
15. BREŠKO-BREŠKOVSKIJ Nikolaj Nikolajevič.
16. BEZPALOV Nikolaj: Ispoved agenta G. P. U. Praga 1925, vše.
17. BLESZYNSKI Tadeusz: Více pravdy o sovětech. Brno 1933.
18. Bolševismus, jeden z činitelů hospodářské krise. Praha 1931.
19. Bolševism v Rusku. (Anglická bílá kniha.) Praha 1920.
20. BRUCKUS Ber Davidovič.
21. BRUNOVSKIJ Vladimír: V sovětských žalářích. Praha 1931, vše.
22. BUCHARIN Nikolaj Ivanovič.
23. BULGAKOV, Sergej Nikolajevič.
24. BUŠEK Vratislav.

C

25. CLEMENTIS Vlado.

Č

26. ČERNOV Michail Aleksandrovič.
27. ČERNOV Viktor Michajlovič.

D

28. DENIKIN Anton Ivanovič.
29. DÉRER Ivan.
30. DRJAZKOV Grigorij.
31. DRTINA Prokop.
32. DUNDR Vojtěch.

E

33. EČER Bohumil.
34. EJDEMANN Robert Petrovič.

F

35. FISCHER Ruth.
36. FLUEGGE Karl August: Hrůzy bolševismu v Rusku. Praha 1931.
37. FRANK Josef.
38. FREJKA Ludvík (Freund).

G

39. GAJDA Radula.
40. GEMINDER Bedřich.
41. GOLDMAN F.

42. GORBAČEV, Georgij Jefimovič.
43. GRINKO Grigorij Fedorovič.
44. GUTTMANN Josef.

H

45. HIS Arno.
46. HAIS Josef (odborář, politik, trockista).
47. HEJDA Jiří.
48. HERBEN Ivan.
49. HERBEN Jan: Chudý chlapec, který se proslavil. Praha 1928 a všechna další vydání. President Masaryk, Praha 1918 a další vydání.
50. HLINSKÝ Jaroslav: Ruskem a Sibiří, Praha 1922.
51. HLINKA Andrej.
52. HORVÁTH Ivan.
53. HRUBÝ Pavel (trockista).
54. Hrůzy bolševismu. Praha 1919.

CH

55. CHURCHILL Winston.

I

56. Irrlehre des Kommunismus. Prachatice 1937.

J

57. JAGODA Genrich Grigorjevič.
58. JAKOBSON Roman.
59. JAKSCH Wenzel.
60. JENUKIDZE Avel Sofronovič.

K

61. KALANDRA Záváš.
62. KALFUS Josef.
63. KAMENĚV Lev Borisovič.
64. KASANDRA Karel: Hrobaři Ruska. Vinohrady 1922.
65. KÄSTLER A.
66. KERENSKIJ Aleksandr Fedorovič.
67. KLOPOTOVSKIJ Vladimír Vladimirovič.
68. Kommunismus a náboženství. Bratislava 1937.
69. Kommunismus, vesnice a zemědělství. Praha 1930.

70. KOVÁRNA František.
71. KRASNOV Petr Nikolajevič.
72. KREJČÍ Antonín: Spisy o Masarykovi.
73. KREJČÍ František, prof. dr. filosof: Demokracie a socialismus. Praha 1917. O Masarykovi. Ve Kdyni 1927. Právo existence malého národa. Praha 1915.
74. KRESTINSKIJ Nikolaj Nikola[je]vič.
75. Krev a slzy. Praha 1942 a všechna další vydání.
76. KRYCHTÁLEK Vladimír.
77. KUSKOVA Jekatěrina Dmitrijevna.
78. KÚN Béla.

L

79. LEBEDEV Vladimír Ivanovič (red. čas. Volja Rosii v Praze).
80. LETTRICH Josef.
81. LEVIN Lev Grigorjevič.
82. LIVŠIC Jakov Abramovič.
83. LOCKHARDT Bruce.
84. LÖBL Evžen.
85. LAŽNOVSKÝ Karel.
86. LAUŠMAN Bohumil.

M

87. MACKENZIE Compton: Dr. Beneš, London 1946 (celé).
88. MAJER Václav.
89. MALRAUX André.
90. MAREŠ Michal.
91. MARTY André.
92. MEJERCHOLD Vsevolod Emmanuilovič.
93. MELNIKOVA-PAPOUŠKOVÁ Naděžda: viz Papoušková.
94. MERKER Paul.
95. MILJUKOV Pavel Nikolajevič.
96. MOCKERMANN Friedrich: Bolševismus hrozí. Praha 1932.
97. MORAVEC Emanuel.
98. MUNA Alois.
99. MÜNZENBERG Willy.

N

100. NEULS J.
101. NEUMANN Heinz.

102. NEURATH Alois.
103. NOLDE Boris Emmanuilovič.
104. NOVIK Isak Danilovič.
105. NOVOMESKÝ Laco.
106. NOVÝ Vilém.

O

107. O čem prezident Masaryk ve svých pamětech nepíše. Praha 1932.
108. O presidentovi Benešovi, jeho mamince a tatínkovi. Brno 1937 a všechna další vydání.

P

109. PAPOUŠKOVÁ-MELNIKOVA: Antologija ruské poezie. Praha 1920. A. A. Blok. Praha 1925. Moskevské umělecké divadlo. Praha 1921. Poslední dny carské vlády na základě nevydaných dokumentů. Praha 1923. Rusko z blízka i z dálky. Praha 1929. Sovětské častušky. Praha 1929. SSSR v satire a humoru. Praha 1933. Střepiny. Praha 1921. Studie z moderní ruské literatury. Praha 1920. Výbor z ruských humoresek. Praha 1920.
110. PATZÁK Pavel.
111. PAULOVA Milada: Dějiny mafie. Všechna vydání.
112. PERGLER Karel.
113. PFEMFERT Karel.
114. PIKEL Ričard Vitoldovič.
115. PJATAKOV Jurij (Georgij) Leonidovič.
116. PJATNICKIJ Osip Aronovič.
117. PLETNEV Dmitrij Dmitrijevič.
118. POLÁK Artur.
119. PREISS Jaroslav.
120. PREOBRAŽENSKIJ Jevgenij Aleksejevič.
121. Proč válka se Stalinem? Praha 1941.

R

122. RADEK Karel B.
123. RAKOVSKIJ Christian Grigorij.
124. RATAJČAK Stanislav Antonovič.

125. REICIN Bedřich.
 126. RIPKA Hubert.
 127. RJAZANOV David Borisovič.
 128. ROSENBERG Alfred.
 129. ROZENGOLC Arkadij Pavlovič.
 130. RUDNEV Vadim Viktorovič.
 131. RŮŽIČKA Václav: Stát a církev v sovětském Rusku. Praha 1920.
 132. RYKOV Aleksej Ivanovič.
 133. RYS-ROZSÉVAČ Jan.

S

134. SAFAROV Georgij Ivanovič.
 135. SAVINKOV Boris Viktorovič.
 136. SEREBRĀKOV Leonid Petrovič.
 137. SEVSKIJ Viktor: Počátek bolševické hrůzovlády v Rusku. Praha 1927.
 138. SIDOR Karol.
 139. SIMONE André (Katz Otto).
 140. SLÁNSKÝ Richard.
 141. SLÁNSKÝ Rudolf.
 142. SOBĚSLAVSKIJ A.: Sovětské Rusko, Praha 1921.
 143. SOKOLNIKOV Gregorij Jakovlevič.
 144. SOLONEVIČ Boris Lukjanovič.
 145. SOLONEVIČ Ivan Lukjanovič.
 146. Sovětská hrůzovláda. Rokycany 1927.
 147. SPLÍTEK Jaroslav Alois: Národohospodářská činnost československých vojsk v Sibiři. Praha 1920.
 148. STRÁNSKÝ Jaroslav.
 149. STRUVE Petr Bernardovič.
 150. STRÍBRNÝ Jiří.
 151. SUVARIN Boris.
 152. SVOBODA František: Proti rudému nebezpečí. Hlučín 1937.
 153. SZEBERĚNYI Lajos Zsigmond: Od Marxa po Lenina. Lipt. Sv. Mikuláš 1933.

Š

154. ŠARANGOVIČ Vasilij Fomič.
 155. ŠESTOV Leno.

156. ŠLJAPNIKOV Aleksandr Gavrilovič.
 157. ŠULGIN Vasilij Vitaljevič.
 158. ŠVANDA Teodor: Rudý teror v sovětském Rusku. 1921.
 159. ŠVERMOVÁ Marie.

T

160. TATAROV Isaak Lvovič.
 161. TAUBE-ANIČKOVA Sofija Ivanovna.
 162. TERVAGANJAN Vagaršak Arutjunovič.
 163. TITO Josef a veškerá ostatní protitovská literatura.
 164. TOMSKIJ (Jerremov) Michail Pavlovič.
 165. TROCKIJ Lev Davidovič.
 166. TUCHAČEVSKIJ Michail Nikolajevič.
 167. TUKALEVSKIJ Vladimír Nikolajevič.

U

168. Úpadek kolektivismu v SSSR. Praha 1929.

V

169. VAJTAUER Emanuel.
 170. VIŠNJAK Mark Venjaminovič.
 171. VLK Václav (trockista).
 172. VRANGEL Petr Nikolajevič.

Z

173. ZAGOSKIJ Semen Osipovič.
 174. ZÁPOTOCKIJ Henryk: Bolševický ráj. Praha 1933.
 175. ZELENSKIJ Isaak Abramovič.
 176. ZEMÍNOVÁ Fráňa.
 177. ZENKL Petr.
 178. ZENZINOV Michail Ivanovič.
 179. ZILLIACUS Koni.
 180. ZINOVĚV Grigorij Jevsejevič.
 181. Zrcadlo komunistů. Praha 1923.

Seznam č. 2¹

Není-li u jména autora uveden název spisu, vyřadte všechny jeho spisy! Knihy, vyřazené podle tohoto seznamu (č. 2), zašle každá knihovna na adresu sběrné knihovny, kterou jí určí její přímo nadřízený orgán. Tyto knihy nezasílejte Ústavu dějin KSČ!

Příprava knih k odeslání:

Na obálku nebo přední desku knihy napište takové pořadové číslo, jaké má autor nebo spis v seznamu č. 2. Číslo uveďte zřetelně křídou nebo měkkou tužkou!

Do zásilky vložte seznam knih, v němž budou uvedena příslušná pořadová čísla podle seznamu č. 2!

Opis tohoto seznamu ponechte jako úřední doklad pro odpis vyřazených knih! Pečlivým provedením tohoto pokynu usnadníte práci při evidenci a třídění knih!

A

1. ABRAMOVIČ R
2. ADÁMEK E., viz ČERVINKA Vincenc
3. ADAMHEIT Theodor
4. ADLER Friedrich
5. ADLER Georg
6. ADLER Max
7. ADLER Viktor
8. AGABEKOV Grigorij
9. AKSELROD, viz AXELROD
10. ATTLEE Clement Richard
11. AUER Ignatz
12. AURIOL Vincent
13. AXELROD Alexandr P.

B

14. BAKUNIN Michal
15. BAX Belfort
16. BAUER Otto
17. BECHYNĚ Rudolf
18. BENEŠ Eduard
19. BERGER Oldřich
20. BERNSTEIN Ed.
21. BEWIN E.
22. BLÁHA Silvestr
23. BLANC Luis
24. BLUM Léon

25. BORCHARDT Julien
26. BORSKÝ Lev
27. BRACKE Alexandr (Francie)
28. BRANDLER Heinrich
29. BRANTING Hjalmar
30. BROUCKÉRE Luis de

C

31. CASSOU Jean
32. COUDENHOVE Calergi
33. CUNOW Heinrich

Č

34. ČERVINKA Vincenc (jen původní díla)

D

35. DANNEBERG Robert
36. DAŇKO Mykola
37. DASZYNSKI Ignaz
38. DUMUR Louis
39. DUŠEK Cyril
40. DYMA Josef

E

41. ELLENBOGEN Wilhelm
42. ENGLIŠ Karel
43. ESSAD Bej

F

44. FAURE Paul
45. FIBICH Karel
46. FILIPOV Alexandr P.
47. FRANKE Emil

G

48. GAJDOŠ Breza Juraj
49. GILLIES William (angl.)
50. GLÖCKL Otto
51. GÖRNER Vladimír
52. GRAVE Jean
53. GUNTHER John

H

54. HABERMANN Gustav
55. HÁNISCH Konrad
56. HAIS Josef
57. HAJN Antonín
58. HAMPL Antonín
59. HEIMANN Eduard
60. HENDERSON Artur
61. HILLQUIT Moris
62. HILLEBRAND Oswald
63. HOFMANN Adolf
64. HODAČ František
65. HRUBAN Mořic
66. HUDEC Josef
67. HUSÁK Otakar

I

68. ISTRATI Panait

J

69. JAURES Jean
70. JOHN F.
71. JOUHAUX Léon
72. JURIJEV Pavel

K

73. KAMPFMAYER Paul
74. KAUTSKÝ Karl
75. KISELEV Nikolaj Ignatěvič
76. KLIČKA Josef
77. KLIMENT Jos. doc. práv. fak.
78. KLOFÁČ Václav
79. KNICKERBROCKER Hubert
80. KOJECKÝ Zdeněk

81. KOTOMKIN Alexandr
82. KOUDELKA Jaroslav
83. KOVAL Karel, viz ŠLAJS Karel,
red. Venkova
84. KOŽÍŠEK Antonín
85. KRAMÁŘ Karel
86. KROPOTKIN Petr
87. KUBÁT Josef
88. KUDELA Josef

L

89. LAGARDELL Hubert
90. LASKI Harold
91. LANDSBURG Georg
92. LEGIEN Karl
93. LEIPART Theodor
94. LEVI Paul
95. LEVIN Š.
96. LIBERMANN Heřman
97. LOSSKIJ Nikolaj Onufrijovič
98. LOUIS Paul

M

99. MACDONALD Ramsay
100. MACEK Josef (JUDr. národohospodář)
101. MACEK Rudolf
102. MARCINKOVSKIJ Vladimír
103. MAREŠ František
(fysiolog obránce RKK a Z)
104. MASARYK T. G.
105. MASARYK Jan
106. MASLOV Sergej
107. MAYER Georg
108. MAYER J. P.
109. MEISSNER Alfred
110. MODRÁČEK František
111. MOCH Jules
112. MOST John
113. MÜLLER Hermann

N

114. NEČAS Jaromír (býv. ministr)
115. NĚMEC Antonín
116. NĚMEČEK Zdeněk
117. NOSKE Gustav
118. NOUSSINBAUM, viz Essad Bej
119. NOVOKDÝNSKÝ V.
120. NOVÝ Josef (soc. dem.)

O

121. OČENÁŠEK Ludvík
122. OPPENHEIMER Franz
123. OSSENDOWSKI Ferdinand
Antonín
124. OSTROHIRSKYJ J.

P

125. PACHMAJER Josef
126. PALKOVSKÝ Karel
127. PAPOUŠEK Jaroslav
128. PAVEL Antonín
129. PERNERSTORFER Eng.
130. PEROUTKA Ferdinand
131. PHILLIP André
132. PIK Luděk
133. PLAMÍNKOVÁ Františka
134. POLÁČEK Gustav

R

135. RAMUS Pierre
136. RAŠÍN Alois
137. RENNER Karel
138. RICHTER Ota Hugo

S

139. SAJAL Pavel
140. SCIBORSKYJ Mykola
141. SEDLÁČEK Alfons
142. SELINGER Josef
143. SCHEINER Josef
144. SILONE Ignazio
145. SKÁLA Jan
146. SOKOLOV Boris
147. SOREL George
148. SOROKIN Pitirin
149. SOUKUP František
150. STANĚK František
151. STIVÍN Josef
152. STRÁNSKÝ Adolf
153. STRAUSS Emil
154. SVĚCENÝ Antonín
155. SYCHRAVA Lev

Š

156. ŠÁMAL Přemysl
157. ŠLAJS Karel (Koval Karel)
red. Venkova

158. ŠTEFÁNIK Milan Rastislav
159. ŠRÁMEK Jan
160. ŠTEIDLER František Vladimír
161. ŠVEC Josef Jirí (plukovník)
162. ŠVEHLA Antonín

T

163. TÁBORSKÝ Eduard
164. TANNER Väina
165. TAYERLE Rudolf
166. THALMAYER August
167. THOMAS J. H.
168. TSCHERNOFF Victor
169. TOMÁŠEK František
170. TURATI August
171. TUSAR Vlastimil

U

172. UDRŽAL František
173. UNIŠEVSKIJ Vladimír

V

174. VALENTA Alfa Václav
175. VANDERVELDE Emanuel
176. VLACH Roman

W

177. WINTER Arnošt
178. WINTER Lev

Ž

179. ŽENATÝ Berty

A

180. Aksakovská tragedie. Pokrok, 1929.
181. Almanach osvětové práce v našem vojsku. Unie, 1925.
182. Almanach v upomínku 10. výročí Zborova. 1927.
183. Almanach pěšího pluku 10. Jana Sladkého Koziny 1917–1937.
184. Almanach vydaný k oslavám 10. výročí založení pěšího pluku 4. Prokopa Velikého. Hradec Králové 1927.
185. Armáda a národ. (Red. J. Kapras, J. Malypetr, F. Soukup.) 1938, Národní rada čs.

186. Armádní intendantstvo čs. vojska na Rusi. Irkutsk 1919.
- B**
187. BABKA Alois: Za polární kruh. Přerov, Strojil 1924.
188. Bachmač. Olomouc, 19.8. Pěší pluk.
189. BALÁK Karel: Milan R. Štefánik. 1936.
190. BALÁK Karel: Naše svoboda. 1933.
191. BALÁK Karel: Pro naši svobodu.
192. BALÁK Karel: Svátek národa.
193. BALDA Jiří: Nevěsta legionářova.
194. BANDROWSKI Jerzy: Bílý lev.
195. BANDROWSKI Jerzy: Červená raketa.
196. BANDROWSKI Jerzy: Krvavý mrak.
197. BANDROWSKI Jerzy: Nepřemožitelné prapory.
198. BARTUŠEK Josef: O M. R. Štefánika. 1934.
199. BARTUŠEK Josef: Štefánikova vojenská činnost. 1930.
200. BARTUŠEK Josef: Generál M. R. Štefánik. Unie, 1938.
201. BASL A.: K 10. výročí bojů na Slovensku.
202. BEAUMONT A.: Čs. legie na Rusi a v Sibiři.
203. BEAUMONT A.: Hrdinské činy čs. legií. 1919.
204. BEAUMONT A.: Heroic story of the Czechoslovak legions. 1919.
205. BEDNAŘÍK F.: Čs. dobrovolnický sbor v Sante Marii.
206. BEDNAŘÍK F.: Masaryk a Itálie za války. 1935.
207. BEDNAŘÍK F.: Rota „Astico“. 1933.
208. BEDNAŘÍK F.: V boj. Obrazová kronika čs. vojska v Itálii. 1927.
209. BEDNAŘÍK F.: Vývoj a boje čs. vojska v Itálii.
210. BEZPRÁV Petr: Husité na Sibiři. Kladno, 1921.
211. BEZPRÁV Petr: Sibiřské písně. Mladé proudy, 1921.
212. BÍLÝ Josef: Eduard Matyáš, ruský legionář, rodák křtinský. Brno n. vl., 1935.
213. BOHÁČ Jar.: Kronika čs. legie ve Francii. I. 1938.
214. BOŘIL A.: Revoluční hnutí v Itálii.
215. BOŠINA Jaroslav: Padlým legionářům se Sobotecka. Sobotka, obec. leg. 1937.
216. BOUŠKA Boh.: Ať žije naše republika.
217. BORSKÝ Lev: Znovudobytí samostatnosti. Otto, 1928 a 1929.
218. Boží bojovníci, bratři legionáři.
219. Brněnští železničáři za hranicemi a doma. Uspoř. Jos. Kudela, Brno, Morav. leg. 1930.
- C**
220. CECHMAJSTR Arnošt: Koníček Olga. Brno, Ústř. spolek jednot učitelských 1935.
221. CECHMAJSTR Arnošt: Sestra Věra, dobrovolník 10. roty. Brno, Ústř. spolek jednot učitelských 1935.
222. Cestami odboje. Red. Adolf Zeman. Díl I.–V. Pokrok, 1926–1929.
223. Cestou k svobodě. Uspoř. V. Vaníček. Libštát, Hanč 1936.
224. Cestou k osvobození 1918. 1924.
225. CULKA Eduard: Boj s rakouskou hydrou. Družina čs. legionářů 1921.
226. CULKA Eduard: Pochod šedesáti tisíc. N. vl. 1928.
227. Cyklus přednášek: Čs. revoluce. 1924.
- Č**
228. ČAPEK T.: Origins of the Czechoslov. state. 1926.
229. ČEČETKA F.J.: Český legionář. 1919.
230. ČEČETKA F. J.: Medusa.
231. ČECH-STRÁŇ: V červáncích převratu.
232. ČERMÁK Jiří: 10. výročí bojů v Dobrudži.
233. ČERMÁK Jiří: Naši v srbské armádě. 1924.
234. ČERMÁK Jiří: Věrnost za věrnost. 1921.
235. ČERMÁK Jiří: Boje pod Bachmačem a ústup z Ukrajiny. Památník odboje 1923.
236. ČERMÁK Pavel: Cestou k svobodě.
237. ČERNOV Ludvík: Črty ze Sibiře. Třeboň 1921.
238. ČERNOV Ludvík: Humoristická cesta legionářů ze Sibiře přes Ameriku do osvobozené vlasti. 1934.
239. ČERNÝ Karel: Na matičce Volze. Brno, Moravský legionář. Vysoké Mýto, Novák 1921.
240. ČERNÝ Karel: Na jih od Bachmače. 1938.
241. ČERVINKA Jaroslav: Až kam? n. vl. 1923.
242. ČERVINKA Jaroslav: Cestou našeho odboje. F. Žďárský 1920.
243. ČERVINKA Jaroslav: Trp kozáče, budeš atamanem. Orbis, 1929.
244. ČERVINKA Jaroslav: Z pamětí gen. Jar. Červinky, Budějovice, n. vl. 1934.
245. ČERVINKA Vincenc: Tragedie Ruska.
246. ČERVINKA Vincenc: Naši na Sibiři. Pražské akc. tisk. 1920.
247. ČERVINKA Vincenc: Sibiřské děje a postavy. Český čtenář, 1921.
248. Česká legie 1918.
249. Československá legie v Rusku. Malířské dokumenty. Památník odboje 1922.
250. Československá revoluce. 1924.
251. Československá legie ve Francii. 1928, 1930.
252. Čeští malíři na bojištích našich legií. 1921.
253. ČÍLA M.: Rozvědka České družiny a čs. brigády na Rusi. 1924.
254. ČIŽMÁŘ Jaroslav: Ruské a naše vojsko v revoluci. Brno, Moravský legionář 1926.
255. ČIŽMÁŘ Jaroslav: Od Zborova na terezínskou pevnost. 1928.
256. ČIŽMÁŘ Jaroslav: Po místech slávy a utrpení. 1929.
257. ČIŽMÁŘ Jaroslav: V řadách České družiny a čs. brigády. 1924.
- D**
258. Deset let praporu pěšího pluku č. 1 Mistra Jana Husi. Budějovice, 1924.
259. DĚJEV, Platon: Výtvarníci legionáři.
260. Dokumenty naší národní revoluce.
261. DOLIN Ivo: Z východu na západ.
262. Dopisy hrdinů 1914–1916. Vybral J. Boháč. 1935.
263. DORAZIL Vlastimil: V duchu legií.
264. DORAZIL Vlastimil: Jan Gayer, velitel 4. střeleckého pluku Prokopa Velikého. Přerov, Obzor 1933.
265. DORAZIL Vlastimil: Pod vedením Jana Gayera. Přerov, 1935.
266. DOSTÁL Emil: Pochodová tiskárna informačně osvětového odboru na Rusi. Typografie 1924.
267. DOSTÁL Emil: Svatý Václav patronem čs. odboje na Rusi. Život, 1929.
268. DOSTÁL O.: Generál ruských legií Radola Gajda.
269. DOSTÁL Otakar: Poslední stráž. Mazáč, 1927.
270. DOSTÁLOVÁ-TREŤJAKOVÁ M.V.: Hrdinná sestra čs. legií Magda Remelgas. Čs.-est. spol. 1936.
271. DRAGOMIRECKIJ V.: Čechoslováci v Rusii. 1928.
272. DRAŽAN F. R. V.: Po pádu slovenského bohatýra.
273. DUNIN-KOZICKÁ: Búrka od východu.
274. DŮRICH Josef: V českých službách. Klášter n. J. n. vl. 1921.
275. Dvacet let po Zborovu. Svaz nár. osvobození 1937.

276. Dva roky práce Čs. obce legionářské. 1925.
277. Dvacet let 1. dělostřeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova. Upr. K. Kavena 1937.
278. DÝMA Josef: Cestou k svobodě. 1920.
279. DÝMA Josef: Od obrození národa k jeho svobodě.
280. DÝMA Josef: Úvahy a besídky uveřejněné v Rusku.
281. DÝMA Josef: Anabase. Památník odboje, 1922.
282. DYK Viktor: Napravený plukovník Švec. Neubert, 1929.
- E**
283. EHRENFELS Christian: Matka legionářova. Kočí, 1925.
284. ELIÁŠ A.: Vývoj a boje čs. legií ve Francii. 1924.
285. ELIÁŠ A.: Bohatýr naší svobody. M. R. Štefánik. 1936.
286. ENŠPERGER Jaromír: Bratr na kříži. Brno, Moravský legionář 1936.
287. EVERSOLE N. O.: S čs. vojáky do Prahy.
- F**
288. FIBICH Karel: Povstalci doma. 1936.
289. FIBICH Karel: Povstalci. Díl I.–V. Za svobodu, 1933 (i starší vyd.)
290. FINK Pavel: Návrat vítězů.
291. FINK Pavel: Obrněnec Hubitel.
292. FINK Pavel: Zajetí babylonské.
293. FINK Pavel: Bílý admirál. Hudec 1922.
294. FINK Pavel: Mezi mohylami. Hudec 1923.
295. FINK Pavel: Umírající království. Památník odboje 1921.
296. FINK Pavel: Válčíci národ. Mars, 1925.
297. FRIEDRICH V.: Zima.
- G**
298. GACEK M.: Sibiřské zápisy 1915–1920. 1936.
299. GAJDA Rudolf: Moje paměti. Vesmír 1920, 21. 24.
300. GREGOR-TAJOVSKÝ Josef: Rozprávky o čs. legiích v Rusku. Bratislava, Bezděk 1920.
301. GREGOR-TAJOVSKÝ Josef: Rozprávky z Ruska. I.–II. Martin 1928.
302. GOTTI P.: Coi legionari cecoslovacchi al fronte italiano... 1933.
303. GÖTZ František: První rota. 1938.
304. GRAMATIER Ant.: Legionáři na Slovensku. 1925.
- H**
305. HAERING Vladimír: Zdravotnictví v čs. vojsku na Rusi. Památník odboje 1924.
306. HAIS-TÝNECKÝ Josef: Osudy legionářovy.
307. HAIS-TÝNECKÝ Josef: Osudy legionára.
308. HAJŠMAN Jan: Česká mafie.
309. HAJŠMAN Jan: Jedna kampaň mafie. 1938.
310. HAJŠMAN Jan: Hlídky české mafie v Holandsku.
311. HAJŠMAN Jan: Mafie v rozmachu.
312. HAJŠMAN Jan: Poselství Josefa Pšeničky.
313. HAJŠMAN Jan: Z fronty a zázemí. 1936.
314. HALAS Frank: Z Arizony proti Rakousku. 1928.
315. HANZAL Vojtěch: S výzvědky od švýcarských ledovců až po moře Adriatické. 1938, 1946.
316. HANZAL Vojtěch: Výzvědky v Itálii a na Slovensku. 1928.
317. HANUŠ Otakar: Marianovka. Brno, Moravský legionář 1924.
318. HARTMAN S. Ant.: Cesta ze Sibiře.
319. HAVELKA J.: Na italskou frontu a zpět. 1925.
320. HAVELKA František Josef: Ledovým oceánem do Sibiře. Brno, Jícha 1928.
321. HETZL Alois: Požár na východě. I.–III. Budějovice, Čes. tisk. spolek, 1931–32.
322. HILBERT Jaroslav: Domů. Českomoravské podniky 1927.
323. HLAVÁČ Jan: Z duše i pera dobrovolce. Brno, Mor. legionář 1927.
324. HLINSKÝ Jaroslav: Ruskem a Sibiří. Památník odboje 1922.
325. HOFMAN J.: Válečný deník Jendy Hofmana. 1928.
326. HOFMAN J.: V kročejích osudu. n. vl. 1934.
327. HOLAS: In memoriam plukovníka Švece.
328. HLAVÁČEK F. Dr. E. Beneš a Itálie za světové války.
329. HERBEN Jan: Ohlas zahraniční revoluce doma.
330. HOLEČEK Jeronym: Návrat.
331. HOLEČEK Jeronym: O nový typ čs. vojáka. 1947.
332. HOLEČEK Jeronym: Antika, brannost, legie. 1937.
333. HOLEČEK Vlad.: Hold čs. legionářů Aloisu Jiráskovi.
334. HOLEČEK Vojtěch: Naše vojsko. Irkutsk. Min. vojenství, 1919.
335. HOLEČKOVÁ-SEIDLOVÁ Božena: Rok sestrou.
336. HORÁK Antonín: Česká legie.
337. HORÁK Antonín: Český lev.
338. HORÁK Antonín: Masaryk.
339. HORÁK Antonín: Osvoboditelům.
340. HORÁK Antonín: Těžké hříchy.
341. HORÁK Antonín: Wilson.
342. HORÁK Jan: V bouři nad Piavou.
343. HOREČKA F.: Za pět minut dvanáct.
344. HORSKÝ Karel: Deset let od smrti Josefa Düricha. Fronta 1937.
345. HOVORKA Jaroslav: Gajda proti Masarykovi. Brandýs n. L. Výbor soč. dem. 1930.
346. HRIVNA Božetěch, student legionář. Uspoř. B. Nypř, Brno, Mor. legionář 1939.
347. HRIVNA Květoslav: Na úsvitu. Brno, Mor. legionář 1929.
348. HOŘÍNEK Antonín: Zborovským hrdinům. 1927.
349. HUDEC Rudolf: Cesou k osvobození. 1924.
350. HUDEC Rudolf: Památník čs. rotmistrů.
351. HUSÁK Ot.: Epištoly k zajatcům a jiná revoluční próza. 1921.
352. HÝSEK Miloslav: Naše legie v Rusku.
- CH**
353. CHÁB Václav: Co udělal Yi-Nin-Čen.
354. CHÁB Václav: Několik legionářských co a jak. 1932.
355. CHÁB Václav: Bachmač březen 1918. Helios 1930.
356. CHÁB Václav: Mariinsk-Kungur. Mladé proudy 1931.
357. CHAMRÁD Arnošt: Píseň slezského legionáře.
358. CHODOROVIC N. A.: Odbojové hnutí a čs. vojsko v Rusku 1914 až 1917. 1928.
359. CHRUDINA Jaroslav: U táborových ohňů. Brno, Moravský legion. 1929.
360. CHÝNA Karel: 10 let republiky.
- I**
361. Idea čs. státu. Red. Jan Kapras, Boh. Němec a Fr. Soukup. 1936.
362. IVIČIČ J.: Slováci pod zástavou slovenského kríža a českého lva v zahraničnom odboji. 1933.
363. IVIČIČ Viktor: 7. „Tatranský“ pěší pluk. Nitra vl. n. 1932.
364. IVIČIČ Viktor: Tatranci. Památník odboje 1924.
365. IVŠÍN Konstantin: Zborov.
366. IVŠÍN Konstantin: Československá střelecká brigáda. Památník osvobození 1936.
- J**
367. JANIN: M. R. Štefánik.
368. JANIN: Moje účast na čs. boji za svobodu. 1928.

369. JANIN: Pád carismu a konec ruské revoluce.
370. JANOUSEK Jan: Z bojů za svobodu vlasti. 1933.
371. JAROLÍMEK Jan: Darnica – Kijev.
372. JANOVSÝ Mikuláš Josef: Generál L. G. Kornilov. Legie 1927.
373. JAROSLAVSKÝ B.: Na východní frontě dobře. 1933.
374. JEDLIČKA-BRODSKÝ Břet.: Stromy svobody.
375. JENNE Antonín: Krvavá lavina.
376. JENNE Antonín: Snítky vavřínu.
377. JENNE Antonín: V gorodském dvoře. 1927.
378. JENNE Antonín: V bouřlivém víru. Dědictví Komenského 1931.
379. JESENSKÁ Růžena: Hrdinství. Český čtenář 1923.
380. JESENSKÝ Janko: Cestou k slobodě. 1938.
381. JEŽ I.: Vášni nezvítězíš! 1936.
382. JEŽ Ivan: Boje o Mariinsk. Valašské Meziříčí, Valašská tiskárna 1937.
383. JEŽEK Zď.: Boj o Slovensko 1918–1919.
384. JEŽEK Zď.: Účast dobrovolců v bojích o Slovensko a Těšínsko.
385. JIROUT Fr.: Po stopách naší svobody.
386. JIROUT Fr.: Vznik ruských legií.
387. Jsme svobodni.
- K**
388. KAČAVA-VAJNAR A. V.: Jsou oči odleskem duše? n. vl. 1922.
389. KADLEC Richard: Rok čs. vojska ve Francii.
390. KADLEC Richard: Stručné dějiny pěšího pluku 21. maršála Focha. 1937.
391. KAISER A. L.: Od Piavy ke Komárnu.
392. KALÁB Emil: V krajích tunder. Brno, Mor. legionář 1931.
393. KALHOUS Rudolf: Budování armády. 1936.
394. KALINA Ant. Svatopluk: Jak vojsko zajistilo úspěch naší národní revoluce. Novočeská beseda 1938.
395. KALINA Ant. Svatopluk: Krví a železem dobyto čs. samostatnosti. n. vl. 1938.
396. KALINA Ant. Svatopluk: Mečem obnoven a rozšířen český stát. Česká tiskárna 1938.
397. KALVA Jar.: Na slovenském bojišti.
398. KÁPAR Jar.: Cestou kamenitou.
399. KÁREK Ota: Radola I.–II. Hradec Králové, Šupka 1927–28.
400. KARLÍK Jan: Případ generála Gajdy. n. vl. 1926.
401. KARŽANSKIJ N.: Rusko a čs. legie. 1919.
402. KAVENA Karel: Dějiny dělostřeleckého pluku 1. Jana Žižky. Výbor oslav 1937.
403. Kdosi: O čem president Masaryk ve svých pamětech nepíše. Neubert 1925.
404. KIRCHNER Jan: Bratři Kirchnerové. 1931.
405. KLECANDA Vladimír: Operace čs. vojska na Rusi v letech 1917–20. Věd. ústav vojenský 1921.
406. KLECANDA Vladimír: Bitva u Zborova. 1927.
407. KLECANDA Vladimír: Prameny a literatura k dějinám bitvy u Zborova. 1927.
408. KLECANDA Vladimír: Slovenský Zborov. 1934.
409. KLEPÁČ Jan: Ach, ty ženské. Vladivostok. Inf. osvětový odbor 1920.
410. KLEPÁČ Jan: Tak už jedem. Vladivostok. Inf. osvětový odbor čs. vojska 1920.
411. KLEPÁČ Jan: Sibiř do bot. 1937.
412. KLESL Jos.: Po přejítí vichřic hněvu.
413. KLÍR Bohumil: Dějinný rámec Jízdní hlídky. Chicago, Obec sokolská 1937.
414. KLOFÁČ V. J.: Odkaz naší revoluce.
415. KLOFÁČ V. J.: Osudy branné moci čs.
416. KNAPP František: Sibiřské ťurmy. Upravil Jar. Čizmář, Brno, Moravský legionář 1935.
417. KNAPP František: Hanák na vojně a v revoluci. 1934.
418. Kniha československé jednoty.
419. KNOR Jožka: Jak zákony kázaly nám.
420. KOČVARA Jan: Čs. domobranecké přebory v Italii.
421. KOKOJAN Hynek: Pěší pluk 6. „Hanácký“ gen. Janina. Bzenec, Tomeček 1938.
422. KOLÁŘ Jan: Na vlnách revoluce v zemi věčných ohňů. 1936.
423. Kolem Zborova. Uspoř. F. V. Hrbáč a R. Tlapák. Ostrava, Mor. legionář 1937.
424. KOLÍSKO Hugo: Legionáři 1921.
425. KOMPIŠ Peter: Osloboditel.
426. KOPŘIVA František: Gayerovy děti. Brno, Moravský legionář 1928.
427. KOPTA Josef: Cestou k osvození. Irkutsk. Inf. osvětový odbor čs. vojska 1919 a Památník odboje 1921.
428. KOPTA Josef: Očima legionáře. Legionářský směr 1923.
429. KOPTA Josef: Od východu. Čin 1922.
430. KOPTA Josef: Píseň o ledoborcí. Čin 1928.
431. KOPTA Josef: Revoluce. Čin 1925.
432. KOPTA Josef: Třetí rota. Čin 1924 i další vydání.
433. KOPTA Josef: Třetí rota na magistrále. Čin 1927 a další vydání.
434. KOPTA Josef: Třetí rota doma. Čin 1934 a další vydání.
435. KOPTA Josef: Jak vznikala Třetí rota.
436. KOPTA Josef: Jejich lidská tvář.
437. KOPTA Josef: Jen na chvíli.
438. KOPTA Josef: Koráb na skále.
439. KOPTA Josef: Nejvěrnější hlas.
440. KOPTA Josef: O rytíři s plnouvousem.
441. KOPTA Josef: Štefánik.
442. KOPTA Josef: Zajíc v čepici.
443. KOPTA Josef: Ze slavných dob.
444. KOTÍK L.: Průlom v Artois dne 9. května 1915.
445. KOTOMKIN A.: O československých legionářích v Sibiri 1918–1920. 1930.
446. KOVÁŘ Josef: Svobodni.
447. KOVÁŘIKOVÁ Antonie: M. R. Štefánik. Červený kříž, 1938.
448. KRÁL Jos. Jar.: Pod praporem Masarykovým. 1935.
449. KRATOCHVÍL Al.: Josef Dürich.
450. KRAUTSTENGL Gustav: Výtah z dějin pěšího pluku 9. K. Havlíčka Borovského. Most 1928.
451. KREJČÍ František Václav: Dům v roklí, Sfinx. 1928.
452. KREJČÍ František Václav: Dva romány. Otto 1930.
453. KREJČÍ František Václav: Návrat sibiřských legií. Památník odboje 1920.
454. KREJČÍ František Václav: Poselstvo vlády československému vojsku na Sibiri. Památník odboje 1924.
455. KREJČÍ František Václav: Obětované životy. Vilímek 1936.
456. KREJČÍ František Václav: Poslední. Otto 1925.
457. KREJČÍ František Václav: U sibiřské armády. Památník odboje 1922.
458. KREJČÍ František Václav: Žena a vlast. Zora 1926.
459. KREJČÍ František Václav: Do lepšího světa.
460. KREJČÍ František Václav: Dům v hluboké cestě.
461. KREJČÍ František Václav: Naše osvobození.
462. KREJČÍ František Václav: Veliké dobrodružství.

463. KRETŠÍ J.: Vznik a vývoj čs. legie v Itálii.
464. KRŇANSKÝ V.: Velezrada.
465. Kronika 1. samost. techn. roty v 1. čs. husitské střelecké divisi. Terezín, Ženíjný pluk 1927.
466. Kronika 2. čs. pluku Jiřího z Poděbrad n. pluku. 1926.
467. Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky n. pluku. 1927.
468. KRYŠTOF Frant.: Francouzské legie. 1934.
469. KRIVOKLÁTSKÝ Xaver: Legionář Breburda. Pragotisk 1934.
470. KRÍŽ Adam: U Baškira Ahmeda. Přerov n. vl. 1930.
471. KRÍŽ Karel: Památník plukovních svátků... 1927.
472. KRÍŽ Karel: 5. čs. střelecký pluk „Pražský“ TGM v boji za svobodu 1917–1920.
473. KUBEC Václav: Piloti hrdinné letky. Melantrich 1923.
474. KUBÍČEK Adolf: Hanáci v revoluci. Olomouc, Lužný 1928.
475. KUBKA František: Ataman Rinov. Čin 1928.
476. KUBKA František: Barvy východu.
477. KUBKA František: Hvězda králů.
478. KUBKA František: Povídky pro Jiříčka.
479. KUBKA František: Sedmero zastavení.
480. KUDELA Jan: Mongolský zajatec.
481. KUDELA Jan: S. K. Nadranc.
482. KUDELA Josef: celé dílo.
483. KUKLA Karel: Selští legionáři.
484. KULHÁNEK F.: Čechoslováci vo svetovej vojne.
485. KULHÁNEK F.: Češi a Slováci cestou slávy a utrpení.
486. KUNŠTÁTSKÝ Cyril: Památce bratra Antonína Smetáka. Brno, Moravský legionář 1935.
487. KUNC Jaroslav: Náš odboj v zrcadle rakouské vojenské justice. 1930.
488. KURFÜRST František: Radola Gajda. Albatros 1926.
489. KURFÜRST František: Přehled válečných dějin čs. I.–II. 1938.
490. KURFÜRST František: Válečné dějiny čs. 1937.
491. KUTLVAŠROVÁ J.: Kdy žena vítězí.
492. KUTTAN V.: Zborov.
493. KUZMA: Piava.
494. KYBAL VI.: Drobné spisy historické a politické. 1930.
495. K vítězné svobodě. Album fotografií 1928.
- L**
496. LABUŤA Tóna: 28. říjen 1917 v Rusku.
497. LABUŤA Tóna: Sibiřský medvěd.
498. LANGER František: Jízdní hlídka. Borový 1935 a další vydání.
499. LANGER František: Pes druhé roty. Voleský 1923 a další vydání.
500. LANGER František: Pět povídek z vojny. Charbin. Inf. osvětový odbor čs. vojska 1920.
501. LANGER František: Za cizí město. Irkutsk. Inf. osvětový odbor čs. vojska 1919.
502. LANGER František: Železný vlk. Voleský 1920 a další vydání.
503. Ze slavných dob (Langer, Kopta, Medek). Laichter 1936.
504. LANGER František: Vítězové.
505. LAŠKA Jan: Stopami našeho odboje v Itálii. 1928.
506. LAUSEGER E. E.: Terezínští katané.
507. LAUSEGER E. E.: Veliké poselství.
508. LAUSEGER E. E.: Nezabiješ. Družina legionářů. b.r. a 1934.
509. LÁT Ludvík: Na Kavkaze. Guttenberg 1924.
510. LAZAREVSKIJ VI.: Rusko a čs. znovuzrození.
511. Legionář. Plzeň 1919.
512. Legionáři v nové republice. 1946.
513. Legionářský almanach.
514. Legionářské povídky. (Langer – Kopta – Medek.) Brno, Dědictví Havlíčkovo 1928 a další vydání.
515. LENFELD J.: Mravní idea Zborova a nár. program M. Tyrše. 1937.
516. LEŽÁK Josef: Z bojů za svobodu.
517. LIBIŠ Fr.: Pod prapory odboje. 1927.
518. LIBIŠ Fr.: Ve stínu Apenin a Alp. 1928.
519. LOGAJ Jos.: Čs. legie v Itálii. 1920, 1922.
520. LOGAJ Jos.: Oběti. 1921, 1922.
521. LOUNSKÝ Vlad.: viz: Bezpráv Petr.
522. LOUBAL Fr.: Dr. Milan R. Štefánek. 1929.
523. LOUBAL Fr.: Dvě čs. fronty. 1928.
524. LOUTOCKÝ L.: Vídeň – Skobe-lovo – Zborov. 1928.
- M**
525. MÁCHA Jaroslav: Legionářské a jiné humoresky. Hudec 1922.
526. MÁCHA Rudolf B.: V duchu Štefánikově. 1920.
527. Manifest čs. legionářů. 1924.
528. MARIANI Soběslav: Kašpárek v legiích. Čs. obec legionářská 1933.
529. MARKOVIČ Ivan: Slováci v zahraničnej revolúcii. Památník odboja 1923.
530. MASARIK Josef: Dobrovolně. Kuncič 1927.
531. MASARIK Josef: Červená daň. Vilímek 1929.
532. MARTINEK Josef: Američtí svobodomyšlní v boji s nacismem. 1936.
533. MARÍK Rudolf: Den svobody 28. října.
534. MARÍK Rudolf: Masaryk a revoluční armáda. 1922.
535. MASARIK Josef: Soud.
536. MAŠÍN E.: Česká družina. 1922.
537. MATĚJKA František: Vladivostocká pohádka a jiné povídky. Památník odboje, 1927.
538. MATĚJKA František: Když jsme špeli kolem světa k domovu. 1922.
539. MATĚJOVSKÁ M.: M. R. Štefánek.
540. MATÝSEK Vlad.: Ať žijí padesátníci.
541. MEDEK Rudolf: celé dílo.
542. MEDEK Jaroslav: Zvon padlých.
543. MENGER Václav: Legionářský zpěvník.
544. MERHOUT Cyril: Dokumenty našeho osvobození.
545. MĚCHURA Josef: Rozvědčici u Kazaně. Brno, Moravský legionář 1932.
546. MICKA F. V.: Dva historické projevy legionářů osvoboditelů 5. září.
547. MICHALEC Jaromír: Humor na Sibiři. Olomouc. Promberger 1930.
548. MICHALEC Jaromír: Sibiřské povídky a humoresky. Olomouc, Promberger 1929.
549. MIKUŠKA Josef: Nezapomínejme.
550. MIKOLÁŠEK Karel: Červenec r. 1917. Brno, Mor. legionář 1937.
551. MIKOLÁŠEK Karel: Ze Sibiře kolem světa domů. Beroun, Šeřl 1927.
552. MIROVSKÝ H.: Moje cesta za synem legionářem.
553. MORAVEC Bedřich: Dva legionáři. Chicago Geringer b.r.
554. MORAVEC Bedřich: Neuznaní. Za svobodu 1928.
555. MORAVEC Ot.: O naší zahraniční armádě v Itálii.
556. MOTHEJZÍK V.: Bouře na východě. Ziegner 1930.
557. MRÁZ J.: Pluk Američanů.
558. Museum odboje na Špilberku. 1935.
559. Karel Müller, vzpomínky, dokumenty. Uspořádal Josef Kudela. Brno, Moravský legionář 1934.
- N**
560. NAJBRT Václav: Berezovka. 1924.
561. NAJBRT Václav: Rozlet a rozlom sibiřského bratrstva. 1936.
562. NAJBRT Václav: Zabajkalské verše. 1938.
563. Národ legiím, 1914–1917. 1921.
564. Náš odboj. 1919.
565. Náš odboj. Tourné výstavy „Památníku odboje“. 1920.

566. Naše armáda. Vznik – vývoj – současnost. 1934.
567. NAVRÁTIL Al.: Kapitán Chadim a tradice legií v odboji. 1931.
568. NAVRÁTIL Al.: Katolicismus a úcta svatováclavská v čs. legiích. 1930.
569. NAVRÁTIL Al.: Společnou práci k 28. říjnu. 1934.
570. NAVRÁTIL Al.: S legiemi kolem světa. Přerov vl. n. 1928.
571. NAVRÁTIL Al.: Tradice cyrilometodějská v čs. odboji. Přerov, Jednota čs. legií.
572. NAVRÁTIL Antonín: Bachmač, 10. výročí bitvy. 1928.
573. NAVRÁTIL Antonín: Kolja Lariněv. Olomouc, Lužný 1929.
574. NAVRÁTIL Antonín: Saša Lariněv. Olomouc, Lužný 1930.
575. NAVRÁTIL Antonín: Soňa Lariněvová. Olomouc, Lužný 1935.
576. NAVRÁTIL Antonín: Andrea Graziani.
577. NAVRÁTIL Antonín: Po stopách čs. legií v Itálii. 1932.
578. Na všech frontách. Sborník lounských legionářů. Brno, Mor. legionář 1935
579. Naše revoluce. Red. Jaroslav Werstadt. Roč. I. 1923 – Čs. obec leg.
580. Návrat čs. legií kolem světa do vlasti. Památník odboje 1921.
581. NAVRÁTIL-VANECKÝ Ruda: Radola Gajda, jeho život a dílo. Ivančice, n. vl. 1934.
582. NEMASTA Josef: Básně. Charbin. Inf. osvětový odbor 1920.
583. NEMY A.: Anna Petrovna.
584. NĚMEČEK Zdeněk: Legionářské novely.
585. NESNÍDAL Josef: Osudy ruského legionáře.
586. NOUZÁK Václav: Pěší pluk č. 9 K. Havlíčka Borovského v ruských legiích. Most, pěší pluk 1924.
587. NOVÁK A.: Slovo k legiím. 1920.
588. NOVÁK Č.: Jak vznikl náš stát, naše samostatnost a republika. 1923.
589. NOVÁKOVÁ Milena: Muž a boj.
590. NOVÁKOVÁ Milena: Teď, nebo nikdy. 1936.
591. NOVOTNÝ Antonín: Polní pošta čs. a spojeneckých vojsk na Rusi. Brno, Moravský legionář 1923.
592. NOVOTNÝ Josef: Smrtí k životu. Grossman a Svoboda 1921.
593. NOVOTNÝ Josef Otto: O plukovníka Ševce. Neubert 1929.
594. NOVOTNÝ Josef Otto: Vzkříšení samostatností čs. I.–II. 1932.
- O**
595. O'HIGGINS H.: Pochod Českoslováků Sibiří. 1919.
596. OBRÁTIL K. J.: Čítanka o našem osvobození. 1928.
597. O hrdinném bratru legionáři Václavu Zanáškovi. Kroměříž, Jednota čs. obce legionářské 1938.
598. Od Zborova k Bachmači. Čin a Orbis 1928.
599. ODLOŽILÍK O.: Maják nad vodami. Londýn, Českoslovák 1945.
600. OSUSKÝ Štefan: celé dílo.
601. Osvobození. 1919.
- P**
602. Padesátka. Veselé i tragické obrázky ze současného Ruska. Uspoř. V. Červinka. 1922.
603. PACHMAYER Josef: Slavné činy legionářů v Itálii, na Rusi...
604. Památce bachmačského kulometčíka br. Františka Němce. Příbyslav, Jednota čs. obce leg. 1932.
605. Památce úderníka Karla Plucnary. Brno, Mor. legionář 1936.
606. Památce Jana Volfa. Uspořádal Jan Kudela. Brno, Mor. legionář 1924.
607. Památce pětiletého výročí bitvy u Zborova.
608. Památce Václava Dostála. Red. Zd. Tuček. 1938.
609. Památce Zborova. 1927.
610. Památník Dr. Josefa Kudely. Brno, stát. gymnasium 1946.
611. Památník života a odborné činnosti legionářů chemiků v čs. armádě sibiřské. Chemická společnost 1920.
612. Památník čs. obce legionářské. Jednota Přerov 1936.
613. Památník manifestačního sjezdu legionářů v Praze 1924.
614. Památník našeho osvobození okresu brandýského. 1928.
615. Památník Ústřední jednoty legionářů v Brně. 1934.
616. Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husi. Red. Fr. Langer.
617. Památník odboje 1920.
618. PAPOUŠEK Jaroslav: celé dílo.
619. PATEJDL Josef: Sibiřská anabase. Památník odboje 1923.
620. 5. čs. střelecký pluk „Pražský“ T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti. Uspoř. K. Kříž a O. Vaněk n. vl. 1934.
621. PAULOVÁ Milada: Dějiny Maffie. I.–II. 1937–38.
622. PAULUS František: Generál Gajda před kárným výbojem. 1928.
623. PAVEL Antonín: K 1. máji. Vladivostok. Inf. osvětový odbor čs. vojska 1920.
624. PAVEL Antonín: Sibiřské úvahy. Díl I.–II. Památník odboje 1924–25.
625. PAVEL Antonín: V čele národní revoluce. 1935.
626. PECHÁČEK František: Technické oddělení čs. vojska na Rusi. Památník odboje 1924.
627. PELÍŠEK Josef: V druhé zahraniční armádě. 1929.
628. PERGLER Karel: celé dílo.
629. Pěší pluk amerických Slováků. 1936.
630. 7. pěší pluk tatranský. 1937.
631. PETRŠ Josef: K historii intendantské služby čs. armády na Rusi. Památník odboje 1926.
632. PICKA K.: Po stopách kališníků. 1945.
633. PINTERA František: V zajetí chryasantém. Hučovice Horák 1935.
634. PÍSECKÝ Ferdinand: Světem za svobodou. Nakl. učitelstva čs. 1920.
635. PÍSECKÝ Ferdinand: Generál M. R. Štefánik. 1929.
636. PÍSECKÝ Ferdinand: Hej Slováci! 1933.
637. PÍSECKÝ Ferdinand: Když tekla krev.
638. PÍSECKÝ Ferdinand: M. R. Štefánik v mém deníku. 1934.
639. PÍSECKÝ Ferdinand: Pod mrakem.
640. PÍSECKÝ Ferdinand: Pochod čs. legionáře.
641. PÍSECKÝ Ferdinand: Spodní proud.
642. PÍSECKÝ Ferdinand: Za mrtvým rekem.
643. PITRA Rudolf: Z Penzy do Ufy. Památník odboje 1923.
644. PIVKO Ludevít: Bok po boku. 1926, 1929.
645. PIVKO Ludevít: Carzano. 1929.
646. Dr. Ludevít Pivko. (Sborník.) 1937.
647. PLESKÝ Metoděj: celé dílo.
648. PLUHARĚ Jos.: Na paměť hrdinů. 1936.
649. Pod praporem Masarykovým. Uspoř. Josef Jaromír Král. Prostějov, Jednota leg. 1935.
650. Po dvaceti letech. 1934.
651. Pod slavnými prapory Starodružiníků. 1927, 1929, 1932.
652. POLÍVKA Vlad.: Dr. M. R. Štefánik. 1925, 1935.
653. POLÍVKA Vlad.: Dr. M. R. Štefánik v mojich spomienkách. 1937.
654. POLÍVKA Vlad.: Památke Štefánikovej. 1929.
655. POGODA Rudolf: Desáté výročí založení pěšího pluku 3. Jana Žižky z Trocnova. Kroměříž n. vl. 1927.
656. POKORNÝ Jiří: V Ukrajině a o ní. N. vl. 1920.
657. POLÁK Josef: Peněžnictví v ruských legiích. Památník odboje 1924.
658. POSPÍŠIL Al.: Čs. duševní armáda na Rusi. 1924.

659. POSSE-BRÁZDOVÁ A.: Pestrá volnost.
660. POSSE-BRÁZDOVÁ A.: Slunné zajetí.
661. PRÁŠEK Vojtěch: 2. samostatná technická rota 2. čs. střelecké divise. Čs. legionář 1937.
662. PRÁŠEK Vojtěch: Historie 12. čs. střeleckého pluku M. R. Štefánika. Čs. legionář 1938.
663. PRÁŠEK Vojtěch: První jízdní pluk Jana Jiskry z Brandýsa. Nákl. pluku 1938.
664. PRÁŠEK Vojtěch: Naše družina. 1934.
665. PRAŽSKÝ-SLAVKOVSKÝ Ferdinand: Od srdce k srdci. Brno, Mor. legionář, 1938.
666. PRAŽSKÝ-SLAVKOVSKÝ Ferdinand: Po stopách velkých dnů. Brno, Mor. legionář 1934.
667. PRAŽSKÝ-SLAVKOVSKÝ Ferdinand: Vítězství. Smolík 1934.
668. PRAŽSKÝ-SLAVKOVSKÝ Ferdinand: Nem-nem-soha.
669. PRAŽSKÝ-SLAVKOVSKÝ Ferdinand: Z notýsku legionářova. 1930.
670. PRAŽSKÝ Ferdinand: Dějiny pěšího pluku 10. Jana Sladkého Koziny. Brno, Pěší pluk 1927.
671. PRAŽSKÝ Ferdinand: Z dějin pěšího pluku 10. J. Sladkého Koziny. Brno. nakl. pluku 1927.
672. Pravdu měli.
673. PROCHÁZKA Rudolf: V italském zajetí. 1938.
674. Prvých tisíc branného odboje. 1924.
675. PŘIKRYL Bohumil: Sibiřské drama. Čin 1929.
676. Příručka čs. legionáře. 1921.
677. PRAŠINSKÝ F.: Zlomky anabase. 1932.
678. PUDR J.: 2. zahraniční armáda v Itálii a její organisace. 1930.
- R**
679. RÁB Julius: Starodružiníci, kdo jsou a co budou. Brno, Mor. leg. 1937.
680. RADA Jan: Pan Brouček na Sibiři a jiné satiry. Pokrok 1928.
681. RAJCHL Rostislav: M. R. Štefánik. Orbis 1947.
682. RAJCHL Rostislav: Štefánik voják a diplomat. 1948.
683. RAJCHL Rostislav: Štefánikova pařížská léta. 1937.
684. RAMBOUSEK J.: Z války a míru. 1931.
685. RAŠE Rudolf: Evakuace. Památník odboje, 1923.
686. RAŠE Rudolf (pseud.: Ika). Shrabky. 1929.
687. REICH Ludvík: Pod praporem bílého orla. Brno, Mor. leg. 1932.
688. REICHEL V.: Čekista Popov.
689. RICHTER František: Pod prapory legií. Kolokol 1920.
- 690.
691. ROBL Rudolf: Osvětová práce v čs. posádce vladivostocké. Pardubice, Jednota obce leg. 1925.
692. ROBL Rudolf: Taganrog. Brno, Mor. legionář 1928.
693. ROBL Rudolf: Praporečník Karel Bezdřček. 1935.
694. ROSŮLEK Jan Václav: Veteráni republiky. Sfinx 1930.
695. ROSŮLEK Jan Václav: První.
696. ROSŮLEK Jan Václav: Poslední kulomet.
697. ROUBAL Vladimír: Osudy 20. transportu. Brno, Mor. legionář 1929.
698. ROUBAL Vladimír: Druhý pluk vzpomíná. 1936.
699. ROUBAL Vladimír: Lumír Březovský.
700. ROUBAL Vladimír: Vojáci, vojáci... 1932.
701. Rozprávky z vojny.
702. RUSS Richard: Boží bojovníci. 1919.
703. Ruští důstojníci v čs. odboji. Red. J. Vavroch. Svaz rus. váleč. invalidů 1933.
704. RYNEŠ Adolf: Zpověď vojáka 10. pluku. Smolík 1935.
705. RYNEŠ Adolf: Hlídka na Volze.
- Ř**
706. Řády a resoluce I. sjezdu čs. vojska. Omsk, odbočka čs. národní rady 1918.
707. ŘEPKA Joža: 2. sjezd čs. vojska na Rusi. Pokrok 1928.
708. ŘÍHA-LIANSKÝ F. J.: Ilovaj. 1938.
709. 28. říjen 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v čs. revoluci. 1928.
- S**
710. SAJDL Josef: Čs. železničáři v sibiřské anabasi. Památník odboje 1924.
711. SÁŇKA H.: Legionářské povídky ze zahraničního odboje. 1936.
712. Sborník vzpomínek na ruskou armádu. 1934.
713. Pamětní sborník, vydaný k oslavení 20. výročí založení pěš. pluku 4. Prokopa Velikého. Hradec Králové, Výbor pluku 1937.
714. Sborník rozpomienok ruských legionárov Slovakov. Red. J. Gregor-Tajovský a F. Písecký. Stát. nakl. 1933.
715. SEDLÁČEK Alfons: Jednorozčáci.
716. SEDLÁČEK Alfons: Čestní.
717. SEDLÁČEK Jenda: Povídky z kasáren.
718. SEIDL František: Zborovský hrdina Karel Vašátko. Brno, Mor. legionář 1937.
719. SEIDLOVÁ Božena: Přes bolševické fronty. Památník odboje 1920 a 1923.
720. Seznam sibiřské armády. 1919.
721. Schema historických momentů čs. vojenských operací na Sibiři 1918 až 1919.
722. SCHWARZ F.: Kruh přátel nezávislé jednoty čs. legionářů.
723. Sibiřské avantjury i general Gajda.
724. SIDORIN V. L.: Ruské armádní velitelství a Zborov. Svaz rus. vál. invalidů, 1937.
725. SKÁCEL Jindřich: Čs. armáda v Rusku a Kolčak. Památník odboje 1926.
726. SKÁCEL Jindřich: S generálem Syrovým v Sibiři. Hudec 1923.
727. SKALÍK Michal: Povstalec Kodl Fibich před nejvyšší stolicí. Val. Meziříčí, Jednota obce legionářské 1934.
728. SKÁLOVÁ Hana: Píseň o velké bolesti a slávě.
729. SLABÝ F.: Čs. legie.
730. SLÁDEK C.: Co máme vědět o naší armádě. 1938.
731. SLANIČKA Josef: Ze slavných dob České družiny. 1929.
732. SLAVENSKÝ J. K.: Ze spárů dvouhlavého orla.
733. Slavné činy legionářů v Itálii, na Rusi a ve Francii. Uspoř. Jos. Pachmajer, Budějovice, Svátek 1919.
734. Slavnostní list čs. pěšího pluku č. 11. Fr. Palackého, 1921.
735. Slavnostní list na paměť pětiletého výročí přísahy na prapor České družiny v Kijevě.
736. SOBOTKA Václav: Čechům ve Vladivostoku. Beroun n. vl. 1918.
737. SOJKA Boh.: Utrpením k svobodě.
738. SOJKA J.: V čs. domobraně v Itálii. 1934.
739. SPIRHZANZL-DURIŠ Jaroslav: Tulákova knížka. Unie 1921.
740. SPLÍTEK Jaroslav Alois: Národohospodářská činnost čs. vojsk na Sibiři: Melantrich 1920.
741. Starodružiníci.
742. STEHLÍK František: Na sibiřské magistrále. Olomouc, Lužný 1925.
743. SVATOŠ Josef: Památník 3. manifestačního sjezdu čs. legionářů. Obec legionářská 1935.
744. SVOBODA Jaroslav Josef: Na magistrále. Šolc a Šimáček, 1923.
745. SVOBODA Karel: S vichřicí do dvou světadílů. Vyškov, Obzina 1931.
746. SVOBODA Ad.: Básně k 28. říjnu.
747. SVOBODA V.: 3. manifestační sjezd čs. legionářů v Praze 1935.

748. SVOBODA Viktor: Soudnictví v čs. vojsku na Rusi. Památník odboje 1924.
749. SVOBODA Vincenc: Volod'a n. vl. 1928.
750. SYCHRAVA Lev: celé dílo.
751. SYROVÝ Jan – Pavlů Bohdan – Medek Rudolf: Československá anabase. Legie 1928.
752. SÝŘIŠTĚ František: Tragedie plukovníka Švece, n. vl. 1926.
753. SÝŘIŠTĚ František: Zborov – Tarnopol. 1927.
- Š**
754. ŠAFAŘÍK Jos. M.: Legionář Lanc.
755. ŠACH Josef: Rek 18. roku. Hradec Králové, n. vl. 1929.
756. ŠAUER Jaroslav: Bratři. Plzeň. Česká ročenka 1928.
757. ŠAUER Jaroslav: Ondra Jar., Plzeň, Česká ročenka 1929.
758. ŠAUER Jaroslav: Soumrak bratrstva. Plzeň, Česká ročenka 1931.
759. ŠIFTER František: Ruské obrázky. Díl I.–II. Svěcený 1920–21.
760. ŠÍP Fr.: Několik kapitol o hospodářství naší sibiřské armády. 1926.
761. ŠPAČEK Jaromír: Čs. revoluční hnutí na Rusi. Ostrava, Mor. slez. deník 1919.
762. ŠTAMPACH František: Legionář. Plzeň, Pavlíček 1919.
763. Štefánik vo fotografii.
764. Štefánik. I.–II. Red. Š. Osuský, B. Pavlů, J. Bartůšek. 1938.
765. Štefánikův memoriál.
766. ŠTEFÁNIK M. R.: celé dílo.
767. ŠRÁMEK Antonín: Nahajka a klas. 1936.
768. ŠTAJGR K.: Presidentův posel.
769. ŠTEIDLER František VI.: Čs. hnutí na Rusi. Památník odboje 1922.
770. ŠTEIDLER František: Zborov. 1922.
771. ŠTEIDLER – Boháč J. – Bednařík F.: Čs. legie za světové války. Památník odboje 1928.
772. ŠTEIDLER František: Ideový a vojenský význam čs. legií. Brno. Moravský legionář 1924.
773. ŠTEIDLER František: Naše vystoupení v Rusku r. 1918. Památník odboje 1923.
774. ŠTEIDLER František: Pěší pluk 9. K. Havlíčka Borovského. Naše záloha 1937.
775. ŠTĚPÁNEK Zdeněk: Monastýr nad tajgou. Hejda a Tuček 1929.
776. ŠTĚPÁNEK Zd. – Vrbský B.: Transport č. 20.
777. ŠUJAN Jur.: M. R. Štefánik.
778. ŠVEC Jan Jar.: Naši bratři.
779. Úderník bratr Jan Švec. Litomyšl, Caska 1934.
780. ŠVEC Josef Jiří: celé dílo.
781. ŠVYHNOS L.: Třemi legiemi. 1935.
- T**
782. TATER M.: Studentská léta plukovníka J. J. Švece.
783. TERINGL Karel: Desátá rota pod Kazaní. O. Vaněk, 1935.
784. TICHÝ František: Turkestan 1915–20. Hradec Králové, n. vl. 1928.
785. 1919–1929. Desetileté výročí první a nejstarší organizace Družiny. 1929.
786. TOŠNAR Jan: Hlídka na Zensonu. 1930.
787. TOŠNAR Jan: Stíny nad mořem.
788. TRENKLER Karel: Válečné děje pěšího pluku 21. čáslavského. Kamarádství 1936.
789. TRÝB Antonín: Před branami východu. Minařík 1921.
790. Třicet let Zborova. Ostrava. Obec legionářská 1947.
791. TSCHORN Rudolf: Vojna. 1933.
792. TUREK František: O plukovníku Josefu Jiřím Švecovi. Legie 1933.
- U**
793. Úderný prapor. Kronika I. úderného praporu sibiřských legií. 1930.
794. ULRYCH E.: S Francií za svobodu světa. 1920.
795. Umělecký almanach legionářský. 1922 (též slovensky).
796. Naše umění v odboji. Uspoř. M. Novotný, ELK 1938.
- V**
797. VACEK František Gustav: Šedý šakal. Díl I.–II. Hanek 1932.
798. VACHEK Emil: Pec. 1937.
799. VACHEK J.: Památník pomníka padlých v bojích o Nové Zámky. 1919–22.
800. VAJS Vitalij: Bos, Česká beletrie 1932. I.–III.
801. VAJS Vitalij: Došli. Díl I.–II. Albert 1935.
802. VALENTA-Alfa: celé dílo.
803. VALOUŠEK Jan: Nezvěstný. Kotrba 1929.
804. VALOUŠEK Jan: Přes Karpaty do Sibíře. Havlíček b.r.
805. VALOUŠEK Jan: U Kirgizů. Havlíček 1921.
806. VALOUŠEK Jan: Z války a zajetí. Brno, Osvětové nakl. 1920.
807. VANĚK Otakar: Čechoslováci v Rusku b. n. 1919.
808. VANĚK V.: Moje válečná odyssea. 1925.
809. VAVROCH Josef: Zásobování čs. vojsk na Rusi 1914–1920. n. vl. 1928.
810. VEJNAR Jindřich – Hájek: Úderný prapor. Hraničářský prapor čís. 6. 1930.
811. VELECHOVSKÝ F.: Kritické poznámky k beletrii o legionářích. n. vl. 1929–30.
812. VENUS Grig.: Vojna a lidé.
813. VERGÉ A.: Avec les Tchecoslovaques. 1926.
814. VITÁČEK Václav: Neznámý vojn. n. vl. 1927.
815. VLASÁK František: celé dílo.
816. VLASÁK Rudolf: celé dílo.
817. VLASTA Ladislav: Legionáři socialisté v Rusku a v revoluci. Svěcený 1922.
818. VONDRÁČEK František: Husité 20. století. Čs. věd. ústav vojenský 1922.
819. VONDRÁK V.: Z doby bojů o samostatné vojsko na Rusi. 1925.
820. VILÍMEK Lad.: Kurýrka svobody.
821. VOPRŠAL Jan: Domovina.
822. VÝBORNÝ J.: Vojna krotká i vážná. 1922.
823. VÝBORNÝ J.: Z rakouských zákopů do čs. domobrany. 1927.
824. VYPLEL Jaroslav: Srdce vstříc. Brno, Mor. legionář 1934.
825. VYPLEL Jaroslav: Vpád maďarských bolševiků na Slovensko.
826. Výstava legionářské práce. 1926.
827. Vzpomínáme 1917–37. Kroměříž. Pěší pluk 1937.
- W**
828. WERSTADT Jaroslav: Den osvobození. Svaz nár. osvobození. 1936
829. WERSTADT Jaroslav: Spojenci a přátelé legionářů. Obec legionářů 1936.
- Z**
830. Za svobodu. Red. Rudolf Medek. Díl I.–V. Památník odboje a Za svobodu 1922–29.
831. Zašlá sláva. Vzpomínky legionářů hradišského kraje. Uspoř. Emil Žejglic. Uherské Hradiště. Čs. obec leg. 1930.
832. ZEMAN Adolf: celé dílo.
833. Za právo a stát. Sborník dokladů. 1928.
834. Zahraniční armáda, na kterou se zapomíná. 1934.
835. ZAPLETAL R.: 2. čs. pěší pluk dobrovolnický. 1928.
836. Zborov! Hrst vzpomínek a historický náčrt.
837. Zborov. Red. J. Kopta. Čin 1937 a 1947.
838. ZEMEK Oldřich: Hlas krve. 1914–1918. Památník odboje 1920 a další vydání.

839. ZEMEK Oldřich: Světovým požárem. Ústřední legionakladatelství 1929.
840. ZEMEK Oldřich: Zpěvy odboje. Brno, Literární středisko 1931.
841. ZEMEK Oldřich: Naděje Tokija.
842. ZEMEK Oldřich: O Juki San.
843. ZEMEK Oldřich: Otročká pouta.
844. ZEMEK Oldřich: Vítězství nebo smrt. 1928.
845. Zlatá Praha čs. legiím. 1920.
846. ZMRHAL Karel: Armáda ducha 2. míle. Socialistické listy 1919.
847. ZMRHAL Karel: K historii vystoupení čs. vojska na Rusi a v Sibiři. Cleveland, Americké děl. listy b.r.
848. ZMRHAL Karel: O samosprávu a demokracii v sibiřské armádě. Hudec 1923.
849. ZMRHAL Karel: Vláda sovětů a Čechoslováci. Socialistické listy 1919.
850. ZMRHAL Karel: Za bouře v Rusku. Budějovice, Svátek 1919.
851. ZUMAN František: Osudné rozhodování. Pražská akc. tisk. 1927.
852. ZUMAN František: Osvobozená legenda. Díl I.–II. n. vl. 1922.
853. ZUMAN František: Stockholm, temný kout našeho zahraničního odboje. Naše listy, 1927.
854. ZUNA J.: Zápisky z jejich světa.
855. ZVĚŘINA L. N.: Samarský hlad. Sever a východ. 1927.
856. ZVĚŘINA L. N.: Milan Rastislav Štefánik. I.–IX.

Ž

857. ŽAMPACH Adolf: Katolíci v zahraničních bojích o čs. samostatnost. Brno, nakl. Čs. orla 1929.
858. ŽAMPACH Adolf: Památce našich obětí pro čs. samostatnost. Brno, Jednota legionářů 1928.
859. ŽEJGLIC E.: Zašlá sláva. Vzpomínky legionářů hradištského kraje. 1930.
860. Železniční pluk 1918–31. Pardubice, Důst. sbor žen. pluku, 1931.
861. ŽENATÝ Berty: Historie a osudy čs. vojska na Rusi. Brno, Moravskoslezská revue 1918.
862. ŽÍPEK Alois: Válka národů 1914–18 a účast českého národa v boji za svobodu. Díl I.–V. n. vl. 1921–22.

SÚA, fond 02/3, sv. 39, a.j. 223.

1 V seznamech vyřazovaných autorů a knih nejsou opraveny věcné a pravopisné chyby originálu.

Zpráva ministra vnitra R. Baráka politickému sekretariátu ÚV KSČ o činnosti Hlavní správy tiskového dohledu

K informaci

Podle usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ ze dne 19. října 1953 podáváme zprávu o zřízení a práci Hlavní správy tiskového dohledu.

Podává: s. Barák
29. října 1953

Hlavní správa tiskového dohledu byla zřízena 22.4.1953. Prakticky je v činnosti tři měsíce. Neobsáhla dosud organizačně ani kádrově všechny úseky, které má mít pod dohledem. Rozvoj práce byl brzděn jednak pomalým výběrem vhodných kádrů a jednak tím, že vedoucí i řadoví pracovníci HSTD nemají dosud potřebné zkušenosti.

I. Úkoly organizační

Prvním úkolem HSTD bylo zajistit nábor vhodných kádrů a projednat podrobné směrnice pro práci plnomocníků HSTD na jednotlivých pracovních úsecích, což vyžadovalo podrobné seznámení s organizací a pracovní problematikou denního tisku, rozhlasu, Československé tiskové kanceláře, nakladatelství, Čs. státního filmu, osvěty, kultury a umění.

Jelikož na úseku tiskového dohledu nebylo žádných zkušeností v tom smyslu, jak jej měla provádět HSTD, byl uspořádán ve dnech 27.7.–1.8. 1953 týdenní kurs v ÚDA v Praze, kterého se účastnilo 68 plnomocníků HSTD. V kursu byli účastníci seznámeni se svými úkoly, s metodou práce a se zkušenostmi z třínedělní předběžné činnosti na menším úseku rozhlasového vysílání, ČTK a novin. V kursu přednášeli vedoucí pracovníci HSTD, pracovníci bývalého ministerstva národní bezpečnosti a ministerstva národní obrany.

Podle usnesení vlády z 22.4.1953 měla HSTD začít s činností u denního tisku a krajských novin, filmových novin, Čs. rozhlasu a ČTK od 1.7.1953 s počtem 141 pracovníků. Nábor vhodných kádrů se však opožďoval, a proto o tomto stavu informoval s. Karol Bacílek vládu, která vzala na vědomí, že HSTD zahájí svoji činnost po skončení kursu, tj. od 3.8.1953.

K 21. říjnu 1953 jest po důkladném projednání směrnic s vedením jednotlivých redakcí denních listů, ČTK a Čs. rozhlasu prováděn dohled:

Na úseku novin:

- a) všech šest pražských deníků,
- b) 67 časopisů (příloha č. 1),
- c) od 1.11.1953 bude převzato dalších 45 časopisů.

Zbývá převzít: do konce roku 1953 dalších 440 časopisů tištěných nebo vydávaných v Praze.

Na úseku ČTK:

- a) redakce informací z ČSR,
- b) redakce informací ze zahraničí,
- c) redakce fotoslužby.

Zbývá převzít: redakce zpráv pro zahraničí, článkové služby, dokumentací a výstřižkové služby ČTK.

Na úseku Čs. rozhlasu:

- a) hlavní redakce politického vysílání,
- b) hlavní redakce literárně dramatického vysílání,
- c) hlavní redakce vysílání pro děti a dorost,
- d) hlavní redakce hudby,
- e) z hlavní redakce vysílání pro zahraničí jsou převzaty dosud materiály z redakce propagandy a kontrapropagandy a materiály zpracované jednotlivými sekcemi v českém znění.

Zbývá převzít do konce roku 1953: větší část redakcí Hlavní správy pro zahraniční vysílání, místní pořady rozhlasu po drátě (v Unhošti) a pořady Čs. televize.

Na celém úseku oddělení novin, ČTK a rozhlasového vysílání pracuje dnes 1 vedoucí oddělení, 3 vedoucí úseků a 23 plnomocníků.

V podstatě jest možno říci, že toto oddělení – jako jediné – jest organizačně vybudováno a kádrově zajištěno na 80 %.

Podle plánu jest připravováno převzít dosud nekontrolované zbytky z tohoto úseku do konce r. 1953. Jest to pouze otázka vhodných kádrů.

V druhé etapě výstavby HS-TD jest tento stav:

Oddělení knih:

Byly zhruba dokončeny přípravné práce pro zahájení činnosti na celém úseku. Materiály budou kontrolovány u všech 20 státních a ostatních nakladatelství v Praze. Po důkladné předběžné přípravě a připomínkách byly dosud podepsány směrnice pro 13 nakladatelství, kde je možno, jakmile budou schváleny vhodné kádry, ihned zahájit dohled.

Na podkladě vydavatelských plánů na r. 1954 jest zpracován plán organizačního zajištění kontroly na tomto rozsáhlém úseku.

Oddělení umění a přednášek:

V tomto oddělení byly zatím vypracovány a schváleny směrnice pro celý úsek Čs. státního filmu. Ke kontrole byla již převzata všechna studia Čs. státního filmu až na studio uměleckého filmu, které bude převzato průběhem první poloviny listopadu 1953. Na úseku filmu pracují 2 plnomocníci.

Třetí plnomocník v tomto oddělení začíná s organizačními přípravami na úsecích divadel a estrád, osvěty, výtvarného umění a výstav. Zásadní otázky byly prohovořeny se s. náměstkem předsedy vlády a ministrem kultury V. Kopeckým a jeho náměstkou s. J. Tauferem a Z. Buřivalem.

Oddělení knihoven:

V tomto oddělení pracoval na přípravných pracích jediný pracovník, který se vrací na ministerstvo kultury. Je třeba, aby kvalifikovanější pracovníci na tomto úseku vypracovali ve spolupráci s ministerstvem kultury a ministerstvem školství zásadní směrnice. O tomto bylo jednáno se s. náměstkem ministra kultury Z. Buřivalem a vedoucími knihovnickými pracovníky.

Oddělení pro řízení plnomocníků v krajích:

Toto velmi důležité oddělení je obsazeno jen jedním plnomocníkem, který zatím kontroluje jen správnost učiněných zásahů, zajišťuje pokyny a zodpovídá dotazy.

Správa tiskového dohledu na Slovensku:

Zde byly počáteční obtíže o to těžší, že výběr vedoucích Správy tiskového dohledu se značně opozdil. Proto se začínalo s určitým zpožděním, na druhé straně však bylo úspěšně využíváno všech zkušeností z práce Hlavní správy tiskového dohledu. Správa tiskového dohledu provádí dnes v Bratislavě dohled na všech 5 deníků (včetně Uj Szó), na 1 týdeník, na celý úsek rozhlasového vysílání v Bratislavě a celý úsek oblastní správy Československé tiskové kanceláře v Bratislavě. Začíná se s dohledem na dalších 24 časopisů.

Kádrová i organizační situace v jednotlivých odděleních je obdobná jako u Hlavní správy tiskového dohledu v Praze.

Krajské pobočky Hlavní správy tiskového dohledu:

Krajské pobočky ve všech krajích republiky plní všude úkoly dané usnesením vlády pro I. etapu výstavby HSTD, to znamená, že všude se kontroluje krajský stranický tisk (vycházející v některých krajích i 3x týdně) a rozhlasové krajské pořady. Kromě toho přibírají pobočky HSTD podle svého kádrového obsazení časopisy krajských národních výborů, závodní časopisy a vesnické noviny, pokud se tisknou v krajských městech.

Práce krajských poboček je především závislá na kádrovém vybavení a pomoci, jakou poskytuje příslušný krajský výbor strany.

Přehled o jejich činnosti je uveden v připojené příloze č. 2.

Práce v okresech:

Práce v okresech nebyla dosud rozvinuta. Metody práce jsou dány zásadně usnesením politického sekretariátu ÚV KSČ, podle něhož kontrolu z hlediska úkolů HSTD budou provádět pracovníci OV KSČ (stejně jako v SSSR).

Věc je projednávána s pracovníky oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ, konečné podrobné směrnice budou dány až po projednání s tajemníkem ÚV KSČ s. Vodou-Pexou po jeho návratu z SSSR.

V současné době jest připraven ke schválení vládou přepracovaný Statut HSTD ve smyslu vládního usnesení z 11. září podle pokynu ministra vnitra.

II. Kádrové otázky

Aby bylo plnění úkolů HSTD kádrově zajištěno, uložil politický sekretariát ÚV KSČ dne 22.4.1953 příslušnému tajemníku ÚV (tehdy s. František Nečásek), aby zajistil stálou politickou a kádrovou pomoc HSTD, zejména výběrem absolventů ÚPŠ na vedoucí funkce HSTD.

Krajským výborům strany bylo uloženo, aby HSTD pomáhaly výběrem schopných soudruhů, zejména absolventů KPŠ, na místa vedoucích a plnomocníků podle směrných čísel, daných jednotlivým krajům. Pro KV KSČ v Praze bylo stanoveno směrné číslo 81, pro KV KSČ v Bratislavě 41. Směrná čísla pro ostatní krajské výbory strany uvádíme v příloze č. 3.

V kádrovém zajištění se projevují dosud největší nedostatky v Pražském kraji. Byro KV KSČ v Praze schválilo do 20. října t.r. 22 soudruhů a soudružek do funkce plnomocníků (z tohoto počtu 2 soudruzi funkci plnomocníka odmítli a 1 soudruh požádal o uvolnění z funkce).

Závažný недостаток je dále v tom, že nejsou dosud podány návrhy na vedoucí těchto oddělení: oddělení pro řízení plnomocníků v krajích, oddělení knihoven, oddělení knih a časopisů, oddělení umění a přednášek.

K řádnému dokončení úkolů I. etapy a úkolů zařazených v II. etapě je nezbytně nutno zlepšit kádrovou pomoc v Pražském kraji (kde chybí ke dni 20. října 68 pracovníků), v Bratislavském kraji (kde chybí ke dni 20. října 30 pracovníků) a v Ostravském kraji (kde chybějí ke dni 20. října z celkového počtu 8 plnomocníků 4). V ostatních krajích (mimo kraj Pardubice) nábor pracovníků a schvalování plnomocníků v byrech KV KSČ a KV KSS nemá veliké zdržení a je v souladu s organizační možností přebírat úkoly.

Celkem byrem KV KSČ bylo dosud schváleno 92 soudruhů na funkci plnomocníků.

Nedostatek kádrů v Praze a v Bratislavě brání rozšíření činnosti na dalších úsecích, zvláště při kontrole knih, kde jsou již organizační přípravy vcelku hotovy.

III. Dosavadní výsledky práce

Z hlediska úkolů HSTD, daných statutem, učinili od 3. srpna do 17. října 1953 plnomocníci HSTD na všech úsecích činnosti tyto zásahy:

v Praze:

z hlediska ochrany státního, hospodářského a služebního tajemství	168
z hlediska obecného zájmu (politického)	208

v českých krajích:

z hlediska ochrany státního, hospodářského a služebního tajemství	55
z hlediska obecného zájmu (politického)	366

celkem zásahů	797
---------------	-----

V tomto počtu nejsou zahrnuty zásahy rázu spíše gramatického, které plnomocníci provádějí při výkonu své práce a jichž je velké množství. Kvalita a intenzita zásahů jest různá, od vyzrazení skutečně závažného státního tajemství nebo zveřejnění hrubé politické chyby, až po zásahy drobnější. Avšak již sama výše počtu zásahů za tak krátkou dobu ukazuje, že zřízení Hlavní správy tiskového dohledu podle vzoru sovětského Glavlitu bylo žádoucí a potřebné.

Závažné zásahy jsou projednávány s příslušnými vedoucími pracovníky v redakcích; věci závažného politického dosahu jsou pravidelně týdně, podle potřeby ihned, sdělovány pracovníkům oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ k dalším politickým opatřením.

Kromě těchto dobrých zásahů dopouští se plnomocníci HSTD i chyb. Jednak unikly jim některé věci, které bylo třeba tajiti, jednak jim uniklo několik nevhodných „kritik“ a ilustrací; jinou chybou plnomocníků HSTD je, že někdy v přílišné horlivosti zasáhnou tam, kde není zásahu zapotřebí.

Plnomocníci HSTD byli zpočátku v některých redakcích přijímáni jako cenzoři z dob kapitalistické republiky. Pracovníci redakcí po prvních zkušenostech vidí však dnes v plnomocnících nikoliv cenzory, ale pomocníky a spolupracovníky, dnes jsou vytvořeny soudružské podmínky spolupráce. Menší pochopení pro činnost plnomocníků HSTD se projevilo zpočátku

v Lidové demokracii, Svobodném slově (kde se též vyskytuje největší počet nejzávažnějších zásahů politického významu), v Mladé frontě a v nakladatelství Mladá fronta.

IV. Otázky materiální

Rozpočet HSTD na rok 1953 není vyčerpán. Důvodem je zpomalování nábory plnomocníků proti plánu (příloha č. 4).

Do 30. září 1953 mělo být vyčerpáno Kčs 1 506 000 a bylo skutečně vyčerpáno pouze Kčs 740 449,40, to jest 49,17 %.

Ubytování HSTD v Praze 5, Biskupská ul. č. 7 jest vcelku vyhovující a výhodné vzhledem k umístění ve středu Prahy, poblíž redakcí. Až na Ostravu jsou pobočky HSTD umístěny při krajských národních výborech.

Příloha č. 1

Přehled deníků a časopisů, kde je prováděna kontrola plnomocníky HSTD

K dnešnímu dni kontrolujeme:

1. 6 deníků: Rudé právo, Práce, Mladá fronta, Svobodné slovo, Lidová demokracie, Zemědělské noviny.
2. 67 časopisů: Svět v obrazech, Dikobraz, Svoboda, Svět práce, Mladý technik, Mateřídouška, Práce pionýrů, Práce mladých, Mladá vesnice, Škodovák, Smíchovský tatrovák, Hradecká pochodeň, Pionýrské noviny, Náš beton, Autoslužba, Za lepší bydlení, Filmový přehled, Nová vesnice, Bubenské dílny, Pionýr, Zpravodaj pro dopisovatele PN, Práce Národního divadla, Zelená ulice, Stachanovec, Sběrka zlepšovacích námětů, Dimitrovec, Sběrka vynálezů, Sběrka ochranných známek, Křesťanská žena, Literární noviny, Československý sport, Hovoří místní rozhlas, Nová Praha, Výživa lidu, Květy, Televisor, Sběr, Včelařství, Vedoucí pionýrů, Ukazatel, Zábrana škod, Záběr, Centrotex, Mír, Letpun, Pal, Cestovní ruch, Nová vesnice, Náš chov, Za socialistické zemědělství, Osvětová práce, Rybářství, Mechanisace, Dokumentace, Za vysokou úrodu, Ohníček, Rozsévačka, Finance a úvěr, Směr k cíli, Nový lid, Míra, Náš prodavač, Koospol, Kino, Aeropal, Lesnická práce, Za socialistickou vesnici.

Příloha č. 2

Přehled o kontrolovaných materiálech v krajích (mimo kraj Praha a Bratislava) ke dni 20. října 1953

Kraj	Krajský orgán KV KSC a KV KSS, deníky	Časopisy KNV, zav. časopisy a ves. noviny	Rozhlasové vysílání denně	Ostatní materiály
Č. Budějovice	Jihočeská pravda	17	1 hod.	Plakáty, tiskoviny a část přednášek
Plzeň	Pravda	13	1 hod. (od 15.11) 3 hod.	neperiodický tisk a 4 cy- klostylované zav. časopisy
Karlovy Vary	Stráž míru	10	–	neperiodický tisk
Ústí nad Labem	Průboj	15	1 hod.	všechn neperiod. tisk tištěný v Mostě
Liberec	Cesta míru	15	1 hod.	všechn neperiod. tisk
Hradec Králové	(kontrolováno v Praze)	11	1 hod.	všechn neperiod. tisk, zahajují kontrolu předná- šek a knihoven
Pardubice	Zář	4	–	všechn neperiod. tisk
Brno	4 deníky a ponděl- ní RP, Rovnost	4	1 hod.	neperiodický tisk
Olomouc	Stráž lidu	23	–	neperiodický tisk a kontrola knihoven
Gottwaldov	Naše pravda	17	–	všechn neperiodický tisk, přednášky
Ostrava	4 deníky (RP, Nová Svoboda, Práce, MF)	60	5 1/2 hod.	drobný neperiodický tisk
Nitra	Hlas Nitranského kraja	13	–	–
Banská Bystrica	Smer	19	–	přednášky, plakáty, drobné tlače
Žilina	Pravda	12	–	–
Košice	týd. Priekopník	–	1 1/2 hod.	–
Prešov	Ukrajinský Novie Žitja, Nový život	11	1/2 hod. ukraj. 1/2 hod. slov.	plakáty a co se tiskne a některé přednášky

Přehled o schvalování pracovníků do funkce plnomocníků HSTD

Kraj	Směrné číslo, dané politickým sekretariátem ÚV KSČ krajským výborům strany	Dosud schváleno
Praha	81	22
České Budějovice	7	3
Plzeň	8	3
Karlovy Vary	7	4
Ústí nad Labem	8	3
Liberec	7	3
Hradec Králové	7	3
Pardubice	7	1
Jihlava	7	2
Brno	10	4
Olomouc	7	3
Gottwaldov	8	3
Ostrava	11	4
Bratislava	41	20
Nitra	7	3
Banská Bystrica	7	3
Žilina	7	3
Košice	7	1
Prešov	3	4
Celkem	247	92

Přehled plnění plánu pracovních sil

	Plán k 31.12.1953	Stav k 20.10.1953
HSTD Praha	126	58
Pobočky v českých krajích	70	44
STD Bratislava	49	19
Pobočky na Slovensku	25	16
Celkem	270	137

Správních zaměstnanců je plánováno 9,26 % = 35.

SÚA, fond 02/5, sv. 67, a.j. 183, b. 24.

Seznam časopisů zastavených po únoru 1948

České země	
Anglo-Americký průmyslový zpravodaj	Jiskra
Asei [?] zpravodaj	Klub 48
Bezpečnost	Kruh
Bulletin čsl. znárodněného filmu	Křížovkářské besedy
Cesta do života	Lepší zítřek
Civilní letectví	Lidové jeviště
Co vás zajímá	Luk
Časopis Vincentina	Milevský kraj
Česká křížovka a hádanka	Mladá Haná
Československá demokracie	Mladý Máj
Československá žena	Morava
Český život	Moravskoslezská osvěta
Čin (Olomouc)	Moravskotřebovský kraj
Čin (Brno)	Moravský Jih
Den	Moravský sever
Dobrá cesta	Mostecko
Farník	MZO
Film a diapositiv	Národní výbory
Fotografie	Náš cíl
Hasičská ochrana	Náš hlas
Hlas Jeseníku	Náš kraj
Hlas lidu	Naše Horácko
Hlas práce	Naše služba
Hlas Vysočiny	Nová Lubina
Horolezec	Nový život
Hortus sanitatis	Nuselská mlékárna pracuje
Hraničář	Ohlas
Chebsko pracujících	Orel
Chlumecko	Ostravský tramvaják
Jednota	Plamen
Jihočech	Pojizerské listy
Jiráskův kraj	Pracujeme
	Pravda

Právo lidu	Tep nového Zlína
Průboj	Úder
Průlom	U nás
Přátelství	Věstník domovního majetku
Předvoj	Věstník hlavního města Prahy
Rozhled	Věstník Pražské městské pojišťovny
Ruch	Věstník sdružení sv. Josefa
Russkaja Gazeta	Věstník soc. Pojišťovny
Severočeská nová doba	V nový život
Severočeský obzor	Vpřed
Sedlářské a řemenářské listy	Výstavní zpravodaj
Skautský Pegas	Zář
Slezský věstník hasičský	Závodní časopis zaměstnanců
Služba osvětě	Národní banky čsl. v Praze
Směr	Závodní zpravodaj Orion
Stráž českého východu	Zdraví
Stráž na Dyji	Zdravý svět
Stráž Vysočiny	Zpravodaj SB XII
Strojní sazeč	Zpravodajská služba SÚS
Středočeské hlasy	Zprávy Národního výboru
Středoškolák	pro město a okres Prostějov
Svět mladých žen	Žatecké noviny
Škola a kultura	

Slovensko

Laický tisk

1. Považský hlas (Trenčín)	10. Hostinský spravodaj (Bratislava)
2. Trnavský týždeň (Trnava)	11. Index (Bratislava)
3. Slovenský juh (Nové Zámky)	12. Poštovné rozhľady (Bratislava)
4. Národný front (Rimavská Sobota)	13. Sami sebe (Bratislava)
5. Novohradský hlas (Lučenec)	14. Slovan (Bratislava)
6. Spravodaj (Bratislava)	15. Prúd (Bratislava)
7. Naše romány (Bratislava)	16. Tovar (Bratislava)
8. Východoslovenský ¹ hospodár (Košice)	17. Zberateľ (Bratislava)
9. Obchod a práca (Nitra)	18. Verejné právo (Bratislava)
	19. Hospodárstvo a právo (Bratislava)
	20. Matičné zvesti (Turč. Svätý Martin)

21. Matičné čítanie (Turč. Svätý Martin)	4. Katolícke misie (Trnava)
22. Saluborrimac Pistinienses Thor-
mas (Piešťany)	5. Marianka (Marianka)
23. Úspech a zdravie (Bratislava)	6. Marianka kongregácia (Trnava)
24. Zdravý východ (Snina)	7. Mládež misie (Bratislava)
25. Zvony (Bratislava)	8. Plameň (Trnava)
26. Zdravie (Bratislava)	9. Priateľ dietok (Bratislava)
27. Dentista (Bratislava)	10. Misie, príloha Posla Božského
srdca Ježišovho (Trnava)
28. Československý ochotník (Turč.
Svätý Martin)	11. Saleziánske Zvesti (Bratislava)
29. Správy ústredia SSM (Bratislava)	12. Smer (Trenčín)
30. Organizačné zvesti (Bratislava)	13. Serafinský svet (Bratislava)
31. Slovenské víno (Pezinok)	14. Stanislavovské zvesti (Bratislava)
32. Slovenský vinohradník (Bratislava)	15. Svätá rodina (Nitra)
33. Slovenské ovocinárstvo (Bratislava)	16. Svätý rúženec [!] (Košice)
34. Slovenský včelár (Prievidza)	17. Svetlo pravdy (Vrútky)
35. Chovateľ (Bratislava)	18. Tlačová služba Ústr. katol. kan-
celárie (Trnava)
36. Poľovnícky obzor (Bratislava)	19. Trnavská rodina (Trnava)
37. Nová brézda [!] (Košice)	20. Vestník združenia sv. Vojtecha
(Bratislava)
38. Umelecký mesačník (Bratislava)	21. Viera a život (Bratislava)
39. Roľnícke správy (Úradné správy PPPR)	22. Zvesti Jezuitov na Slovensku
(Bratislava)
40. Úsvit (Prešov)	23. Životom (Bratislava)
41. Slovenský junák (Bratislava)	24. Život slovenských františkánov
(Bratislava)
42. Slniečko (Turč. Svätý Martin)	25. Kráľovna máje (Ružomberok)
43. Naše rozprávky (Nitra)	26. Posel Božského srdca Ježišovho
(Trnava)
44. Hlas ľudu (Prešov)	27. Hlasy z domova a misií (Nitra)
45. Katalogy známok (Kolárovo!) (Bratislava)	28. Misionár (Michalovce)
	29. Zora (Prešov)
	30. Dedičstvo Krmanovo (Myjava)
	31. Evanjelická Bratislava (Bratislava)

Náboženské časopisy

1. Dobročín (Bratislava)	32. Evanjelická mládež (Lipt. Sv. Mikuláš)
2. Jas (Trnava)	33. Hlas viery (Turč. Sv. Martin)
3. Katolícka jednota s prílohami „Pre rodičov a pre devy“ (Trnava)	34. Košický evanjelik (Košice)

35. Naša cirkov (Bystrica)	42. Spišský evanjelik
(Spišská Nová Ves)
36. Naša práca (Košice)	43. V cirkovnej službe (Prešov)
37. Naša práca (Bratislava)	44. Večernica (Stará Turá)
38. Nový rod (Lipt. Sv. Mikuláš)	45. Nový úsvit (Lipt. Sv. Mikuláš)
39. Prameň (Lipt. Sv. Mikuláš)	46. Zrnk (Mloslavov pri Šamoríně)
40. Zborový list (Podlužany)	47. Halapit (Bratislava)
41. Služba (Bratislava)	

Politické týdeníky mimo KSČ vycházející před únorem 1948
a po něm zastavené

Název	Strana	Náklad
Bratrství	čsl. str. soc.	10 000
Budujeme	čsl. soc. dem.	15 000
Cíl	čsl. soc. dem.	5 000
Český Cheb	čsl. soc. dem.	3 000
Dnešek	čsl. str. nár. soc.	55 000
Havlíčkovovo slovo	čsl. str. nár. soc.	6 000
Hlas Jeseníku	čsl. str. soc. dem.	8 000
Hlas lidu (Olomouc)	čsl. str. soc. dem.	10 000
Hlas lidu (Mladá Boleslav)	čsl. str. soc. dem.	3 000
Hlas práce	čsl. str. soc. dem.	8 000
Hlas soc. dem. severových. Čech	čsl. str. soc. dem.	15 000
Hlas Vysočiny	Národní fronta	4 000
Hraničářské slovo	čsl. str. nár. soc.	10 000
Jednota (Trutnov)	Národní fronta	4 000
Jihočech		20 000
Jiráskův kraj	ONV	4 000
Jiskra, Tábor	čsl. str. soc. dem.	3 000
Krušnohorské slovo	čsl. str. nár. soc.	10 000
Lidové hlasy	čsl. str. lidová	7 000
Lidové proudy	čsl. str. nár. soc.	15 000
Lidové Táborsko	čsl. str. lidová	8 000
Moravskotřebovský kraj	KSČ	4 000
Národní republika	čsl. str. nár. soc.	10 000
Naše Horácko	Národní fronta	3 500
Nové Kravařsko	ONV	3 000
Nové proudy	čsl. str. soc. dem.	10 000

Název	Strana	Náklad
Obzory	čsl. str. lidová	70 000
Ohlas KSČ		10 000
Písecké listy	čsl. str. lidová	20 000
Písecký kraj	čsl. str. nár. soc.	4 000
Pojizerské listy	Národní fronta	6 050
Severočeská Nová doba	čsl. str. soc. dem.	15 000
Severočeský obzor	čsl. str. soc. dem.	15 000
Slezské slovo	čsl. str. nár. soc.	10 000
Slovo pracujících	čsl. str. nár. soc.	60 000
Stráž českého východu	ONV	6 000
Stráž demokracie	čsl. str. lidová	20 000
Stráž pohraničí	čsl. str. nár. soc.	5 000
Stráž Vysočiny	čsl. str. soc. dem.	6 000
Středočeské hlasy	čsl. str. soc. dem.	7 000
Svoboda (České Budějovice)	čsl. str. nár. soc.	15 000
Svobodný hlas	čsl. str. nár. soc.	10 000
Svobodný Máchův kraj	čsl. str. nár. soc.	20 000
Svobodný sever	čsl. str. nár. soc.	15 000
Svobodný venkov	čsl. str. nár. soc.	60 000
Svobodný zítřek	čsl. str. nár. soc.	170 000
Štít	čsl. str. lidová	
Vývoj	čsl. str. lidová	76 000
Zář	čsl. str. soc. dem.	10 000
Zemědělská demokracie	čsl. str. lidová	30 000
Žatecké noviny	ONV	4 000

SÚA, fond 19/7, a.j. 404.

1 V originálu zřejmě omylem „Východočeský“.

**Zpráva kulturně propagačního oddělení ÚV KSČ
organizačnímu sekretariátu ÚV KSČ
o stažení trockistické, protisovětské a jiné závadné literatury**

Předkládá se zpráva o provedené očištění knihoven od závadné literatury, kterou provedlo ministerstvo školství a ministerstvo kultury podle usnesení organizačního sekretariátu ÚV KSČ ze dne 27.4.1953.

Očištění knihoven byla provedena od 1. června do 31. října 1953. Se zprávou souhlasí ministr kultury soudruh Kopecký a ministr školství soudruh Štoll. Návrh usnesení:

Zpráva o očištění knihoven od závadné literatury, provedené ministerstvem školství a ministerstvem kultury, se bere na vědomí.

Provede: s. Slavík.

Zpráva o stažení trockistické, protisovětské a jiné závadné literatury do Ústavu dějin KSČ a do 47 vybraných knihoven.¹

Podle usnesení organizačního sekretariátu ÚV KSČ ze dne 27.4.1953 byla ministerstvem školství a ministerstvem kultury stažena ze všech knihoven závadná literatura podle vypracovaných seznamů.

Stažená literatura podle seznamu č. 1 (trockistická a protisovětská) se posílala pouze do Ústavu dějin KSČ. Z došlých 28 600 knih se vyřídilo pro Ústav dějin KSČ 4 000 knih, které jsou uloženy ve zvláštní izolované místnosti. Zbytek literatury, 24 600 knih, se odvezl do stoupy a pod osobním dohledem pracovníka Ústavu dějin KSČ byl skartován.

Celkově došlo do Ústavu dějin KSČ v první očištné akci v roce 1952 a v nynější druhé akci, která skončila 31. října 1953, 63 650 knih. Z toho dáno do stoupy 44 314 svazků. Do izolovaných místností v Ústavu dějin KSČ přišlo 16 000 knih. Zbývající literatura, 3 336 knih, byla jako nezávadná zčásti vrácena zpět knihovnám, zčásti zůstala v knihovně Ústavu dějin KSČ.

Závadná literatura se nyní katalogizuje. Vzhledem k nízkému počtu pracovníků v knihovně a plnění probíhajících úkolů při zpracování knih a časopisů (asi 150 000), bude katalogizace trockistické a protisovětské literatury skončena do 28.2.1954.

Literatura stahovaná podle seznamu č. 2 (reformistická, masarykovská a legionářská) byla soustředěna do 47 knihoven, zvláště k tomuto účelu vybraných. Taktéž tato literatura je uložena v izolovaných místnostech a bude

půjčována pouze na podkladě směrnic, vypracovaných ministerstvem školství a ministerstvem kultury, pro vědecké účely. Přesné číslo této literatury není možno dosud určit pro velké její množství. Pouze lidové knihovny stáhly 30 000 knih.

Skončením druhé akce očištění knihoven od závadné literatury je možno říci, že ve všech knihovnách – v lidových, vědeckých, školních, závodních a spolkových – není žádná trockistická literatura. Všichni knihovníci s vypracovanými seznamy dostali směrnice, jak i nadále mají postupovat, objeví-li se v jejich knihovnách závadná literatura. Oproti první očištění byla tato akce lépe připravena, jak po stránce ideové, tak po stránce organizační, nedocházelo nikde k poruchám, nenarazila na žádný odpor a proběhla v naprostém klidu a v porozumění u pracovníků knihoven. Akce byla zajištěna dobrými instrukcemi ze strany ministerstva školství a ministerstva kultury. Knihovníci na očištění aktivně reagovali a posílali ministerstvům připomínky k seznamům, například: ukazovali na to, že v různých knihovnách se ještě nachází fašistická literatura z doby okupace, dále, že jsou v knihovnách různé sborníky a slovníky reakčního zaměření – Encyklopedie mládeže, zemědělské sborníky, čítanky o reakčních spisovatelích.

Nedostatkem akce bylo, že ve většině okresů začala opožděně a její provádění se tím odsunulo až do doby žní, kdy mnoho pracovníků ONV a z knihoven pracovalo při žňových pracích. Zvláště silně se toto projevilo na Slovensku a dosud nemáme, přes urgence ministerstva školství a ministerstva kultury, přesné zprávy, zda akce je na Slovensku úplně dokončena.

Soupis politických časopisů nacházejících se ve veřejných knihovnách se provádí. Pro velké zatížení knihoven při očištění od závadné literatury byl termín soupisu ministerstvem školství a ministerstvem kultury prodloužen do 15. prosince 1953.

Ústřední očištná komise při ministerstvu školství, která má rozhodovat o využití nebo skartování závadné literatury vykupované od soukromníků antikvariátů n.p. Kniha, byla utvořena a začala pracovat. Vypracovala pokyny pro vykupování závadné literatury a rozhodla o desetitisících knihách [!] literatury mystické, masarykovské a fašistické. Většina těchto knih byla dána do stoupy, pouze některá díla jsou uložena v Národní knihovně v Praze jako archivní, ve zvláštní izolované místnosti.

SÚA, fond 02/3, sv. 52, a.j. 253.

¹ Viz přílohu 13.

**Zpráva ministra vnitra R. Baráka
politickému sekretariátu ÚV KSČ
o mínění obyvatel zjištěném kontrolou listovních zásilek**

Při kontrole listovních zásilek získávají pracovníci ministerstva vnitra poznatky o mínění některých vrstev obyvatelstva.

Pro informaci předkládáme zprávu o mínění obyvatelstva v době od 14.11.1953 do 28.11.1953 a od 28.11.1953 do 4.12.1953.

Navrhuje se, aby podobné přehledy byly vypracovávány s tím, že budou připojeny jako příloha k tajnému bulletinu ÚV KSČ.

Návrh usnesení:¹

Ukládá se ministru vnitra, aby zajistil vypracovávání týdenních přehledů o mínění obyvatelstva s tím, že tyto přehledy budou jako příloha připojovány k tajnému bulletinu ÚV KSČ pro členy politického sekretariátu ÚV.

Provede: s. Barák.

Přehled o mínění obyvatelstva, získaný kontrolou listovních zásilek
v době od 14.11. do 28.11.1953

V době od 14.11.1953 do 28.11.1953 bylo kontrolováno celkem 30 854 listovních zásilek ve vnitřním poštovním styku a 22 347 listovních zásilek tuzemských pisatelů do zahraničí. Z tohoto počtu byly vytěženy pro Přehled poznatky o náladě obyvatelstva, o tom, jak lidé žijí a jak se stav[ějí] k otázce hospodářského a vnitropolitického života v 4 550 dopisech, což je přibližně 7 % z celkového počtu kontrolovaných dopisů. Průměrně byl kontrolován každý čtyřicátý dopis soukromého obsahu.

Průzkumem bylo zjištěno, že jen jedna polovina procenta pisatelů poznatkových dopisů hodnotí objektivně ve svých dopisech vnitřní a zahraniční situaci. Z celkového množství poznatkových dopisů cca 95 % pisatelů živelně reaguje na podmínky hmotného osobního zabezpečení a vesměs z tohoto úzce osobního hlediska hodnotí současnou hospodářskou situaci.

Hlavní otázky, kterými se tito pisatelé ve všech třídních a sociálních skupinách zabývají, je nedostatek peněz a malá koupěschopnost. Je stále poukazováno na nízké mzdy a platy a vysoké ceny zboží, kterého je sice dostatek, ale možnost nákupu [je] velmi omezená. K tomu jsou připojovány různé poznatky podle třídního původu pisatele.

Dělníci kritizují časté vypínání proudu, čímž je snižována výdělková možnost, zejména osob, pracujících v úkolové mzdě. Ve více případech na-

říkají, že ač jsou uznáni práce neschopnými, musí předčasně nastoupit, neboť nevystačí s nemocenskou podporou. Stěžují si na značné pracovní vypětí na závodech, přičemž kladně hodnotí zdravotní a sociální péči o dělníky, lázeňské ošetřování a rekreace.

Ženy v domácnosti a důchodci, u nichž se v největší míře projevuje nespokojenost nad nedostatkem peněz, si stěžují na nedostatek pracovních příležitostí a propouštění ze zaměstnání, přičemž uvádějí, že z jednoho platu lze těžko koupit to nejnnutnější k životu. Dále značná část těchto pisatelů ostře kritizuje špatnou kvalitu, nedostatečné přiděly a vysoké ceny uhlí.

Živnostníci píšou o tom, že odhlašují živnosti a odcházejí za prací do továren, naříkají na značnou odpovědnost při vedení svých podniků a projevují obavy, že za nějaký přestupek budou trestně stíháni.

Zemědělci, členové JZD kriticky hodnotí nedostatky v odměňování práce v družstvech, což je podle jejich názoru hlavní příčinou odchodu mnoha zemědělců z družstev a rozpad[uj] družstva. Z jejich dopisů vyplývá, že je to hlavně vlastní sobeckost, pro niž členové neplní řádně své pracovní povinnosti, v neposlední řadě důsledek toho, že k členství v JZD byli získáni sliby neb i nátlakem. Všeobecné stížnosti jsou na špatné zásobování venkova proti městům, kam musí často dojíždět za nákupy a ztrácejí tím zbytečně čas. Dále jest z projevů pisatelů z venkova patrna značná nespokojenost s nízkými výkupními cenami zemědělských produktů, které posuzují s ohledem na vyšší prodejní ceny zemědělského spotřebního zboží. Důsledek tohoto nazírání se odráží v nezájmu zemědělců na zvyšování produkce.

Samostatně hospodařící zemědělci kritizují vysoké dodávkové povinnosti a vysoké daně. Ironicky se zmiňují o tom, že „podzimní práce jsou v soukromém sektoru skončeny, ale v JZD se teprve vybírají brambory“. Komentují vesměs negativně dělení kulackých usedlostí, ironicky píšou o tom, že pole, která jsou dávana zdarma do nájmu, nikdo nechce.

Všeobecně poukazují zemědělci na odchod mladých lidí za prací do měst, neboť práce v továrnách je snazší a lépe placena, takže na vesnicou dřinu zůstávají jen starší lidé.

Z dopisů pisatelů – studentů (1 %) je patrný pouze zájem o časopisy a filmy z kapitalistických zemí, o cestování do ciziny za účelem zdokonalení se v cizích jazycích. Je zarážející, jak minimální zájem o hospodářské a vnitropolitické události je projeven z řad studentů, kde nacházíme též nejmenší procenta kladných projevů.

Zajímavé jsou projevy občanů německé národnosti, z nichž je patrný nejen jejich malý přehled o vnitropolitické situaci, ale i zásadně nesprávné chápání národnostní otázky ze strany odpovědných osob české národnosti.

Proto v naprosto převážném množství jsou vyjadřovány stížnosti Němců na to, že jejich děti nejsou vyučovány v německé řeči a že mají nedostatek školních pomůcek, že nemohou volně navštěvovati své příbuzné v Německu a vcelku projevená velká nespokojenost s jejich osobním životem v ČSR. Takové názory a projevy vyvrací jen jeden pisatel z okresu Jablonec n. Nisou, který s uspokojením sděluje, že jejich poměry v ČSR se značně zlepšily, děti navštěvují německou školu a mají německé skupiny lidové tvořivosti, a kriticky hodnotí špatný postoj některých soudruhů české národnosti, kterým musel vysvětlovati zásady marx-leninské národnostní politiky.

Všeobecné drobné poznatky z projevů pisatelů všech třídních a sociálních skupin směřují k některým nedostatkům a nešvarům v hospodářství a veřejné správě: nedostatek náhradních součástí k jízdním kolům, špatná jakost holicích čepelek, vystávání ve frontách na některých úřadech (konkrétně elektrické podniky v Praze 7, kde musí občané čekati i několik hodin), byrokratické úřadování.

V jednom procentě poznatků hodnotí pisatelé, a to nejen dělníci, ale i z ostatních vrstev, kladně péči strany a vlády o pracující výstavbou léčebných a zdravotnických institucí a rozvíjející se výstavbu bytů. Hodnotí bohatý rozvoj kultury, především divadel, koncertů a zásobení trhu hodnotnými a levnými knihami.

O utkáních sovětských sportovců s našimi hokejisty a fotbalisty byly stručně zmínky jen v nepatrném množství dopisů, z toho jedna polovina zaměřená proti našim hostům.

Z provedení průzkumu veřejného mínění vyplývá, že jen 6 % z celkové počtu pisatelů se zabývá vnitropolitickou a hospodářskou situací, a to výhradně takovými otázkami a problémy, které se jich bezprostředně dotýkají. Nejživěji reagují pisatelé z buržoazních vrstev (85,7 %!), kteří byli postiženi měnovou reformou a úpravou penzí. Zemědělci (27 %) zabývají se ve svých poznatech povšechně situací v JZD a nedostatky v zásobování vesnice. Dělníci (15 %) a pracující inteligence (5 %) se zabývají ve svých připomínkách kritikou mzdové politiky, tj. nízkými mzdami a platy. Velmi kriticky se staví – a to výhradně – k některým zásobovacím nedostatkům ženy v domácnosti (10 %) a penzisté (21 %)!

Minimální zájem o vnitropolitickou a hospodářskou situaci projevují studenti (1,2 %) a vojáci (1,7 %).

SÚA, fond 02/5, sv. 70, a.j. 189.

1 Politický sekretariát ÚV KSČ usnesení schválil.

**Ze zprávy ministerstva vnitra politickému sekretariátu ÚV KSČ
„O situaci v obraně proti nepřátelskému vysílání
za měsíc září 1953.“¹**

Rušení na středních vlnách je prováděno sítí rušících vysílačů pracujících jednak na obranu, jednak v programu Čs. rozhlasu. V poslední době je prováděno rušení také na dlouhých vlnách, a to proti Hlasu Ameriky na frekvenci 173 Kc. V současné době spolupracujeme na středních vlnách s Polskem a Maďarskem. Pomoc obou států je na středních vlnách velmi dobrá, zejména v nočních a časných ranních hodinách. Také rušiče maďarské v posledním měsíci vykazují velmi dobré výsledky. Jednostranně je námi poskytována pomoc na středních vlnách Rumunsku a Bulharsku. Provoz naší obranné sítě na středních vlnách kryje denně nepřátelské relace v rozsahu dvacet šest a půl hodiny. V uplynulém měsíci se podmínky pro krytí nepřátelského vysílání vzhledem ke kratší době slunečního svitu zlepšily. Na středních vlnách kryjeme nyní nepřátelské vysílání přibližně z 90 % přesto, že 15kW vysílač v Českých Budějovicích byl delší dobu vyřazen z provozu.

Přehled

Vysílání na středních vlnách je proti nám vedeno těmito rozhlasovými stanicemi a státy:

Svobodná Evropa	západní Německo
Hlas Ameriky	Spojené státy
Londýn BBC	Anglie
Bělehrad	Jugoslávie
Luxemburk	Luxemburk

Přehled o účinnosti rušení nepřátelského vysílání za měsíc září:

Střední vlny

Svobodná Evropa:

719 Kc/s – 417 m; 96 % rušeno dobře, 3 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

Hlas Ameriky:

5–8 Kc/s – 347 m; 83 % rušeno dobře, 12 % rušeno částečně, 5 % nerušeno.

1 106 Kc/s – 271,2 m; 91 % rušeno dobře, 8 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

1 195 Kc/s – 250,8 m; 94 % rušeno dobře, 5 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

BBC:

650 Kc/s – 464 m; 92 % rušeno dobře, 7 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

1 025 Kc/s – 292,7 m; 81 % rušeno dobře, 13 % rušeno částečně, 6 % nerušeno.

1 294 Kc/s – 231,7 m; 84 % rušeno dobře, 15 % rušeno částečně, 3 % nerušeno.

Jugoslávie:

917 Kc/s – 327,8 m; 84 % rušeno dobře, 13 % rušeno částečně, 3 % nerušeno.

1 133 Kc/s – 264,8 m; 72 % rušeno dobře, 22 % rušeno částečně, 6 % nerušeno.

1 268 Kc/s – 237 m; 93 % rušeno dobře, 6 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

1 412 Kc/s – 212 m; 95 % rušeno dobře, 4 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

Vatikán:

1 529 Kc/s – 196,2 m; 98 % rušeno dobře, 1 % rušeno částečně, 1 % nerušeno.

Kanada:

1294 Kc/s – 231,7 m; 33 % rušeno dobře, 33 % rušeno částečně, 34 % nerušeno.

Luxemburk:

233 Kc/s – 1287 m; nezachyceno

Změny v nepřátelském vysílání na středních vlnách:

Nové relace:

Hlas Ameriky:	00.45–01.00	1 262 Kc/s
	18.30–19.00	173 Kc/s
	21.00–21.30	173 Kc/s
Svobodná Evropa:	01.05–01.35	548 Kc/s
	05.00–06.00	548 Kc/s

Zrušené relace:

Hlas Ameriky:	03.45–05.15	139 Kc/s
---------------	-------------	----------

Cizojazyčné relace namířené do spřátelených států a rušené na našem území:
Střední vlny

SSSR:

Počet frekvencí denně:	4	Počet rušičů:	17 o výkonu 513,5 kW
Počet relací denně:	7	průměr 1 rušiče:	20,2 kW
Celková doba rušení:	855 minut		

Ukrajina:

Počet frekvencí denně:	3	Počet rušičů:	4 o výkonu 517 kW
Počet relací denně:	3	průměr 1 rušiče:	79,2 kW
Celková doba rušení:	150 minut		

Polsko:

Počet frekvencí denně:	9	Počet rušičů:	16 o výkonu 74,7 kW
Počet relací denně:	12	průměr 1 rušiče:	45,5 kW
Celková doba rušení:	715 minut		

Maďarsko:

Počet frekvencí denně:	9	Počet rušičů:	17 o výkonu 890 kW
Počet relací denně:	16	průměr 1 rušiče:	52,3 kW
Celková doba rušení:	1035 minut		

Rumunsko:

Počet frekvencí denně:	3	Počet rušičů:	5 o výkonu 467 kW
Počet relací denně:	9	průměr 1 rušiče:	93,4 kW
Celková doba rušení:	295 minut		

Bulharsko:

Počet frekvencí denně:	3	Počet rušičů:	5 o výkonu 467 kW
Počet relací denně:	7	průměr 1 rušiče:	93,4 kW
Celková doba rušení:	350 minut		

Německé relace:

Počet frekvencí:	3	Počet rušičů:	14 o výkonu 536 kW
Počet relací denně:	4	průměr 1 rušiče:	31,1 kW
Celková doba rušení:	430 minut		

Přehled nepřátelských rozhlasových stanic

Vysílání na krátkých vlnách je dnes proti nám vedeno těmito stanicemi a státy:

Svobodná Evropa	západní Německo	Vatikán	Itálie
Hlas Ameriky	Spojené státy	Paříž	Francie
BBC	Anglie	Madrid	Španělsko
Bělehrad	Jugoslávie	Bílá Legie	Rakousko
Řím	Itálie	Kanada	Kanada

Přehled rušení na krátkých vlnách se vztahuje za uplynulý měsíc ve svém průměru na území středních Čech. Také v měsíci září trval nadále velmi nepříznivý poměr pro příjem na krátkých vlnách, zejména pokud jde o stanice ze střední a východní Evropy, kde se nalézá většina rušících vysílačů. Přesto, že nepřátelské stanice s ohledem na zhoršení podmínek na vyšších frekvencích začínají používat frekvencí nižších, zejména pásma 6,7 a 9 Mc, zůstalo nadále 11 a 15 Mc pásmo v časných večerních a nočních hodinách otevřeno s dobrou slyšitelností pro stanice ze západní Evropy a stanice zámořské. Proto také v tomto měsíci zůstává procento krytí nepřátelských relací na krátkých vlnách na území ČSR nedostatečné. Pokrytí nepřátelských relací v měsíci září se pohybovalo mezi 20 až 25 %. V pražské oblasti bylo i v tomto měsíci docíleno příznivého průměru, vzhledem k tomu, že zde pracuje lokální centrum. Krytí na území Velké Prahy bylo asi 70 % pokrytí všech nepřátelských relací. Také v tomto měsíci došlo k některým změnám v nepřátelském vysílání na krátkých vlnách. Byly zrušeny relace Hlasu Ameriky, Kanady, Říma a BBC v pásmech 9, 11 a 17 Mc v počtu 7 relací. Naproti tomu bylo použito nových frekvencí, zejména v pásmu 6, 7, 9 Mc, a to ve dvou relacích Hlasu Ameriky a 2 relacích BBC.

Na středních vlnách došlo taktéž ke změnám v nepřátelském vysílání, a to tak, že Hlas Ameriky použil tří nových relací, a to na frekvenci 1 262 Kc a 2 relací na dlouhé vlně na frekvenci 173 Kc. Mimo to Svobodná Evropa rozšířila vysílání taktéž o 2 středovlnné relace na frekvenci 548 Kc. Naproti tomu byla zrušena relace Hlasu Ameriky na frekvenci 1 394. Pokud jde o Svobodnou Evropu, i v tomto měsíci bylo krytí jak na krátkých, tak středních vlnách poměrně dobré, a to díky spolupráci s SSSR a ostatními lidově demokratickými státy.

Krátké vlny

Svobodná Evropa: 6, 7, 9, 11, 15 Mc/s; 26 % rušeno dobře, 44 % rušeno částečně, 30 % nerušeno.

Hlas Ameriky: 6, 7, 9, 11, 15, 17 Mc/s; 30 % rušeno doře, 23 % rušeno částečně, 47 % nerušeno.

BBC: 3, 6, 7, 9, 11, 12, 15 Mc/s; 17 % rušeno dobře, 13 % rušeno částečně, 70 % nerušeno.

Jugoslávie: 6, 7, 9 Mc/s; 11 % rušeno dobře, 13 % rušeno částečně, 76 % nerušeno.

Vatikán: 9, 11 Mc/s; 20 % rušeno dobře, 23 % rušeno částečně, 57 % nerušeno.

Řím: 6, 7, 9 Mc/s; 16 % rušeno dobře, 23 % rušeno částečně, 57 % nerušeno.

Paříž: 3, 5, 7, 9 Mc/s; 4 % rušeno dobře, 15 % rušeno částečně, 81 % nerušeno.

Kanada: 5, 11, 17 Mc/s; 12 % rušeno dobře, 8 % rušeno částečně, 80 % nerušeno.

Madrid: 9 Mc/s; 28 % rušeno dobře, 40 % rušeno částečně, 32 % nerušeno.

Bílá Legie: 6 Mc/s; 24 % rušeno dobře, 68 % rušeno částečně, 8 % nerušeno.

Činnost nepřátelské stanice Svobodná Evropa

Maximální denní průměr:	22 relací 26 frekvencí
Celková doba vysílání:	6 120 minut.
Minimální denní průměr:	15 relací 16 frekvencí
Celková doba vysílání:	5 880 minut.

Svobodná Evropa vedle frekvencí užívaných v celodenním vysílání (5 970, 6 105, 9 690, 11 745, 15 215) užívá střídavě frekvence z pásem 6, 7, 9, 10, 11, 12 a 15 Mc/s.

Změny v nepřátelském vysílání na krátkých vlnách

Zrušené frekvence:

BBC:	06.15–06.30	6 230
	12.45–13.00	9 472, 9 825
Řím:	14.30–14.50	9 510
BBC:	14.45–15.00	9 558, 9 570, 15 070
	18.45–19.15	11 860
Hlas Ameriky:	22.45–23.00	17 760
Kanada:	23.00–23.30	9 685

Nové frekvence:

Hlas Ameriky:	00.45–01.00	6 015, 7 200
	09.00–09.15	11 830, 15 130
BBC:	12.45–13.00	11 680, 9 405
	14.45–15.00	11 910
Hlas Ameriky:	18.30–19.00	15 195

Stanice	Počet relací	Počet frekvencí	Celková doba
HA	6	40	120 minut
BBC	6	62	105 minut
JU	7	4	120 minut
VAT	5	7	75 minut
ŘÍM	4	7	80 minut
KA	4	7	105 minut
MA	1	1	15 minut
PA	1	4	69 minut
Celkem	37	184	740 minut

Cizojazyčné relace rušené na čs. území

Krátké vlny

SSSR:

Počet frekvencí denně: 21 Počet rušičů: 5 o výkonu 212 kW
 Počet relací denně: 14 průměr 1 rušiče: 2,3 kW
 Celková doba rušení: 1 170 minut

Polsko:

Počet frekvencí denně: 10 Počet rušičů: 4 o výkonu 112 kW
 Počet relací denně: 8 průměr 1 rušiče: 17 kW
 Celková doba rušení: 1 605 minut

Maďarsko:

Počet frekvencí denně: 22 Počet rušičů: 4 o výkonu 112 kW
 Počet relací denně: 13 průměr 1 rušiče: 28 kW
 Celková doba rušení: 770 minut.

SÚA, fond 02/5, sv. 66, a.j. 181, b. 10.

1 Zpráva dále obsahovala stížnost 19. organizace KSC ministerstvu vnitra, že se neplní usnesení vlády o radioobraně.

Časový rozvrh rušení vysílačů Svobodná Evropa a Hlas Ameriky¹

		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
LIBLICE	SE													
PŘEŠTICE	SE													
Č. BUDĚJOVICE	SE													
KOMÁROV	SE													
K. VARY	SE													
LIBLICE	BBC													
STRAŠNICE	HA													
Č. BUDĚJOVICE	HA													
PLZEŇ	BBC													
PREŠOV	JU													
PODĚBRADY	SE													
STRAŠNICE	SE													
		12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
LIBLICE	SE													
PŘEŠTICE	SE													
Č. BUDĚJOVICE	SE													
KOMÁROV	SE													
K. VARY	SE													
LIBLICE	BBC													
STRAŠNICE	HA													
Č. BUDĚJOVICE	HA													
PLZEŇ	BBC													
PREŠOV	JU													
PODĚBRADY	SE													
STRAŠNICE	SE													

SÚA, fond 02/5, sv. 15, a.j. 80, b. 7.

1 Příloha 1a ke zprávě ministerstva národní bezpečnosti politickému sekretariátu ÚV KSČ „Organizace obrany československého území proti nepřátelskému rozhlasovému vysílání“. Originál má značné rozměry; z technických důvodů jsme schéma rozdělili do dvou částí – od 0 do 12 hodin a od 12 do 24 hodin. Vynechali jsme specifikaci vlnových rozsahů a příkony rušiček. (Příloha 1b je mapa „Rozmístění odposlechových, kontrolních a řídicích středisek“.)

Denní zpráva č. 2 Hlavní správy tiskového dohledu

1. Oprava v projevu velvyslance SSSR v Praze A. J. Bogomolova Plnomocníci HSTD zjistili v noci na 7. listopad na obtaňových stránkách všech deníků tuto větu: „Pod moudrým vedením Komunistické strany Sovětského svazu rozvoj národního hospodářství SSSR zajišťuje všechny nezbytné podmínky pro budování **socialismu** v naší zemi...“

Po telefonickém ověření u prvního tajemníka ÚV KSČ soudruha A. Novotného (během slavnostního představení v Národním divadle) byla zařízena oprava na správné „... pro budování **komunismu**...“

Podle zjištění v ČTK vyskytuje se tato chyba již v oficiálním materiálu.

Podle současného pokynu soudruha A. Novotného bylo zařízeno, aby ve všech denících byl otištěn, případně alespoň oznámen projev K. J. Voršilova k 36. výročí Velké říjnové socialistické revoluce na titulní straně.

2. Zadržení nevhodného hesla k měsíci listopadu v Ostravě Krajský národní výbor v Ostravě dal vytisknout tento plakát: „Listopad měsíc boje proti nadměrnému požívání alkoholu“. Plnomocník HSTD tisk zadržel pro nevhodnost publikovat tuto akci v listopadu, který je oslavován našimi pracujícími jako měsíc čs.-sovětského přátelství; po dohodě s KNV referát IV byla výroba plakátu zastavena.

Podobný zásah učinil plnomocník HSTD v ostravském rozhlasu v relaci „O boji proti alkoholu“, kde doporučil vyškrtnout větu „Měsíc listopad je měsícem boje proti nadměrnému užívání alkoholu.“

Bylo by třeba s krajským výborem strany projednat otázku vhodnosti pořádat tuto protialkoholní akci právě v listopadu.

3. Vyřazení závadných pasáží z článku Letošní exportní sezóna v závodním časopisu „Zora“ v Olomouci

Plnomocník HSTD projednal s redaktorkou závodního časopisu Zora vypuštění těchto vět z uvedeného článku: „... Jedním slovem musíme na západ cukrovinky vyvážet... Když bude naše zboží dobré, dostaneme další objednávky, udržíme si stálou zaměstnanost a prospějeme tím všem, především sami sobě. Na vás záleží, bude-li další export... Každé exportní zboží musí být naprosto čisté. Žádné třísky, žádná špína, žádné vlasy v čokoládě nesmí

být. Obzvláště musíme věnovat pozornost červivosti, ani jeden červivý kousek do exportu. I polštářky v krabicích musí být bezvadně čisté.“

Nesprávné je uvádět plnou zaměstnanost u nás v závislosti na kapitalistických státech, dále je naprosto nevhodné a může poškodit nejen export, ale i prodej čokoládových bonbonů domácím spotřebitelům uvedené negativní upozorňování na hrubé závady při výrobě.

vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu
[nečitelný podpis]

Archiv ministerstva vnitra, fond 318 – Denní zprávy HSTD

Denní zpráva č. 19
Hlavní správy tiskového dohledu

1. Zásah v závodním časopise „Elektrikář“
Plnomocník HSTD v Praze doporučil vypustit z článku Ludvíka Mertla „Úvahy předvánoční“ tuto pasáž: „Vzpomínám si též, že jsme měli **za kapitalismu** podle tehdejšího zákona III. a IV. platovou stupnici a jak jsme se dožadovali, aby tyto stupnice, které nás dosti poškozovaly, byly zrušeny. Pravda, toho jsme nedocílili, ale dosáhli jsme toho, **že nám kapitalisté vypláceli na vánoční svátky příspěvky, které nás alespoň nepatrně odškodnily za celý uplynulý rok, ve kterém jsme byli platově poškozováni. Jelikož však dnes jsou zákonem vánoční příspěvky zrušeny, ale III. a IV. platové stupnice jsou nadále**, bylo by pro nás příjemným přínosem v roce 1954, kdyby tyto stupnice bylo pro nás, výhybkáře odstraněny, nebo tak upraveny, abychom měli zajištěn trochu vyšší výdělek než v roce 1953.“

2. Zásah plnomocníka v časopise „Szabad Földműves“
Záměnou slov „Béke“ (mír) za „Béka“ (žába) měl význačný článek tento titul: „Významné usnesení Světové rady žab“. Zásahem plnomocníka bylo opraveno.

3. Zásah v závodním časopise Elektromontážních závodů Bratislava „EZ Montér“
V článku „Ako pripravujeme plán TOO pre rok 1954“ bylo v celostránkovém článku uveřejněno úplné organizační schéma celého závodu v Bratislavě i vedoucí funkce v dalších 11 městech. V organizačním schématu tohoto národního podniku v Bratislavě byla uvedena i tři oddělení s tajnou výrobou, jména vedoucích pracovníků a všech dalších 93 zaměstnanců podle jejich pracovního přidělení.

Celý článek byl vyškrtnut plnomocníkem HSTD a správě tiskového dohledu na Slovensku jsme doporučili, aby tuto hrubou závalu projednala s vedením uvedeného podniku a jeho zvláštním oddělením.

Dodatečně ještě uvádím dva důležité zásahy pražských plnomocníků HSTD ze dne 17.12.1953, jejichž hlášení jsem zaviněním VI. oddělení dostal až dnes:

4. Zásah v Práci

Plnomocník HSTD opravil podtržené slovo v projevu náměstka předsedy vlády a ministra zemědělství soudruha J. Uhra na zasedání ÚV KSČ dne 16.–17.12.1953, v této větě: „Důsledné uplatňování agrotechnických opatření je současně cestou k řešení jednoho z nejzávažnějších problémů v zemědělství vůbec – hospodaření s **vládou**.“ Správně mělo být s **vláhou**.

5. Zásah v Lidové demokracii

V novinářské poznámce, kterou uveřejňuje Lidová demokracie denně, byly v sobotu 19. prosince 1953 uveřejněny tyto věty: „Dnes je sobota 19. prosince. Pořekadlo: Lež, ačkoliv snídá, zřídka obědvá, nikdy téměř nevečeří.“ Výročí: 1884 naroz. Antonín Zápotocký, prezident Československé republiky.“

Vzhledem k urážlivé souvislosti dal plnomocník vypustit uvedené pořekadlo.

Bylo by třeba přes ÚAV NF zjistit, kdo zásobuje Lidovou demokracii podobnými pořekadly a kdo za jejich denní užívání odpovídá.

vedoucí Hlavní správy tiskového dohledu
[nečitelný podpis]

Archiv ministerstva vnitra, fond 318 – Denní zprávy HSTD

CENSORSHIP IN CZECHOSLOVAKIA 1945-1956

by Karel Kaplan and Dušan Tomášek

In the Czechoslovak Communist regime, as in all totalitarian regimes, censorship played an important role. The monopoly on information held first place among the other Party and government monopolies. Indeed, the regime based itself largely upon censorship.

Censorship helped protect the monopoly of information and ideology, which was as important as the monopolies on political rule and state ownership. Especially in the years 1948 to 1956, censorship was not limited to a merely traditional supervision over the press and radio or the monitoring of the information network. The censor had a much broader jurisdiction. It operated in all areas where Communist power was asserting its monopoly on ideology.

In the first part of this study, Karel Kaplan is concerned with the development of censorship in two stages. The first stage comprises the postwar years, 1945 to 1948, when the Communists, already in control of the key ministries, were creating the first mechanisms for monitoring and censorship. In the second stage, after the February 1948 seizure of power, the censor had already become an integral component of 'Party control' of the mass media, the arts and education. During this period, it appeared as Party censor. Later, it appeared as Party-state censor.

In the second part of the study, Dušan Tomášek describes the creation and initial stages of The main office for supervision of the press (Hlavní správa tiskového dohledu – HSTD). This body was set up in 1953 as part of the Czechoslovak government. Its task was to defend 'state interests'. This rather vague description of purpose hid an attempt to prevent the spread of information which might possibly hurt the state and, especially, the Party. In late 1953, the HSTD was placed in the jurisdiction of the Interior Ministry. Apart from all sorts of printed material, other forms of expression, such as theatre, cabaret, the circus, concerts, films, gramophone records, paintings, drawings and sculptures, were subjected to outside intervention. In addition, lectures were censored, and libraries, museums and exhibitions were all closely supervised. The monitoring of reports written by foreign

correspondents in Czechoslovakia was provided for by special guidelines. A statute of the HSTD enabled the censor to intervene in all possible cases and gave this office a virtually free hand.

In the third part of the study, Kaplan considers the consequences of the regime's information monopoly. He notes that the flow of information was soon subjected to severe restrictions, alterations and intentional distortions; information began to contain half-truths and even outright lies. The upshot was a partially informed and, therefore, deficient society; public opinion, based on disinformation, became distorted, as was political office. The importation of foreign newspapers and magazines was banned. The state security forces (StB) made it common practice to control both domestic and foreign mail. In order to monitor foreign radio broadcasts, a system called 'radio-defence' (radioobrana) was proposed based on the building of powerful jamming stations, some even outside Czechoslovak territory. The Ministry of National Security, the Ministry of Information and Communication, Czechoslovak Radio and the Ministry of National Defence were all enlisted in the fight against 'enemy broadcasting'. In the 1950s, censorship placed heavy pressure on freedom of creative activity and established the conditions which isolated Czechoslovak citizens from the outside world. It is impossible to ascertain precisely how much irreparable damage these measures caused in journalism, literature, the fine arts, as well as in scientific, scholarly and other specialized publications. Previously, only the Soviet Union and Nazi Germany had managed to create similar hermetically sealed systems.

The documents published here as appendices to this study are from the archive of the Czech Republic's Interior Ministry and the State Central Archives (formerly held in the archives of the Czechoslovak Communist Party's Central Committee and the Interior Ministry).

Karel Kaplan, Dušan Tomášek
**O cenzuře v Československu
v letech 1945–1956**

Redakce Josef Zvoníček, anglické résumé Derek Paton
Počítačová sazba DV data, Václav Dryk
V ediční řadě Sešity ÚSD, sv. 22,
vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR
Praha 1994

Publikace vyšla s přispěním
Grantové agentury České republiky
a Nadace Konráda Adenauera

Mimo ediční řady dosud vyšlo:

- Kaplan, K.: *Dva retribuční procesy* (rozebráno)
Broklová, E: *První československá ústava* (rozebráno)
Československo a Izrael 1945 – 1956. Soubor dokumentů
Dufek, J., Kaplan, K., Šlosar, V.: *Československo a Izrael v letech
1947 – 1953*. Studie
Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám Karla
Kaplana (rozebráno)
Kaplan, K.: *Poslední rok prezidenta – Edvard Beneš v roce 1948*
(rozebráno)
Minulost a dějiny v českém a slovenském samizdatu 1970 – 1989.
Bibliografie
Kaplan, K.: *Stát a církve v Československu 1948 – 1953*
Církevní komise ÚV KSČ 1949 – 1951. Edice dokumentů I.
„Církevní šestka“. Ed. M. Bulínová, M. Janišová, K. Kaplan
Prečan, V.: *V kradeném čase*. Výběr ze statí, článků a úvah z let 1973 –
1993.

Připravujeme:

Dekrety prezidenta republiky. Dokumenty. Ed. Karel Jech